

กระบวนการสร้างกรอบความคิดของขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

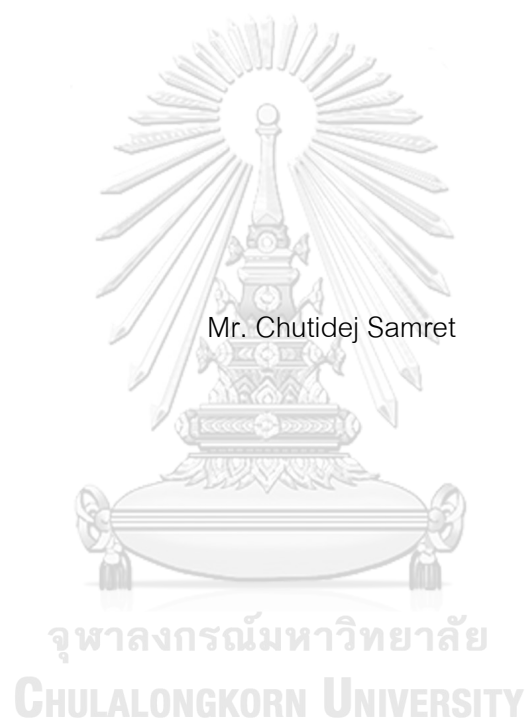
สาขาวิชาการเมืองและการจัดการปกครอง ภาควิชาการปกครอง

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

FRAMING PROCESS OF THE KHON KEAN RED SHIRT MOVEMENT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Politics and Governance

Department of Government

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2019

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	กระบวนการสร้างกรอบความคิดของขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น
โดย	นายชุตติเดช สำเร็จ
สาขาวิชา	การเมืองและการจัดการปกครอง
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกรัตน์ เลิศชูสกุล

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกรัตน์ เลิศชูสกุล)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ ก้องกีรติ)

ชุตติเดช สำเร็จ : กระบวนการสร้างกรอบโครงความคิดของขบวนการเสื้อแดง จังหวัด
 ขอนแก่น. (FRAMING PROCESS OF THE KHON KEAN RED SHIRT
 MOVEMENT) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.กนกภรณ์ เลิศชูสกุล

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ อธิบายความขัดแย้งทางการเมืองไทยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา
 ผ่านการวิเคราะห์ขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น โดยใช้ทฤษฎีกรอบโครงความคิด
 (framing) เป็นเครื่องมือหลักในการทำความเข้าใจขบวนการ วิธีการดำเนินเลือกใช้การวิจัยด้าน
 เอกสาร (documentary research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-dept interview) ประวัติศาสตร์
 จากคำบอกเล่า (oral history) และการสนทนากลุ่ม (focus group) ของผู้นำและมวลชนคนเสื้อ
 แดงจังหวัดขอนแก่น งานศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่ากรอบโครงความคิดของความอยุติธรรม (injustice
 frame) เป็นกรอบโครงความคิดหลัก (master frame) ของขบวนการเสื้อแดงเชื่อมโยงรวบรวม
 ความคิดทางการเมืองของชาวบ้านที่หลากหลาย อยู่กระจัดกระจายและอ่อนแอได้ กรอบโครง
 ความคิดที่ถูกสร้างขึ้นได้ร้อยรัดทัศนคติที่แตกต่างกันของปัจเจกบุคคล และสร้างความหมาย
 ร่วมกันของคนเสื้อแดงลุกขึ้นมาปฏิบัติทางการเมือง อย่างไรก็ตามกระบวนการสร้างกรอบ
 โครงความคิดของขบวนการเสื้อแดงก็ได้เป็นไปอย่างง่ายดาย แต่ทว่างานศึกษานี้ค้นพบ
 กระบวนการตอบโต้กรอบโครงความคิด (counter framing) การปะทะ ต่อสู้ ต่อรองของมวลชน
 ในฐานะผู้กระทำการทางการเมือง (political actor) มวลชนมิได้นำเชื่อกกรอบโครงความคิดที่ถูก
 ผลิตขึ้นอย่างง่ายดาย จนในบางครั้งมวลชนเองก็มีความพยายามที่จะลบล้างเพื่อสร้างกรอบ
 โครงความคิดใหม่ขึ้นมาทดแทน (reframing)มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา การเมืองและการจัดการปกครอง ลายมือชื่อนิติ
 ปีการศึกษา 2562 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5981131024 : MAJOR POLITICS AND GOVERNANCE

KEYWORD: THAI POLITICS, RED SHIRT MOVEMENT, FRAMING PROCESS

CHUTIDEJ SAMRET: FRAMING PROCESS OF THE KHON KEAN RED SHIRT MOVEMENT. ADVISOR: ASST. PROF. KANOKRAT LERTCHOOSAKUL, PH.D.

This study explicates Thailand's political conflict within the past two decades through an analysis of the Red Shirt Movement in Khon Kaen and the utilization of framing theory as a fundamental tool through which a better understanding of the movement is achieved. Methods implemented in the study include documentary research, in-depth interviews, oral history, and focus group discussions by leaders and supporters of the Red Shirt Movement in Khon Kaen. The research findings illustrate that the injustice frame acts as the movement's master frame, in which the locals' varied and weakly dispersed political thoughts are consolidated. The constructed frames have connected each individual's distinct frames of reference and given rise to a shared value among politically active followers. Nevertheless, the framing process was not without hindrances; counter-framing, clashes, conflicts, and bargains from the supporters as political actors have also been observed in this study. Questioning the constructed frame, the adherents, at times, sought to deconstruct and commence with the process of reframing.

Field of Study: Politics and Governance

Student's Signature

Academic Year: 2019

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ เปรียบเสมือนการผจญภัยของผู้เขียนที่ได้กระโจนลงมาในสนามรัฐศาสตร์ที่ผู้เขียนเองก็ไม่ได้เชี่ยวชาญหรือชำนาญ ตลอดระยะเวลาของการผจญภัยเพื่อให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จ ลุล่วงไปได้ ระหว่างทางผู้เขียนก็ได้รับความเมตตา ช่วยเหลือ เกื้อกูลจากผู้คนมากมาย ผู้เขียนซาบซึ้งในความกรุณาเกินกว่าจะเอ่ยนามของทุกคนได้ทั้งหมดในหน้ากระดาษแผ่นนี้ อย่างไรก็ตามผู้เขียนขอขอบคุณคนสำคัญที่ผู้เขียนรักและเคารพอย่างสูงสุด คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกวัฒน์ เลิศชูสกุล ผู้มีฐานะเป็นทั้งครู ที่คอยสนับสนุนแนะนำช่วยเหลือการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ด้วยความทุ่มเท จริงจัง เกร่งกรัดในหลากหลายด้าน และเป็นเพื่อนผู้คอยสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนมีแรงกำลังที่จะเขียนวิทยานิพนธ์ออกมาให้ดีที่สุดแม้ว่าตนเองจะต้องทำงานอย่างหนักก็ตาม ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง ประภคกรมการสอบวิทยานิพนธ์เล่มนี้ที่คอยตั้งคำถาม วิพากษ์วิจารณ์อย่างเข้มข้น รวมถึงได้ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการอย่างดีเสมอมา เพื่อให้งานชิ้นนี้ออกมาสมบูรณ์เท่าที่จะเป็นไปได้ ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ ก้องกีรติ ที่ได้กรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ทั้งยังได้ให้คำแนะนำที่มีคุณค่า ให้ผู้เขียนได้ขบคิด ปรับปรุงและพัฒนางานศึกษาชิ้นนี้ ขอขอบคุณคณาจารย์ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกคนที่ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างบรรยากาศทางวิชาการให้มีชีวิตชีวา และได้มอบเครื่องมือให้ผู้เขียนไว้ใช้เพื่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางการเมืองได้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้แล้ว วิทยานิพนธ์เล่มนี้จะสำเร็จไม่ได้เลยหากปราศจาก มวลชนคนเสื้อแดงที่มักจะถูกกดทับ ถูกเบียดขับและไม่มีที่ทางในประวัติศาสตร์กระแสหลัก ผู้คนเหล่านี้มีบุญคุณอย่างยิ่งต่อผู้เขียน ขอขอบคุณทุกคนที่เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และผู้เขียนหวังว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะช่วยเป็นสะพานเชื่อมต่อให้เกิดความเข้าใจการต่อสู้ ดิ้นรนต่อความอยุติธรรมของพวกเขาให้มากยิ่งขึ้น

ท้ายที่สุดนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณเพื่อนครู เพื่อน ๆ สาขาการเมืองและการจัดการปกครองทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจให้ตลอดระยะเวลาของการผจญภัยครั้งนี้ที่อาจจะมึนงงกังวล ท้อแท้ ผิดหวัง เหนื่อยล้า ไปบ้าง ขอขอบคุณแม่ที่ให้ชีวิตและอยู่เคียงข้างสนับสนุนลูกคนนี้ตลอดมา ความดีใด ๆ หากจะคงยังพอมียอู้อยู่บ้างในวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ ผู้เขียนขอมอบให้กับนักสู้เพื่อประชาธิปไตยผู้ตกเป็น “เหยื่ออธรรม” ทุกท่าน ทว่าผู้เขียนขออ้อมรับความผิดพลาดขาดเสลาเบาปัญญาที่ปรากฏในงานศึกษานี้ไว้แต่เพียงผู้เดียว

ชุตติเดช สำเร็จ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
บทที่ 1 ที่มาความสำคัญ ทบทวนวรรณกรรม และวิธีการศึกษา.....	1
ที่มาและความสำคัญ.....	1
ทบทวนวรรณกรรม.....	7
งานกลุ่มแรก “ใครคือคนเสื้อแดง”.....	8
งานกลุ่มที่สอง “ทำไมคนเสื้อแดงจึงลุกขึ้นมาปฏิวัติการทางการเมือง”.....	14
งานกลุ่มที่สาม “คนเสื้อแดงมีการระดมทรัพยากรและมียุทธวิธีในการเคลื่อนไหวอย่างไร”	18
คำถามหลักในการวิจัย.....	24
วัตถุประสงค์การศึกษา.....	24
ผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	24
ขอบเขตของการศึกษา.....	25
วิธีการศึกษา.....	26
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	34
บทที่ 2 กรอบแนวคิดทฤษฎี.....	35
กรอบแนวคิดทฤษฎี.....	35
บทที่ 3 พัฒนาการการต่อสู้ของผู้คนอีสาน.....	49

อีสานกับการต่อต้านอำนาจสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก่อน 2475.....	52
การต่อสู้และสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของอีสานในรัฐชาติสมัยใหม่	54
พลังอีสานในรัฐสภาและสงครามโลก ช่วงทศวรรษ 2480-2500	56
อีสานใหม่.....	59
บทที่ 4 การก่อตัวและพัฒนาการขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น	62
อีสานยุคสงครามเย็น.....	62
การก่อตัวและพัฒนาการของอีสานในความขัดแย้งทางการเมืองทศวรรษ 2550-2560	65
การเมืองของมวลชนคนเสื้อแดงขอนแก่น.....	68
องค์ประกอบและโครงสร้างเสื้อแดงขอนแก่น.....	69
ยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น.....	73
บทที่ 5 กว่าจะเป็นคนเสื้อแดง: กระบวนการสร้างกรอบโครงความคิดทางการเมือง ของคนเสื้อแดง ขอนแก่น.....	77
กรอบโครงความคิดหลักของขบวนการเสื้อแดง.....	77
ที่มาของกรอบโครงความคิดความอยุติธรรม (injustice frame) ของขบวนการเสื้อแดง	79
หน้าที่หลักของกรอบโครงความคิดขบวนการเสื้อแดง	82
ความสำเร็จของการใช้กรอบโครงความคิดของขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น.....	92
ความสำเร็จของการสร้างกรอบการวินิจฉัยปัญหาในขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น	93
ความสำเร็จของกรอบโครงความคิดเรื่องที่มาของปัญหาการเมืองไทยในขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น.....	94
การสร้างกรอบโครงความคิดหลักโดยมวลชน: ชนชั้นและความ ไม่เท่าเทียมกัน.....	104
การเชื่อมโยงกรอบโครงความคิดในขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น.....	106
บทที่ 6 เมื่อมวลชนเสื้อแดงปฏิเสธ ความเป็น “แดง”: ความเป็นอิสระของมวลชน และการผลิตซ้ำ กรอบโครงความคิดทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น.....	110
การสร้างความตระหนักถึงความเป็นอิสระของมวลชนจากแกนนำ.....	110

ช่องทางการผลิตซ้ำกรอบโครงความคิดทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น	113
บทที่ 7 การต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลง และสร้างกรอบโครงความคิดทางการเมือง ของมวลชนเสื้อแดง ขอนแก่น.....	123
การสร้างกรอบโครงความคิดผ่านการต่อสู้กับขบวนการฝ่ายตรงข้าม	123
โหนดเจ้า	125
ตาสว่าง.....	127
สั่งฆ่าประชาชน – เผาบ้านเผาเมือง.....	129
ระบอบทักษิณ – ระบอบอำมาตย์	130
การต่อสู้เพื่อสร้างและเปลี่ยนแปลงกรอบโครงความคิดภายในขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น..	132
ยุทธศาสตร์ทางอุดมการณ์อนุรักษ์นิยมแบบกษัตริย์นิยม	133
“ต่อสู้เพื่อทักษิณ” กับ “ขจัดความอยุติธรรม”	134
ร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมเหมาเช่า	136
การรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557	139
การเลือกตั้งปี 2562.....	141
บทที่ 8 บทสรุป: กระบวนการสร้างกรอบโครงความคิด ของขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น	147
บรรณานุกรม	155
ประวัติผู้เขียน.....	166

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แกนนำและผู้สนับสนุนขบวนการเสื้อแดง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.....	29

บทที่ 1

ที่มาความสำคัญ ทบทวนวรรณกรรม และวิธีการศึกษา

ที่มาและความสำคัญ

การเมืองไทยในช่วงหลังปี 2540 เป็นต้นมา นับได้ว่า เป็นช่วงทศวรรษแห่งความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นว่าจะจะเป็นกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (People's Alliance For Democracy: PAD) หรือรู้จักกันในนาม “กลุ่มคนเสื้อเหลือง” และกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (United Front of Democracy Against Dictatorship: UDD) นปช.แดงทั้งแผ่นดิน หรือรู้จักกันในนาม “กลุ่มคนเสื้อแดง” การเคลื่อนไหวของแต่ละกลุ่มได้สร้างปรากฏการณ์ทางการเมืองมากมายที่นำไปสู่ความวุ่นวายทางการเมือง การเข้าใจต่อปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองไทยดังกล่าวได้อย่างครบถ้วนครอบคลุมงานศึกษาชิ้นนี้เห็นว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะพัฒนาการวิเคราะห์เกี่ยวกับลักษณะและพลวัตของขบวนการเสื้อแดง เนื่องจากขบวนการเสื้อแดงมีลักษณะเป็นขบวนการที่มีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลง สังคมให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น และต้องการขจัดโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่เป็นธรรม และแม้ว่าจะจะเป็นขบวนการที่มีแหล่งกำเนิดจากชนบท แต่ขบวนการเสื้อแดงก็ไม่ได้ร้อยรัดกันด้วยความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจกันเท่านั้น ในทางกลับกัน ขบวนการเสื้อแดงมีความสลับซับซ้อนและประกอบไปด้วยกลุ่มคน หลายสถานะ และหลากหลายความคิดทางการเมือง ซึ่งก็มีอาจกำหนดได้อย่างง่ายดายด้วยเส้นแบ่งทางเศรษฐกิจหรือกระทั่งความต่างระหว่างเมืองกับชนบท และทั้งยังมีพลวัตที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา¹

จากงานศึกษาขบวนการเสื้อแดงที่มีอยู่สิ่งที่พึงพิจารณาคือ งานศึกษาก่อนหน้ามักตอบคำถามเพียงว่าใครคือคนเสื้อแดงเท่านั้น เพื่อขยายขอบเขตของความรู้ที่มีอยู่เดิม งานศึกษาชิ้นนี้จึงหันมาพิจารณาขบวนการทางสังคมในแง่การกระทำ การท้าทาย การต่อต้าน ที่มุ่งปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ คุณค่า ความเชื่อเกี่ยวกับวัฒนธรรม และจิตสำนึกของผู้คนมวลชนธรรมดาในขบวนการที่ถูกละเลยจะงานศึกษาก่อนหน้า เพื่อเติมเต็มงานศึกษาเกี่ยวกับขบวนการเสื้อแดง งานศึกษาชิ้นนี้จึงนำแนวคิดการวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ในมิติวัฒนธรรม

¹ ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, “Becoming red / กำเนิดและพัฒนาการเสื้อแดงเชียงใหม่” (เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556), 1-4.

กลับเข้ามาได้ประยุกต์ใช้ เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวคนเสื้อแดง โดยเลือกใช้ทฤษฎีกรอบโครงความคิด (framing) เป็นเครื่องมือหลักในการทำความเข้าใจถึงพัฒนาการ การปรับตัว พลวัตความสำเร็จหรือความล้มเหลวของขบวนการเสื้อแดง มีหน่วยในการศึกษาคือ ขบวนการเสื้อแดงทั้งในระดับแกนนำ และมวลชน ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น การศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวในแง่ของปฏิบัติการทางวัฒนธรรมนี้ จะช่วยให้เห็นถึงความหลากหลาย ความซับซ้อนและพลวัตของขบวนการเสื้อแดงได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ภายหลังการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ.2549 ก่อให้เกิดความไม่พอใจของมวลชนจำนวนมาก ผู้คนจำนวนมากมองเงื่อนไชดังกล่าวในฐานะปัจจัยจุดรั้งขัดขวางการเปลี่ยนแปลงหรือโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มั่นคง ได้ดึงอำนาจออกจากมือของประชาชน และนี่คือจุดเริ่มต้นและก่อให้เกิดการรวมตัวกันสร้างขบวนการเสื้อแดงขึ้น โดยในช่วงแรกมีการก่อตัวชุมนุมเคลื่อนไหวในนาม กลุ่มเครือข่าย 19 กันยายนต้านรัฐประหาร² กลุ่มคนวันเสาร์ไม่เอาเผด็จการ³

²เครือข่าย 19 กันยา ต้านรัฐประหาร เป็นการรวมตัวของนักศึกษา นักกิจกรรม กลุ่มเล็ก ๆ ที่ไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 โดยมีการประชุมและจัดตั้งเครือข่ายฯ ขึ้นทันทีหลังจากการรัฐประหารเพียง 1 วัน และออกแถลงการณ์เรียกร้อง วรรณคดีให้ประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหารออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งนี้จุดยืนหลักที่มีร่วมกันของผู้เข้าร่วมก่อตั้งว่าการรัฐประหารโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข “ถือเป็นการล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา”และเรียกร้องให้ ทหารที่ก่อการกลับสู่ต้นสังกัดและยุติบทบาททางการเมือง และหยุดแทรกแซงสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน ทั้งในการพูด การแสดงออก และกลับสู่กระบวนการการเมืองตามปกติก่อนการยึดอำนาจ 19 ก.ย.2549”สำหรับผู้ที่เข้าร่วมในเครือข่ายฯ ส่วนใหญ่เป็น “นักกิจกรรมรุ่นใหม่” ที่เติบโตมานับตั้งแต่ช่วงเหตุการณ์พฤษภา 2535 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน และเป็นเครือข่ายในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มาก่อนหน้านี้ แต่ผู้ปฏิบัติงานหลักหรือผู้ประสานงานส่วนใหญ่จะเป็นนักศึกษาหรือเพิ่งผ่านพ้นชีวิตของนักกิจกรรมนักศึกษาไม่นานนัก ดู สถาบันพระปกเกล้า, “เครือข่าย 19 กันยา ต้านรัฐประหาร,” http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=เครือข่าย_19_กันยา_ต้านรัฐประหาร.

³ กลุ่มคนวันเสาร์ไม่เอาเผด็จการเป็นการรวมรวมที่มุ่งสนับสนุนรัฐบาลภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร เริ่มต้นรวมตัวจากเว็บไซต์ pantip ห้องราชดำเนิน ตั้งแต่ช่วงก่อนรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 แล้วขณะนั้นจัดตั้งขึ้นเพื่อคานอำนาจการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย มีการขยายการเคลื่อนไหวผ่านการจัดกิจกรรมสัมนามาเป็นหลักเพื่อสร้างเครือข่าย

กลุ่มพลเมืองอภิวัฒน์⁴ สมาพันธ์ประชาธิปไตย⁵ กลุ่มเพื่อนรัฐธรรมนูญ 40⁶ กลุ่ม 24 มิถุนาประชาธิปไตย⁷ กลุ่มวิทยุชุมชนรักแท้⁸ กลุ่มพีทีวี⁹ กลุ่มรักทักษิณไม่เอาเผด็จการ¹⁰ ต่อมาแต่ละกลุ่มที่หลากหลายได้มีการรวมตัวกันโดยมีเป้าหมายเฉพาะหน้าร่วมกันมีลักษณะการรวมกลุ่มที่มีรูปแบบองค์กรหลวม ๆ เพื่อเพิ่มพลังในการเคลื่อนไหว จนเกิดขบวนการแนวร่วมประชาธิปไตย

⁴ กลุ่มพลเมืองอภิวัฒน์นี้เป็นกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่แยกตัวออกมาจากเครือข่าย 19 กันยาต้านรัฐประหารที่มีความแตกต่างในแง่ของวิถีคิด การทำงาน โดยมีผู้เริ่มก่อตั้งสำคัญคือ นายสมบัติ บุญงามอนงค์ ซึ่งขับเคลื่อนเรื่องการต้านรัฐธรรมนูญปีพุทธศักราช 2550 เป็นหลัก

⁵ สมาพันธ์ประชาธิปไตย ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เพื่อต่อสู้กับเผด็จการทหารของนายกรัฐมนตรีนพคุณ จินดา คราประยูร ซึ่งกลุ่มก็มีเจตนารมณ์เดียวกับเมื่อครั้งก่อตั้งจึงออกมาเคลื่อนไหวอีกครั้งต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย โดยมีแกนนำการเคลื่อนไหวที่สำคัญคือ เหวง โตจิราการ ธิดา ถาวรเศรษฐ ประทีป อึ้งทรงธรรม

⁶ กลุ่มเพื่อนรัฐธรรมนูญ 40 เป็นกลุ่มอุดมการณ์ทางการเมืองที่ก่อตั้งมาก่อนการรัฐประหาร 19 กันยา 2549 มีจุดยืนชัดเจนคือต่อต้านการรัฐประหารและการจัดทำรัฐธรรมนูญปี 2550 โดยมีแกนนำคนสำคัญของกลุ่มคือ จรัล ดิษฐาอภิชัย

⁷ กลุ่ม 24 มิถุนาประชาธิปไตย เกิดขึ้นมาจากเครือข่าย 19 กันยาต้านรัฐประหารที่เคลื่อนไหวคัดค้านรัฐประหารเรียกร้องให้ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตรกลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งแกนนำคนสำคัญคือ สมยศ พฤกษาเกษมสุข

⁸ กลุ่มวิทยุชุมชนคนรักแท้ ก่อตั้งขึ้นจากการรวมตัวของผู้ประกอบการอาชีพขั้บรดโดยสารแท้ที่ แต่เดิมการจัดรายการวิทยุเป็นไปเพื่อสร้างความบันเทิง แต่ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบองค์กรและรูปแบบรายการมาเน้นการนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับการเมืองซึ่งก็มีความขึ้นชอบนโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายแท้ที่เอื้ออาทรที่กลุ่มของตนได้รับผลประโยชน์โดยตรง สำหรับกลุ่มนี้มีแกนนำคนสำคัญคือ ชินวัฒน์ หาบุญพาด

⁹ กลุ่มพีทีวี กลุ่มนี้เป็นการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักการเมืองในพรรคไทยรักไทยที่ถูกคณะรัฐประหารยึดอำนาจไปเดิมต้องการเคลื่อนไหวผ่านช่องทางสื่อสารวิทยุและต่อมาเป็นสื่อโทรทัศน์ คือช่อง พีทีวี แต่ถูกรัฐบาลจากการแต่งตั้งของคณะรัฐประหารในครั้งนั้นตัดช่องทางสื่อสารทั้งวิทยุและโทรทัศน์ฯ จึงเป็นเหตุให้ต้องออกมาเคลื่อนไหวบนท้องถนน มีแกนนำคนสำคัญคือ วีระ มุกลิกพงศ์ จตุพร พรหมพันธุ์ ธีรวิฑูมิ ไสยเกื้อ จักรภพ เพ็ญแข เป้าหมายเพื่อต่อต้านเผด็จการจากคณะรัฐประหาร

¹⁰ กลุ่มคนรักทักษิณไม่เอาเผด็จการ เกิดขึ้นหลังจากการยุบพรรคไทยรักไทย วันที่ 30 พฤษภาคม 2550 แกนนำผู้ก่อตั้งคือ นิสิต สินธุไพร อติ ส.ส.พรรคไทยรักไทยร่วมกับเครือข่าย ส.ส.พรรคไทยรักไทยทั่วประเทศกว่า 60 คน เช่น พ.อ.อ.อภิวัฒน์ วิริยะชัย สุภชัย ใจสมุทร สุภชัย โพธิ์สุ

ขับไล่เผด็จการ หรือ นปค.¹¹ เป็นการลุกขึ้นสู้ของกลุ่มผู้ต้องการรักษาพื้นที่ทางการเมือง นักการเมือง และพรรคการเมือง พวกเขาเห็นความสำคัญของนโยบาย ที่ทำให้ชีวิตสมัยใหม่ของ พวกเขาสามารถดำรงอยู่ได้¹² รวมถึงเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้สนับสนุนอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรและรัฐบาลพรรคไทยรักไทย ซึ่งเกิดก่อนรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ซึ่งกลุ่มคนเสื้อแดงนี้ยังไม่ได้มีลักษณะที่เป็นเนื้อเดียวกัน หากแต่ประกอบไปด้วยผู้ที่มีความผันทางการเมือง ความต้องการ วัตถุประสงค์รวมถึงเป้าหมายที่หลากหลาย¹³ เป้าหมายการเคลื่อนไหวของ ขบวนการเสื้อแดงนั้นมีรูปแบบที่ต้องการถอนรากถอนโคน (radical social movement) มีความชัดเจนในการต่อสู้คือ การเรียกร้องสังคมที่เป็นธรรม และต่อต้านระบอบอำมาตยาธิปไตย เพื่อให้ได้มาซึ่งประชาธิปไตยเต็มรูปแบบ¹⁴ กลุ่มคนเสื้อแดงเชื่อว่าผู้ที่อยู่เบื้องหลังการทำรัฐประหารในครั้งนี้คือ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรี รวมถึงต่อต้านรัฐบาลของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง แต่เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 พรรคพลังประชาชนร่างอวตารของพรรคไทยรักไทย¹⁵ ที่ถูกศาลรัฐธรรมนูญมีคำพิพากษา ยุบพรรคไป ก็ได้กลับมาครองที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรกว่า 233 ที่นั่ง สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้อีกครั้งหนึ่ง เป็นผลให้นายกรัฐมนตรีจากฝั่งพรรคพลังประชาชนทั้งนายสมัคร สุนทรเวชและนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ได้ถูกโจมตีอย่างหนักหน่วงอีกครั้ง จากการเคลื่อนไหวชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย โดยได้กล่าวหาว่าทั้งสองคนล้วนแต่เป็นตัวแทนของระบอบทักษิณ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹¹ อุบลพรรณ กระจ่างโพธิ์, “การเคลื่อนไหวของขบวนการแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ช่วงรัฐบาลอภิสิทธิ์” (วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553).

¹² ประภาส ปิ่นตบแต่ง, “การลุกขึ้นสู้ของคน “ยอดหญ้า” บทวิเคราะห์เชิงการเมือง” ใน *Red why แดงทำไม สังคมไทย ปัญหา และการมาของคนเสื้อแดง* (กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์, 2553, 47).

¹³ นิธิ เอียวศรีวงศ์, “การเมืองและวัฒนธรรมของคนเสื้อแดง”. ใน *Red why แดงทำไม สังคมไทย ปัญหา และการมาของคนเสื้อแดง* (กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์, 2553), 57.

¹⁴ เวียงรัฐ เนติโพธิ์. “สามเหลี่ยมไม่เขยื้อนภูเขา: บริบทเชิงโครงสร้างของขบวนการเสื้อแดง” ใน *Red why แดงทำไม สังคมไทย ปัญหา และการมาของคนเสื้อแดง* (กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์, 2553), 108-109.

¹⁵ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ และคณะ, *โครงสร้างอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน* (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อความปรองดองแห่งชาติ (คอป). 2555), ค.

อย่างไรก็ตามหลังจากศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมือง 3 พรรคและตัดสิทธิทางการเมืองกรรมการบริหารพรรค 5 ปี ได้แก่ พรรคชาติไทย พรรคมัชฌิมาธิปไตย และพรรคพลังประชาชน¹⁶ ที่ประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มีมติเลือกนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ.2551 ในเวลาเพียงปีเศษก็ได้เกิดการชุมนุมเคลื่อนไหว ภายใต้ภายใต้แกนนำของแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (United Front of Democracy Against Dictatorship: UDD) นปช.แดงทั้งแผ่นดิน หรือรู้จักกันในนาม “กลุ่มคนเสื้อแดง” อันเกิดจากการก่อตัวและพัฒนาตัวจากขบวนการแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการ หรือ นปก. ชื่อเรียกร้องที่สำคัญคือให้นายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ลาออก แต่การออกมาเคลื่อนไหวคราวนี้รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้ตัดสินใจใช้กำลังทหารสลายการชุมนุมของ นปช. ในระหว่างวันที่ 10 เมษายน ถึง 19 พฤษภาคม 2553 ถือเป็น การปราบปรามการชุมนุมที่รุนแรงมากที่สุดทั้งในแง่ของการใช้กำลังของฝ่ายรัฐในปฏิบัติการขอพื้นที่คืนและกระชับพื้นที่ จนเกิดเหตุจลาจลขึ้นในหลายพื้นที่ เกิดการปะทะกันที่แยกคอกวัวถนนดินสอ และเหตุการณ์ความรุนแรงในครั้งนี้อย่างส่งผลให้มียอดผู้เสียชีวิตสูงที่สุดในประวัติการเมืองไทยอีกด้วย¹⁷ ซ้ำร้ายไปกว่านั้นความสูญเสียของคนเสื้อแดงถูกกล่าวหาว่าเป็น “การก่อการร้าย” จนทำให้สังคมเกิดความเข้าใจว่าคนเสื้อแดงคือผู้ก่อการร้าย หลังเหตุการณ์ปราบปรามผู้ชุมนุม แกนนำ นปช. ได้ตัดสินใจย้ายกลุ่มผู้ชุมนุมที่บริเวณผ่านฟ้ามารวมกันที่บริเวณราชประสงค์ การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มคนเสื้อแดงได้ยกระดับกดดันรัฐบาลและศูนย์อำนวยการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน (ศอฉ.)¹⁸ เพิ่มมากขึ้นนอกจากนี้ การเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวเสื้อแดง แกนนำได้ขยายปมปัญหาทางการเมืองจากเดิมเรียกร้องให้ยุบสภา ไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำ และความไม่เป็นธรรมทาง

¹⁶ การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกลับมามีบทบาทอย่างแข็งขันอีกครั้งหลังจากการเข้ามาบริหารของพรรคพลังประชาชน ครั้งนี้ได้เข้าปิดล้อมรัฐสภาจนนำไปสู่เหตุการณ์นองเลือด 7 ตุลาคม 2551 ที่มีการสลายการชุมนุม เพื่อเปิดทางให้ ส.ส.เข้าสภาแถลงนโยบาย จนเป็นเหตุให้มีการยกระดับการเคลื่อนไหวไปสู่การปิดล้อมสนามบินดอนเมืองและสนามบินสุวรรณภูมิ แต่ในที่สุดกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยก็ได้ยุติการชุมนุมลง เมื่อศาลรัฐธรรมนูญตัดสินยุบพรรค 3 พรรคการเมืองและตัดสิทธิทางการเมืองกรรมการบริหารพรรค 5 ปี ได้แก่ พรรคชาติไทย พรรคมัชฌิมาธิปไตย และพรรคพลังประชาชน

¹⁷ บัณฑิต จันทร์โรจน์กิจ, *การเมืองไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2560). 206-208.

¹⁸ ศูนย์อำนวยการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือตัวย่อ ศอฉ. (Centre for the Resolution of the Emergency Situation - CRES) เป็นศูนย์ปฏิบัติการพิเศษภายใต้ ก.อ.รมน. ในการปราบปรามผู้ชุมนุม ครั้งนั้น นายสุเทพ เทือกสุบรรณ รองนายกรัฐมนตรีฝ่ายความมั่นคง ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ ศอฉ.

ระเบียบการรับรู้ของมวลชนในขบวนการและการรับรู้ของสังคมด้วย เช่น อำมาตยาธิปไตย ไพร่-อำมาตย์ รัฐไทยใหม่ รัฐบาลมือเปื้อนเลือด สองมาตรฐาน ตุลาการภิวัตน์ ชุดภาษาของ ขบวนการเสื้อแดงเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงพลวัตอย่างสูง มุ่งผลิตรายรับรู้ ผลิตซ้ำ เชื่อมโยง ผ่าน กิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการโต้กลับขบวนการตรงข้ามอย่างเป็นรูปธรรมที่คนเสื้อแดงเองก็มักถูก กล่าวหาจากฝั่งตรงข้ามว่าเป็นพวกที่ติดเชื่อโรคทักซิธมา ซึ่งก็นับได้ว่าเป็นภัยคุกคามร้ายแรงสุด ยอดต่อการเมืองเชิงจริยธรรมของไทย พฤติกรรมของทั้งแกนนำและมวลชนคนเสื้อแดงเองก็ทำให้เกิดการระคายเคืองชนชั้นสูงในเมือง จึงส่งผลให้ผู้คนคนเหล่านั้นลุกขึ้นมาตอบโต้อย่างรุนแรง แม้ว่าคนเสื้อแดงจะประกาศยึดมั่นในสันติวิธีก็ตามที่²² ชุดภาษาเหล่านี้เองสะท้อนให้เห็นถึงความ น่าสนใจอย่างยิ่งของขบวนการเสื้อแดงในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่ไม่ได้ต้องการ เพียงแค่เปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือนโยบายเท่านั้น หากแต่ต้องการที่จะเปลี่ยนการรับรู้ ความ เชื่อ และปฏิบัติการทางวัฒนธรรมด้วย

อย่างไรก็ตามขบวนการเสื้อแดงนั้นนอกจากไม่ได้เป็นเนื้อเดียวกัน แต่ประกอบไปด้วย ความหลากหลายของความฝัน ความต้องการ ภูมิหลัง คติความเชื่อ แรงบันดาลใจ นอกจากนี้ ขบวนการเสื้อแดงยังมีการปรับตัว เปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมทางการเมืองอยู่ตลอดเวลาไม่ หยุดนิ่ง นำมาสู่คำถามสำคัญของงานศึกษาชิ้นนี้ที่ว่ากรอบโครงสร้างความคิดทางการเมืองที่ ทำให้คนเสื้อแดงตื่นตัวทางการเมืองมีกระบวนการอย่างไร และคนเสื้อแดงมีส่วนร่วมในการสร้าง เปลี่ยนแปลงหรือผลิตซ้ำกรอบโครงสร้างความคิดทางการเมืองอย่างไร การตอบคำถามเหล่านี้จะช่วย ให้เข้าใจการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดง และการเปลี่ยนแปลงของการเมืองไทยครั้งใหญ่ที่ ขบวนการเสื้อแดงมีส่วนก่อให้เกิดขึ้นอย่างสำคัญ

บททวนวรรณกรรม

จากวิกฤตการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่ผ่านมา มีงานวิชาการและบทวิเคราะห์ จำนวนมากที่พยายามศึกษาและทำความเข้าใจการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนเสื้อแดง ที่พยายามหา คำตอบให้กับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยองค์ความรู้หลากหลายมิติ การศึกษากลุ่มคนเสื้อแดงใน ฐานะหน่วยการวิเคราะห์ที่สำคัญทางการเมืองจะช่วยให้เห็นภาพทางการเมืองไทยอย่างมีพลวัต ในการสำรวจขอบเขตและสถานะความรู้ที่เกี่ยวเนื่องกับกลุ่มคนเสื้อแดงนั้น วรรณกรรมที่มีมาก่อน

²² ธงชัย วินิจจะกุล, ประชาธิปไตยที่มีศัตรูอยู่เหนือการเมือง (นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน, 2556), 148-151.

หน้านี้เน้นศึกษาเพื่อตอบคำถาม 3 กลุ่มคำถามดังนี้ *กลุ่มแรก* คือกลุ่มที่มุ่งตอบคำถามว่าใครคือคนเสื้อแดง *กลุ่มที่สอง* มุ่งตอบคำถามว่าทำไมคนเสื้อแดงจึงลุกขึ้นมาปฏิบัติภารกิจทางการเมือง และ *กลุ่มที่สาม* ต้องการตอบคำถามว่าคนเสื้อแดงมีการระดมทรัพยากรและมียุทธวิธีในการเคลื่อนไหวอย่างไร

ที่ผ่านมา นักวิชาการจำนวนหนึ่งทั้งด้านรัฐศาสตร์ ด้านเศรษฐศาสตร์ ด้านสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา หันมาให้ความสนใจกับการปรากฏตัวของกลุ่มคนเสื้อแดงในฐานะหน่วยในการวิเคราะห์ความขัดแย้งทางการเมืองของสังคมไทยตั้งแต่หลังการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 เป็นต้นมา อีกทั้งกลุ่มคนเสื้อแดงยังมีความสัมพันธ์กับชนบทอย่างแนบแน่นใกล้ชิด²³ งานศึกษาเกี่ยวกับชนบทกับเสื้อแดงในระยะหลังจึงได้รับความสนใจมากขึ้น ด้วยเหตุว่าแนวคิดหลักที่ปรากฏอยู่ในงานศึกษาก่อนหน้ามักอธิบายสังคมการเมืองไทยผ่านกรอบ ความยากจน ความด้อยการศึกษา และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทอันเป็นพื้นที่ของความสัมพันธ์อุปถัมภ์ที่ดำรงอยู่ฝังแน่นและยาวนาน แต่เนื่องด้วยในรอบยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมาเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและทางการเมืองอย่างมหาศาล คำอธิบายในงานศึกษาสังคมการเมืองไทยที่มีอยู่จึงไม่มีพลังมากพอที่จะอธิบายปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในปัจจุบันได้

งานกลุ่มแรก *“ใครคือคนเสื้อแดง”*

สำหรับงานศึกษากลุ่มนี้ได้หันกลับไปศึกษาชนบทในฐานะที่เป็นแหล่งกำเนิดของคนเสื้อแดง เพื่อตอบคำถามว่าใครคือคนเสื้อแดง โดยงานศึกษาทำความเข้าใจสังคมการเมืองไทยก่อนหน้าไม่มีพลังมากพอที่จะอธิบายปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองอันซับซ้อนได้ งานศึกษาชนบทก่อนหน้ามีแกนหลักในการอธิบายสองมุมมองคือ แนวคิดแบบธนาภิบาลเมือง และแนวคิดสองนคราประชาธิปไตย ซึ่งทั้งสองแนวคิดนี้มักมองว่าชนบทคือพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความสัมพันธ์อุปถัมภ์ ความสัมพันธ์ในรูปแบบนี้เองได้เปิดทางให้นักการเมือง ใช้เงินซื้อเสียงเข้าสู่รัฐสภา การเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติของนักการเมืองเหล่านี้ก็เป็นไปเพื่อแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบให้แก่ตนเองและพวกพ้อง ทำให้พื้นที่การเมืองกลายเป็นพื้นที่การ

²³ นิธิ เอียวศรีวงศ์, “การเมืองและวัฒนธรรมของคนเสื้อแดง” ใน *Red why แดงทำไม สังคมไทย ปัญหา และการมาของคนเสื้อแดง* (กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์, 2553), 62.

ลงทุนทางธุรกิจ ซึ่งเป็นที่มาของแนวคิดธนาภิบาลเมือง (money politics) ภาพของชาวบ้านในชนบทจึงเป็นแค่เพียงผู้ถูกกระทำ (passive) ฟังตนเองไม่ได้ ทั้งยังไม่ใช้เสรีชนทางการเมือง สะท้อนให้เห็นความอ่อนแอของชนบทไทย เพราะว่าชนบทมีลักษณะโครงสร้างหลวม (loosely structured society) ไม่สามารถรวมตัวกันเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและของชาติได้ คนชนบทจึงเป็นได้แค่เพียงฐานเสียงของนักการเมือง ไม่ใช่ฐานทางนโยบาย แต่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างขนานใหญ่ในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมในรอบกว่ายี่สิบปีที่ผ่านมา ได้ทำลายเงื่อนไขของความสัมพันธ์อุปถัมภ์แบบเดิมลงแล้ว ส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในชนบททั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ชาวบ้านมีเครือข่ายทางสังคม สามารถต่อรองกับนักการเมืองเพื่อที่จะกำหนดนโยบายได้ แต่แนวคิดการอธิบายที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ก็เป็นแนวคิดที่มองชนบทเป็นคู่ตรงข้ามกับเมืองอย่างหยุดนิ่งตายตัว จนทำให้มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนากรอบในการอธิบายชนบทในฐานะที่เป็นแหล่งกำเนิดของสื่อแดงใหม่อีกครั้ง ซึ่งมีงานศึกษาในกลุ่มนี้พยายามนำเสนอบทวิเคราะห์และคำอธิบายใหม่มีประเด็นที่น่าสนใจอยู่ 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง คนสื่อแดงคือ “ชนชั้นกลางระดับล่าง” หรือ “ชนชั้นกลางใหม่” ที่เป็นผลผลิตจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของไทยในรอบกว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา งานศึกษาหลายชิ้นเน้นอธิบายถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมการเมืองไทย โดยมีรากฐานมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ส่งผลให้เกิดกลุ่มคนหน้าใหม่ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจและการเมืองไทย การเติบโตและขยายตัวของกลุ่มคนเหล่านี้ ได้กลายมาเป็นกลุ่มคนที่เป็นฐานเสียงกลุ่มใหม่ที่สำคัญในการเมืองไทย เช่นงานศึกษาของอภิชาติและคณะ²⁴ ซึ่งใช้มุมมองในมิติทางด้านเศรษฐศาสตร์เพื่อตอบคำถามดังกล่าว ได้ข้อสรุปว่า คนสื่อแดงคือ “ชนชั้นกลางระดับล่าง” หรือ “ชนชั้นกลางใหม่” ที่เป็นผลผลิตจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของไทยในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา ซึ่งอาศัยอยู่ทั้งในเขตเมืองและชนบท ทำงานทั้งในและนอกภาคการเกษตร มีอาชีพทั้งในและนอกการผลิตที่เป็นทางการ ขณะทำงานศึกษาชนบทของแอนดรู วอลด์เกอร์²⁵ ได้พยายามตรวจสอบ

²⁴ อภิชาติ สถิตินิรามัย และคณะ, *บททวนภูมิทัศน์การเมืองไทย* (กรุงเทพฯ: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.). 2556), 45.

²⁵ แอนดรู วอลด์เกอร์, *ชาวนาการเมือง อำนาจในเศรษฐกิจชนบทสมัยใหม่ของไทย* (นนทบุรี : ฟาเดียวกัน, 2559)

ความเข้าใจการเปลี่ยนผ่านในชนบทซึ่งทำให้เกิดตัวแสดงหลักหน้าใหม่ขึ้นในภูมิภาคชนบทเมืองไทย นั่นก็คือ “ชาวนารายได้ปานกลาง” (middle class peasants) คนกลุ่มนี้เองได้กลายมาเป็นฐานรากที่ส่งผลต่อการต่อสู้ทางอำนาจของคนเสื้อแดงในสังคมไทยปัจจุบัน การออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนเสื้อแดงในช่วงที่ผ่านมาอย่างแข็งขันนั้น เป็นเพราะความพยายามที่จะแสวงหาช่องทางการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ความเสมอภาคทางสังคม อำนาจทางการเมือง รวมถึงมุ่งแสวงหาความยุติธรรมทางการเมือง ดังเช่นงานศึกษาของนฤมลและแมคคาร์โก²⁶ ที่พยายามอธิบายว่าคนเสื้อแดงไม่ใช่คนยากจนที่ถูกกีดกันออกจากระบบ หากแต่เป็นคนกึ่งเมืองกึ่งชนบท (urbanized villager) ที่มีประสบการณ์และวิถีชีวิตทั้งในสังคมเมืองและชนบท เป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงทักษิณเป็นนายกรัฐมนตรี สิ่งที่คุณกลุ่มคนเหล่านี้ต้องการคือช่องทางการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และทรัพยากรทางอำนาจในทางการเมือง เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมที่มีอยู่ นอกจากนี้แล้วการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ทำให้คนเสื้อแดงมีความสัมพันธ์กับโลกภายนอกของการบริโภคไม่ต่างจากคนเมือง จะเห็นได้จากข้อเสนอของพัฒนา²⁷ อธิบายว่ากลุ่มคนเสื้อแดงคือ ผู้ประกอบการทางการเมือง (political entrepreneurs) ที่ความสัมพันธ์ทางสังคมของคนกลุ่มนี้มีนั้นหาได้จำกัดอยู่แต่ในรูปแบบอุปถัมภ์เท่านั้น หากแต่พวกเขาเองก็ได้เป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคสินค้าต่าง ๆ ในตลาด ทำให้พวกเขาเหล่านั้นมีความสนใจกับการเลือกตั้ง และค่านึงสิทธิของตนเองในฐานะพลเมือง

แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ในรอบยี่สิบปีที่ผ่านมาจะทำให้ความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมเปลี่ยนไปในระดับรากฐานจนก่อให้เกิด “พลเมืองใหม่”²⁸ ขึ้นในสังคมไทย แต่ระบบหรือความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ก็ยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทย โดยระบบหรือความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์นี้ได้เปลี่ยนความหมายและมีพลวัตแบบใหม่ไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป เช่น งานศึกษาของ

²⁶ Naruemon Thabchumpon and Duncan McCarco. “Urbanized Villager in the 2010 Thai Redshirt Protests Not Just Poor Farmer?”, *Asian Survey*. Vol.51.Number 6, 2010: 993-1018.

²⁷ Pattana Kitiarsa, *From Red to Red: An Auto-Ethnography of Economic and Political Transitions in Northeast Thai Village*. (Bangkok: Perspectives on a Divided Thailand, 2010), 236-237.

²⁸ อภิชาติ สถิตินิรามัย และคณะ, *ทบทวนภูมิภาคชนบทเมืองไทย* (กรุงเทพฯ: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.). 2556), 1.

อภิชาติและคณะ²⁹ ได้อธิบายว่าความวาทหวังของ “ชนชั้นกลางระดับล่าง” หรือ “ชนชั้นกลางใหม่” คือการไต่เต้ายกระดับฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมภายใต้ระบบตลาดสมัยใหม่ที่มีความผูกพันกับตลาดอย่างใกล้ชิด ทำให้ชีวิตของพวกเขาต้องผันผวนไม่แน่นอนตามระบบของตลาด สิ่งที่คนเหล่านี้ต้องการคือ หลักประกันความมั่นคงของชีวิตและนโยบายที่อุดหนุน ส่งเสริมจากรัฐเพื่อยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของเขาให้ใกล้เคียงกับชนชั้นกลางเก่า ทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่ในลักษณะอื่น ๆ ซึ่งมีลักษณะแบบเครือข่ายในแนวนอนที่มีความซับซ้อน ยืดหยุ่นและปรับตัวอยู่เสมอ เหล่านี้เองส่งผลให้ชาวบ้านจำนวนมากตื่นตัวทางการเมืองและเข้าร่วมการเคลื่อนไหวทางการเมือง งานศึกษาของประภาส³⁰ ก็เสนอว่า การแตกตัวของชาวบ้านในชนบทปัจจุบันมีการเชื่อมโยงกันผ่านพื้นที่และทรัพยากรแบบใหม่ที่ผูกเข้ากับการเมืองแบบเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทำให้เกิดความสัมพันธ์ของผู้คนในชนบทผูกพันกับผลประโยชน์ของเครือข่ายที่เกิดจากการเมืองท้องถิ่นที่ขยายขึ้น และเป็นผลให้ระบบอุปถัมภ์แบบเก่าผุพังลง

ประเด็นที่สอง งานศึกษาส่วนนี้เสนอว่า คนเสื้อแดงคือ กลุ่มคนที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยร่วมกัน โดยพยายามชี้ให้เห็นว่าขบวนการเสื้อแดงมิได้ประกอบด้วย “ชนชั้นกลางระดับล่าง” หรือ “ชาวนารายได้ปานกลาง” อย่างที่งานศึกษาในกลุ่มแรกเสนอเท่านั้น หากแต่ขบวนการเสื้อแดงมีความเป็น “พหุสัมพันธ์ของขบวนการมวลชน” โดยมีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกัน งานศึกษากลุ่มนี้มองคนเสื้อแดงในลักษณะ “ข้ามชนชั้น” กันทางเศรษฐกิจอันหลากหลายที่อยู่ภายในขบวนการ เช่น งานศึกษาของปิ่นแก้ว³¹ ได้แสดงให้เห็นการก่อตัวและรวมตัวกันของคนเสื้อแดงในจังหวัดเชียงใหม่ แม้องค์ประกอบของของชาวเสื้อแดงส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนรากหญ้า และผู้ประกอบการรายย่อยในชนบท แต่การก่อตัวของขบวนการเสื้อแดงเริ่มต้นจากชนชั้นกลางในเมืองและกระจายตัวไปยังพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ในขณะที่ปัญญาชนและ

²⁹ อภิชาติ สถิตินิรมาย และคณะ, *ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย* (เชียงใหม่: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), 3-4.

³⁰ ประภาส ปิ่นตบแต่ง, “การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองในชุมชนชนบทและการปรับตัวของชาวนา”, *วารสารพัฒนาสังคม* 17, ฉบับที่ 1(2558): 55-60.

³¹ ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, *Becoming red / กำเนิดและพัฒนาการเสื้อแดงเชียงใหม่*, (เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556), 1-4.

ผู้ประกอบการในระดับหมู่บ้าน ตำบลและอำเภอ ไม่ว่าจะเป็นคนหบดี พ่อค้า แม่ค้า ต่างก็มีบทบาทสำคัญในฐานะแกนนำในการก่อตั้งและพัฒนากลุ่มเสื่อแดงในระดับอำเภอ ภายใต้อุดมการณ์ร่วมทางการเมืองที่ต้องการสร้างรัฐประชาธิปไตยให้บังเกิด อันเป็นอุดมการณ์ที่เชื่อมร้อยผู้คนที่แม้จะแตกต่างกันในชนชั้นทางเศรษฐกิจเข้าด้วยกัน อย่างไรก็ตามการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้นไม่สามารถที่จะกล่าวได้ว่าเป็นขบวนการเคลื่อนไหวเฉพาะของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอย่างเคร่งครัดหรือสามารถที่จะเอาสถานะทางสังคม-เศรษฐกิจมาเป็นตัวกำหนดลักษณะการเคลื่อนไหวได้ ดังงานศึกษาของอุเซนทร์³² ที่ได้พยายามชี้ให้เห็นว่า ขบวนการเสื่อแดงไม่ได้เป็นขบวนการที่อยู่บนฐานชนชั้นทางเศรษฐกิจหรือประเด็นปัญหาเฉพาะ (issue based) โดยตัวมันเอง เพราะการที่มีสัดส่วนของประชากรกลุ่มใดมากที่สุด ก็ไม่เพียงพอที่จะสรุปได้ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวนั้น “เป็นของ” ชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง หากต้องพิจารณาที่ข้อเรียกร้องเป้าหมายของขบวนการเคลื่อนไหวนั้นเป็นแกนหลัก ดังนั้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชนชั้น จึงไม่ได้เป็นตัวชี้วัดหรือเป็นเส้นแบ่งการเข้าร่วมขบวนการของคนที่มีฐานะและชนชั้นที่ต่างกันในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

ประเด็นที่สาม การเคลื่อนไหวขบวนการเสื่อแดงเป็นขบวนการโต้กลับ (counter-movement) ต่อขบวนการเสื่อเหลือง โดยงานศึกษาของอุเซนทร์ได้เสนอว่า การเปลี่ยนแปลงในชนบทในมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ได้สร้างเงื่อนไขให้ชนบทเกิดสำนึก ความต้องการ ความสัมพันธ์ทางการเมืองแบบใหม่ มีวิถีชีวิตแบบใหม่ แต่ถึงอย่างไรก็ตามในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมิได้เป็นที่มาของความคับข้องใจของคนเสื่อแดง แต่ความคับข้องใจของคนเสื่อแดงมาจากขบวนการโค่นล้มทักษิณและพรรคไทยรักไทย และเมื่อมาบรรจบกับการจัดตั้งองค์การเคลื่อนไหวต่าง ๆ จึงนำไปสู่การกระทำรวมหมู่ของคนเสื่อแดงขึ้น ขณะที่ข้อเสนอในงานศึกษาของเอกพลณัฐ³³ กลับเห็นว่า ขบวนการเสื่อแดงไม่ถือว่ขบวนการโต้กลับของกลุ่ม พนม. อย่างที่อุเซนทร์เสนอ เพราะถึงแม้ว่าวัตถุประสงค์ในการเคลื่อนไหวของทั้งสองกลุ่ม จะมีลักษณะที่ตรงกันข้ามกันเป็นส่วนใหญ่ และเป็นปฏิปักษ์ต่อกันอย่างชัดเจนในหลายประเด็น แต่เมื่อใช้การ

³² อุเซนทร์ เชียงเสน, “กำเนิด “เสื่อแดง” ในฐานะขบวนการโต้กลับ”, *ฟ้าเดียวกัน* 9, ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2554): 122-154.

³³ เอกพลณัฐ ณัฐพิทักษ์นันท์, “การเมืองเสื่อสีกับการศึกษาขบวนการโต้กลับ ตามจารีตการศึกษาขบวนการทางสังคมและการเมือง”, *วารสารสังคมศาสตร์* 27, ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2558): 103-123.

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสถิติโดยอาศัยการสำรวจความคิดเห็น กลุ่มตัวอย่าง ก็ได้ผลการศึกษาที่ช่วยหักล้างว่า มวลชนเสื้อแดงไม่ใช่ขบวนการโต้กลับของ พธม. โดยงานศึกษาชิ้นนี้พบว่า ขบวนการมวลชนเสื้อแดง คือขบวนการมวลชนประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองและต้องการให้เกิดสังคมประชาธิปไตยที่มีความยุติธรรมทางสังคม ซึ่งขบวนการเสื้อแดงนี้เติบโตมาพร้อมกับการเข้าสู่อำนาจของรัฐบาลทักษิณมีความรู้สึกยึดมั่นผูกพันกับการเมืองประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งของคนเสื้อแดงจึงมีลักษณะข้ามชนชั้นในมิตินี้

โดยสรุปงานศึกษากลุ่มแรกนี้ตอบคำถามว่าคนเสื้อแดงคือ “ชนชั้นกลางระดับล่าง” หรือ “ชนชั้นกลางใหม่” “ชาวนารายได้ปานกลาง” (middle class peasants) “คนกึ่งเมืองกึ่งชนบท” (urbanized villager) และ “ผู้ประกอบการทางการเมือง” (political entrepreneurs) คำอธิบายเหล่านี้ใช้มิติในทางเศรษฐศาสตร์มาอธิบาย โดยพยายามชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจช่วงกว่าสองทศวรรษที่ผ่านมาได้เปลี่ยนความสัมพันธ์ เป็นรากฐานของการก่อกำเนิดคนเสื้อแดง แต่ถึงอย่างไรก็ตามงานศึกษาอีกกลุ่มหนึ่งก็พยายามเสนอว่าแท้จริงแล้วคนเสื้อแดงนั้นมีลักษณะ “ข้ามชนชั้น” ที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกัน ในอีกแง่หนึ่งก็มีงานศึกษาเสื้อแดงที่ตอบคำถามว่า คนเสื้อแดงเคลื่อนไหวในลักษณะที่เป็นขบวนการโต้กลับ (counter-movement) ต่อขบวนการเสื้อเหลือง อย่างไรก็ตามบรรดางานศึกษากลุ่มนี้มีจุดร่วมกันคือ คนเสื้อแดงเป็นตัวแสดงหลักหน้าใหม่ของการเมืองไทย โดยงานศึกษาทั้งหมดนี้พยายามตอบได้ว่า ชนบทไม่ได้อ่อนแอ ไร้เงิน ไร้ศีลธรรม หรืออยู่ในระบบอุปถัมภ์แบบที่งานศึกษาทางรัฐศาสตร์ก่อนหน้าเสนอไว้³⁴ อีกทั้งกลุ่มคนเสื้อแดงก็มีใช้ขบวนการที่มุ่งต่อต้านรัฐ แต่ทว่างานศึกษาในกลุ่มนี้ก็ยังมิได้ทำความเข้าใจกลุ่มคนเสื้อแดงอย่างครบถ้วนว่าความคับข้องใจที่เกิดขึ้นจากหลากหลายกลุ่มนั้นรวมกันเป็นขบวนการระดับชาติได้อย่างไร และไม่อาจจะทำความเข้าใจกับความหลากหลายและพลวัตที่มีอยู่ในกลุ่มคนเสื้อแดงได้มากเพียงพอ

³⁴ เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, *ชนบท (เพิ่ง) เปลี่ยนไป: ว่าด้วยปัญหา “ชนบทศึกษาไทย”* หลังปี 2540. เอกสารประกอบการนำเสนอความก้าวหน้างานวิจัยปัญหาความ (ไม่) เป็นสมัยใหม่ของสังคมชนบทไทย: การต่อสู้เพื่อนิยามระบบการผลิตของสังคมไทยจากมุมมองทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. วันที่ 17 มกราคม 2558 ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558.

งานกลุ่มที่สอง “ทำไมคนเสื้อแดงจึงลุกขึ้นมาปฏิบัติภารกิจทางการเมือง”

งานกลุ่มนี้พยายามขยายความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มคนเสื้อแดงว่า ทำไมขบวนการเสื้อแดงจึงมีความสลับซับซ้อนและแตกต่างจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอื่น ๆ ที่ผ่านมา หากใช้แนวคิดของพวกสำนักวัฒนธรรมชุมชนที่มีอยู่ก่อนหน้า จะพบว่าไม่สามารถอธิบายการลุกขึ้นมาปฏิบัติภารกิจทางการเมืองของกลุ่มคนเสื้อแดงได้ ด้วยเหตุที่ว่าแนวคิดแบบวัฒนธรรมชุมชน มุ่งเน้นอธิบายว่าชนบทยังคงเก็บลักษณะสังคมและวัฒนธรรมแห่งการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ชนบทเป็นพื้นที่ที่มีความสงบเรียบร้อย เรียบง่าย มีระบบเศรษฐกิจที่สมดุลและสอดคล้องกับวัฒนธรรมและทรัพยากรท้องถิ่นได้ อีกทั้งยังมองชนบทในลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐ เพราะรัฐมุ่งแต่จะขูดรีดเอามูลค่าส่วนเกินจากชนบท แต่งานศึกษาส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้จึงต้องการสร้างคำอธิบายใหม่ เพื่อตอบคำถามว่าคนที่หลากหลายในขบวนการเสื้อแดงได้ไหลเวียนมาบรรจบกันได้อย่างไร และทำไมคนเสื้อแดงจึงลุกขึ้นมาปฏิบัติภารกิจทางการเมือง โดยงานศึกษาในงานกลุ่มนี้ประกอบด้วยสามเงื่อนไขคือ เงื่อนไขแรกคือ ประสบการณ์ชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมของคนเสื้อแดงที่ต้องเผชิญกับบูรณาการแห่งความอยุติธรรมในชีวิตประจำวัน เงื่อนไขต่อมาคือ คนเสื้อแดงต้องการปกป้องประชาธิปไตยผ่านการเลือกตั้ง และเงื่อนไขสุดท้ายคือ เพื่อต้องการจัดการความสัมพันธ์กับตัวแสดงใหม่ ๆ ในพื้นที่และหน่วยทางการเมืองต่าง ๆ โดยเชื่อมโยงและซ้อนทับการเมืองของความปรารถนาของพวกเขา โดยมีรายละเอียดดังนี้

เงื่อนไขประการแรก ที่ทำให้คนเสื้อแดงลุกขึ้นมาปฏิบัติภารกิจทางการเมือง คือเป็นผลมาจากประสบการณ์ชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต้องเผชิญกับบูรณาการแห่งความอยุติธรรมในชีวิตประจำวัน สภาวะเช่นนี้เองได้ผลักดันให้กลุ่มคนเสื้อแดงลุกขึ้นมาต่อสู้ เรียกร้องสิทธิ ตำแหน่งหรือสถานภาพทางสังคมที่เหมาะสมและควรจะเป็นให้กับตนเองเพื่อให้มีการกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ดังจะเห็นได้จากงานศึกษาของ อภิชาติและคณะ³⁵ ได้อธิบายว่าคนเสื้อแดงเป็นผู้ที่รู้สึกว่าเขาเองเป็นผู้ที่สูญเสียจากการรัฐประหาร ปี 2549 จากปัญหา “สองมาตรฐาน” และจากการถูกดูหมิ่นดูแคลนจนเกิดความทุกข์ใจเพราะสังคมไร้ซึ่งความยุติธรรม เป็นผลมาจากการที่พวกเขาถูกลิดรอนสิทธิทางการเมือง อันเป็นเครื่องมือเดียวที่พวกเขามีอยู่จากการรัฐประหาร การกระจายทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกันความทุกข์ใจนี้ได้พัฒนาไปสู่ความคับแค้นใจเพราะสังคมไร้ความ

³⁵ อภิชาติ สถิตินิรามัย และคณะ. *ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย* (กรุงเทพฯ: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.). 2556), 47-60.

ยุติธรรม การรัฐประหารปี 2549 ได้กลายมาเป็นตัวจุดรั้งขัดขวางการเปลี่ยนแปลงหรือโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มั่นคง ได้ตั้งอำนาจออกจากมือของประชาชน ผลักให้ชนบทกลับไปสู่สถานะผู้ถูกปกครองอีกครั้งหนึ่ง ความขุ่นข้องหมองใจนี้เองจึงก่อให้เกิดการรวมตัวกันสร้างขบวนการเสื้อแดงขึ้น ซึ่งงานศึกษาของ ปิ่นแก้ว³⁶ ได้ฉายภาพให้เห็นถึง การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ประชาธิปไตยในชนบทเป็นภาพสะท้อนของการก้าวเข้าสู่ความเป็นประชาธิปไตยในชนบท (Rural Democratization) สอดคล้องกับงานศึกษาของสมชัย³⁷ ที่เสนอว่าปัจจัยด้านการเมืองทำให้ผู้คนเข้าร่วมกับขบวนการเสื้อแดงคือ การทำให้เป็นประชาธิปไตยนำไปสู่การลดความรุนแรงของรัฐที่มีต่อชนบท ป้อนชะโงกโครงสร้างอำนาจเก่าในหมู่บ้าน และปลูกฝังค่านิยมใหม่เกี่ยวกับประชาธิปไตยในหมู่คนชนบท การเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองอย่างมากในช่วงเวลาที่พรรคไทยรักไทยบริหารประเทศนี้เอง ได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านจิตสำนึกของชาวชนบท คนเสื้อแดงผู้ที่มีความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจในแง่ของการถูกกระทำ ยิ่งชัดเจนขึ้นผ่านปรากฏการณ์ตาสว่างของคนเสื้อแดง โดยงานศึกษาของ Anonymous³⁸ พยายามชี้ให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงว่าเป็นการเคลื่อนไหวของผู้ที่คับแค้นใจ โดยปัจจัยสำคัญในการก่อรูปความไม่พอใจของกลุ่มคนเสื้อแดงนั้นคือ เหตุการณ์ที่สถาบันพระมหากษัตริย์ได้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมือง สถาบันกษัตริย์ได้เปิดเผยตัวว่าอยู่ตรงข้ามกับขบวนการของตน จนทำให้กลุ่มคนเสื้อแดงเกิดปรากฏการณ์ “ตาสว่าง” ขึ้นปรากฏการณ์นี้ได้สร้างความรู้สึกท้อแท้ ความรู้สึกสิ้นหวัง และประสบการณ์ตรงของความอยุติธรรมในสังคม นำมาสู่การออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองของพวกเขา ซึ่งก็สอดคล้องกับงานศึกษาของ Claudio³⁹ ที่พยายามฉายให้เห็นภาพของความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ ของผู้คนที่ย้ายถิ่นเข้ามาใช้แรงงานในเมือง ผ่านกลุ่มคนขับรถมอเตอร์ไซค์รับจ้าง กลุ่มคนเหล่านี้ได้เกิดการเรียนรู้ว่าทรัพยากรใดที่พวก

³⁶ ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, “Becoming red / กำเนิดและพัฒนาการเสื้อแดงเชียงใหม่” (เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556), 11.

³⁷ สมชัย ภัทรนันทน์, “การเมืองของสังคมหลังชาวนา: เงื่อนไขการก่อตัวของคนเสื้อแดงในภาคอีสาน”, *ฟ้าเดียวกัน* 10, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2555): 142.

³⁸ Anonymous. (2018). Anti-Royalism in Thailand Since 2006: Ideological Shifts and Resistance. *Journal of Contemporary Asia* 48, no. 3 (2018):363-394.

³⁹ Sopranzetti, Claudio. *The owners of the Map Motorcycle Taxi Drivers, Mobility, and Politics in Bangkok*. (Cambridge: Harvard University, 2013).

เขาสามารถเข้าถึงได้ ทรัพยากรที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ ทำให้พวกเขาเห็นภาพของความอยุติธรรมของสังคม การรับรู้ถึงความไม่เท่าเทียมของการกระจายทรัพยากรของรัฐ

เดือนปีที่สอง คนเสื้อแดงลุกขึ้นมาปฏิบัติทางการเมืองก็เพราะต้องการปกป้องกติกาประชาธิปไตยผ่านการเลือกตั้ง งานจำนวนหนึ่งเน้นถึงการเลือกตั้งว่าเป็นกระบวนการที่เปิดพื้นที่ให้คนเสื้อแดงเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมากและพวกเขาก็เป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากการเลือกตั้ง การลุกขึ้นมาปฏิบัติทางการเมืองของกลุ่มคนเสื้อแดงจึงเป็นการต่อสู้เพื่อต้องการตั้งอำนาจที่ถูกขโมยไปกลับคืน สำหรับงานของ เวียงรัฐ⁴⁰ พยายามชี้ให้เห็นถึงพลวัตของการเมืองในมิติของการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ภายใต้รัฐธรรมนูญปี 2540 ซึ่งมีข้อเสนอว่า การเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ โดยเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบของผลประโยชน์ตอบแทน (inducement) ที่เป็นทางการมากขึ้น ทำให้ระบบอุปถัมภ์แบบเดิมเปลี่ยนความหมายไป พลวัตที่เกิดขึ้นนี้เอง ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนที่ทางสังคม (social mobility) ของชนชั้นทางการเมือง (political classes) อุดมการณ์ทางการเมือง ความเข้าใจในอำนาจรัฐ ตลอดจนยังสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองที่ใช้สิทธิพื้นฐานผ่านการเลือกตั้ง สิ่งเหล่านี้เองได้สร้างความตื่นตัวของประชาชนในเรื่องประชาธิปไตยอีกด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ภายหลังการรัฐประหารปี 2549 ได้ทำให้การเลือกตั้งหยุดชะงักลง เกิดความไม่มั่นคงในระบบการเลือกตั้งขึ้น กลุ่มคนเสื้อแดงจึงมองว่าการรัฐประหารคือปิดกั้น ขัดขวางช่องทางที่พวกเขาถึงทรัพยากรของพวกเขา เป็นผลให้เขาต้องลุกขึ้นมาปฏิบัติทางการเมืองบางอย่าง ส่วนอีกข้อเสนอหนึ่งของ เวียงรัฐ⁴¹ คือกระบวนการกระจายอำนาจภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 มีส่วนสำคัญในการทำให้การเมืองเรื่องการเลือกตั้งเข้าไปใกล้ประชาชนถึงครัวเรือน ส่งผลให้ชนชั้นล่างทางการเมืองที่เรียกว่า “ไพร่” ถูกปลดปล่อยให้เป็นพลเมือง เป้าหมายของขบวนการเสื้อแดงคือ การพยายามขับเคลื่อนสังคมไปข้างหน้า เพื่อให้พลเมืองได้เข้าไปมีส่วนแบ่งในอำนาจทางการเมือง และให้ความชอบธรรมทางอำนาจอ้างอิงอยู่กับสิทธิในการเลือกตั้ง การเลือกตั้งคือหัวใจของการเปลี่ยนแปลงสร้างสมดุลทาง

⁴⁰ เวียงรัฐ เนติโพธิ์, *หีบบัตรกับบุญคุณ: การเมืองการเลือกตั้งและการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายอุปถัมภ์*, (เชียงใหม่: ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2558), 24-25.

⁴¹ เวียงรัฐ เนติโพธิ์, “สามเหลี่ยมไม่เขียนภูเขา: บริบทเชิงโครงสร้างของขบวนการเสื้อแดง” ใน *Red why แตงทำไม สังคมไทย ปัญหา และการมาของคนเสื้อแดง*. (กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์, 2553), 118.

การเมืองใหม่ขึ้นมาในสังคมไทย ในขณะที่งานศึกษาของ ไชยรัตน์⁴² พยายามอธิบายว่า การเลือกตั้งหลังรัฐธรรมนูญปี 2540 ได้สร้างให้ชนบทเกิดการเรียนรู้ทางการเมืองและเห็นประโยชน์ของการเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตย เพื่อให้ตนเองข้ามพ้นไปจากการดูถูกดูแคลน และถูกมองข้ามจากรัฐและกลไกของรัฐไทย หลังจากชัยชนะการเลือกตั้งอย่างถล่มทลายของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็นับได้ว่าเป็นครั้งแรกที่ผู้เลือกตั้งในชนบทรู้สึกว่าเขา/เธอมีพลังมากขึ้น เนื่องจากคะแนนเสียงของพวกเขามีผลต่อการกำหนดนโยบายระดับชาติ ซึ่งในอดีตบริบทนี้ถูกผูกขาดโดยชนชั้นกลางและชนชั้นนำดั้งเดิมในสังคมไทย เสียงของบุคคลเหล่านี้ผู้มีอำนาจมักจะไม่ได้ยินและมองไม่เห็นทางการเมือง เพราะเสียงของคนเหล่านี้ไม่ถูกรับรู้ในฐานะที่เป็นภาษา แต่ถูกรับรู้ในฐานะที่เป็นเสียง ไม่ต่างไปจากเสียงร้องของสัตว์ จึงไม่มีใครรับฟังและได้ยิน เช่นนี้เอง ระบบการเลือกตั้งจึงกลายเป็นพลังในการแบ่งแยกที่สำคัญเกี่ยวกับการรับรู้ทางการเมืองระหว่างผู้เลือกตั้งในชนบทกับผู้เลือกตั้งในเมืองนำไปสู่การจับขั้วและความแตกแยกทางการเมือง

เงื่อนไขที่สาม การลุกขึ้นมาปฏิบัติทางการเมืองของคนเสื้อแดงเป็นความต้องการจัดการความสัมพันธ์กับตัวแสดงใหม่ ๆ ในพื้นที่และหน่วยทางการเมืองโดยเชื่อมโยงและซ้อนทับการเมืองของความปรารถนาของคนชนบท ซึ่งงานศึกษาของ จักรกริช⁴³ เสนอภาพของ “การเมืองในชีวิตประจำวัน” ของชาวบ้านที่ซับซ้อนเกินกว่าที่จะพิจารณาจากวาระทางการเมืองของการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว การเมืองในชีวิตประจำวันของคนเสื้อแดงมิใช่การแสดงออกทางการเมืองที่เพิ่งเกิดขึ้นจากทักษิณหรือเป็นผลพวงจากนโยบายประชานิยมเพียงอย่างเดียว หากแต่ชาวบ้านมีการจัดการเรื่องของความสัมพันธ์กับตัวแสดงใหม่ ๆ ที่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเรื่องของเศรษฐกิจหรือการเลือกตั้งเท่านั้น มันได้เชื่อมโยงและซ้อนทับการเมืองของความปรารถนาในการที่จะเข้าไปจัดการพื้นที่และหน่วยทางการเมืองต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ศาสนา สื่อ หน่วยงานของรัฐ มวลชน หรือแม้กระทั่งการเลือกตั้งเอง การพิจารณาและการให้คุณค่าของการเลือกตั้งนั้นมีลักษณะที่ถูกทำให้มีลักษณะที่ตอบสนองต่อความปรารถนาในท้องถิ่น การเลือกตั้งได้ทำหน้าที่ตอบสนองต่อ

⁴² ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, *สุนทรียศาสตร์กับการเมืองภาคประชาชน*, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), 235-247.

⁴³ จักรกริช สังขมณี, *ชุมชนแห่งนั้นชื่อปรารถนา : วัฒนธรรมการเมืองในชีวิตประจำวันกับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาท้องถิ่น*. (เชียงใหม่ : แผนงานส่งเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี, 2555), 110.

ความสัมพันธ์แบบ “เศรษฐกิจการเมืองเชิงศีลธรรมของความพึงมีพึงได้” ที่ชาวบ้านต่างตระหนักรู้ถึงโอกาสและความพึงมีพึงได้ของตนในสังคมสมัยใหม่เป็นอย่างดี

งานกลุ่มที่สาม “คนเสื้อแดงมีการระดมทรัพยากรและมียุทธวิธีในการเคลื่อนไหวอย่างไร”

งานศึกษากลุ่มนี้พยายามศึกษากลุ่มคนเสื้อแดงในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของความเคลื่อนไหวทางการเมือง ทั้งการแสดงออกทางการเมือง และปฏิบัติการทางการเมืองในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน พยายามเชื่อมโยงให้เห็นการระดมปัจเจกบุคคลเข้าร่วมขบวนการ เพราะคาดหวังว่าจะได้รับประโยชน์จากขบวนการที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้รวมถึงมีงานอีกส่วนหนึ่งที่ศึกษายุทธวิธี ในการต่อสู้ของคนเสื้อแดงภายใต้โครงสร้างที่ดำรงอยู่ในขณะนั้น เพื่อให้ขบวนการบรรลุจุดมุ่งหมาย โดยมีการใช้การกระทำรวมหมู่ เช่น การระดมมวลชนและผู้สนับสนุน และการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของคนในขบวนการ รวมถึงการตอบโต้การต่อต้านขัดขวางจากฝ่ายต่อต้านไม่ว่าจะเป็นจากรัฐ หรือ ฝ่ายตรงข้าม ซึ่งมีอยู่ด้วยกันสามประเด็นคือ ประเด็นแรก การระดมทรัพยากรผ่าน “หมู่บ้านเสื้อแดง” ประเด็นที่สอง การระดมมวลชนคนเสื้อแดงผ่านวิถุชุมชน และ ประเด็นที่สาม ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวโดยใช้การกระทำรวมหมู่

ประเด็นแรก การเกิดขึ้นของหมู่บ้านเสื้อแดงในฐานะที่เป็น “ชุมชนการเมือง” สำคัญเชิงอุดมการณ์ของคนเสื้อแดง มุ่งเน้นสร้างสำนึกและขยายการรับรู้ให้กับปัจเจกชนผู้อยู่นอกขบวนการเคลื่อนไหว เพื่อให้กลายเป็นผู้สนับสนุนขบวนการเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดง เช่นงานศึกษาของวิภาวดี⁴⁴ ที่ศึกษาปฏิบัติการทางการเมืองในชีวิตประจำวันของชาวบ้านในหมู่บ้านเสื้อแดงพบว่า มีความพยายามช่วงชิงหรือหยิบฉวยหมู่บ้านในชนบทจากกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ผ่านการสร้างสัญลักษณ์ด้วยพิธีกรรม พิธีการ การติดป้ายประกาศให้หมู่บ้านนั้นมีความสอดคล้องกับผลประโยชน์ทางการเมืองของแต่ละกลุ่มอยู่เสมอมา หมู่บ้านเสื้อแดงจึงเป็นการช่วงชิงของภาคประชาชนด้วยการสร้างหมู่บ้านชนบทให้กลายเป็นพื้นที่การต่อสู้ทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ผ่านการเชื่อมโยงสัญลักษณ์สามมิติ มิติแรกคืออุดมการณ์ทางการเมืองของคนเสื้อแดง มิติที่สองคือการเชื่อมโยงจิตวิญญาณผ่านวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น และ มิติสุดท้ายคือ การช่วงชิงพื้นที่หมู่บ้านผ่านการใช้ชื่อหมู่บ้าน ทั้งนี้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านเสื้อแดงก็ได้

⁴⁴ วิภาวดี พันธุ์ยางน้อย, “หมู่บ้านเสื้อแดง: การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในชุมชนชนบทไทย กรณีศึกษาหมู่บ้านนาใหญ่ จังหวัดอุดรธานี,” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555), 127-130.

สะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจของสมาชิกในหมู่บ้าน เรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รวมถึงสร้างกลไกการมีส่วนร่วมทางการเมืองอีกด้วย ดังเช่นงานศึกษาของชุตติมา⁴⁵ ที่ทำการศึกษาในพื้นที่ ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ผู้คนในพื้นที่ไม่เคยมีประสบการณ์ทางการเมืองหรือกิจกรรมทางการเมืองมาก่อนบางคนแทบไม่ได้สนใจการเมืองเลย และเมื่อขบวนการเสื้อแดงได้พัฒนาการเคลื่อนไหวในระดับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นผ่านการจัดตั้งหมู่บ้านเสื้อแดง มีการพบปะพูดคุยในวงเหล้า ตลาด วัด ก็ได้ทำให้คนในหมู่บ้านรับรู้ถึงวิธีการปกครองแบบประชาธิปไตย รวมถึงตระหนักถึงสิทธิทางการเมืองเป็นผู้มีสำนึกของความเป็นเจ้าของประเทศและเป็นเจ้าของสังคมร่วมกัน ซึ่งก็สอดคล้องกับงานศึกษาของนพพล⁴⁶ ที่ศึกษากลุ่มแม่ค้าในตลาดสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยงานศึกษาชิ้นนี้เสนอว่า อาชีพแม่ค้าได้เปิดโอกาสให้กลุ่มผู้หญิงได้ออกมาอยู่ในปริมนทลสาธารณะ และยังให้อิสระในชีวิตกับผู้หญิงจากครัวเรือนในระดับหนึ่ง ทำให้ผู้หญิงมีประสบการณ์ในโลกกว้างมาก่อนแล้ว ตลาดสันกำแพงมีการรวมกลุ่มสร้างเป็นชุมชนของคนที่มีอาชีพร่วมกัน รวมตัวกันเป็นกลุ่มคนเสื้อแดง “สันกำแพงรักประชาธิปไตย” งานศึกษาชิ้นนี้ยังเสนออีกว่านโยบายสมัยรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีส่วนช่วยเชื่อมต่อโลกทางเศรษฐกิจของแม่ค้าเข้ากับโลกทางการเมือง ผ่านนโยบายทางการเมืองของพรรคการเมือง

ประเด็นที่สอง การขยายตัวของขบวนการเสื้อแดงโดยผ่านวิทยุชุมชน ซึ่งวิทยุชุมชนได้ทำหน้าที่สื่อกลางในการระดมมวลชนของคนเสื้อแดง เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของขบวนการ ถือว่าวิทยุชุมชนได้เปิดพื้นที่ทางการเมืองที่แตกต่างจากในอดีต เพราะได้เปิดพื้นที่ให้กับคนไม่มีเสียงในชนบทที่สังคมมักไม่ค่อยได้ยินจากสื่อกระแสหลัก ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึก นำไปสู่การมีความรู้สึกร่วมกันของคนเสื้อแดง โดยในงานศึกษาของอรุณญา⁴⁷ ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่าวิทยุชุมชนเสื้อแดงได้ทำหน้าที่ในการสร้าง “ชุมชนจินตนาการทางการเมือง” ผ่าน

⁴⁵ ชุตติมา ปัญญาหลง, “กำเนิดและวิวัฒนาการของหมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตยในฐานะกลไกขับเคลื่อนการเมือง กรณีศึกษา บ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย,” (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2557), ง.

⁴⁶ นพพล อาชามาต, “การเดินทางของแม่ค้าเสื้อแดง: จากตลาดสู่การเมืองบนท้องถนน” *วารสารสังคมศาสตร์* 22, ฉบับที่ 2 (2553): 53-86.

⁴⁷ อรุณญา ศิริผล, “วิทยุชุมชนกับการขยายตัวของขบวนการประชาชนเสื้อแดง: กรณีศึกษาในเขตเชียงใหม่” ใน *Becoming red / กำเนิดและพัฒนาการเสื้อแดงเชียงใหม่*. (เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556). 191-222.

การทำหน้าที่เชื่อมโยงมวลชนกับพรรคการเมืองอย่างชัดเจน ในการให้ข้อมูล ประชาสัมพันธ์ และ ชี้นำเชิงข้อมูล อีกทั้งยังสามารถตอบใจห้ความต้องการและความรู้สึกร่วมในการมองปัญหาและ แก้ปัญหาของคนเสื้อแดง วิทยุชุมชนคนเสื้อแดงมีรูปแบบของการเกิดกิจกรรมร่วม ระหว่างผู้รับ สารและผู้ส่งสารในแนวระนาบที่มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างคนเสื้อแดงผู้บริโภคนและใช้ข่าวสารกับตัว ผู้ดำเนินรายการ ซึ่งเกิดขึ้นกับวิทยุชุมชนมากกว่าสื่ออื่น ๆ และยังเปิดโอกาสให้พูดคุยโดยเฉพาะ ผ่านการใช้ภาษาท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาค ทำให้วิทยุชุมชนได้กลายเป็นตำแหน่งแห่งที่ (location) ที่ชาวบ้าน ชุมชนท้องถิ่นใช้ร่วมกันเพื่อเติมเต็มอำนาจในแนวระนาบระหว่างคนในชุมชน ตอบสนองต่อจินตนาการทางการเมืองของชุมชนชาวบ้านในทางหนึ่งด้วย ขณะที่ยานศึกษาของ กิตติชัย⁴⁸ ที่ทำการศึกษาบทบาทของสถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดสมุทรปราการ ในการเข้าร่วม ชุมนุมทางการเมืองปี 2553 ก็เสนอว่าสถานีวิทยุชุมชนนั้นถือว่าเป็นช่องทาง (Channel) ที่มีส่วน สำคัญในการกระจายข่าวสารทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่และการชุมนุมและถือว่าเป็นสื่อ ต้นทุนต่ำที่ยึดโยงกับกลุ่มสมาชิกในพื้นที่ที่มีปัจจัยทาง เศรษฐกิจที่เรียกว่าชนชั้นรากหญ้าได้ดี รวมทั้งเป็นสื่อลักษณะการสื่อสารสองทาง (Two way) ที่ฟังในฐานะผู้รับสารสามารถสื่อสาร แลกเปลี่ยนทัศนคติทางการเมืองเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในการชุมนุม และสิ่งสำคัญคือวิทยุชุมชนได้ สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถทางเทคโนโลยี การตื่นตัวทางการเมืองและการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ของคนเสื้อแดงในชนบทที่มีศักยภาพในการดึงความรู้สึกร่วม ไร่อารมณ์ และได้สร้างความเห็นอก เห็นใจของคนเสื้อแดงด้วยกันเองอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากงานศึกษาของขจรศักดิ์⁴⁹ ที่ชี้ให้เห็นว่า วิทยุชุมชนเป็นสัญลักษณ์และมีบทบาทสำคัญ ในการทำทนายการผูกขาดช่องทางการ สื่อสารมวลชนของรัฐ วิทยุชุมชนเปรียบเสมือนเครื่องมือของผู้อ่อนแอที่ใช้ในการสร้างเครือข่าย เชื่อมโยง สร้างอัตลักษณ์ร่วม และเป็นศูนย์กลางในการทำทนายและจัดการครอบงำประชาชนของ รัฐ โดยวิทยุชุมชนมีส่วนในการเชื่อมต่อและเชื่อมโยงคนเสื้อแดงเข้าด้วยกัน การที่วิทยุไม่มีภาพทำ ให้ผู้ฟังสามารถจินตนาการได้อย่างอิสระ และด้วยเนื้อหาการนำเสนอของรายการวิทยุคนเสื้อแดง ก็สามารถนำไปสู่ความเห็นอกเห็นใจผู้ร่วมชุมนุมคนอื่น ซึ่งยากลำบากบนท้องถนนในกรุงเทพฯ

⁴⁸ กิตติชัย ชันทอง. "บทบาทของ สถานีวิทยุผู้กล้าประชาธิปไตย 90.25 MHz สมุทรปราการ ในการเข้าร่วมชุมนุม ทางการเมือง ปี 2553" วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย 7, ฉบับที่ 3 (2558): 428-429.

⁴⁹ ขจรศักดิ์ ลิทธิ, "วิทยุชุมชนกับขบวนการเสื้อแดง," วารสารการบริหารท้องถิ่น 8, ฉบับที่ 4 (2558): 2-16.

ประเด็นที่สาม คนเสื้อแดงได้ใช้ยุทธวิธีการระดมมวลชนและผู้สนับสนุน และการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของผู้คนในขบวนการ โดยคนเสื้อแดงใช้ร่างกายปฏิบัติการทางสังคมภายในพื้นที่ต่อสู้ของพวกเขา นำไปสู่การตอบโต้วาทกรรมที่กำหนดตำแหน่งแห่งที่ให้กับพวกเขา ดังที่งานศึกษาของสลิสสา⁵⁰ เสนอว่าพิธีกรรมการเทเลือดของคนเสื้อแดงนั้น เป็นยุทธวิธีที่พยายามต่อต้านความชอบธรรมของระเบียบทางสังคมการเมือง (socio-political order) ที่ดำรงอยู่ในสังคมการเมืองไทย ซึ่งระเบียบทางสังคมการเมืองนั้นถูกสร้างขึ้นโดยเครือข่ายสถาบันกษัตริย์ (network monarchy) การเทเลือดนั้นเป็นยุทธวิธีที่แตกต่างไปจากยุทธวิธีปกติในขบวนการเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดง รวมทั้งได้เป็นสัญลักษณ์ของพฤติกรรมรวมหมู่ที่ทรงพลังของขบวนการ ทำให้พวกเขามีความหมายขึ้นมา พิธีกรรมเหล่านี้ได้มาจากจินตนาการอันทรงพลัง โดยนำเอาสองอุดมการณ์มาเชื่อมโยงกันผ่านภาษาประกอบด้วยคำว่า “ประชาธิปไตย” กับ “ความยุติธรรม” เสนอทางเลือกอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งถูกใช้ผ่านสัญลักษณ์ที่ต้องตีความคือ “เลือด” กับ “ความเสียสละ” สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการเติมเต็มความเป็นพลเมืองให้แก่พวกตนที่เป็นเพียง “ไพร่” พิธีกรรมการเทเลือดของคนเสื้อแดงครั้งนี้เป็นยุทธวิธีที่แสดงให้เห็นว่าคนเสื้อแดงคือพาหนะที่ดีที่สุดที่จะนำพาสังคมไปสู่การเปลี่ยนแปลง และออกจากระเบียบทางสังคมการเมืองที่ทางกลุ่มเครือข่ายสถาบันกษัตริย์หรือพวก “อำมาตย์” พยายามคงไว้ให้เหมือนเดิม คนเสื้อแดงแสดงให้เห็นว่าพวกเขาได้ตระหนักถึงมูลค่าเชิงสัญลักษณ์ของร่างกายตนเองและเลือกที่จะเพิ่มมูลค่าเชิงสัญลักษณ์ให้กับร่างกายของพวกเขาผ่าน ปฏิบัติการของคนเสื้อแดงนั้นมีลักษณะสร้างสรรค์ อันเกิดจากการเรียนรู้ระเบียบทางสังคมการเมืองเดิมแล้วหาทางเปลี่ยนแปลง ซึ่งจัดได้ว่าเป็นปฏิบัติการในระดับยุทธวิธีในงานศึกษาของวุฒิวารี⁵¹ แม้ว่าคนเสื้อแดงจะยอมรับตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมที่ถูกกำหนดให้พวกเขาด้วยนิยามความเป็นเสื้อแดง ที่ทำให้พวกเขาไม่สามารถเปิดเผยตัวตนทางการเมืองของตนเองได้นอกพื้นที่ปฏิบัติการของคนเสื้อแดง แต่ถึงอย่างไรก็ตามพวกเขาก็ได้แสดงออกว่าตนเองปฏิเสธการนิยามของสังคม ด้วยการเลือกยืนยันความเป็นคนเสื้อแดงของเขาซึ่งมีนิยามของสังคม ในพื้นที่

⁵⁰ Salisa Yuktanan, “Ritualizing Identity-Based Political Movement Challenging Thailand’s Political Legitimacy through Blood-Sacrificing Rituals”, *The Michigan Journal of Asian Studies* 2, (June 2012): 89-108.

⁵¹ วุฒิวารี วีระะสบประสงค์, “การใช้ร่างกายปฏิบัติการทางสังคมของคนเสื้อแดง: กรณีศึกษาคนชนบทอีสาน,” (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาชนบทศึกษาและการพัฒนา. สำนักบัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), 94-123.

ที่มีผู้ที่ครอบครองทุนที่เป็นความรู้และประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกัน เช่น การใส่เสื้อที่มีข้อความทางการเมือง การร้องเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความไม่เป็นธรรม การระดมทุนเพื่อช่วยเหลือ “เหยื่ออธรรม” แทนที่คนเสื้อแดงจะยอมรับนิยามดังกล่าวอย่างเชื่อง ๆ พวกเขากลับพลิกแพลงกฎหมายเพื่อหาวิธีผลิตสร้างนิยามความหมายของความเป็น “คนเสื้อแดง” เพื่อตอบโต้นิยามดังกล่าว

ข้อจำกัดของวรรณกรรมก่อนหน้า

อย่างไรก็ดี สถานะและขอบเขตความรู้งานศึกษาเกี่ยวกับเสื้อแดงที่ผ่านมา มักนำเสนอออกมาในรูปแบบของการพรรณนาความที่ยังคงเน้นแนวทางการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมโดยใช้ทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่แบบดั้งเดิมในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดจากการกระทำร่วมกันของคนเสื้อแดง และแม้จะมีการพัฒนาคำอธิบายการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพิ่มเติมขึ้นมาในระยะหลังไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีการระดมทรัพยากร หรือทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง แต่ก็ยังเกิดช่องว่างในการอธิบาย เพราะการอธิบายในลักษณะดังกล่าวมีลักษณะที่หยุดนิ่งตายตัว ทั้งที่ผู้คนเข้าร่วมขบวนการเสื้อแดงนั้นเปลี่ยนแปลงและปรับตัวอยู่ตลอดเวลา โดยงานศึกษาก่อนหน้ามีข้อจำกัดในการอธิบายปรากฏการณ์ขบวนการเสื้อแดงที่สำคัญสามประการด้วยกัน ประการแรกงานศึกษาทำความเข้าใจกลุ่มคนเสื้อแดงเพียงเพื่อตอบคำถามว่าใครคือคนเสื้อแดง และทำไมคนเสื้อแดงจึงลุกขึ้นมาปฏิบัติทางการเมือง โดยละเลยประเด็นยุทธศาสตร์ทางอุดมการณ์ที่มีพลวัต งานศึกษาก่อนหน้ามุ่งเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลจากแกนนำของคนเสื้อแดงเป็นหลัก มีงานจำนวนน้อยที่ทำการศึกษามวลชนผู้สนับสนุนขบวนการคนเสื้อแดง โดยยังไม่ได้มีการศึกษาเก็บข้อมูลในเชิงลึกในหมู่แกนนำและมวลชนคนเสื้อแดงที่มีความหลากหลาย ชัดแย้ง แตกต่าง รวมถึงต่อสู้กันอยู่ตลอดเวลา รวมถึงยังไม่ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างชุดของอุดมการณ์ วาทกรรมของแกนนำ การรับหรือเชื่อมโยง การช่วงชิง การมีส่วนร่วมในการสร้างชุดของอุดมการณ์ต่าง ๆ ในการเคลื่อนไหวของมวลชนเพื่อการต่อสู้ทางการเมืองในช่วงเวลาที่ผ่านมาอย่างไร

ประการที่สอง ขอบเขตการศึกษาในงานก่อนหน้ายังมีข้อจำกัดในเรื่องของพื้นที่และเวลา ซึ่งยังไม่สามารถทำให้วิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองไทยได้ งานศึกษาก่อนหน้านี้ยังครอบคลุมอยู่เฉพาะในช่วงปี 2549-2552 อีกทั้งงานศึกษาส่วนใหญ่ก็ยังเน้นศึกษาอยู่ในท้องถิ่นภาคเหนือซึ่งก็ไม่เพียงพอ เพราะภาคอีสานก็ยังเป็นอีกพื้นที่ของมวลชนที่เป็นกำลังสำคัญของ

ขบวนการเสื้อแดง ด้วยข้อจำกัดนี้งานศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มคนเสื้อแดงที่มีอยู่ก่อนหน้าจึงยังไม่เพียงพอต่อความเข้าใจพลวัตและการดำรงอยู่ของขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนเสื้อแดงได้อย่างครอบคลุม การขยายขอบเขตการศึกษาในช่วงเวลาและพื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นการอุดช่องว่างในแง่ของขอบเขตการศึกษาของขบวนการเสื้อแดงก่อนหน้าได้อย่างครบถ้วนรอบด้านมากยิ่งขึ้น

ประการที่สาม การจะเข้าใจถึงแรงผลักดัน แรงบันดาลใจในการเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดงว่าเหตุใดพวกเขาจึงออกมาต่อสู้ร่วมกับขบวนการเสื้อแดง เหตุใดพวกเขาจึงคิด เชื่อตามคำพูด กระทำตาม หรือต่อรองกับขบวนการเคลื่อนไหว มวลชนรับรู้และตระหนักถึงสิ่งที่ขบวนการสร้างอย่างไร หรือมวลคนเสื้อแดงธรรมดาเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างความความหมายหรือไม่อย่างไร อีกทั้งเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงต่าง ๆ ในขบวนการเคลื่อนไหวในมิติที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น แต่งานวิชาการที่ทำการศึกษขบวนการเสื้อแดงจำนวนหนึ่งที่พยายามจะอธิบายการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงยังไม่สามารถตอบคำถามเหล่านี้ได้ เพราะละเลยหรือมองข้ามความสำคัญในมิติกรอบโครงความคิด (framing) ซึ่งหน้าที่การสร้างความหมาย (meaning work) นับได้ว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญของขบวนการทางสังคม หากพิจารณากรอบโครงความคิดในฐานะกระบวนการ จะมีส่วนช่วยให้เห็นพลวัตและการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์และความสัมพันธ์ของแกนนำและมวลชนผู้สนับสนุนในการกำหนดกรอบโครงความคิดอยู่เสมอ งานศึกษานี้เห็นว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพิจารณาการสร้างความหมายในฐานะการเมืองของการสร้างความหมาย (the politics of signification) เช่นนี้เองจึงทำให้เกิดช่องว่างการทำความเข้าใจการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงจากงานวิชาการที่มีอยู่ เพราะขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจะประสบความสำเร็จได้หรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญคือ การขยายกรอบโครงความคิดให้การเคลื่อนไหวในแต่ละครั้ง การศึกษาในมิติของการขยายกรอบโครงความคิดจะช่วยเติมเต็มงานศึกษาเกี่ยวกับขบวนการเสื้อแดงที่มีอยู่ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

งานศึกษานี้จึงพยายามหาคำตอบให้กับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยองค์ความรู้หลากหลายมิติแทนที่จะจำกัดการวิเคราะห์ขบวนการเสื้อแดงไว้เฉพาะกรอบความคิดแบบมหภาคจนบางครั้งทำให้ไม่เห็นถึงรูปแบบความสัมพันธ์ของผู้คนอันหลากหลายในขบวนการเคลื่อนไหว แต่การศึกษากลุ่มคนเสื้อแดงในฐานะหน่วยการศึกษาในระดับจุลภาคจะช่วยให้เห็นภาพทางการเมืองไทยอย่างมีพลวัตในช่วงที่ผ่านมา ความหลากหลายและซับซ้อนของขบวนการเสื้อแดงว่ามีความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ทางการเมือง ชุติใดที่ร้อยรัดพวกเขาเอาไว้หรือถูกใช้

อย่างไร รวมถึงถูกรับรู้อย่างไร การศึกษาการขยายกรอบโครงความคิดของขบวนการเสื้อแดง ยังจะสามารถทำให้เห็นถึงศักยภาพในการระดมมวลชนของการสร้างความหมายต่าง ๆ ที่ถูกผลิตขึ้นมาอยู่ตลอดเวลา การทำความเข้าใจประเด็นดังกล่าวก็จะช่วยฉายให้เห็นภาพการต่อสู้แย่งชิงแข่งขันการให้ความหมายของความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ทางการเมือง การตอบคำถามเหล่านี้จึงมีความสำคัญและน่าสนใจอย่างยิ่งที่จะช่วยให้เข้าใจกระบวนการการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเมืองไทยครั้งใหญ่

คำถามหลักในการวิจัย

1. การสร้างกรอบโครงความคิดทางการเมืองที่ทำให้คนเสื้อแดงตื่นตัวทางการเมืองมีกระบวนการอย่างไร
2. คนเสื้อแดงมีส่วนร่วมในการต่อสู้เพื่อสร้าง เปลี่ยนแปลงหรือผลิตซ้ำกรอบโครงความคิดทางการเมืองอย่างไร

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาการกระบวนการสร้างกรอบโครงความคิดทางการเมืองที่ทำให้คนเสื้อแดงเกิดความตื่นตัวทางการเมือง
2. เพื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการต่อสู้เพื่อสร้าง เปลี่ยนแปลง และผลิตซ้ำกรอบโครงความคิดทางการเมืองของคนเสื้อแดง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ในงานศึกษานี้คือ มวลชนและแกนนำกลุ่มคนเสื้อแดงในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นผู้รู้เรื่องหรือผู้มีข้อมูลในเรื่องเกี่ยวกับประเด็นที่กำลังศึกษาวิจัยเป็นอย่างดี ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงตามบทบาทหน้าที่ภายในขบวนการจำนวน 10 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลกลุ่มแรกและผู้ให้ข้อมูลหลักคนอื่นได้มาโดยใช้เทคนิค snowball สอบถามหาผู้ที่ให้ข้อมูลหลักกลุ่มแรก จนได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและอิมิตัว เพื่อให้เกิดความหลากหลายและเพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants)

ขอบเขตของการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเน้นศึกษากระบวนการกรอบโครงความคิดของขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น ภายใต้ช่วงระยะเวลาตั้งแต่หลังการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ.2549 ถึง การเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562 มีรายละเอียดดังนี้

ในแง่ของพื้นที่นั้นการเลือกพื้นที่ศึกษาเป็นภาคอีสานก็ด้วยเหตุผลที่ว่า ภาคอีสานนับได้ว่าเป็นฐานที่มั่นของพรรคเพื่อไทยที่พรรคจะได้ที่นั่งหรือจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสัดส่วนจากภาคอีสานมากที่สุด อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ในการระดมมวลชนจำนวนมากเพื่อเข้าร่วมการเคลื่อนไหวร่วมกับขบวนการเสื้อแดง แสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวทางการเมืองและเป็นฐานพลังหลักของขบวนการเสื้อแดงในภูมิภาคนี้ค่อนข้างน่าสนใจ รวมถึงเมื่อเกิดการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ภาคอีสานเองก็ได้กลายเป็นพื้นที่ระดมมวลชนคนเสื้อแดงภายใต้แกนนำทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่สร้างและขยายกรอบโครงความคิดอย่างเข้มข้นเพื่อระดมมวลชนในการเคลื่อนไหว อีกทั้งภาคอีสานยังเป็นภาคที่จัดตั้งหมู่บ้านเสื้อแดงอีกกว่า 700 หมู่บ้านซึ่งนับได้ว่าเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญในการปฏิบัติการทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ของกลุ่มคนเสื้อแดง

อย่างไรก็ตาม พื้นที่ในภาคอีสานเองก็ยังมีระดับความเข้มข้นในการเข้ามามีปฏิบัติการทางการเมือง ความหลากหลายและซับซ้อนของขบวนการเสื้อแดงในอีสานก็ยังคงมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาที่ จังหวัดขอนแก่น เนื่องจาก จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากพรรคเพื่อไทยทั้งจังหวัด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหล่านั้นเองก็เป็นแกนนำมวลชนคนเสื้อแดงในจังหวัดด้วย จังหวัดขอนแก่นมีความเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงในช่วงเวลาที่ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร บริหารประเทศ ทำให้ขอนแก่นมีพัฒนาการความเป็นเมืองสูงมาก ซึ่งสร้างความพึงพอใจให้กับคนในจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นพื้นที่สำคัญเพราะมีทรัพยากรอย่างมากมายที่เพียงพอต่อการระดมมวลชนเพื่อร่วมกับขบวนการเสื้อแดง ไม่ว่าจะเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยขอนแก่นซึ่งมหาวิทยาลัยที่ใหญ่ที่สุดในภาคอีสานทั้งในแง่พื้นที่และจำนวนนักศึกษา มีกิจกรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้นโดยปัญญาชนอย่างคึกคัก รวมถึงภายนอกมหาวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นยังเป็นพื้นที่ที่ตั้งเวทีประท้วงของคนเสื้อแดง การเผาศาลากลางจังหวัดเมื่อปี พ.ศ.2553

ดังนั้นงานศึกษาชิ้นนี้จึงเลือกพื้นที่ ภาคอีสาน โดยเฉพาะเจาะจงลงไปที่ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้เห็นภาพครอบคลุมชัดเจนและรวมถึงความหลากหลายของระดับการมีส่วนร่วมในขบวนการเคลื่อนไหวได้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

ในแง่ของเวลาจะเริ่มต้นจากการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ซึ่งนับได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่นำมาซึ่งความไม่พอใจให้กับกลุ่มนักกิจกรรมและประชาชนผู้รักประชาธิปไตย เกิดการรวมกลุ่มเป็นขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการจากการรัฐประหาร จึงนับได้ว่าช่วงเวลานี้เป็นการปรากฏตัวอย่างเป็นทางการของขบวนการเสื้อแดง การศึกษาจะไปถึงจุดที่เหตุการณ์รัฐประหารวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 อันเป็นเหตุการณ์ที่เป็นอุปสรรคต่อขบวนการเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดงอย่างมาก กิจกรรมการเคลื่อนไหวไม่สามารถกระทำได้ รัฐบาลจากคณะรัฐประหารต่างมุ่งปราบปรามการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงอย่างชัดเจน

วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (descriptive analysis) โดยงานวิจัยนี้ได้เลือกใช้เครื่องมือวิจัยที่สำคัญ 3 อย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การวิจัยด้านเอกสาร (documentary research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-dept interview) โดยผ่านประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (oral history) และการสนทนากลุ่ม (focus group) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ในส่วนของการวิจัยด้านเอกสาร (documentary research) งานศึกษาชิ้นนี้ศึกษาบทสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหว งานเขียนบันทึกของผู้เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหว (self-written documents) ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ หรือบทความ และสื่อสิ่งพิมพ์ที่พิมพ์และเผยแพร่โดยขบวนการเสื้อแดงเอง ไม่ว่าจะเป็น หนังสือ แผ่นพับ รายงานการประชุม บทความ แลกเปลี่ยนทาง การเมือง หรือเทปบันทึกภาพ แต่ถึงอย่างไรก็ตามงานวิจัยชิ้นนี้ก็ยังสามารถให้ความสำคัญกับเอกสารและงานเขียนที่บันทึกโดยบุคคลภายนอกขบวนการเสื้อแดง ที่สะท้อนมุมมองที่หลากหลายรอบด้านต่อขบวนการ ไม่ว่าจะเป็น หนังสือพิมพ์ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สื่อและเอกสารสิ่งพิมพ์ รวมถึงเอกสารจดหมายเหตุ (archives)

นอกเหนือจาก การวิจัยด้านเอกสาร (documentary research) งานศึกษานี้ยังใช้ข้อมูล ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (oral history) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงอัตชีวประวัติ (life histories) ทางการเมืองของบุคคลและกระบวนการกลมกลืนทางสังคม (socialization) ที่มีผลต่อชีวิตของผู้คน (life course) ที่เชื่อมโยงกับโครงสร้างทางบริบท (structural context) และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของผู้ร่วมขบวนการเสื้อแดงที่สร้างขึ้นในฐานะแก่นแกนความเป็นตัวตน (core self)⁵² ทางการเมืองของเขา ในอีกด้านหนึ่งการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้จะช่วยให้เข้าใจการมีปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างปัจเจกบุคคลและบริบททางสังคม ในช่วงเวลาต่าง ๆ ทั้งยังทำให้เข้าใจถึงจุดเปลี่ยนทางการเมือง (political life trajectories) ในชีวิตของคนเหล่านั้น ในอีกแง่หนึ่งการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการใช้ข้อมูลประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า จะช่วยให้เชื่อมโยงเรื่องเล่าของปัจเจกบุคคลเข้ากับคำถามที่กว้างขวางขึ้นในด้านการสร้างอัตลักษณ์ทางการเมือง ในบริบทการเปลี่ยนผ่านทางประวัติศาสตร์และการเมือง และยังช่วยให้เห็นกระบวนการเชื่อมโยงชุดของความเชื่อ อุดมการณ์ ระหว่างปัจเจกบุคคลกับองค์กรของขบวนการทางสังคมเข้าด้วยกัน ดังนั้นงานศึกษาชิ้นนี้จึงเลือกใช้ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า เป็นเครื่องมือในการศึกษาการขยายและเชื่อมโยงกรอบโครงสร้างความคิดของขบวนการเสื้อแดงเพื่อระดมมวลชนให้ได้มากที่สุด ถึงอย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้ตระหนักดีถึงข้อจำกัดบางประการของประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า ไม่ว่าจะเป็นความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและตัวข้อมูล ความเป็นตัวแทนของผู้ให้ข้อมูล ความสอดคล้องของข้อมูลกับผลลัพธ์การสัมภาษณ์ทั้งหมด และปัญหาการบิดเบือนข้อมูลและการตีความข้อมูลของผู้ให้ข้อมูล ในกรณีนี้ผู้วิจัยจึงมีการตรวจสอบความสอดคล้องกันระหว่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กับแหล่งข้อมูลอื่น ๆ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้นั้นมีประสิทธิภาพมากที่สุด

เพื่อที่จะทำความเข้าใจการกระบวนการทำงานของกรอบโครงสร้างความคิด ของผู้ร่วมขบวนการคนเสื้อแดง งานศึกษานี้เลือกเครื่องมือการสนทนากลุ่ม (focus group) มาใช้ ก็ด้วยเหตุว่าการสนทนากลุ่มจะช่วยให้เห็นถึงความหมายที่อยู่เบื้องหลังของการมีส่วนร่วมในขบวนการ และเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้เข้าถึงบรรทัดฐาน ค่านิยม อัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มผู้ร่วมขบวนการ ผ่านการกระตุ้นให้เกิดการสนทนา ถกเถียง อภิปราย สร้างการมีส่วนร่วมในการสนทนาจากผู้ให้สัมภาษณ์และผู้สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มเป็นการสนทนาที่มีโครงสร้างแบบหลวม ๆ

⁵² Della Porta, Donatella, *Methodological Practices in Social Movement Research*. (Oxford: Oxford University Press, 2014), 117-120.

ที่ผู้สัมภาษณ์คอยควบคุมและดำเนินการสนทนาผ่านหัวข้อคำถามที่ต้องการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความคิดเห็นร่วมกันของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มอาจจะแตกต่างจากการสัมภาษณ์เชิงลึก อีกทั้งงานศึกษาชิ้นนี้ใช้การสนทนากลุ่มเพื่อสังเกตการใช้กรอบโครงความคิดแบบรวมหมู่ในแต่ละประเด็นของขบวนการที่เคลื่อนไหว โดยการมีส่วนร่วมในการการถกเถียง แบ่งปัน เปรียบเทียบข้อมูลและความคิดเห็นในวงสนทนา ซึ่งจะเผยให้เห็นถึงเหตุผล ความหมายหรือพฤติกรรมบางประการ ผ่านยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีของการประกอบสร้างความหมาย และบรรทัดฐานของกลุ่ม ช่วยและให้เข้าถึงภาษาในชีวิตประจำวันของกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในขบวนการ การสนทนากลุ่มยังช่วยให้เห็นถึงการประกอบสร้างของอัตลักษณ์ร่วม กรอบโครงความคิดแบบรวมหมู่ และเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าที่ตรงข้ามกับกลุ่มตนด้วย

ในขั้นตอนเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการสืบค้นชื่อ ที่อยู่ของแกนนำคนเสื้อแดงในจังหวัดขอนแก่นที่สามารถติดต่อได้ผ่านเอกสารงานวิจัยก่อนหน้า รวมถึงสื่อทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยพยายามให้ครอบคลุมแกนนำในระดับต่าง ๆ มากที่สุด จากนั้นผู้วิจัยได้ขยายฐานผู้ให้ข้อมูลให้หลากหลายเพิ่มมากขึ้นผ่านการลงพื้นที่สัมภาษณ์จริง โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างของผู้ให้ข้อมูลนั้น งานชิ้นนี้พยายามเลือกให้ครอบคลุมกลุ่มคนที่แตกต่างหลากหลาย เพื่อให้ข้อมูลสะท้อนความหลากหลายในขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น และระดับการมีส่วนร่วมของขบวนการให้มากที่สุด เพื่อให้เกิดความหลากหลายของผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยได้พิจารณาจาก 4 ด้าน⁵³ ดังนี้ ความหลากหลายด้านภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจ (socio-economic background) ด้านบทบาทหน้าที่และระดับการมีส่วนร่วมในขบวนการ (political function and degree of political engagement) ด้านชุดความสัมพันธ์กับขบวนการในช่วงเวลาต่าง ๆ (the pattern of relationship with the movement in different) และ ความหลากหลายด้านภูมิศาสตร์ทางการเมือง (geo-political condition)

ด้านที่ 1 ความหลากหลายด้านภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจ (socio-economic background) ผู้วิจัยพยายามเลือกสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มที่มีภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจที่

⁵³ กนกรัตน์ เลิศชูสกุล, “พัฒนาการและพลวัตของขบวนการต่อต้านทักษิณ: จากขบวนการเสรีนิยมอันหลากหลาย สูขบวนการอนุรักษ์นิยมเข้มข้น,” (รายงานวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2560), 21-25.

แตกต่างกัน โดยเก็บข้อมูลทั้งแกนนำและผู้สนับสนุนขบวนการเลือกตั้ง จากกลุ่มอาชีพ ตำแหน่ง สถานภาพในองค์กร ระดับการศึกษา และเพศ เช่น กลุ่มข้าราชการ นักการเมืองท้องถิ่น สื่อมวลชน ท้องถิ่น ผู้ประกอบการ กลุ่มศาสนา กลุ่มคนรุ่นใหม่ นักพัฒนาในองค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มผู้เกษียณอายุ รวมถึงกลุ่มแรงงานนอกระบบในจังหวัดขอนแก่นด้วย เช่น คนขับรถรับจ้าง เกษตรกร คนงานรับจ้างรายวัน กลุ่มวิชาชีพ (professionals) เช่น หนายความ แพทย์ อาจารย์มหาวิทยาลัย พนักงานบริษัท

ตารางที่ 1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แกนนำและผู้สนับสนุนขบวนการเลือกตั้ง

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)
อาชีพ	
1. ข้าราชการ	1
2. กลุ่มผู้ประกอบการ	2
3. นักการเมือง	2
4. สื่อมวลชน	2
5. นักพัฒนาในองค์กรพัฒนาเอกชน	2
6. หนายความ	1
7. แพทย์	1
8. อาจารย์มหาวิทยาลัย	2
9. พนักงานบริษัทเอกชน	1
10. คนขับรถรับจ้าง	2
11. เกษตรกร	2
12. ข้าราชการเกษียณอายุ	2
รวม	20

ตารางที่ 1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แก่นำและผู้สนับสนุนขบวนการเสื้อแดง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น (ต่อ)

ภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)
สถานภาพในองค์กร	
1. เจ้าของกิจการ	2
2. ผู้บริหารระดับสูง เช่น ผู้อำนวยการ	2
3. พนักงานระดับอาวุโส	3
4. พนักงานบริษัท ระดับปฏิบัติการ	3
5. อาชีพอิสระ (self-employ)	10
รวม	20
การศึกษา	
1. ต่ำกว่าปริญญาตรี	10
2. ปริญญาตรี	8
3. ปริญญาโท	1
4. ปริญญาเอก	1
รวม	20
การทำงานในระบบ-นอกระบบ	
1. ในระบบ	7
2. นอกระบบ	13
รวม	20
เพศ	
1. ชาย	14
2. หญิง	6
รวม	20

ด้านที่ 2 ด้านบทบาทหน้าที่และระดับการมีส่วนร่วมในขบวนการ (political function and degree of political engagement) ในการเลือกผู้ให้ข้อมูล งานวิจัยนี้พยายามเลือกคนจากกลุ่มที่ทำหน้าที่และมีบทบาทที่หลากหลายในการเคลื่อนไหวขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น ทั้งในระดับแกนนำและผู้สนับสนุน ซึ่งแกนนำก็จะเป็นทั้งแกนนำระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น ส่วนผู้สนับสนุน เช่น ผู้ชุมนุมปักหลักถาวร ผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเสื้อแดง หรือ สนับสนุนด้วยกำลังใจและกำลังทุนทรัพย์ แต่ไม่เคยเข้าร่วมการชุมนุมกับขบวนการเสื้อแดงเลย

ด้านที่ 3 ด้านชุดความสัมพันธ์กับขบวนการในช่วงเวลาต่าง ๆ (the pattern of relationship with the movement in different) ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยพยายามครอบคลุมผู้ที่เข้าร่วมขบวนการเสื้อแดงของจังหวัดขอนแก่นมากที่สุด โดยการประเมินว่าช่วงเวลาใดมี ระดับความเข้มข้นในการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างไร และส่งผลอย่างไรกับความสัมพันธ์ในขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น เช่น ก่อนและหลังรัฐประหารทั้งปี 2549 และ ปี 2557 ก่อนและหลังการเกิดเหตุการณ์นองเลือดพฤษภาคม 2553 การยุบพรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชน รวมถึงการประท้วงของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยช่วงปี 2548-2554 คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) หรือ ม็อบนกหวีด ช่วงปี 2556-2557

ด้านที่ 4 ความหลากหลายด้านภูมิศาสตร์ทางการเมือง (geo-political condition) งานศึกษาชิ้นนี้พยายามเลือกผู้ให้ข้อมูลที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเสื้อแดง ซึ่งมีกิจกรรมทางการเมืองเข้มข้นร่วมกับขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น และในพื้นที่ที่อยู่นอกหมู่บ้านเสื้อแดง ทั้งในตัวเมืองขอนแก่น และในชนบทของอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เพื่อตรวจสอบกรอบความคิดทางการเมืองที่ทำให้คนเสื้อแดงตื่นตัวทางการเมือง

ในการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผ่านชุดคำถาม ⁵⁴ หลักดังนี้

ชุดคำถามที่ 1 ภูมิหลังทางประชากรหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (demographic background) ในมิติต่าง ๆ เช่น ภูมิหลังและพลวัตของครอบครัว ความเชื่อทางการเมืองของพ่อแม่ เงื่อนไขทาง

⁵⁴ Johnston H. and Noakes A, *Frames of Protest: Social Movements and the Framing Perspective*, (US: Rowman and littlefield publishers, 2005), 120.

สังคมเศรษฐกิจ การกล่อมเกลாதองการเมืองและสภาพสังคมในวัยเยาว์ ที่ส่งผลต่อความคิดทางการเมืองของแกนนำขบวนการคนเสื้อแดง

ชุดคำถามที่ 2 บทบาททัศนคติของแกนนำที่มีต่อมวลชน และขบวนการคนเสื้อแดงในช่วงเวลาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความเข้มแข็ง ความอ่อนแอของขบวนการคนเสื้อแดงในแต่ละช่วงเวลา จุดเด่นและข้อจำกัดของมวลชนผู้สนับสนุน ความคิดเห็นเชิงยุทธศาสตร์และอุดมการณ์ของแกนนำ

ชุดคำถามที่ 3 การสร้างกรอบโครงความคิดของแกนนำ การนิยามหรือระบุปัญหา และการสรุปสาเหตุของปัญหาร่วมกันเพื่อระดมมวลชน การตีความค้นหาทางออกให้กับปัญหาที่ได้วินิจฉัยไว้ก่อนหน้านี้ ด้วยการกำหนดมาตรการหรือแนวทางแก้ไขปัญหา ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของขบวนการ การประกอบสร้างคำศัพท์ที่สร้างแรงจูงใจ ให้ทุกคนตระหนักถึงผลประโยชน์ร่วมกัน เห็นถึงความน่ากลัวและความเสี่ยงของปัญหา รวมถึงเห็นพ้องกับแนวทางการเคลื่อนไหวของขบวนการ

ชุดคำถามที่ 4 กระบวนการจัดวางกรอบโครงความคิด วิธีการเชื่อมโยงของกรอบโครงความคิดระหว่างปัจเจกบุคคลกับองค์กรการเคลื่อนไหว ความเชื่อมโยงค่านิยมรวมถึงความเชื่อของปัจเจกบุคคลในภาคอีสาน ที่พวกเขา มองว่าเป็นปัญหาหรือเหตุการณ์จูงนำไปสู่ความคับข้องใจ ความคับแค้นใจ ได้รับการนำไปประกอบสร้างจากองค์กรขบวนการเคลื่อนไหวอย่างไร กระบวนการระดมสมัครพรรคพวก ผู้สนับสนุน ผ่านการสร้างกรอบโครงความคิดใหม่ทดแทนกรอบโครงความคิดเก่าที่ผิดพลาด

การสนทนากลุ่ม (focus group) นั้น ผู้วิจัยดำเนินการสนทนาร่วมกับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เป็นหมู่บ้านเสื้อแดง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีระดับการมีส่วนร่วมในขบวนการคนเสื้อแดงของคนสูง รวมทั้งมีส่วนร่วมในการสนับสนุนขบวนการคนเสื้อแดงไม่ว่าจะเป็นการปักหลักชุมนุม การบริจาคทุนทรัพย์ การให้กำลังใจ โดยการสนทนาใช้โครงสร้างแบบอิสระ (less structured) เพื่อที่จะทำความเข้าใจความคิดเห็นของผู้ที่เข้าร่วมสนทนา ผู้นำการสนทนาใช้คำถามเพื่อที่จะนำการสนทนา คำถามที่ใช้ถามมาเป็นคำถามทั่วไปเกี่ยวกับกรอบโครงความคิด ผู้นำการสนทนาสามารถมีส่วนร่วมในการสนทนาเพื่อกระตุ้นให้เกิดการพูดคุย ถกเถียง อภิปรายและแลกเปลี่ยนกันได้ ซึ่งผู้นำการ

สนทนาอาจจะพบกับความคิดเห็นที่น่าสนใจ แปลกใหม่ในการสนทนาด้วย จำนวนผู้เข้าร่วมสนทนาจำนวน 20 คน ใช้เวลา 2-3 ชั่วโมง ผ่านชุดคำถาม 3 คำถาม ดังนี้

ชุดคำถามที่ 1 เป็นชุดคำถามเกี่ยวกับผู้สร้างกรอบโครงความคิดในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ความน่าเชื่อถือของผู้จัดทำกรอบโครงความคิด ความไว้วางใจ ความเชี่ยวชาญในการจัดการองค์การการเคลื่อนไหว ไหวพริบหรือความชาญฉลาดในการเลือกใช้ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีเพื่อดำเนินการขยายกรอบโครงความคิดและเพื่อตอบโต้ขบวนการโต้กลับขบวนการการเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดง อำนาจบารมีของผู้สร้างกรอบโครงความคิด และทักษะการสื่อสารของผู้สร้างกรอบโครงความคิดเพื่อโน้มน้าวใจมวลชน รวมถึงคุณภาพของผู้นำการเคลื่อนไหว ที่มีผลต่อความสามารถในการขยายกรอบโครงความคิดของผู้สร้างกรอบโครงความคิด

ชุดคำถามที่ 2 เป็นชุดคำถามเกี่ยวกับผู้รับกรอบโครงความคิดในด้านต่าง ๆ เช่น ผู้รับกรอบโครงความคิดมีการเชื่อมโยงระหว่างองค์การการเคลื่อนไหวกับปัจเจกอย่างไร การเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมในการเคลื่อนไหวแต่ละครั้ง ความชัดเจนและมีพลังของกรอบโครงความคิดที่รับมาทั้งในด้านความเชื่อและค่านิยม การขยายกรอบโครงให้สามารถเชื่อมโยงกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกขบวนการ และชุดความหมายของกิจกรรม สถานการณ์ เหตุการณ์ในชีวิตของบุคคลใดที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมการเคลื่อนไหวร่วมกับขบวนการเสื้อแดง

ชุดคำถามที่ 3 เป็นชุดคำถามเกี่ยวกับคุณภาพของกรอบโครงความคิดที่ถูกสร้างขึ้น อันประกอบด้วยความมั่นคงของกรอบโครงความคิด ความมีเหตุมีผลของกรอบโครงความคิด ความเชื่อและคุณค่าหลักของมวลชน ความน่าเชื่อถือเชิงประจักษ์ของกรอบโครงความคิด ความสอดคล้องของกรอบโครงความคิดกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของมวลชน ความภักดีต่อกรอบโครงความคิด การมีจิตนาการร่วมกันของมวลชน รวมถึงความสอดคล้องระหว่างกรอบโครงความคิดกับวัฒนธรรมหลักของกลุ่มมวลชนเสื้อแดง

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้หลักการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (data triangulation) ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยตรวจสอบข้อมูลจากหน่วยศึกษาที่แตกต่างกัน ผู้ให้ข้อมูลแตกต่างกันและระยะเวลาการใช้เกณฑ์คุณภาพการศึกษาที่แตกต่างกัน เพื่อให้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและมีความคิดเห็นไปแนวทางเดียวกัน ขณะเดียวกันผู้วิจัยได้สะท้อนข้อมูลกลับไปยังผู้ให้ข้อมูล (member check) ระหว่างการสนทนา จากนั้นรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยเน้นการวิเคราะห์ตัวบทที่เป็นทางการ วิเคราะห์บริบทแวดล้อมตัวบทที่ห่อหุ้มครอบคลุมการใช้และชี้แนะให้เกิดตัวบทในระดับย่อย และวิเคราะห์เชื่อมโยงกับโครงสร้างทางบริบท (structural context) ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของผู้ร่วมขบวนการเสื้อแดงที่สร้างขึ้นในฐานะแก่นแกนความเป็นตัวตน (core self) ทางการเมืองของผู้ให้ข้อมูลหลัก มีเป้าหมายในการวิเคราะห์คือเน้นไปที่กระบวนการกรอบโครงสร้างความคิดทางการเมืองที่ทำให้คนเสื้อแดงตื่นตัวทางการเมือง และพิจารณาคนเสื้อแดงในฐานะของผู้มีส่วนร่วมในการต่อสู้เพื่อสร้าง เปลี่ยนแปลง และผลิตซ้ำกรอบโครงสร้างความคิดทางการเมือง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจถึงยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการขยายกรอบโครงสร้างความคิดทางการเมืองอันเป็นผลให้คนเสื้อแดงเกิดความตื่นตัวทางการเมืองและจนทำให้คนเสื้อแดงลุกขึ้นมาปฏิบัติทางการเมืองในช่วงเวลาที่ผ่านมา

2. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการสร้างหรือผลิตซ้ำกรอบโครงสร้างความคิดทางการเมืองของคนเสื้อแดง จากการสะท้อนผ่านการเคลื่อนไหวในด้านต่าง ๆ ของมวลชนคนเสื้อแดง

บทที่ 2

กรอบแนวคิดทฤษฎี

กรอบแนวคิดทฤษฎี

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของขบวนการคนเสื้อแดงที่มีอยู่ในขณะนี้ เพื่อเป็นการเติมเต็มช่องว่างงานศึกษาที่มีอยู่ งานศึกษานี้จึงนำแนวคิดการวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ในมิติวัฒนธรรมกลับเข้ามาได้ประยุกต์ใช้ เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดง โดยเลือกใช้ทฤษฎีกรอบโครงความคิด (framing) เป็นเครื่องมือหลักในการทำความเข้าใจถึงพัฒนาการ การปรับตัว พลวัตของขบวนการเสื้อแดง ความสำเร็จหรือความล้มเหลว การศึกษาโดยเชื่อมโยงมิติวัฒนธรรม จะช่วยแสดงให้เห็นถึงกรอบโครงความคิดหลัก (master frame) และแรงบันดาลใจของนักกิจกรรมภายในขบวนการเคลื่อนไหวคนเสื้อแดง ซึ่งหน้าที่การสร้างความหมาย (meaning work) นับได้ว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญของขบวนการทางสังคม จึงจำเป็นต้องพิจารณาการสร้างความหมายในฐานะการเมืองของการสร้างความหมาย (the politics of signification) ที่ความรู้ ความเข้าใจภายในขบวนการเคลื่อนไหวนั้น เป็นเพราะการประกอบสร้างความหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดูแลรักษา รวมถึงสร้างความหมายเพื่อต่อต้านกรอบโครงความคิดของฝ่ายตรงข้ามด้วย อย่างไรก็ตามงานศึกษาชิ้นนี้มุ่งที่จะศึกษาทำความเข้าใจมวลชนผู้สนับสนุนขบวนการเสื้อแดงที่ถูกกละเลยจากงานศึกษาก่อนหน้า ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจประชาชนคนธรรมดาที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของขบวนการเคลื่อนไหว ในหลากหลายด้านเช่น การรับรู้ การผลิตซ้ำ การเชื่อมโยง การขยายกรอบโครงความคิดหลักของขบวนการเคลื่อนไหวผ่านกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการโต้กลับกรอบโครงความคิดของขบวนการตรงข้ามอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการสร้างและการจัดวางกรอบโครงความคิดของคนเสื้อแดง งานศึกษานี้ได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีการสร้างกรอบโครงความคิดที่ถูกพัฒนาขึ้นโดย Robert D. Benford และ David A. Snow นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันมาช่วยวิเคราะห์ โดยแนวคิดกรอบโครงความคิดชี้ให้เห็นถึงหน้าที่หลักของกรอบโครงความคิด (core framing task) และการจัดวางกรอบโครงความคิด (frame alignment processes) ซึ่งนับได้ว่าเป็นยุทธศาสตร์ยุทธวิธีที่จำเป็น สามารถช่วยให้ขบวนการเคลื่อนไหวสามารถดำเนินการตามเป้าหมายของขบวนการตั้งไว้ เพราะความสำเร็จของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้นส่วนหนึ่งก็ขึ้นอยู่กับระดับ

ของสำนึกในปัญหาของขบวนการเคลื่อนไหว และการระดมมวลชนให้มีการกระทำบางอย่างร่วมกันในขบวนการ⁵⁵ แนวคิดเรื่องหน้าที่หลักของกรอบโครงความคิด และการจัดวางกรอบโครงความคิดจึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเข้าใจการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงและความขัดแย้งทางการเมืองไทยปัจจุบัน

กรอบโครงความคิดแบบรวมหมู่ (collective action frame) เป็นแนวคิดที่พยายามจะอธิบายให้เห็นถึง การทำงานของแกนนำหรือนักกิจกรรมที่ทำเป็นประจำในขบวนการ เพื่อพัฒนาและขยายกระบวนการสร้างกรอบโครงโครงความคิดในการมีส่วนร่วมเพื่อระดมผู้คน งานศึกษานี้มีสมมติฐานว่า กรอบโครงความคิดของความอยุติธรรม (injustice frame) เป็นกรอบโครงความคิดหลัก (master frame) ซึ่งกรอบโครงความคิดหลักคือ การตีความโดยทั่วไปของตัวแสดง ในขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างทางเลือกและความชอบธรรมให้กับการกระทำหนึ่ง ๆ กรอบโครงความคิดหลักของขบวนการเคลื่อนไหวจึงเป็นความคิดทางสังคมและวัฒนธรรมที่ครอบงำ (dominant) ขบวนการ⁵⁶ เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ของขบวนการ กรอบโครงความคิดหลัก เกิดจากการประกอบสร้างของขบวนการทางสังคมที่กระตุ้นให้เกิดกรอบโครงความคิดแบบรวมหมู่⁵⁷ และการสร้างความชอบธรรมของความคับแค้นใจ เป็นการเติมความไม่พอใจ ความโกรธ ความคับแค้นใจที่มีอยู่ในจิตใจมวลชนให้ปะทุออกมา⁵⁸ กรอบโครงความคิดของความอยุติธรรมมักจะปรากฏอย่างแพร่หลาย ในบริบทสังคมที่โครงสร้างทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ไม่ยุติธรรม แต่ก็พบว่าขบวนการเคลื่อนไหวบางขบวนการที่กรอบโครงความคิดไม่ได้มาจากความอยุติธรรม เช่น ขบวนการทางด้านศาสนา ขบวนการด้านอัตลักษณ์⁵⁹ จากการศึกษาของอภิชาติและ

⁵⁵ Doug McAdam and David A. Snow, *Readings on Social Movements: Origins, Dynamics, and Outcomes*, (Oxford: Oxford University Press, 2010), 319.

⁵⁶ Johnston H. and Almeida A, *Latin American Social Movements Globalization, Democratization, and Transnational Networks*, (Rowman & Littlefield Publishers: US, 2006), 181.

⁵⁷ Robert D. Benford, *An Insider's Critique of the Social Movement Framing Perspective*. *Sociological Inquiry*, Vol. 67, No. 4, November, (1997), 416.

⁵⁸ Tarrow, Sidney. *Power in Movement: social movement and contentious politics*. (Cambridge: Cambridge university press, 2011), 145.

⁵⁹ Robert D. Benford and David A. Snow, "Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment", *Annual Reviews of Sociology*. (2000), 615-616.

คณะที่ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของสังคมการเมืองไทย ในรอบยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมา ได้พบว่า ความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจในแง่ของการถูกกระทำจาก “คนอื่น” ความรู้สึกที่ไม่มีคุณธรรมในสังคมการดูถูกดูแคลนเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มวลชนเข้าร่วมกับขบวนการเสื้อแดง⁶⁰ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่ากรอบความคิดหลักว่าด้วยความอยู่ดีมีสุขนี่เองได้ทำให้เกิดการตีความที่มีเป้าหมายเหมือนกัน สร้างความชัดเจนในการเคลื่อนไหว สามารถเปลี่ยนสาธารณะชนผู้เฝ้ามอง (bystander) ให้กลายเป็นผู้สนับสนุน (supporters) ของขบวนการได้ และสร้างความชอบธรรมต่อกิจกรรมและการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวคนเสื้อแดงที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามกรอบความคิดหลักนี้จะประสบความสำเร็จมากเพียงใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของกรอบความคิดหลักกับความจริงที่ปรากฏอยู่ในสภาพแวดล้อมทางการเมือง สามารถจับใจและให้ภาพในความคิดของมวลชนใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมากกว่ากรอบอื่น ๆ ว่าสามารถทำให้ผู้คนรับรู้และตระหนักได้มากน้อยเพียงใด⁶¹

ลำดับแรกการอธิบายหน้าที่หลักของกรอบความคิด (core framing task) สามารถทำให้เห็นภาพการสร้างความสำเร็จร่วมกันเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือปัญหาที่ปัจเจกบุคคลคิดว่าจำเป็นจะต้องสร้างการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ที่ดำรงอยู่ในสังคมขณะนั้น อย่างไรก็ตามหน้าที่หลักการสร้างกรอบความคิดไม่เพียงแต่เป็นการรวบรวมมุมมอง ทักษะที่แตกต่างกันของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่ต่อสู้ ต่อรอง เพื่อสร้างความหมายร่วมกันด้วย ซึ่งสามารถจำแนกหน้าที่หลักของการสร้างกรอบความคิดได้สามประการ คือ หนึ่ง การสร้างกรอบการวินิจฉัยปัญหา (diagnostic framing) สอง การสร้างกรอบความคิดแนวทางออก (prognostic framing) และ สาม การสร้างกรอบความคิดในการจูงใจ (motivation framing) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การสร้างกรอบการวินิจฉัยปัญหา (diagnostic framing) หมายถึง การนิยามหรือระบุปัญหา และการสรุปสาเหตุของปัญหาร่วมกันเพื่อระดมมวลชน ตัวอย่างเช่น ในสถานการณ์ทาง

⁶⁰ อภิชาติ สถิตินิรามัย และคณะ. *ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย*. (กรุงเทพฯ: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.). 2556), 56-57.

⁶¹ Diani M. “Linking Mobilization Frames and Political Opportunities: Insights from Regional Populism in Italy. In Doug McAdam and David A. Snow”, *Readings on Social Movements: Origins, Dynamics, and Outcomes*. (Oxford: Oxford University Press, 2010), 333-334.

สังคมหรือรัฐบาลเกิดปัญหาจำเป็นต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงและแก้ไข การสร้างกรอบโครงงานวิจัย ปัญหานี้จะทำหน้าที่หาตัวผู้ที่ต้องรับผิดชอบจากปัญหาที่เกิดขึ้น ในบริบทของขบวนการทางสังคม การสร้างกรอบโครงงานความคิดในการวิจัยปัญหานั้นเป็นการพยายามหาคำตอบของคำถามที่ว่า อะไรคือสิ่งที่ผิดปกติ และ ใครหรืออะไรที่ควรถูกตำหนิ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบต่อสิ่งที่เป็นปัญหา อยู่⁶² อย่างไรก็ตามจากงานศึกษาของ Benford เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านนิวเคลียร์ เรื่อง framing activity, meaning, and social movement participation: the nuclear disarmament movement พบว่า ภายในขบวนการเคลื่อนไหวมีความแตกต่างทางความคิดระหว่างองค์กรการเคลื่อนไหวต่าง ๆ เกี่ยวกับสาเหตุที่สำคัญที่สุดของปัญหาภัยคุกคามจากนิวเคลียร์ว่าคืออะไร ระหว่าง ศีลธรรม เทคโนโลยี อุตสาหกรรมการผลิตอาวุธ ระบบทุนนิยม โครงสร้างทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างสหรัฐอเมริกา กับสหภาพโซเวียต ซึ่งก็แสดงให้เห็นถึงความหลากหลาย ไม่ได้เป็นก้อนเดียวกันของขบวนการเคลื่อนไหว กรอบโครงงานความคิดการวิจัยปัญหามีผลทำให้ปัจเจกบุคคลชุ่มชื้นไปด้วย “คำศัพท์ของความเจ็บปวด” (vocabularies of severity) โดยจะสื่อถึงความเจ็บปวด เมื่อมันมีความหมาย หรือเห็นภาพที่ชี้ไปให้เห็นถึงความร้ายแรงของปัญหา กรอบโครงงานความคิดแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วน ในการคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้กรอบโครงงานความคิดนั้นมีความน่าเชื่อถือเพิ่มมากกว่ากรอบโครงงานที่ไม่ได้ผลิตคำศัพท์ในการเคลื่อนไหว รวมถึงช่วยให้เห็นถึงความหลากหลายของปัญหา ที่เป็นตัวการกระตุ้นสำคัญให้คนเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหว กรอบโครงงานความคิดที่มีขอบเขตกว้างจะช่วงดึงดูผู้ที่มีผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มหรือปัจเจกบุคคลมากยิ่งขึ้น⁶³ (McCammon 2009) การสร้างกรอบการวิจัยปัญหา ทำให้ต้องหันกลับมามองปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดงว่าขบวนการมีกฎนิยามหรือระบุปัญหาร่วมกันและการสรุปสาเหตุของปัญหาร่วมกันอย่างไร ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุของปัญหาที่ผลักดันให้กลุ่มคนเสื้อแดงลุกขึ้นมาต่อสู้ เรียกร้องสิทธิ ตำแหน่งหรือสถานภาพทางสังคมที่เหมาะสมและควรจะเป็นให้กับตนเองเพื่อให้มีการกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรมนั้น เป็นผลมาจากปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาสองมาตรฐาน ปัญหาความยากจน

⁶² Doug McAdam and David A. Snow, *Readings on Social Movements: Origins, Dynamics, and Outcomes*. (Oxford: Oxford University Press, 2010), 319-330.

⁶³ McCammon, Holly J, “Beyond Frame Resonance: The Argumentative Structure and Persuasive Capacity of Twentieth-Century U.S. Women's Jury-Rights Frames” In *Mobilization: An International Quarterly* 14, No. 1, (2009): 45-64.

ปัญหาความได้เปรียบเหนือผู้อื่น (การมีเส้นสายไม่เท่ากัน) ปัญหาอำนาจอธิปไตยมิได้เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง เป็นอาทิ ปัญหาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาที่สำคัญและเร่งด่วนของการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนเสื้อแดงและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างทันที่

2. การสร้างกรอบโครงความคิดแนวทางออก (prognostic framing) เป็นการตีความค้นหาทางออกให้กับปัญหาที่ได้วินิจฉัยไว้ก่อนหน้านี้ ด้วยการกำหนดมาตรการหรือแนวทางแก้ไขปัญหา ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของขบวนการ โดยมีคำถามสำคัญคือ อะไรคือสิ่งที่ต้องทำ⁶⁴ ซึ่งจะเห็นความเชื่อมโยงกับการสร้างกรอบการวินิจฉัยปัญหา แต่อย่างไรก็ตามแนวทางแก้ไขปัญหาที่ระบุนั้นมักจะเกิดขึ้นในสนามที่มีองค์กรต่าง ๆ อยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก เช่น องค์กรการเคลื่อนไหว (social movement organizations) ที่รวมตัวกันเป็นอุตสาหกรรมขบวนการทางสังคม (movement industry) สื่อมวลชน ผู้เฝ้ามอง (bystanders) รวมถึงฝ่ายตรงข้ามขบวนการด้วย ในบางสถานการณ์นักเคลื่อนไหวไม่สามารถสร้างและกำหนดเป้าหมายรวมถึงการสร้างกรอบโครงความคิดแนวทางออกได้ตามเป้าหมายที่พวกตนต้องการได้ เพราะในสถานการณ์จริงขบวนการเคลื่อนไหวต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนและความท้าทายมากมาย เป็นเหตุให้ขบวนการเคลื่อนไหวมีแนวโน้มที่ต้องใช้การตอบโต้กรอบโครงความคิด (counter framing) ของฝ่ายตรงข้ามขบวนการที่พยายามจะหักล้าง หรือลบล้างกรอบโครงความคิด (reframing) ของขบวนการเคลื่อนไหวที่ตนได้สร้างขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งทำลายความหมายของกิจกรรมการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่ขบวนการดำเนินการอยู่ พยายามสร้างความเสียหาย และลดทอนความน่าเชื่อถือของกรอบโครงความคิดที่ขบวนการเคลื่อนไหวได้สร้างขึ้น ซึ่งเรียกว่า การช่วงชิงกรอบโครงความคิด (framing contests)⁶⁵ การช่วงชิงกรอบโครงความคิดนี้มิได้เกิดขึ้นระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวกับฝ่ายตรงข้ามขบวนการเท่านั้น หากแต่ยังสามารถเกิดขึ้นภายในขบวนการเองได้ด้วย ซึ่งมักจะพบได้จากความไม่ลงรอยกันระหว่างกรอบโครงความคิดวินิจฉัยปัญหาและกรอบโครงความคิดแนวทางออก หากกรอบโครงความคิดใดสอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด ก็จะสามารถทำให้ระดมผู้สนับสนุนได้มากด้วยเช่นกัน ปรัชญาการต่อสู้ทางการเมืองของขบวนการคนเสื้อแดงพบว่ากรอบโครงความคิดแนวทางออกนั้น เสนอแนวทางออกให้กับ

⁶⁴ McCammon, "Beyond Frame Resonance," 46.

⁶⁵ Robert D. Benford and David A. Snow, "Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment", *Annual Reviews of Sociology*, (2000), 626.

ปัญหาที่ดำรงอยู่โดยต้องยึดตามหลักการประชาธิปไตย ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โคนอำมาตย์ สถาปนารัฐไทยใหม่ การสร้างและดำรงไว้ซึ่งหลักนิติรัฐและนิติธรรม การล้มระบบอำมาตยาธิปไตย ในส่วนของความพยายามตอบโต้ความคิดแนวทางออก เช่น การขีดเส้นไม่ให้มีการนำสถาบันพระมหากษัตริย์มาเป็นเครื่องมือโจมตีทางการเมือง ข้อเสนอคือให้มีการหยุด “ดิ่งฟ้าต่ำ” พวกเขาเรียกร้องให้ขบวนการกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ยุติการใช้สถาบันฯ มาเป็นข้ออ้างในการทำลายสถาบันรัฐสภา⁶⁶ และในช่วงการชุมนุมใหญ่ของขบวนการเสื้อแดงในปี 2553 และจบลงด้วยการถูกปราบปรามจากรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ การชุมนุมของนปช. ได้ปรากฏคำสำคัญจะมีความหมายที่ถอนรากถอนโคนมากยิ่งขึ้นหลังจากที่พวกเขาเผชิญกับความสูญเสียอย่างมาก เช่นคำว่า “รัฐบาลมือเปื้อนเลือด” “เหยียดล้มฯ ท่าสังขิง” “คุณลุงสังข่า คุณป้าสังขิง” “กระสุนพระราชทาน” ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความพยายามตอบโต้การกระทำของรัฐบาลขณะนั้นอย่างแข็งขัน

3. การสร้างกรอบความคิดในการจูงใจ (motivation framing) เป็นการประกอบสร้างคำศัพท์ที่สร้างแรงจูงใจ ให้ทุกคนตระหนักถึงผลประโยชน์ร่วมกัน เห็นถึงความน่ากลัวและความเสี่ยงของปัญหา รวมถึงเห็นพ้องกับแนวทางการแก้ไขที่ได้ระบุไว้ในหน้าที่หลักของกรอบโครงสร้างสองก่อนหน้า กรอบความคิดในการจูงใจสามารถสร้างการมีส่วนร่วมในการต่อสู้ทางการเมืองอย่างกระตือรือร้นจากผู้สนับสนุน (call to arm) ทั้งยังทำหน้าที่ขยายกรอบโครงการวินิจฉัยปัญหา และกรอบความคิดแนวทางออก ให้เหตุผลเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมแทนที่ความกลัวหรือความเสียดาย และการขจัดปัญหาผู้ได้ประโยชน์โดยไม่ออกแรง (free-rider) ในขบวนการเคลื่อนไหว David A. Snow ได้เสนอว่า ชุดของคำศัพท์ที่ถูกนิยามเพื่อการจูงใจ ประกอบด้วย 6 ชุดดังนี้ หนึ่ง ชุดคำศัพท์ที่เน้นไปที่ ความรุนแรง (severity) หรือ ความหนักหน่วง (seriousness) ของปัญหา สอง ความเร่งด่วน (urgency) ของการกระทำเพื่อป้องกันในสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา สาม ความเป็นไปได้ของจุดเน้น ประสิทธิภาพ (efficacy) ของการกระทำรวมหมู่ เช่น พลังของการเคลื่อนไหวใหม่ (the power of the new movement) สี่ เป็นชุดคำศัพท์ที่เกี่ยวกับ ความถูกต้องทางศีลธรรม (moral propriety) และ หน้าที่ความรับผิดชอบ (obligation) ของการกระทำ เช่น ความต้องการที่จะปกป้องโลกจากสงครามนิวเคลียร์ ชุดที่ห้า เป็นชุดคำศัพท์เกี่ยวกับ ผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม

⁶⁶ อธิพิณ โคตะมี, “การประกอบสร้างความชอบธรรม ปฏิบัติการภาษาในการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองไทยร่วมสมัย” (วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2561), 282.

(greater tangible benefit) เช่น การเคลื่อนไหวทางศาสนาที่ให้คำมั่นสัญญาว่าจะให้ประโยชน์แก่คนที่มีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นการสวดมนต์ภาวนา การทำสมาธิ การเสียสละ และชุดคำศัพท์สุดท้าย คือ การเพิ่มพูนสถานะของผู้มีส่วนร่วม (status enhancement) เช่น การเป็นผู้ที่ได้รับการเลือกมาอย่างดี (the elect) หรือการเป็นแนวหน้าของประวัติศาสตร์ (vanguard of history) ซึ่งชุดของคำศัพท์เหล่านี้ล้วนเป็นการทำงานที่สำคัญของกรอบโครงความคิดในการจูงใจกระตุ้น ปลุกเร้าให้ผู้คนเข้าร่วมการเคลื่อนไหวทางการเมือง⁶⁷ ในส่วนของการสร้างกรอบโครงความคิดในการจูงใจงานศึกษานี้ นำผลการศึกษาของ อิทธิพล โคตะมี ที่ทำการศึกษาเรื่อง การประกอบสร้าง ความชอบธรรม ปฏิบัติการภาษาในการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองไทยร่วมสมัย ซึ่งงานศึกษาของอิทธิพล พยายามทำความเข้าใจปฏิบัติการภาษา ช่วยให้เข้าใจการประกอบสร้าง ความชอบธรรม ในฐานะที่มีพลวัต มองเห็นศิลปะการต่อสู้ของมวลชน (repertoire of contention) มีการรับเอาคำมาผลิตซ้ำ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการต่อสู้จนแฝงฝังอยู่ในตัวขบวนการเคลื่อนไหว การเคลื่อนไหวตัวดังกล่าวจะช่วยเราเข้าใจถึง ขั้นตอนของการสร้างความชอบธรรมของการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ว่าไม่ได้แข็งทื่อ ตายตัว หากแต่สามารถผันเปลี่ยนความหมายไปได้ เพื่อขยายความเข้าใจในการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวคนเสื้อแดงและชี้ให้เห็นภาพการทำหน้าที่กรอบโครงความคิดอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้นงานศึกษานี้จึงได้นำข้อค้นพบดังกล่าวมาศึกษาต่อยอด

หน้าที่หลักทั้งสามของกรอบโครงความคิดข้างต้น งานศึกษานี้จะนำไปใช้เพื่ออธิบายการ แสดงบทบาทของตัวแสดงที่จัดการการเคลื่อนไหวเพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของกรอบโครงความคิดแบบ รวมหมู่ การสร้างความเป็นสมาชิกของคนเสื้อแดง รวมถึงเป้าหมายของตัวแสดงต่าง ๆ ในสนาม ของการจัดการองค์กรที่หลากหลาย ศึกษาโครงสร้างและโอกาสทางวัฒนธรรมในสิ่งแวดล้อม บริบทภาคอีสานที่กว้างกว่าเดิม จะทำให้พบพลวัตของกิจกรรมกรอบโครงความคิดขบวนการเสื้อแดงอย่างชัดเจนเพิ่มมากขึ้น

แนวคิดต่อมาที่นำมาใช้ในงานศึกษาชิ้นนี้คือ กระบวนการจัดวางกรอบโครงความคิด (frame alignment processes) ได้รับการพัฒนาขึ้นมาโดยนักวิชาการคนสำคัญที่ศึกษา กระบวนการจัดการกรอบโครงความคิดคือ David A. Snow ในงานเรื่อง Frame Alignment

⁶⁷ David A. Snow and Sarah A. Soule, *A Primer on Social Movements*. (W.W. Norton & Company: US, 2010), 136-137.

Processes, Micromobilization, and Movement Participation โดย David A. Snow พบว่า การเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดที่ถูกปรับเปลี่ยน ผ่านการตีความของปัจเจกบุคคลกับองค์การเคลื่อนไหว จนทำให้บางชุดของความสนใจ คุณค่า และความเชื่อ กับกิจกรรม เป้าหมาย และอุดมการณ์ขององค์การเคลื่อนไหวที่มีลักษณะเข้ากันและส่งเสริมกัน จะเห็นได้ว่า กระบวนการจัดวางกรอบโครงความคิดเป็นกระบวนการที่ถูกพัฒนาจาก ความพยายามจะเข้าใจภายในจิตของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง⁶⁸ ซึ่งเป็นกระบวนการการทำงานของการจัดการองค์การขององค์การเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อตอบโต้ขบวนการโต้กลับ ยุทธศาสตร์ของกระบวนการสร้างกรอบโครงความคิดคือ การดัดแปลงเป้าหมายของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม⁶⁹ กระบวนการนี้คือ กระบวนการระดมมวลชนในระดับจุลภาค (micromobilization) โดยอาศัยวิธีการตีความสัญลักษณ์และเหตุการณ์ ร่วมกับเป้าหมายของการระดมมวลชน ผู้ที่เป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจ (constituents) ผู้เฝ้ามอง ผู้สนับสนุนฝ่ายตรงข้าม ทั้งยังสร้างความหมายของความชอบธรรมขององค์การเคลื่อนไหวทางการเมืองในอาณัติทางวัฒนธรรมระดับมหภาค (macro level) กระบวนการจัดวางกรอบโครงความคิดสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภทดังนี้

1. การเชื่อมโยงกรอบโครงความคิด (frame bridging) คือ กระบวนการที่เชื่อมโยงอุดมการณ์สองอุดมการณ์หรือมากกว่า โดยมีความเห็นพ้องต้องกันในประเด็นหรือปัญหา แต่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงกันได้ ซึ่งอาจจะเป็นเหตุมาจากอุปสรรคเชิงยุทธวิธีหรือในเชิงของการจัดการ การเชื่อมโยงกรอบโครงความคิดนี้อาจจะเป็นการเชื่อมโยงในระดับขององค์การเคลื่อนไหวที่มีความคล้ายคลึงกันในการเคลื่อนไหว หรืออาจจะเป็นการเชื่อมโยงในระดับของปัจเจกบุคคลก็ได้ แต่ปราศจากฐานขององค์กรในการทำหน้าที่ในการระดมปัจเจกบุคคลที่มีความคิด ความเชื่อเหมือนกัน มีการแบ่งปันความคับแค้นใจ ความโกรธ ซึ่งการที่จะกระตุ้นให้เกิดกรอบโครงความคิดแบบรวมหมู่ สิ่งที่ต้องทำอันดับแรกมิใช่การยกระดับจิตสำนึกหรือการเปลี่ยนกรอบโครงความคิด

⁶⁸ David A. Snow, "Frame Alignment Processes, Micromobilization, and Movement Participation" *American Sociological Review* 51, No 4 (1986): 464-465.

⁶⁹ Dawn McCaffrey and Jennifer Keys. "Competitive framing processes in the Abortion debate: Polarization-vilification, Frame Saving, and Frame Debunking", *The Sociological Quarterly* 41, No.1. (2000): 41.

หากแต่ต้องสร้างความเชื่อมโยงของกรอบโครงความคิดระหว่างปัจเจกบุคคลกับองค์กรการเคลื่อนไหวให้เกิดขึ้นก่อน

2. การขยายกรอบโครงความคิด (frame amplification) คือ การทำให้กรอบโครงความคิดเกี่ยวกับประเด็น ปัญหา และเหตุการณ์ ให้มีความชัดเจนและมีชีวิตชีวาขึ้นมา ด้วยเหตุที่ว่าความหมายของเหตุการณ์ต่าง ๆ และการเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้ากับชีวิตของปัจเจกบุคคล ถูกปกคลุมด้วยความเฉยเมย การลอกกลวง และความจอมปลอมของผู้อื่น เพราะฉะนั้นการที่จะให้ปัจเจกบุคคลกลายเป็นสนับสนุนหรือเข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการทางสังคม จึงขึ้นอยู่กับความชัดเจนและมีชีวิตชีวาของกรอบโครงความคิด จะสามารถทำให้ปัจเจกบุคคลหลุดพ้นจากความเฉยเมยสู่การตื่นรู้⁷⁰ ขึ้น ขบวนการขยายกรอบโครงความคิดนี้เกี่ยวข้องกับกระบวนการแสดงผลประโยชน์ให้ชัดแจ้ง (frame articulation) ซึ่งเป็นการเชื่อมต่อ การประกบกัน การประสานของเหตุการณ์ ประสบการณ์ หรือวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวพวกเขาไว้ด้วยกันที่มากกว่าเรื่องของอุดมการณ์ ความสัมพันธ์ระหว่างกันภายในขบวนการเคลื่อนไหว เป็นการประกอบสร้างจากชิ้นส่วนของ“ความจริง” ที่ผู้คนสามารถสังเกตเห็นและมีประสบการณ์ได้โดยตรง หรือ ข้อเรียกร้องทางศีลธรรมทำให้เกิดความสัมพันธ์แล้วรวมกลุ่ม เชื่อมโยงความเข้าใจหรือการตีความเข้าด้วยกันทำให้เกิดมุมมองใหม่ ๆ ขึ้น⁷¹ ขบวนการแสดงผลประโยชน์ให้ชัดแจ้งนี้จะเป็นการประกอบสร้างความจริงเกี่ยวกับตัวเราขึ้นมาในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญ เพื่อจะบรรลุเป้าหมายเช่น ลักษณะความคิดแบบ “เราต้องลุกขึ้นสู้” “เราต้องถูกนับเป็นหนึ่งในนั้น” หรือ “ถ้าเราไม่ทำก็จะมีใครทำ” โดยผ่านกระบวนการกรอบโครงความคิดของการปลดปล่อย (frame elaboration) เป็นการแสดงและมุ่งเน้นเหตุการณ์ ประเด็น หรือความเชื่อที่สำคัญกว่าสิ่งอื่น กรอบโครงความคิดของการปลดปล่อยจะทำงานเพื่อแสดงผลประโยชน์ให้ชัดแจ้ง (frame articulation) โดยการจัดการความคิด หรือ ตอกหมุดสำหรับเชื่อมโยงเหตุการณ์หรือประเด็นที่หลากหลาย การทำงานของพื้นฐานของกรอบโครงความคิดของการปลดปล่อย จะทำงานเหมือนกับภาพพจน์ที่กล่าวถึงส่วนย่อยของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ต้องการให้มีความหมายถึงส่วนเต็มหรือทั้งหมด (synecdoche)

⁷⁰ David A. Snow, “Frame Alignment Processes, Micromobilization, and Movement Participation” *American Sociological Review* 51, No. 4 (1986): 469.

⁷¹ David A. Snow. “Social Movements, Framing Processes, and Cultural Revitalization and Fabrication”, *An International Quarterly* 18, No. 3 (2013): 229.

ทำงานโดยการก่อรูปความคิด ความเชื่อ และ สัญลักษณ์ ของขบวนการเคลื่อนไหว เช่น “เสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ” ในกรณีของการปฏิวัติฝรั่งเศส “เอาอำนาจให้กับประชาชน” (power to the people) ในขบวนการเคลื่อนไหวของนักศึกษาเพื่อต่อต้านสงครามในปี 1960-1970 “พวกเราจะ เอาชนะให้ได้” (we shall overcome) ในกรณีของการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิพลเมืองในสหรัฐอเมริกา และ “มอบให้ความตายแก่ซาร์” (death to the Shah) ในกรณีปฏิวัติอิหร่าน⁷² เมื่อพิจารณา กระบวนการขยายกรอบโครงความคิดอย่างถึถ้วนแล้วจะพบว่า กรอบความคิดแบบรวม หมู่นี้มีความต่อเนื่องและสร้างแนวทางการตีความใหม่ตลอดเวลา ในระหว่างการรวมกลุ่มและการ รณรงค์ของขบวนการ ทั้งยังเป็นกุญแจที่จะช่วยให้เข้าใจวิวัฒนาการของกรอบโครงความคิดที่อยู่ ภายในกระบวนการขยายกรอบโครงความคิดมากกว่าการพิจารณาที่หัวข้อหรือประเด็นภายใน กรอบโครงความคิดเท่านั้น⁷³ โดยงานศึกษาชิ้นนี้จะใช้กระบวนการขยายกรอบโครงความคิด อธิบายความเชื่อมโยงค่านิยมรวมถึงความเชื่อของปัจเจกบุคคลในภาคอีสาน ที่พวกเขาถือว่าเป็น ปัญหาหรือเหตุการณ์จนนำไปสู่ความคับข้องใจ ความคับแค้นใจ ได้รับการนำไปประกอบสร้างจาก องค์กรขบวนการเคลื่อนไหวอย่างไร จนสามารถทำให้ปัจเจกบุคคลเข้าร่วมปฏิบัติการต่าง ๆ ของ ขบวนการเคลื่อนไหวคนเสื้อแดงได้

3. การยืดกรอบโครงความคิด (frame extension) เป็นกระบวนการที่ทำให้เห็นภาพความ พยายามของกระบวนการจัดวางกรอบโครงความคิดหรือผลประโยชน์ขององค์การเคลื่อนไหวที่ พยายามจะยืดออกให้ไกลกว่าผลประโยชน์ทั่วไปที่เติมไปด้วยความกังวลหรือความสงสัย การยืด กรอบโครงความคิดมีความสำคัญในการระดมสมัครพรรคพวก ผู้สนับสนุน นับได้ว่าเป็น ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีเพื่อขยายกรอบโครงความคิดด้วย⁷⁴ ข้อแตกต่างก็คือการยืดกรอบโครง ความคิดมีความเป็นรูปธรรมมากกว่า เพราะในบางครั้งเป้าหมาย หรือกิจกรรมของขบวนการ ไม่ สอดคล้องกับประเด็นปัญหา ความสนใจ หรือความคิด ความเชื่อของกลุ่มเป้าหมายที่ขบวนการ ต้องการระดมเข้ามาร่วมในขบวนการ กลุ่มเป้าหมายนี้จึงไม่เห็นภาพและไม่ให้ความสนใจกับ

⁷² Doug McAdam and David A. Snow. *Readings on Social Movements: Origins, Dynamics, and Outcomes*. (Oxford: Oxford University Press, 2010). 329.

⁷³ Robert D. Benford and David A. Snow, “Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment,” *Annual Reviews of Sociology*. (2000), 623-624.

⁷⁴ Benford and Snow, “Framing Processes and Social Movements,” 625

ขบวนการ แม้โดยแท้จริงแล้วสิ่งที่ขบวนการเคลื่อนไหวกำลังดำเนินการอยู่จะเกี่ยวข้องกับตัวเขาก็ตาม ข้อสังเกตเกี่ยวกับองค์การการเคลื่อนไหว ในแง่ของการขยายกรอบโครงความคิดอาจจะไม่มี ความชัดเจนมากนัก เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้คนเข้าร่วมเอาชนะความกำกวมและความไม่แน่นอน รวมถึงดึงเอาศักยภาพของผู้สนับสนุนออกมา จึงจำเป็นต้องขยายพื้นที่แห่งความคิด สร้างสรรค์ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยต้องคำนึงถึงความรู้สึกต่อผู้สนับสนุนที่มีศักยภาพ แสดงให้เห็นถึงวัตถุประสงค์หรือกิจกรรมที่องค์การการเคลื่อนไหวดำเนินการอยู่ ว่าสอดคล้องกับค่านิยม ความเชื่อ หรือความสนใจของกลุ่มผู้สนับสนุนที่มีศักยภาพอย่างไร หน้าที่หลักของการยึดกรอบโครงความคิดคือ การระบุคุณค่าและความสนใจในระดับปัจเจกบุคคลหรือระดับกลุ่มบุคคลแล้วจัด ตำแหน่งแห่งที่ของพวกเขา ด้วยการให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเคลื่อนไหว⁷⁵ การยึดกรอบโครงความคิดเป็นกระบวนการที่แสดงให้เห็นถึงข้อเท็จจริงบางประการที่ว่า กระบวนการสร้างกรอบโครงความคิดในการเคลื่อนไหวเป็นกระบวนการปะทะ ต่อรองอยู่ตลอดเวลา บ่อยครั้งที่ กระบวนการดังกล่าวไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมที่เข้มงวดของชนชั้นนำเพียงเท่านั้น อีกทั้งการใช้ ยุทธวิธีเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมอาจจะไม่ได้ให้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการเท่าที่ควร

4. การเปลี่ยนกรอบโครงความคิด (frame transformation) เป็นยุทธวิธีสุดท้ายของ กระบวนการจัดวางกรอบโครงความคิด เนื่องด้วยในบางครั้งการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของปัจเจกบุคคลที่องค์การการเคลื่อนไหวได้ดำเนินการอยู่ อาจจะไม่สอดคล้องกับค่านิยมหรือความเชื่อของปัจเจกบุคคล จนในบางสถานการณ์อาจจะนำไปสู่การต่อต้าน เพื่อรักษาความหมายและความเข้าใจในแบบเก่าอยู่หรือความเชื่อที่ผิดพลาด เช่นนี้เองจึงจำเป็นต้องมีการไขกุญแจ (keying) สร้างกรอบโครงความคิดใหม่ทดแทนกรอบโครงความคิดเก่าที่ผิดพลาด ให้เกิดการยอมรับในความคิดความเชื่อและเกิดการตีความใหม่ให้กับกิจกรรม สถานการณ์ รวมถึงเหตุการณ์ในชีวิตของปัจเจกบุคคล เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณะชน⁷⁶ การเปลี่ยนกรอบโครงความคิดยัง สะท้อนให้เห็นถึงการแข่งขัน ต่อสู้ของกรอบโครงความคิดจึงจำเป็นต้องปรับและเปลี่ยนกรอบโครงความคิดอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงกรอบโครงความคิดมีอยู่ 2 รูปแบบด้วยกันคือ หนึ่ง การเปลี่ยนกรอบโครงความคิดในขอบเขตเฉพาะ (transformation of domain-specific

⁷⁵ David A. Snow, "Frame Alignment Processes, Micromobilization, and Movement Participation", *American Sociological Review* 51, No. 4 (1986): 472.

⁷⁶ Snow, "Frame Alignment Processes," 474.

interpretive frames) หมายถึง การเปลี่ยนในกรอบโครงความคิดเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่สัมพันธ์ในแง่มุมมองต่าง ๆ ของชีวิตปัจเจกบุคคล เช่น พฤติกรรมการกิน แบบแผนการบริโภค การใช้เวลาว่าง ความสัมพันธ์ทางสังคม สถานภาพทางสังคม มุมมองต่อตนเอง ซึ่งสามารถมองแบบแบ่งส่วนกันได้ โดยสามารถมองแยกออกเป็นการเปลี่ยนกรอบโครงความคิดในแง่ของสถานภาพ เช่น สถานภาพของผู้หญิง เด็ก คนชรา ผู้พิการ และการเปลี่ยนในแง่ของความสัมพันธ์ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและเพศหญิง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ขับรถ สุรา และการลงโทษ และในรูปแบบที่สองคือ การเปลี่ยนแปลงกรอบโครงความคิดที่ให้ตีความแบบกว้าง (transformation of global interpretive frames) เป็นการเปลี่ยนโลกทัศน์แบบแผนการตีความทั้งหมด เช่น การเปลี่ยนกรอบโครงความคิดแบบโชคชะตาเป็นผู้กำหนด และการโทษตนเองไปสู่การโทษระบบหรือโทษโครงสร้าง หรือเปลี่ยนจากการประณามเหยื่อ (victim-blaming) ไปสู่การโทษระบบ (system-blaming)⁷⁷

แนวคิดหน้าที่หลักของกรอบโครงความคิด และกระบวนการจัดวางกรอบโครงความคิด ที่งานศึกษานี้นำมาใช้ในอธิบายทำความเข้าใจขบวนการเคลื่อนไหวคนเสื้อแดง นับได้ว่าเป็นแนวคิดที่ทำให้เห็นภาพรวมของขบวนการเคลื่อนไหวคนเสื้อแดงอยู่สามประการด้วยกัน คือ ประการแรก ความสัมพันธ์ระหว่างความหมายกับการระดมพลชนที่ถูกละเลย และบทบาทของกระบวนการตีความในการไกล่เกลี่ยความสัมพันธ์ของตัวแสดงโดยมุมมองที่โดดเด่นในขบวนการเคลื่อนไหวคนเสื้อแดงที่ปรากฏขึ้นหลังการรัฐประหาร 2549 เป็นต้นมา ประการที่สอง คือ การนำวัฒนธรรมกลับเข้ามาศึกษาในขบวนการเคลื่อนไหวคนเสื้อแดง ซึ่งโดยส่วนมากงานศึกษาเสื้อแดงมักจะถูกอธิบายผ่านแนวคิดทางด้านนโยบายและปัจจัยทางเศรษฐกิจมากเกินไป จนทำให้ละเลยในมิติวัฒนธรรม และประการที่สาม คือ การพัฒนาออกแบบแนวทางในการวิเคราะห์ หรือการใช้ทฤษฎีที่เป็นระบบ มีเครื่องมือที่สามารถวัดและประเมินกระบวนการสร้างกรอบโครงความคิดและผลสะท้อนอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงเป็นการทำความเข้าใจมุมมองของผู้กระทำการทางการเมือง (political actor) ของคนธรรมดาที่มักถูกเพิกเฉยหรือละเลย จะช่วยทำความเข้าใจถึงแรงบันดาลใจ โดยแรงบันดาลใจในการกระทำของบุคคลนั้นเป็นเรื่องที่สังคมกำหนดขึ้น เพื่อสร้างความชอบธรรม

⁷⁷ Snow, "Frame Alignment Processes," 474-475.

ให้กับการกระทำของขบวนการเคลื่อนไหว⁷⁸ เป็นเหตุจูงใจให้พวกเขาจึงออกมาต่อสู้ร่วมกับขบวนการคนเสื้อแดง ซึ่งนับได้ว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่จำเป็นที่ช่วยให้ขบวนการเคลื่อนไหวสามารถดำเนินการตามเป้าหมายของขบวนการตั้งไว้ และมีกระบวนการยกระดับสำนึกในปัญหาของขบวนการเคลื่อนไหว รวมถึงกระบวนการระดมมวลชนให้มีการกระทำบางอย่างร่วมกันในขบวนการ จนนำมาซึ่งความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการเคลื่อนไหวคนเสื้อแดงอย่างมีพลวัต โดยแนวคิดกรอบโครงความคิดแบบรวมหมู่จะช่วยเผยให้เห็นถึงกระบวนการช่วงชิงกรอบโครงความคิด (contested frames processes) ซึ่งผู้กระทำ (actors) ในขบวนการล้วนแล้วแต่เป็นผู้ประกอบสร้างความจริง นั่นหมายความว่า นักเคลื่อนไหวหรือแกนนำในขบวนการเคลื่อนไหวไม่สามารถสร้างและกำหนดเป้าหมายตามความเป็นจริงที่พวกเขาต้องการได้อย่างง่ายดาย เนื่องด้วยขบวนการเคลื่อนไหวค่อนข้างมีความหลากหลายของความท้าทายที่ต้องเผชิญกับผู้คนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวของขบวนการ โดยการตอบโต้ หรือแข่งขันกรอบโครงความคิดนี้มีที่มาจากสามแหล่งด้วยกันคือ หนึ่ง ขบวนการเคลื่อนไหวตรงข้าม สาธารณะชนผู้เฝ้ามอง และจากสื่อสอง การความขัดแย้งของกรอบโครงความคิดในขบวนการเอง และ สามความเป็นเหตุเป็นผลระหว่างกรอบโครงความคิดกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (the dialectic between frames and events)⁷⁹

สิ่งที่พึงพิจารณาในการศึกษากรอบโครงความคิดของขบวนการเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดง คือ การดำรงอยู่ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นตัวชี้วัดถึงความแตกต่างของการประกอบสร้างความหมายของความจริงที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้ที่อยู่ตรงข้ามพยายามที่จะลบล้างกรอบโครงความคิด (reframing) เพื่อแข่งขัน ช่วงชิง และลดทอนความชอบธรรมของขบวนการเสื้อแดง แต่ถึงอย่างไรก็ตาม กระบวนการแข่งขันกรอบโครงความคิดไม่เพียงแต่เกิดขึ้นระหว่างขบวนการกับขบวนการเท่านั้น หากยังพบว่ามี การต่อรอง ต่อสู้ ช่วงชิงกันภายในขบวนการทั้งในระดับแกนนำและมวลชนอีกด้วย ก่อให้เกิดความตึงเครียดระหว่าง กรอบโครงความคิดแบบรวมหมู่ (collective action frame) กับ เหตุการณ์การกระทำรวมหมู่ (collective action events) แสดงให้เห็นถึงความไม่ลงรอยของการสร้างกรอบการวินิจฉัยปัญหาและการสร้างกรอบโครงความคิดแนวทางออก

⁷⁸ Mills C. Wright, "Situated Actions and Vocabularies of Motive", *American Sociological Review* 5, No.6 (1940): 904-906.

⁷⁹ Robert D. Benford and David A. Snow, "Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment," *Annual Reviews of Sociology*. (2000): 625.

ภายในขบวนการเคลื่อนไหว ซึ่ง Goffman และ Benford เรียกปรากฏการณ์ดังกล่าวว่า ข้อพิพาทของกรอบโครงความคิด (frame disputes)⁸⁰ ซึ่งในงานศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านนิวเคลียร์ของ Benford พบว่าพลวัตของการเคลื่อนไหว ข้อพิพาทของกรอบโครงความคิด (frame disputes) เป็นรูปแบบที่แพร่หลายมากในขบวนการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ทั่วโลก มีส่วนสำคัญในการก่อรูปโครงสร้างของการเคลื่อนไหว ความสัมพันธ์ภายในของขบวนการ และการประกอบสร้างอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม กรอบการวิเคราะห์ที่มุ่งทำความเข้าใจกรอบโครงความคิดของขบวนการเสื้อแดงจากการศึกษาในระดับจุลภาค ผ่านประสบการณ์ตรงและผ่านโลกทัศน์ของคนเสื้อแดง เช่นนี้เองจะมีส่วนสำคัญในการเข้าใจถึงความแตกต่าง ความหลากหลาย ความสลับซับซ้อน ของขบวนการเสื้อแดงที่ไม่เหมือนกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอื่น ๆ อย่างในอดีตที่ผ่านมา

⁸⁰ Benford and Snow, "Framing Processes and Social Movements," 625.626.

บทที่ 3

พัฒนาการการต่อสู้ของผู้คนอีสาน

การจะตอบคำถามสำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้ว่าการสร้างกรอบโครงความคิดทางการเมืองที่ทำให้คนเสื้อแดงตื่นตัวทางการเมืองมีกระบวนการอย่างไร และคนเสื้อแดงมีส่วนร่วมในการต่อสู้เพื่อสร้าง เปลี่ยนแปลงหรือผลิตซ้ำกรอบโครงความคิดทางการเมืองอย่างไรในบทต่อไป ในบทนี้จึงจำเป็นต้องอธิบายให้เห็นการต่อสู้ในมิติทางประวัติศาสตร์ของอีสาน เพื่อเข้าใจพัฒนาการ พลวัตของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น นำไปสู่การประกอบสร้างกรอบโครงความคิดที่เข้มแข็งและมีพลังเพื่อระดมมวลชนให้มีปฏิบัติการทางการเมืองร่วมกับขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นจำนวนมาก

วรรณกรรมที่ผ่านมาว่าด้วยบริบททางการเมืองของภาคอีสาน ยังคงมองไม่เห็นพลวัตและการเปลี่ยนแปลงของภาคอีสานได้อย่างเพียงพอ โดยคำอธิบายพื้นที่และผู้คนอีสานหลายชิ้นมักมองผ่านวาทกรรมแนวทางของวัฒนธรรมชุมชน⁸¹ ที่ก่อตัวขึ้นมาในบริบทของการเติบโตของชนชั้นกลางนับแต่เริ่มมีการดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก⁸² ชนบทพยายามที่จะสะท้อนภาพแทนความจริง (representation) ว่าพื้นที่ภาคอีสานดำรงอยู่อย่างเป็นเอกเทศปราศจากความสัมพันธ์จากรัฐส่วนกลาง ถ้าหลังด้อยพัฒนา รวมถึงเป็นผู้คนที่มักด้อยการศึกษา ทั้งที่ชาวบ้านเดือดร้อนทุกข์ยาก แต่ทว่าสังคมอีสานดำรงอยู่กลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกันอย่างสงบสุขและเรียบง่ายผ่านระบบเครือญาติ ได้รับความขัดแย้งที่รุนแรง ชาวบ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ เรื่องเล่าเหล่านี้เป็นความพยายามเพื่อสร้างความกลมกลืนให้กับคนในชาติ⁸³ มองชนบทอย่างหยุดนิ่งตายตัวไม่สนใจศักยภาพของมนุษย์อย่างเพียงพอที่จะปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่ในสังคม⁸⁴ เพราะอุดมคติและวิถีปฏิบัติของชาวบ้านในชนบทนั้นได้ก้าวไปไกลกว่าการพึ่งพอใจกับสถานะของการพออยู่พอกินและการพึ่งพาระบบอุปถัมภ์แบบ

⁸¹ ยุक्ति มุกดาวิจิตร, “การก่อตัวของกระแส วัฒนธรรมชุมชน ในสังคมไทย, พ.ศ. 2520-2537” (วิทยานิพนธ์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล (มานุษยวิทยา), คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539).

⁸² ยุक्ति มุกดาวิจิตร, “การก่อตัวของกระแส วัฒนธรรมชุมชน ในสังคมไทย, พ.ศ. 2520-2537,” 175.

⁸³ พัฒนา กิติอาษา, *สุวิทย์อีสานใหม่*, (กรุงเทพฯ: วิชาษา, 2557), 14-16.

⁸⁴ อานันท์ กาญจนพันธ์, “วิพากษ์แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน” ใน *60 ปี ฉัตรทิพย์ นาถสุภา*, (กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544).

ดั้งเดิมแล้ว⁸⁵ คำอธิบายเหล่านี้ได้ถูกตั้งวิพากษ์และตั้งคำถามถึงความสามารถและความชอบธรรมที่จะอธิบายทำความเข้าใจชุมชนชนบทในสมัยใหม่ที่มีระบบการผลิต โครงสร้างเศรษฐกิจ และวิถีชีวิตที่แนบชิดกับตลาดทุนนิยมได้⁸⁶

ความพยายามประกอบสร้างความเป็นอีสานให้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐสยามทำให้ความเป็นอีสานอยู่ชายขอบของอำนาจอย่างชัดเจน กล่าวคือ ความเป็นอีสานเป็นข้อตรงกับข้ามแนวคิดกับความเป็นเมือง (อำนาจศูนย์กลาง) ขณะที่ภาพแทนความเป็นอีสานดังกล่าวก็ผลิตซ้ำเรื่อยมากระทั่งเป็นภาพที่คนทั่วไปเข้าใจว่า ภาพแทนความเป็นอีสานดังกล่าวเป็นความจริงที่ไม่แปรเปลี่ยน การอธิบายผ่านแนวคิดหรือมุมมองเช่นว่านี้มีปัญหาอย่างยิ่งที่จะทำให้เข้าใจความเปลี่ยนแปลงที่มีอยู่ตลอดเวลาของพื้นที่และผู้คนในภาคอีสาน เรื่องเล่าเหล่านี้ถูกผลิตซ้ำผ่านสื่อมวลชน นักกิจกรรม นักการเมือง รวมถึงนักวิชาการบางกลุ่มด้วย โดยละเลยการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ไม่เห็นภาพการต่อสู้ชีวิตเพื่อเอาชนะสภาพภูมิอากาศและสภาพแวดล้อมที่ทุรกันดาร เพื่อเอาชนะความอดอยากแต่ในขณะเดียวกันก็มีความเชื่อเพื่อช่วยเหลือกันภายในชุมชน⁸⁷ รวมถึงภาพของคนชนบทอีสานมักถูกมองว่า สังคมชนบทอีสานยังมีปัญหาการซื้อขายเสียดและระบบอุปถัมภ์ในชนบท ชาวบ้านยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยนำมาเปรียบเทียบกับชนชั้นกลางในเมืองที่มีความรู้มีการศึกษา มีสำนักทางประชาธิปไตยที่มากกว่า ชนชั้นกลางเหล่านี้จึงมีปฏิริยาเชิงลบที่เมืองมีต่อระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีชนบทเป็นผู้ให้กำเนิด⁸⁸ คำอธิบายนี้อยู่ภายใต้แนวคิด “สองนคราประชาธิปไตย” ของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ ที่มีอิทธิพลสูงในสังคมการเมืองไทยมองว่า การลงคะแนนเสียงของชาวชนบทนี้ไม่ได้อยู่ภายใต้ความคิดอิสระมีวิจารณ์ญาณเหมือนกับชนชั้นกลางในเมือง แต่เป็นการตอบสนองบุญคุณตามระบบอุปถัมภ์ที่มีมานานตั้งแต่สมัยไพร่กับนาย ระบบนี้ดำรงอยู่ได้ตามความเห็นของ

⁸⁵ จักรกริช สังขมณี, *ชุมชนแห่งนั้นชื่อปรารถนา : วัฒนธรรมการเมืองในชีวิตประจำวันกับเครือข่าย*

ความสัมพันธ์ในการพัฒนาท้องถิ่น (เชียงใหม่: แผนงานส่งเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี, 2555).

⁸⁶ Andrew Walker, *Thailand's Political Peasants Power in the Modern Rural Economy. Thailand's Political Peasant: Power in the Modern Rural Economy* (Wisconsin: The University of Wisconsin Press, 2012)

⁸⁷ จามรี เชียงทอง, *สังคมชนบทในโลกสมัยใหม่* (เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2560), 212-215

⁸⁸ เอนก เหล่าธรรมทัศน์, *สองนคราประชาธิปไตย*. พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2556), 9.

เอนกก็เพราะ "หมู่บ้าน" ที่เป็นหน่วยบริหารของราชการแบบใหม่ไม่มีความสามารถในการสร้างชุมชนที่แท้จริง ดังนั้นชาวชนบทมีลักษณะปัจเจกที่ขึ้นตรงกับนายอุปถัมภ์ แทนที่จะมีพลังอิสระผ่านการมีกลุ่มหรือชุมชน⁸⁹ คำอธิบายพื้นที่และผู้คนของภาคอีสานภายใต้แนวคิดเช่นว่านี้ไม่ได้ให้ความสนใจกับการก่อตัวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในท้องถิ่นภาคอีสาน ทั้ง ๆ ที่มวลชนอีสานล้วนแล้วแต่เป็นผู้กระทำการทางการเมืองมีส่วนต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองมาตั้งแต่อดีตจวบจนการเกิดขึ้นของขบวนการเสื้อแดง เช่นงานศึกษา ดารารัตน์⁹⁰ เรื่อง การเมืองสองฝั่งโขง ที่พยายามฉายให้เห็นภาพความตื่นตัวทางการเมืองของคนอีสานในช่วงสองทศวรรษแรกของการปกครองระบอบประชาธิปไตยจนเกิดการรวมกลุ่มทางการเมืองภายใต้สำนักแบบภูมิภาคนิยม (regionalism) ซึ่งงานที่ส่งอิทธิพลต่อแนวทฤษฎีของดารารัตน์ คืองาน Keyes⁹¹ โดยงานศึกษาของเขาชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของชนบทอีสานในช่วงยุคสงครามเย็น มุ่งเน้นที่อธิบายว่าภูมิภาคอีสานมีปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับบริบทการเมืองระหว่างประเทศในช่วงของยุคสงครามเย็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ รวมถึงการสร้างอัตลักษณ์ของคนอีสานที่แตกต่างไปจากความเป็นไทยส่วนกลาง อย่างงานศึกษาของ สมชัย ภัทรธนานันท์⁹² เรื่อง Civil Society and Democratization Social Movements in Northeast Thailand แสดงให้เห็นถึงการเมืองของขบวนการเคลื่อนไหวในภาคอีสานไม่ว่าจะเป็นบทบาทของเอ็นจีโอ หรือขบวนการเคลื่อนไหวของชาวนาชาวจังหวัดใดในภาคอีสานกับกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย แม้คำถามหลักของหนังสือเล่มนี้คือ แท้จริงแล้วการเมืองของเอ็นจีโอนั้น เป็นการส่งเสริมประชาธิปไตยและการเมืองภาคประชาชนจริงหรือไม่ หรือเพียงเป็นการเมืองของชนชั้นนำที่พยายามผลักดันกรอบคิดบางอย่างให้การเมืองภาคประชาชน แต่อย่างไรเสียงานชิ้นนี้ก็ช่วยให้เห็นถึงพลวัต การต่อสู้ ต่อรองของการเคลื่อนไหวทางการเมืองอีสานได้อย่างชัดเจนในช่วงทศวรรษที่ 2540 ได้เป็นอย่างดี เมื่อพิจารณางานศึกษากลุ่มนี้ก็พบว่าที่ผ่านมาอีสานมีประวัติศาสตร์การ

⁸⁹ เอนก เหล่าธรรมทัศน์, *สองนคราประชาธิปไตย*, 9.

⁹⁰ ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์. "การรวมกลุ่มทางการเมืองของ "ส.ส. อีสาน" พ.ศ. 2476-2494," (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543).

⁹¹ Keyes, Charles F, *Isan: regionalism in northeastern Thailand* (Ithaca, NY: Cornell University, 1967).

⁹² Phatharathananunth, Somchai, *Civil society and democratization: social movements in northeast Thailand* (NIAS press, 2011).

ต่อสู้ทางการเมืองกับสยามตลอดประวัติศาสตร์การเมืองร่วมของไทยตั้งแต่ก่อนการปฏิวัติ 24 มิถุนายน 2475 การต่อสู้ชัดเจนขึ้นเมื่อหลังการปฏิวัติได้ผ่านพ้นไป

อีสานกับการต่อต้านอำนาจสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก่อน 2475

การก่อตัวเป็นภูมิภาคของภาคอีสานมีขึ้นอยู่กับการอธิบายความสัมพันธ์และความขัดแย้งที่ภูมิภาคนี้มีต่อรัฐส่วนกลางสยาม เริ่มต้นขึ้นมาเมื่อครั้งกรุงธนบุรีเป็นอย่อย่างน้อย ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับความขัดแย้งทางการเมืองภายในของอาณาจักรลาว จนเกิดการอพยพเคลื่อนย้ายและตั้งถิ่นฐานเป็นเมืองกระจายอยู่แถบบริเวณพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาในมิติสำนักทางประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์แล้วจะเห็นภาพความเป็นเอกภาพทางการเมืองของกลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตลักษณ์ความเป็น “ลาว” อยู่อย่างแนบแน่นเรียกขานตนเองว่าเป็น “ลาวฝั่งขวา” โดยมีแม่น้ำโขงเป็นพรมแดนธรรมชาติกึ่งกลางในเชิงภูมิศาสตร์กับ “ลาวฝั่งซ้าย” อันเป็นอาณาจักรลาวดั้งเดิม⁹³ ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์นี้เองก็เป็นเครื่องบ่งบอกชัดเจนว่าการสร้างบ้านแปงเมืองในอีสานไม่เป็นผลผลิตของรัฐสยามมาตั้งแต่เริ่มต้นการก่อตัวขึ้นในศูนย์กลางอำนาจแต่ละแ่งได้กระจายตัวอย่างเป็นเอกเทศและมีความเป็นอิสระจากอำนาจรัฐสยามจากส่วนกลาง ดังนั้นช่วงเวลาการเกิดขึ้นของระบบมณฑลเทศาภิบาล เมืองต่าง ๆ ในภาคอีสานมีฐานะเป็นผู้ที่เข้ามา “พึ่งบรมโพธิสมภาร” และต้องส่งส่วยตามระยะเวลาที่รัฐสยามกำหนดด้วย⁹⁴

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อปี พ.ศ. 2435 รัฐสยามได้สถาปนาระบบมณฑลเทศาภิบาลขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นกระบวนการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง เพื่อสร้างรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ด้วยการส่งบุคคลจากส่วนกลางเข้าไปปกครอง เป็นเหตุให้เกิดการทับซ้อนอำนาจทางการเมืองแบบเดิมของผู้นำท้องถิ่น อีกทั้งมีการยกเลิกตำแหน่งการบริหารราชการในแบบอีสานดั้งเดิมให้หันมาใช้รูปแบบที่รัฐสยามส่วนกลางสร้างขึ้นมาเพื่อปกครอง ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการสลายความเป็น “ลาว” ในเชิงสัญลักษณ์พยายามเอาความเป็น “ไทย” ไล่ลงไปควบคู่กัน⁹⁵ ปราบปรามการณทาง

⁹³ ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, *การเมืองสองฝั่งโขง*, (กรุงเทพฯ: มติชน, 2546), 91

⁹⁴ ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, *การเมืองสองฝั่งโขง*, 91

⁹⁵ เต็ม วิภาคย์พจนกิจ, *ประวัติศาสตร์อีสาน* (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2546), 343.

การเมืองที่สำคัญในอีสานภายหลังจากการสถาปนาระบบมณฑลเทศาภิบาลนั้นก็คือ การเกิดขบวนการ “กบฏผู้มีบุญ” ที่มีอุดมการณ์การเคลื่อนไหวเพื่อปฏิเสธอำนาจรัฐ หรือความพยายามปฏิเสธการชู้ตอย่างไม่เป็นธรรมจากสยามโดยขบวนการกบฏผู้มีบุญได้ใช้ความเชื่อทางพุทธศาสนาเรื่องพระศรีอารีย เวทย์มนตรีศาธา และการดึงเอาสำนึกทางประวัติศาสตร์ความเป็นลาวเป็นเครื่องมือสำคัญในการเคลื่อนไหว⁹⁶ ความเชื่อในเรื่องดังกล่าวได้แพร่หลายอย่างมากในอีสานมุ่งไปที่การเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างถึงรากถึงโคน ผู้มีบุญตามความเชื่อของอีสานไม่ใช่คนในราชสำนักและภารกิจของเขาไม่ใช่การรักษาสถานะดั้งเดิม หากแต่เป็นการขจัดความทุกข์ยากของชาวนาโดยการเปลี่ยนแปลงสังคมที่เป็นอยู่ ภายใต้อิทธิพลของความเชื่อเกี่ยวกับผู้มีบุญแบบหลังนี้เองขบวนการชาวนาอีสานที่เชื่อในโลกยุคพระศรีอารียจึงได้ลุกฮือต่อต้านอำนาจรัฐ⁹⁷ และประเด็นน่าสนใจ คือแกนนำของกบฏผู้มีบุญส่วนใหญ่มักเป็นหมอลำ มีความสามารถทางวาทศิลป์ในด้านกลอนลำผสมผสานความเชื่อทางศาสนาเพื่อระดมมวลชนให้เข้าร่วมขบวนการผู้มีบุญ บทบาทนี้ นับได้ว่าผู้ตั้งตนเป็นผู้มีบุญนั้นมีลักษณะเป็นปัญญาชนทั้งในทางโลกและทางธรรม แต่ด้วยการเคลื่อนไหวแสดงออกไปในลักษณะการต่อต้าน ปฏิเสธ และมุ่งล้มล้างอำนาจรัฐจากส่วนกลางนั้น การเคลื่อนไหวทางภูมิปัญญาจึงมีลักษณะเป็นพลังนอกระบบเทศาภิบาล และถูกสวมทับด้วยภาพลักษณ์ของความเป็นกบฏที่รัฐจะต้องปราบปรามด้วยกำลังอย่างเด็ดขาด⁹⁸ เวลาต่อมารัฐไทยมีความพยายามจัดรูปแบบการปกครองเป็นภาคอีสานขึ้น จากการรวบรวมมณฑลต่าง ๆ ในอีสานเข้าด้วยกันในปี พ.ศ.2465 เป็นเหตุให้ความเป็นอีสานมีความชัดเจนในเวลาต่อมา เพื่อกระชับเศรษฐกิจและการเมืองของอีสานให้ ใกล้ชิดกับกรุงเทพมหานครมากขึ้นเพื่อสร้าง “ระบบอาณา

⁹⁶ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ ประนุช ทรัพย์สาร. อุดมการณ์ขบถผู้มีบุญอีสาน (กรุงเทพฯ, สร้างสรรค์, 2527), 235.

⁹⁷ สมชัย ภักธรณานันท์. ความขัดแย้งระหว่างอีสานกับรัฐไทย: การครอบงำและการต่อต้าน. (มหาสารคาม: วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2560), 29.

⁹⁸ กัญย์ ชโลธรังษี, “การตอบสนองของปัญญาชนอีสานต่อการเมืองไทยในระบบประชาธิปไตย พ.ศ.2475-2500” (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555), 24-26.

นิคมภายใน” (internal colonialism) ที่มุ่งสร้างความเหนือกว่าในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม รวมถึงปฏิบัติกับอีสานในฐานะที่เป็นอาณานิคมมิใช่ส่วนหนึ่งของรัฐสยามในตอนนั้น⁹⁹

การต่อสู้และสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของอีสานในรัฐชาติสมัยใหม่

นับแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 ปัญญาชนอีสานได้มีความพยายามขานรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครั้งนี้อย่างเต็มที่ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ การนำเสนอความรู้/ความคิดเกี่ยวกับ “ประชาธิปไตย” ที่ถูกสถาปนาขึ้นใหม่ในสังคมอีสานช่วงระยะเริ่มแรก พยายามสื่อสารให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยสู่พื้นที่สาธารณะ อีกทั้งยังพบความพยายามสถาปนาความมั่นคงให้กับระบอบใหม่อย่างเข้มข้นผ่านกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือต้องการแสดงให้เห็นถึงการตอบรับต่อระบอบประชาธิปไตยในเชิงบวกของปัญญาชนอีสาน เช่น การรวมกลุ่มลงรับสมัครเลือกตั้งของกลุ่ม ส.ส.อีสาน แสดงให้เห็นถึงการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งกับกลไกหนึ่งของรัฐ รวมถึงคณะสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญเป็นกลไกของรัฐที่ช่วยเผยแพร่แนวคิดความเป็นชาติตามระบอบใหม่ที่เพิ่งสถาปนาขึ้นในช่วงทศวรรษ 2480 และอีกลักษณะคือความพยายามโต้กลับต่อระบอบประชาธิปไตยที่เป็นการเคลื่อนไหวเชิงปฏิบัติการต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง¹⁰⁰ เช่นปัญญาชนอีสานได้เข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมกับกระแสแนวทางที่ต่อต้านอำนาจการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายหลัง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน 2475 ทั้งกบฏบวรเดช กบฏหมอลำน้อยชาติตา และกบฏหมอลำโสภา พลตรี อย่างไรก็ตามปรากฏการณ์เหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงสำนึกและความคิดทางการเมืองของผู้คนในอีสานที่มีต่อรัฐบาลในแต่ละช่วงเวลา ด้วยความพยายามที่จะปฏิเสธ ต่อสู้ ต่อรอง รวมถึงการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งกับอำนาจรัฐที่เข้าไปครอบงำผู้คนและพื้นที่อีสานอย่างเด่นชัด

อย่างไรก็ดีงานหลายชิ้นพยายามเสนอภาพที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยเฉพาะความหลากหลายและพลวัตการต่อสู้ทางการเมืองของชนชั้นนำ นักการเมือง และประชาชนอีสานในช่วงหลังระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ งานศึกษาชิ้นสำคัญเกี่ยวกับอีสานในระยะแรกเริ่มของการปกครองแบบ

⁹⁹ David Brown. “Internal colonialism and ethnic rebellion in Thailand” In *The State and Ethnic Politics in Southeast Asia* (London: Routledge, 1995), 158-173.

¹⁰⁰ กัญย์ ชโลธรวิชัย, “การตอบสนองของปัญญาชนอีสานต่อการเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตย พ.ศ.2475-2500” (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555), 49.

รัฐสภาในประเทศไทยก็คืองานศึกษาเรื่อง Isan: regionalism in northeastern Thailand ผลงานของ Keyes ที่ได้ศึกษาพื้นที่ภาคอีสานได้ฉายภาพเกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของชุมชนชาวนาที่ต้องการแสวงหาอัตลักษณ์ตัวตนใหม่ ๆ ภายใต้บริบทของการเกิดขึ้นของรัฐประชาชาติ โดยมีความพยายามผนวกและหลอมรวมสังคมชาวนาแบบดั้งเดิมเข้าสู่ตัวตนของความเป็นชาติ¹⁰¹ ซึ่งงานศึกษาของ Keyes พยายามศึกษาความขัดแย้งและความไม่ลงรอยกันทางสังคมมากกว่าการสนใจความสงบสุขและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของผู้คน¹⁰² ช่วงเวลาการศึกษาของ Keyes อยู่ในช่วง 2470-2500 โดย Keyes เห็นว่าการรวมกลุ่มของ ส.ส.อีสานแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มที่มาจากครอบครัวของอดีตชนชั้นนำในท้องถิ่นและกลุ่มที่มาจากครอบครัวที่ยากจน ในแง่อุดมการณ์ทางการเมืองของ ส.ส. อีสานกลุ่มแรกมีแนวโน้มที่จะเป็นพวกอนุรักษนิยม เพราะมีวิถีชีวิตแนบชิดอยู่กับขนบธรรมเนียมดั้งเดิมของความเป็นลาว และกลุ่มหลังเป็นผู้ที่ปกป้อง รักษา และเรียกร้องผลประโยชน์ของภูมิภาค¹⁰³ ขณะที่งานศึกษาของ Pasuk and Baker เห็นว่า กลุ่ม ส.ส.อีสานที่มาจากชนชั้นสูงต่างหากคือผู้ที่ผู้นำในการต่อต้านการครองอำนาจของกรุงเทพฯ¹⁰⁴ อย่างไรก็ตามสิ่งหนึ่งที่ค้นพบคือ นักการเมืองอีสานไม่ได้มีจุดยืนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพราะว่าบ้างก็มีความเชื่อว่าผู้นำจากส่วนกลางจะนำความเจริญมาสู่พื้นที่ ทว่าบ้างก็ต่อต้านความพยายามของประเทศไทยที่จะรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง¹⁰⁵ งานศึกษาทางประวัติศาสตร์ระดับปริญญาเอกของดาร์วิน เมตตาริกานนท์¹⁰⁶ ค้นพบว่าปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มทางการเมืองของ ส.ส.อีสาน คือแนวคิดแบบ “ท้องถิ่นนิยม” (localism) และ “ภูมิภาคนิยม” (regionalism) งานศึกษาชิ้นนี้ให้ความหมายของสำนึกท้องถิ่นนิยมและภูมิภาคนิยมว่ามาจากความเป็นชนชาติลาวที่มีสำนึกทางประวัติศาสตร์ร่วมกันตั้งแต่การโยกย้ายอพยพมาจาก

¹⁰¹ เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, *เขียนชนบทให้เป็นชาติ* (กรุงเทพฯ: มติชน, 2562), 86.

¹⁰² เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, *เขียนชนบทให้เป็นชาติ*, 86.

¹⁰³ Keyes, Charles F, *Isan: regionalism in northeastern Thailand* (Ithaca, NY: Cornell University, 1967), 26.

¹⁰⁴ Pasuk and Baker, *A History of Thailand* (Cambridge: Cambridge University press, 2005), 263.

¹⁰⁵ สมชัย ภัทรธนานันท์, *ความขัดแย้งระหว่างอีสานกับรัฐไทย: การครองอำนาจและการต่อต้าน* (มหาสารคาม: วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2560), 51-52.

¹⁰⁶ ดาร์วิน เมตตาริกานนท์, “การรวมกลุ่มทางการเมืองของ “ส.ส. อีสาน” พ.ศ. 2476-2494” (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543)

ดินแดนประเทศลาวมาสู่ภาคอีสานของรัฐสยาม¹⁰⁷ โดยเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองกับส่วนรัฐสยามผ่านระบอบการเมืองที่เปิดโอกาสให้ผู้คนทั่วทุกภูมิภาคสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการเลือกตั้งได้ครั้งแรกในประเทศไทย ซึ่งเป็นการกระบวนกรสร้างอัตลักษณ์ที่แตกต่างไปจากความเป็นไทยในส่วนกลาง

พลังอีสานในรัฐสภาและสงครามโลก ช่วงทศวรรษ 2480-2500

ในช่วงทศวรรษ 2480-2500 เป็นช่วงเวลาที่มีความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยอย่างมากทั้งภายในและภายนอกประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองระหว่างกลุ่มของคณะราษฎรภายใต้การนำของจอมพล ป.พิบูลสงคราม กับฝ่ายอนุรักษนิยม ขณะนั้นเองประเทศไทยยังต้องเผชิญกับสงครามมหาเอเชียบูรพาในช่วงของสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายหลังจากสิ้นสุดลงของสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยก็ต้องอยู่ในบรรยากาศทางการเมืองตึงของความขัดแย้งเนื่องจากการต่อสู้ระหว่างสองอุดมการณ์ทางการเมือง คืออุดมการณ์ทางการเมืองแบบเสรีประชาธิปไตยนำโดยสหรัฐอเมริกาและสังคมนิยมคอมมิวนิสต์นำโดยสหภาพโซเวียตและจีน และในช่วงทศวรรษนี้เองชาวอีสานก็ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในปฏิบัติการทางการเมืองกับปรากฏการณ์ทางการเมืองนี้อย่างเข้มข้น ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในระยะเริ่มแรกของ ส.ส.อีสานในระยะแรกของการปกครองแบบรัฐสภา การเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทยและมวลชนในอีสาน และการต่อสู้ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในอีสาน

ความขัดแย้งในระยะเริ่มแรกของ ส.ส.อีสานในระยะแรกของการปกครองแบบรัฐสภา การทำความเข้าใจในประเด็นความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลที่กรุงเทพฯกับนักการเมืองอีสาน งานศึกษาของ สมชัย ภัทรธนานันท์¹⁰⁸ เสนอว่าให้ทำการวิเคราะห์ผ่านการวิจารณ์นโยบายที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ-สังคมของรัฐบาล ที่ ส.ส.อีสานได้วิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาลอย่างหนักหน่วง เนื่องจากฝ่ายรัฐบาลอนุรักษนิยมกับฝ่ายทหารต้องการที่จะใช้งบประมาณ

¹⁰⁷ ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, "การรวมกลุ่มทางการเมืองของ "ส.ส. อีสาน" พ.ศ. 2476-2494," 18.

¹⁰⁸ สมชัย ภัทรธนานันท์, *ความขัดแย้งระหว่างอีสานกับรัฐไทย: การครอบงำและการต่อต้าน* (มหาสารคาม: วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2560)

ขนานใหญ่ในการขยายและพัฒนากองทัพในอีสาน ขณะที่ ส.ส.อีสานต้องการที่จะให้รัฐบาลทุ่มเทงบประมาณเพื่อที่จะพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคมากขึ้น กลุ่ม ส.ส.อีสานให้เหตุผลว่าการที่รัฐบาลนำงบประมาณมหาศาลไปขยายและพัฒนากองทัพนั้น ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและพัฒนาชนบทได้ ด้วยเหตุนี้จึงถึงเวลาแล้วที่ชาวชนบทจะต้องลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อชีวิตที่ดีกว่าของตนเอง จุดยืนนี้เอง Kobkua¹⁰⁹ เห็นว่า ทำให้ ส.ส.อีสานกลายเป็นแนวหน้าในการคัดค้านเผด็จการ งานศึกษาของ Keyes, Kobkua และสมชัย ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของท้องถิ่นนิยมในอีสานที่มีต่อประชาธิปไตยไทยซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การต่อสู้เพื่อท้องถิ่นของอีสานเป็นการต่อสู้เพื่อชีวิตที่ดีกว่า ความกินดีอยู่ดีแต่สิ่งเหล่านี้ถูกขัดขวางโดยการปกครองแบบเผด็จการ เป็นเหตุให้ผู้ที่ผู้นำทางการเมืองของอีสานต้องต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยที่จะนำมาซึ่งชีวิตที่ดีกว่าเดิมของชาวอีสาน โดยมีผู้นำทางการเมืองคนสำคัญของอีสานในช่วง พ.ศ.2576-2490 เช่น เตียง ศิริจันทร์ (2449-2492) ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ (2453-2492) จำลอง ดาวเรือง (2453-2492) พวกเขาคือนักต่อสู้เพื่ออีสานในสภาครั้งแรก¹¹⁰

บทบาทของนักต่อสู้เพื่ออีสานปรากฏชัดเจนในการเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทยและมวลชนในอีสานเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สำคัญในช่วงของความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างผู้นำทางการเมืองอีสานกับรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามที่ประกาศเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายญี่ปุ่น ขณะที่ปรีดี พนมยงค์ได้ก่อตั้งขบวนการเสรีไทยเพื่อดำเนินการเป็นองค์กรต่อต้านญี่ปุ่น ช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาของการขยายพื้นที่การต่อสู้และความขัดแย้งจากการเมืองในรัฐสภาสู่การเมืองในระดับมวลชน¹¹¹ เนื่องจากขบวนการเสรีไทยในอีสานไม่เพียงแต่เป็นขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นเพียงเท่านั้น หากแต่เป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่จัดตั้งโรงเรียนการเมืองสำหรับชาวนาในอีสานด้วย¹¹² รวมถึงเป็นการเคลื่อนไหวภายใต้อุดมการณ์ทางการเมืองสมัยใหม่ นักการเมืองอีสานคนสำคัญในการก่อตั้งขบวนการทางการเมืองซึ่งเป็นต้นกำเนิดขบวนการเสรีไทยในเวลาต่อมาคือ

¹⁰⁹ Kobkua suwannathat-pian, *Thailand's Durable Premier: Phibun through Three Decades, 1932-1957* (Kuala Lumpur Malaysia: Oxford University Press, 1995).

¹¹⁰ ศึกษาเพิ่มเติมใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, *ปรีดี พนมยงค์ และ 4 รัฐมนตรีอีสาน + 1* (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2544).

¹¹¹ Phatharathananunth, S, *Civil society and democratization: social movements in northeast Thailand* (NIAS press, 2011), 40.

¹¹² Phatharathananunth, *Civil society and democratization* , 40.

เตี้ยง ศิริขันธ์ ซึ่งเตี้ยงเองได้ร่วมมือกับนายจำกั๊ด พลังกูร รวมตัวกันโดยใช้ชื่อว่า “คณะกู้ชาติ” ดำเนินการต่อต้านรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามมาตั้งแต่ก่อนจอมพล ป.พิบูลสงครามจะประกาศตัวเข้าร่วมกับฝ่ายญี่ปุ่นเสียอีก โดยมีวัตถุประสงค์ของการเคลื่อนไหวชัดเจนคือ มุ่งต่อต้านการใช้อำนาจการปกครองแบบเผด็จการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และส่งเสริมประชาธิปไตยที่แท้จริงให้เกิดขึ้น¹¹³ แต่เมื่อภายหลังจากการเสียชีวิตของเตี้ยง ศิริขันธ์ ในปี 2495 ชาวนาอีสานผู้ศรัทธาในอุดมการณ์ของเตี้ยงได้เข้าร่วมหน่วยสามัคคีธรรมที่จัดตั้งโดยครอง จันดา วงศ์ ซึ่งเตี้ยงและครองได้เคยร่วมการเคลื่อนไหวทางการเมืองร่วมกันมาตลอด การเคลื่อนไหวทางการเมืองของครองมีขอบเขตและหน้าที่ยกระดับจิตสำนึกทางการเมืองของชาวนา จัดตั้งหน่วยช่วยเหลือแรงงานของชาวนาผ่านกิจกรรมทางการเมืองที่เรียกว่า “การลงแขก” เป็นทั้งการช่วยเหลือชาวนาและกระบวนการสร้างการเรียนรู้ทางการเมืองร่วมกันด้วย ครอง จันดา วงศ์นับได้ว่าเป็นกำลังสำคัญของเสรีไทยอีสาน¹¹⁴ ทำหน้าที่ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ติดตามการเคลื่อนไหวของกองทหารญี่ปุ่น ต่อมาเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2504 ครองถูกจับข้อหาคอมมิวนิสต์ เป็นกบฏภายในและภายนอกราชอาณาจักร และครองถูกประหารชีวิตลงที่อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

ช่วงกลางทศวรรษ 2490 ได้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่งโดยมีปัญญาชนอีสานเข้าไปมีบทบาทเคลื่อนไหวทางการเมืองในนาม “กบฏสันติภาพ” ซึ่งเป็นขบวนการที่ได้รับอิทธิพลแนวคิดจากสังคมนิยม รัฐบาลไทยในยุคนั้นมองว่าองค์การสันติภาพสากลเป็นองค์กรที่ฝ่ายซ้ายจะได้อาศัยเป็นแนวร่วม โดยเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2495 มีการจับกุมผู้เข้าร่วมขบวนการกบฏสันติภาพกว่า 104 คน ประกอบด้วยนักหนังสือพิมพ์ นักศึกษา สมาชิกสภาผู้แทนสภาราษฎร กรรมกร รวมถึงพระสงฆ์ด้วย กบฏสันติภาพมีจุดมุ่งหมายเพื่อเรียกร้องสันติภาพ ต่อต้านการส่งทหารไทยไปร่วมรบที่เกาหลี ทั้งยังมีความสนใจเกี่ยวกับปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนชาวอีสาน โดยเฉพาะผู้ประสบภัยธรรมชาติในภาคอีสาน การต่อสู้

¹¹³ กัณฑ์ ขโลธรรังษี, การตอบสนองของปัญญาชนอีสานต่อการเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตย พ.ศ.2475-2500 (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555), 117.

¹¹⁴ กัณฑ์ ขโลธรรังษี, การตอบสนองของปัญญาชนอีสานต่อการเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตย พ.ศ.2475-2500,” 119-120.

ของกฎสันติภาพเน้นไปที่การต่อสู้ทางอุดมการณ์แนวคิดทางการเมืองและวัฒนธรรมไม่ใช่กำลัง และอาวุธรุนแรง¹¹⁵ ทำยี่ที่สุดแล้วตำรวจได้สั่งฟ้องผู้ต้องหาในขบวนการ 54 คน ในข้อหาทักท้วงที่มัก รู้จักกันในนาม“กบฏสันติภาพ”

อีสานใหม่

เมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 2540 ภาคอีสานมีซึ่งมีความสัมพันธ์อันแนบชิดกับโครงสร้างทางการเมืองของรัฐส่วนกลางอย่างแยกกันมิได้ นับแต่รัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ. 2540 มีผลบังคับใช้ ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถาบันทางการเมืองอย่างใหญ่หลวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงหลักปักฐานของการเมืองแบบเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและท้องถิ่นของไทย การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนี้ได้สร้างแรงจูงใจให้นักการเมืองจำเป็นต้องตอบสนองของความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น ผ่านการสร้างนโยบายในขอบเขตระดับชาติ (macro-level policy) ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เองได้เอื้ออำนวยให้รัฐไทยมีประสิทธิผลมากขึ้นในการขับเคลื่อนนโยบายใหม่ ๆ ซึ่งพรรคไทยรักไทย ภายใต้การนำของทักษิณ ชินวัตรก็ได้ถือกำเนิดขึ้นในช่วงนี้ด้วย รัฐบาลของทักษิณ ชินวัตรได้ขับเคลื่อนนโยบายที่หาเสียงไว้ได้อย่างรวดเร็วสามารถตอบสนองของความต้องการประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม¹¹⁶ การเลือกตั้งในครั้งนี้ได้ยกระดับจิตสำนึกของประชาชนอีสานเห็นว่าการเลือกตั้งส่งผลกับชีวิตประจำวันของพวกเขา การเลือกตั้งได้เชื่อมโยงระหว่างระบบการเมืองกับชีวิตวิถีชีวิตของประชาชนอย่างแนบชิดกัน และนโยบายของพรรคภายใต้การนำของทักษิณ ชินวัตร สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนชาวอีสานได้อย่างสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมอีสานได้ ส่งผลต่อความนิยมของคนอีสานที่มีต่อพรรคการเมืองโดยมีทักษิณ ชินวัตรเป็นผู้นำ¹¹⁷ ในอีกแง่หนึ่งการเมืองแบบเลือกตั้งในระดับชาตินี้เอง ส่งผลให้อิทธิพลทางการเมืองของชนชั้นกลางกำลังลดลงด้วย¹¹⁸ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยด้านโครงสร้างเศรษฐกิจในรอบ

¹¹⁵ กัญย์ ชโลธรวัชชี, การตอบสนองของปัญญาชนอีสานต่อการเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตย พ.ศ.2475-2500,” 152-157.

¹¹⁶ อภิชาติ สถิตินิรามัย และคณะ, ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย (กรุงเทพฯ: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.). 2556), 138.

¹¹⁷ วุฒิชัย รัฐฉัตรานนท์, “ความนิยมของคนอีสานที่มีต่อพรรคเพื่อไทย: ศึกษากรณีจังหวัดขอนแก่น”, วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 1, ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2557): 95-99.

¹¹⁸ อภิชาติ สถิตินิรามัย และคณะ, ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย (กรุงเทพฯ: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.). 2556), 139.

ยี่สิบปีเศษที่ผ่านมาทำให้ผู้คนในภาคอีสานมีกลุ่มคนแบบหนึ่งก่อตัวขึ้นในสังคมเป็นชนชั้นใหม่ของสังคม มีลักษณะฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่อยู่เหนือเส้นความยากจน คนกลุ่มนี้จะไม่ใช้คนยากจนที่สุดในประเทศ ชนชั้นใหม่นี้มีความต้องการและความคาดหวังนโยบายจากรัฐที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองแตกต่างจากชนชั้นกลางเก่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจใน 20 ปีที่ผ่านมา ทำให้ชนชั้นใหม่ในอีสานนี้เองได้กลายเป็นฐานเสียงกลุ่มใหม่ที่สำคัญที่สุดในทางการเมือง ซึ่งพรรคการเมืองในระบบเลือกตั้งตระหนักและเห็นความจำเป็นที่จะต้องพัฒนานโยบายสาธารณะแบบใหม่ ๆ ขึ้นมาเพื่อหาเสียงจากคนกลุ่มนี้ การเปลี่ยนแปลงนี้เองได้ทำให้มีการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่ ๆ ในสังคมทำให้ชาวบ้านตื่นตัวทางการเมืองต่อสู้เพื่อสิทธิและผลประโยชน์ของตนเอง โดยการสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกัน เพื่อกระตุ้นการตื่นตัวทางการเมืองในเรื่องของการก่อตัวของ “พลเมืองอีสานใหม่” เพื่อพัฒนาตัวเองจากความเป็นอีสานเก่าที่ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมืองของอีสานเก่าที่ต้องเผชิญกับความยากลำบากในการดำรงชีวิต ภาวะด้อยอำนาจในการต่อรองกับอำนาจรัฐ¹¹⁹ ซึ่งอีสานใหม่นี้เองอัตลักษณ์ความเป็นลาวถูกดูดซับกลืนกลายเป็นอัตลักษณ์เชิงภูมิภาคของไทยไปแล้ว¹²⁰ โลกทัศน์และความคิดของพลเมืองอีสานใหม่ ทั้งความหวัง ความผิดหวัง ความปรารถนา ความโกรธแค้นที่มีต่อรัฐและชนชั้นกลางเก่า บนเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมเหล่านี้ได้ทำผลึกดันให้เกิดการเคลื่อนไหวต่อสู้เรียกร้องทางการเมืองที่เรียกตนเองว่า “คนเสื้อแดง”

โดยสรุปพัฒนาการการต่อสู้ของผู้คนอีสานมีมาตั้งแต่อดีต และได้เฉยเมยทางการเมืองราบรื่นกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกันอย่างสงบสุข ไร้ความขัดแย้งอย่างที่ถูกผลิตซ้ำอยู่ตลอดเวลา จนบางครั้งผู้เรื่องเล่าเหล่านี้พยายามกีดกันคนอีสานให้เป็นกลุ่มคนชายขอบนอกพื้นที่ทางการเมือง เมื่อพิจารณาในมิติประวัติศาสตร์จะพบว่าเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่และผู้คนในภาคอีสานที่มีอยู่ตลอดเวลาไปสู่การแสดงออกทางการเมืองหรือการตระหนักรู้ในเรื่องของสิทธิ นโยบายแสดงออกโดยการรวมกลุ่มเพื่อต่อสู้ ต่อรองการครอบงำจากรัฐส่วนกลาง รวมถึงความ

¹¹⁹ พัฒนา กิติธาดา, *สุวิทย์อีสานใหม่* (กรุงเทพฯ: วิชาษา, 2557), 125-139.

¹²⁰ Saowanee T. Alexander. “Identity in Isan and the Return of the Redshirts in the 2019 Elections and Beyond,” *Kyoto Review of Southeast Asia* (Issue 27) (Center for Southeast Asian Studies: Kyoto University, 2020), Retrieved from <https://kyotoreview.org/issue-27/isan-identity-return-of-redshirts-2019-elections-and-beyond/>

พยายามเข้าไปจัดการความสัมพันธ์เชิงอำนาจโดยการพยายามเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจ
การจัดการทรัพยากรเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตนอยู่ตลอดเวลา

บทที่ 4

การก่อตัวและพัฒนาการขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น

ในบทนี้พยายามให้ภาพการก่อตัวและพัฒนาการขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการเข้าใจพัฒนาการ พลวัตของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น และประกอบสร้างกรอบโครงความคิดในการระดมมวลชนให้มีปฏิบัติการทางการเมืองร่วมกับขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นจำนวนมาก โดยชี้ให้เห็นถึงประเด็นการก่อตัวและพัฒนาการของอีสานในความขัดแย้งทางการเมืองทศวรรษ 2550-2560 การเมืองของมวลชนคนเสื้อแดงขอนแก่น องค์ประกอบและโครงสร้างเสื้อแดงขอนแก่น และยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น

อีสานยุคสงครามเย็น

ในช่วงเวลาปี 2506 ถึง ปี 2525 เป็นช่วงเวลาการต่อสู้ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่สำคัญ อีสานได้กลายเป็นพื้นที่ศูนย์กลางสำหรับการเตรียมอาวุธและมีการจัดตั้งขบวนการชาวนาในชนบท ผ่านโรงเรียนให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองและการปฏิวัติสำหรับผู้ปฏิบัติการทางทหาร ทั้งยังเป็นการขยายแนวร่วมทางการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์ด้วย สิ่งเหล่านี้เองได้เป็นการสร้างรากฐานการต่อสู้ด้วยตนเองของภูมิภาคนี้ แกนนำของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้ร่วมกันเคลื่อนไหวในพื้นที่ทั่วภาคอีสาน เช่น การเคลื่อนไหวของเจริญ วรรณงาม บริเวณที่สูงอย่างภูพานและที่ราบของอำเภอนาแก-เรณูนคร การเคลื่อนไหวของ วิรัช อังคถาวร เคลื่อนไหวในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ธง แจ่มศรี นำการเคลื่อนไหวที่จังหวัดสกลนคร เพื่อป้องกันการถูกคุกคามจากอำนาจรัฐยุทธวิธีการเคลื่อนไหวในช่วงเวลานี้จึงใช้ยุทธวิธี “ป่านำเมือง” กล่าวคือ เป็นการที่ผู้ปฏิบัติงานของพรรคจะหลบซ่อนตัวเองบริเวณใกล้ ๆ กับพื้นที่ยุทธศาสตร์ก็คือหมู่บ้าน ช่วงเวลากลางวันจะอาศัยหลบซ่อนในป่า ครั้นช่วงเวลากลางคืนจะออกปฏิบัติการเคลื่อนไหวในหมู่บ้าน แต่แล้วการดำเนินการตามยุทธวิธี “ป่านำเมือง” ก็เกิดการปะทะกันกับกองกำลังฝ่ายรัฐบาล นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์และยุทธวิธีใหม่ในการเคลื่อนไหว ด้วยการต่อสู้ด้วยอาวุธและมีกองกำลังทหารของตนเอง ทศนะของ Brown ปี 1995 ในงานศึกษาเรื่อง Internal colonial and ethnic rebellion in Thailand โดยมีภาคอีสานเป็นพื้นที่ศึกษา Brown ได้ใช้ทฤษฎีการลิดรอนเชิงเปรียบเทียบ (relative deprivation theory) มาอธิบายการลุกขึ้นมา

ปฏิบัติการทางการเมืองที่ยิบอาวูรต่อผู้ของชาวอีสานว่าเป็นผลมาจากความโกรธแค้นของชาวนาในอีสาน อันมีเหตุมาจากความยากจน การถูกปิดกั้นโอกาสการพัฒนาตนเองจนไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรที่กลุ่มตนพึงมีพึงได้ อีสานเป็นภูมิภาคที่ถูกละเลยทอดทิ้งจากรัฐส่วนกลางนำมาซึ่งความรู้สึกคับแค้นใจของผู้คน โดยพยายามเชื่อมโยงการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ จิตสำนึกทางชาติพันธุ์ที่แยกไม่ออกจากความยากจนในภูมิภาคจนนำมาสู่การลุกขึ้นต่อสู้ของชาวอีสาน¹²¹ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยรับอิทธิพลอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนมากเกินไป ผลที่ปรากฏออกมาคือความขัดแย้งภายในผู้นำพรรค แนวคิดที่แตกต่างกันในการวิเคราะห์สภาพสังคมไทย เป็นบ่อเกิดของความขัดแย้งในขบวนการ ตลอดจนแนวทางที่ใช้ในการปฏิวัติประเทศไทย ส่งผลต่อความแตกแยกทางแนวความคิดไปสู่ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย¹²² ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยอันนำมาซึ่งการตกต่ำอย่างรวดเร็วของขบวนการสังคมนิยมในประเทศไทยและในอีสานส่งผลให้เกิด พรรคไทยอีสานกู้ชาติ ที่มีอุดมการณ์ไปในแนวทางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ความขัดแย้งได้ทวีความเข้มข้นทำให้เกิดการแตกแยกครั้งใหญ่ของภายในพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และนำไปสู่การยุติการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธในอีสานในที่สุด¹²³

ในช่วง 2520-2530 กระแสการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยก้าวข้ามพ้นคำอธิบายภายใต้แนวคิดอำมาตยาธิปไตย (bureaucratic polity) ผลงานของ Fred w. Riggs ที่อธิบายการเมืองไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ว่าเป็นระบอบการเมืองที่ถูกครอบงำโดยพลังในระบบราชการ ผู้นำทางการเมือง คณะรัฐมนตรี และฝ่ายที่มีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายล้วนแล้วแต่มาจากภาคราชการหรือเรียกว่า ขุนนางนักวิชาการ (technocrat) ขณะที่พลังทางการเมืองที่อยู่นอกภาคราชการไม่มีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายเลย¹²⁴ ภายหลังเหตุการณ์

¹²¹ David Brown, *The State and Ethnic Politics in SouthEast Asia* (London: Routledge,2003), 185-186.

¹²² บุษบา สิ้นสมบุญ, “ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2520-2522)” (วิทยานิพนธ์การปกครอง รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524)

¹²³ Pasuk and Baker. *A History of Thailand* (Cambridge: Cambridge University press, 2005), 392-394.

¹²⁴ บัณฑิต จันทร์โรจน์กิจ, *การเมืองไทยร่วมสมัย* (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2560), 108.

6 ตุลาคม 2519 มีงานศึกษาพยายามอธิบายสังคมการเมืองไทยในช่วงเวลานั้น งานศึกษาของ อเนก เหล่าธรรมทัศน์ ที่ชี้ให้เห็นว่านับตั้งแต่รัฐบาลของพลเอกเปรมการเติบโตของพลังนอกระบบราชการมีมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เข้ามามีบทบาทและอำนาจผ่านระบบตัวแทนดำเนินกิจกรรมร่วมกับรัฐในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมรัฐเอกชน (กรอ.) ผ่านความสัมพันธ์กับรัฐในลักษณะตัวแบบ “ภาควิรัฐ-สังคมนิยมเสรี” (liberal corporatism) มีลักษณะที่เป็นกลุ่มจัดตั้งและกำกับควบคุมโดยรัฐ¹²⁵ สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ พลังนอกระบบราชการที่เข้าไปมีอำนาจกำหนดนโยบายจำกัดอยู่เพียงกลุ่มธุรกิจเท่านั้น ขณะที่การวิเคราะห์การเข้าสู่อำนาจทางการเมืองหรือการเข้าถึงทรัพยากรยังคงเป็นไปในลักษณะระบบอุปถัมภ์¹²⁶ รวมถึงการออกเสียงเลือกตั้งของชาวนชนบทเป็นไปในลักษณะของการตอบแทนบุญคุณมากกว่าการเชื่อมโยงระหว่างพรรคการเมืองที่จะเป็นตัวแทนของประชาชนนำความต้องการของประชาชนไปสู่การกำหนดนโยบาย¹²⁷ แนวคิดเหล่านี้ได้ฉายภาพชนบทไปในลักษณะที่เฉื่อยชาทางการเมือง ชาวบ้านรับผลประโยชน์จากนักการเมือง และชาวบ้านเองไม่สามารถที่จะสามารถมีอิทธิพลมากเพียงพอที่จะเปลี่ยนแปลงทางการเมืองใด ๆ

อย่างไรก็ตามช่วงเวลานี้งานศึกษาของ ประภาส¹²⁸ และงานศึกษาของ Somchai¹²⁹ กลับเผยให้เห็นถึงผลของการเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์ของนโยบายของรัฐในทศวรรษ 2520 ทำให้เกิดการตื่นตัวทางการเมืองของคนชนบท ชาวบ้านไม่ได้เฉื่อยชาทางการเมืองอย่างในงานศึกษาก่อนหน้าอธิบาย โดยพยายามฉายภาพการเมืองของรวมกลุ่มของชาวบ้านในอีสานเพื่อเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในขณะนั้น พิจารณาผ่านเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและการเมืองในขณะนั้น จุดมุ่งหมายของการรวมกลุ่มจนเป็นขบวนการคือ เพื่อกดดัน ต่อรองกับผู้มีอำนาจเพื่อให้อำนาจ

¹²⁵ อเนก เหล่าธรรมทัศน์, *มองเศรษฐกิจการเมืองไทย ผ่านการเคลื่อนไหวของสมาคมธุรกิจ*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2557).

¹²⁶ ประภาส ปิ่นตบแต่ง, “การเมืองของขบวนการชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย” (วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตร์ดุสิตบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), 4.

¹²⁷ พิชาย รัตนดิถิก ฌ ภูเก็ต, *ระบบทุจริตเลือกตั้ง* (กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก, 2537)

¹²⁸ ประภาส ปิ่นตบแต่ง, “การเมืองของขบวนการชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย” (วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตร์ดุสิตบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540).

¹²⁹ Somchai Phatharathananunth, *Civil Society and Democratization Social Movements in Northeast Thailand* (Copenhagen: NIAS Press, 2006).

คุ้มครองการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน ช่วงเวลาของเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างแข็งขัน เนื่องจากเงื่อนไขของการเปิดพื้นที่ทางการเมืองโดยรัฐเพื่อต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และความขัดแย้งของการจัดการทรัพยากรด้านสิ่งแวดล้อม บรรยากาศทางการเมืองของอีสานช่วงนี้มีการเดินขบวน ชุมนุมประท้วงเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง เป็นการเมืองแบบมุ่งให้รัฐกระจายทรัพยากรของสังคม (politics of redistribution) เช่นความขัดแย้งเกี่ยวกับทรัพยากรป่า การก่อตั้งอุทยานทับพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน การใช้สอยที่ดินสาธารณะประโยชน์ก็มีความขัดแย้ง รวมถึงทรัพยากรน้ำและมลพิษจากอุตสาหกรรม การต่อต้านเขื่อนปากมูล เครือข่ายสมัชชาคนจน การเคลื่อนไหวทางการเมืองเหล่านี้ได้ยกระดับจิตสำนึก (consciousness-raising) ของชาวอีสานให้เชื่อว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการรวมกลุ่มเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน โดยการกดดัน ต่อรองกับรัฐ แสดงให้เห็นว่าในช่วงนี้ขบวนการเคลื่อนไหวในอีสานไม่ใช่ต่อต้านรัฐ หากแต่มองพยายามเข้าไปมีพื้นที่ทางการเมืองเพื่อมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

การก่อตัวและพัฒนาการของอีสานในความขัดแย้งทางการเมืองทศวรรษ 2550-2560

จากงานศึกษาของสมชัย¹³⁰ พยายามชี้ให้เห็นว่าสังคมอีสานเป็นสังคมหลังชาวนา เนื่องจากสังคมชนบทอีสานเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทุนนิยมสมัยใหม่ ได้นำไปสู่การแตกสลายของวัฒนธรรมประเพณี แต่งานศึกษาของ ขอนนภาพร¹³¹ เสนอว่าชนบทอีสานปัจจุบันเป็นสังคมที่ผสมผสานระหว่างความเป็นสมัยใหม่และการเป็นสังคมแบบเดิม ที่ทำให้ชนบท ไม่ได้แตกต่างจากเมืองอย่างตรงกันข้าม แต่ก็ยังมีความเป็นชนบทในหลายด้านซึ่งทำให้แตกต่างจากสังคมเมือง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดในภาคอีสานได้ส่งเสริมคุณค่าและบรรทัดฐานแบบใหม่ในหมู่บ้านและยังเชื่อมคนชนบทอีสานกับโลกภายนอก ทำให้คนในชนบทอีสานกลายเป็นชาวนาที่ Keyes¹³² เรียกว่า cosmopolitan peasants หรือ “ชาวนาที่รู้สึกในโลกกว้าง” ขณะที่ นิธิ¹³³

¹³⁰ สมชัย ภัทรนันทน์. “การเมืองของสังคมชาวนา: เงื่อนไขการก่อตัวของคนเสื้อแดงในภาคอีสาน.” แปลโดย อัญชลี มณีโรจน์, *ฟ้าเดียวกัน* 10, 2 (2555): 123-142.

¹³¹ นภาพร อติวานิชยพงศ์. “คนชนบทอีสานกับการทำมาหากิน: ความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย,” *วารสารสังคมวิทยา มานุษยวิทยา* 33, 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม, 2557): 103-127.

¹³² Keyes, C. F, *From Peasant to Cosmopolitan Villagers: Refiguring the 'Rural' in Northern Thailand*, Paper presented at the A special lecture organized by the Anthropology Graduate Program, (Thammasat University, Bangkok, 2010).

เสนอว่าความแตกต่างระหว่างชาวนาในภาคเหนือกับอีสานที่สำคัญคือ ในภาคเหนือหาเงินสดจากในหมู่บ้านหรือในละแวกไม่ไกลจากหมู่บ้าน ในขณะที่ชาวนาอีสาน ออกจากหมู่บ้านไปหาเงินในแดนไกล ทั้งในเขตเมืองของไทยและข้ามไปสู่ดินแดนอื่น ๆ ทั่วโลก ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า enterprising spirit ในหมู่ชาวนาชนบทอีสาน เงื่อนไขเหล่านี้ได้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกทางการเมืองของชาวนาชนบทอีสาน เมื่อชาวนากลายเป็นผู้มีอัตลักษณ์หลายแบบ (polybius Identity) ส่งผลให้เกิดความปรารถนาที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองมากขึ้นเพื่อต่อรองผลประโยชน์ที่พึงมีพึงได้ จากอำนาจรัฐลักษณะสำคัญของโครงสร้างทางการเมืองในสังคมชาวนาอีสานปัจจุบันจึงมีลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ¹³⁴ ความเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมที่เกิดขึ้นในอีสานส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อโลกทัศน์และความคิดของพลเมืองอีสานใหม่ ทั้งความหวัง ความผิดหวัง ความปรารถนา ความโกรธแค้นที่มีต่อรัฐและชนชั้นกลางเก่า บนเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมเหล่านี้ได้ทำผลกีดกันให้เกิดการเคลื่อนไหวต่อสู้เรียกร้องทางการเมืองที่เรียกตนเองว่า “คนเสื้อแดง”

เมื่อภายหลังการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ.2549 เกิดการรวมกลุ่มเพื่อต่อต้านรัฐประหารทั้งในส่วนกลางที่กรุงเทพฯ และที่ภาคอีสานโดยเลือกหยิบใช้เสื้อสีแดงมาใช้เป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญในการเคลื่อนไหว การรัฐประหารปี 2549 และการยุบพรรคพลังประชาชนซึ่งเป็นพรรคคนอภินิของทักษิณ ชินวัตรปี 2551 เป็นเหตุกระตุ้นให้ผู้คนอีสานเข้าร่วมขบวนการคนเสื้อแดง โดยเป้าหมายการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงนั้นมีรูปแบบที่ต้องการถอนรากถอนโคน (radical social movement) มีความชัดเจนในการต่อสู้คือ การเรียกร้องสังคมที่เป็นธรรม และต่อต้านระบอบอำมาตยาธิปไตย เพื่อให้ได้มาซึ่งประชาธิปไตยเต็มรูปแบบ¹³⁵ การทำความเข้าใจ

¹³³ นิธิ เอียวศรีวงศ์, “ชนบทของเสื้อแดง”, *มติชนสุดสัปดาห์*, ฉบับวันที่ 30 มิถุนายน - 6 กรกฎาคม, 2560, https://www.matichonweekly.com/column/article_43787

¹³⁴ ประจวบ จันทน์หมื่น และ สมชัย ภัทรนันทน์, “การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในสังคมหลังชาวนาอีสาน กรณีศึกษานัยสำคัญต่อสังคมการเมืองไทยในปัจจุบัน”, *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม* 7, ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน, 2560): 131-145.

¹³⁵ เวียงรัฐ เนติโพธิ์, “สามเหลี่ยมไม่เขี่ยอนภูเขา: บริบทเชิงโครงสร้างของขบวนการเสื้อแดง,” ใน *Red why แดงทำไม สังคมไทย ปัญหา และการมาของคนเสื้อแดง*, (กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์, 2553), 108-109.

ระบบวิธีคิดของกลุ่มคนเสื้อแดงอีสานงานศึกษาของประสงค์ชัย¹³⁶ ได้อธิบายว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดงมี 3 ประการสำคัญ คือ นโยบายของ ทักษิณ ชินวัตร การรัฐประหารปี พ.ศ. 2549 และความชื่นชอบในตัวของ ทักษิณ ชินวัตร ส่วนความสัมพันธ์ ระหว่างนโยบายของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรกับการเป็นคนเสื้อแดงพบว่า นโยบายรัฐบาลดังกล่าว สัมพันธ์กับการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนเสื้อแดงให้ดีขึ้น นโยบายที่มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง ได้แก่ นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค และนโยบายพักชำระหนี้เกษตรกร นอกจากนี้ยังมีข้อค้นพบที่น่าสนใจว่า ปัจจัยการเป็นคนเสื้อแดงกลับไม่มีความสัมพันธ์กับเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งแตกต่างไปจากงานศึกษาก่อนหน้าที่มุ่งระบุว่าการเป็นคนเสื้อแดงมีปัจจัยจากรายได้ อาชีพ และระดับการศึกษาเข้ามากำหนด ส่วนงานศึกษาของ วัลลภ และ นพพล¹³⁷ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของอิทธิพลของทักษิณ ชินวัตร ที่นับได้ว่าเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์ในการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงอีสาน เพราะเห็นว่า ดร.ทักษิณ เป็นขวัญใจของคนจนหรือคนรากหญ้าที่พยายามต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยแต่ถูกอำนาจอันไม่ชอบธรรมกลั่นแกล้งให้ต้องออกจากประเทศ¹³⁸

เมื่อพิจารณาทั้งในแง่ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงในภาคอีสานแล้วนั้น จังหวัดขอนแก่นนับได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในภาคอีสาน เนื่องจากมีความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน เช่น ผู้นำหรือแกนนำที่จะนำการเคลื่อนไหวของขบวนการไม่ว่าจะเป็นแกนนำท้องถิ่น หรือนักการเมืองจากพรรคเพื่อไทยจำนวนมาก และมวลชนที่พร้อมจะเคลื่อนไหวกับขบวนการเสื้อแดง เพราะในพื้นที่เองมีแกนนำที่เคลื่อนไหวในประเด็นทั้งสิ่งแวดล้อม ที่ดินทำกิน ชาวานาในพื้นที่อยู่แต่เดิมแล้วด้วยทำให้มวลชนมีความพร้อมที่จะเข้าร่วม รวมถึงมวลชนที่เฝ้าติดตามขบวนการเองก็มีจำนวนมาก จังหวัดขอนแก่นยังเป็นแหล่งรวมของ สื่อมวลชน มหาวิทยาลัย การเดินทางที่สะดวก เหล่านี้ล้วนมีผลในทางบวกต่อความสำเร็จในการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นทั้งสิ้น

¹³⁶ ประสงค์ชัย เศรษฐสุวิชัย, “ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายของทักษิณ ชินวัตรกับคนเสื้อแดง : มอง “คนเสื้อแดง” ในจังหวัดมหาสารคามผ่านแผนภาพการรับรู้”, *วารสารการเมืองการปกครอง* 8, ฉบับที่ 3 (2561).

¹³⁷ วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ และ นพพล อัครฮาด. “ความนิยมของคนอีสานที่มีต่อพรรคเพื่อไทย : ศึกษากรณี จังหวัดขอนแก่น”, *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์* 1, ฉบับที่ 1 (2557): 75-100.

การเมืองของมวลชนคนเสื้อแดงขอนแก่น

การรวมตัวเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มคนเสื้อแดงขอนแก่น เริ่มต้นขึ้นภายหลังจากเกิดรัฐประหารปี 2549 คู่ขนานไปกับการเคลื่อนไหวของแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการ (นปก.) ซึ่งภายหลังได้เปลี่ยนชื่อเป็นแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ที่กรุงเทพมหานคร ที่ก่อตั้งเมื่อปี 2550 เป้าหมายการเคลื่อนไหวในช่วงแรกมีเป้าหมายชัดเจนคือ คัดค้านการรัฐประหารโดยคณะความมั่นคงแห่งชาติ หรือ คมช. การเคลื่อนไหวในช่วงแรก เริ่มต้นด้วยการรวมตัวเคลื่อนไหวของกลุ่มเล็ก ๆ ที่ขอนแก่น และยังไม่มีการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ไม่ว่าจะเป็นเสื้อแดง เข็มขัด หรืออื่น ๆ ที่ใช้สำหรับการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นประกาศจัดตั้งอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2551 เพื่อเป็นแนวร่วมเคลื่อนไหวทั้งในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ได้เลือกใช้สีแดงหรือเสื้อแดงเป็นสัญลักษณ์หลังจากที่บก.ลายจุด หรือ คุณสมบัติ บุญงามอนงค์ นำสีแดงมาเป็นสัญลักษณ์ในการเคลื่อนไหว

วันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2551 ได้มีการจัดปราศรัยครั้งแรกและครั้งใหญ่ในจังหวัดขอนแก่น ในครั้งนี้มีแกนนำจากขบวนการเสื้อแดงส่วนกลาง แกนนำท้องถิ่นและมวลชนคนเสื้อแดงขอนแก่น มาพร้อมกับการสวมเสื้อแดงอันเป็นสัญลักษณ์ของขบวนการ นับได้ว่าการชุมนุมปราศรัยครั้งนี้เป็นการเปิดตัวขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นอย่างเป็นทางการอีกด้วย การชุมนุมครั้งนี้เป็นการแสดงพลังของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นให้เห็นถึงความพร้อมและการตื่นตัวทางการเมืองอย่างมากของมวลชน ซึ่งมีการสื่อสารผ่านสถานีวิทยุคนเสื้อแดงขอนแก่นและแกนนำท้องถิ่นในจังหวัด ทำให้เข้าถึงมวลชนอย่างรวดเร็วและเป็นวงกว้าง เป้าหมายที่สำคัญในการปราศรัยครั้งนั้นคือต้องการเรียกร้องให้พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตรกลับประเทศ มาเป็นนายกรัฐมนตรีบริหารประเทศอีกครั้ง เรียกร้องภายใต้ความคิดที่ว่า “บ้านนี้ยังรักทักษิณ”

องค์ประกอบและโครงสร้างเสื้อแดงขอนแก่น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของผู้วิจัยและข้อมูลจากงานศึกษาของจักรกฤษ¹³⁹ พบว่า การรวมกลุ่มของคนเสื้อแดงขอนแก่นมีความหลากหลายอย่างมาก มีลักษณะเป็นขบวนการข้ามชนชั้น (crossed class) ประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่มีความแตกต่างหลากหลายทางอาชีพและทางสถานะอย่างยิ่ง แต่สามารถที่จะมารวมตัวกันภายใต้อุดมการณ์ร่วม ๆ เดียวกันได้¹⁴⁰ สามารถจำแนกได้สี่ด้านคือ หนึ่ง ด้านความหลากหลายด้านภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจ (socio-economic background) ที่พบว่ามวลชนกลุ่มคนเสื้อแดงขอนแก่นประกอบด้วยกลุ่มอาชีพ ตำแหน่งสถานภาพในองค์กร ระดับการศึกษา เพศ และระดับอายุ เช่นมีทั้ง กลุ่มข้าราชการ นักการเมืองท้องถิ่น สื่อมวลชนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ กลุ่มศาสนา กลุ่มคนรุ่นใหม่ นักพัฒนาในองค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มผู้เกษียณอายุ รวมถึงกลุ่มแรงงานนอกระบบในจังหวัดขอนแก่นด้วย เช่น คนขับรถรับจ้าง เกษตรกร คนงานรับจ้างรายวัน กลุ่มวิชาชีพ (professionals) เช่น ทนายความ แพทย์ อาจารย์มหาวิทยาลัย พนักงานบริษัท สอง ด้านบทบาทหน้าที่และระดับการมีส่วนร่วมในขบวนการ (political function and degree of political engagement) พบว่าคนเสื้อแดงขอนแก่นมีหน้าที่และบทบาทที่หลากหลายในการเคลื่อนไหวขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น ทั้งในระดับแกนนำและผู้สนับสนุน ซึ่งแกนนำก็จะเป็นทั้งแกนนำระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น ส่วนผู้สนับสนุน เช่น ผู้ชุมนุมปักหลักถาวร ผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเสื้อแดง หรือ สนับสนุนด้วยกำลังใจและกำลังทุนทรัพย์ แต่ไม่เคยเข้าร่วมการชุมนุมกับขบวนการเสื้อแดงเลย สาม ด้านความสัมพันธ์กับขบวนการในช่วงเวลาต่าง ๆ (the pattern of relationship with the movement in different) โดยผู้ที่เข้าร่วมขบวนการเสื้อแดงของจังหวัดขอนแก่นมีช่วงเวลาที่แตกต่างกัน และระดับความเข้มข้นในการมีส่วนร่วมก็แตกต่างกัน เช่น หลังรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 (รัฐบาลสุรยุทธ์ จุลานนท์) หลังการเลือกตั้งทั่วไป 23 ธันวาคม 2551 (รัฐบาลพรรคพลังประชาชน) หลังศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคพลังประชาชน และพรรคประชาธิปัตย์ได้เป็นรัฐบาลต่อการพิพากษายึดทรัพย์อดีตนายกฯ ทักษิณ ชินวัตร เมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2553 การชุมนุมทางการเมืองบริเวณราชประสงค์ และจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ ในปี 2553 การชุมนุมคัดค้านรัฐบาล

¹³⁹ จักรกฤษ กงภูมาศ, “การก่อตัวและพัฒนาการของกลุ่มคนเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น” (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560).

¹⁴⁰ ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, *Becoming red / กำเนิดและพัฒนาการเสื้อแดงเชียงใหม่* (เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556).

ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร โดย กปปส. ระหว่างเดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม 2556 นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ถูกถอดถอนจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยคำตัดสิน ของศาลรัฐธรรมนูญ และ สี่ ความหลากหลายด้านภูมิศาสตร์ทางการเมือง (geo-political condition) คนเสื้อแดงขอนแก่น อาศัยอยู่ทั้งในหมู่บ้านเสื้อแดง ซึ่งมีกิจกรรมทางการเมืองเข้มข้นร่วมกับขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น และในพื้นที่ที่อยู่นอกหมู่บ้านเสื้อแดง ทั้งในตัวเมืองขอนแก่นและในชนบทของอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ในช่วงต้นของการก่อรูปของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นได้มีความพยายามสร้างเครือข่ายผู้นำชุมชนระดับหมู่บ้าน ในช่วงแรกกลุ่มผู้ชุมนุมหน้าใหม่ในขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นเป็นเพียงผู้ร่วมชุมนุมธรรมดาไม่มีประสบการณ์ทางการเมืองและทักษะทางการเมือง แต่ด้วยภูมิหลังของผู้เข้าร่วมที่เป็นชนชั้นกลางได้รับการศึกษาสูงมีเครือข่ายส่วนตัวไม่ว่าจะจะเป็นเครือข่ายพ่อค้า นักธุรกิจ นักการเมืองท้องถิ่น กลุ่มผู้ชุมนุมหน้าใหม่นี้เองได้กลายมาเป็นผู้สนับสนุนทางเทคนิคในการเคลื่อนไหวแต่ละครั้ง รวมทั้งพลังของเครือข่ายที่กลุ่มผู้ชุมนุมหน้าใหม่นี้สามารถก่อให้เกิดประโยชน์แก่ขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น เป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น ขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นจึงได้เปิดพื้นที่ทางการเมืองให้กับผู้ชุมนุมหน้าใหม่เหล่านี้ เปิดโอกาสให้ผู้ชุมนุมเหล่านี้ใช้ประโยชน์จากต้นทุนที่ตนมีให้เกิดประโยชน์แก่ขบวนการเสื้อแดง จึงทำให้พวกเขา มีพื้นที่และอำนาจในขบวนการเสื้อแดง กลายมาเป็นแกนนำในการจัดตั้งในท้องถิ่นและสร้างเครือข่ายผู้นำชุมชนระดับหมู่บ้านขึ้น

แกนนำขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยกลุ่มนักการเมืองสังกัดพรรคเพื่อไทย อย่างไรก็ตามนักการเมืองในพื้นที่มิได้เป็นผู้นำด้วยตัวของพวกเขาเอง หากแต่จะดำเนินการสั่งการผ่านคนใกล้ชิด หัวคะแนนและนักการเมืองท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิด รวมถึงนักจัดรายการวิทยุ โทรทัศน์ท้องถิ่นมาดำเนินการระดมมวลชนเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองในตัวเมืองและต่างอำเภอ นักการเมืองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่นคนสำคัญเช่น นายธนิช มาสีพิทักษ์ หมอเชิด หรือ นายแพทย์เชิดชัย ตันติศิริรินทร์ ขณะเดียวกันก็มีนักการเมืองที่เป็นแกนนำของขบวนการเสื้อแดงต่างอำเภอในจังหวัดขอนแก่น เช่น นางมุกดา พงษ์สมบัติ นายนวัช เตาะเจริญสุข นายเรืองเดช สุวรรณฝ่าย นายจตุพร เชื้อเชิญ แกนนำคนสำคัญมีบทบาทอย่างมากอีกคนหนึ่งของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นที่ไม่ได้เป็นนักการเมืองแต่ก็มีความสัมพันธ์กับพรรคเพื่อไทยแบบไม่เป็นทางการ คือ นายศักดิ์ อ้อพงษ์ อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่นถึง 2 สมัย เมื่อปี

2529–2531 และ ปี 2532-2535 ในช่วงของการเติบโตของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นนายศักดิ์ดา อ้อพงษ์ยังดำรงตำแหน่งรองประธานคณะกรรมการธรรมภิบาลจังหวัดขอนแก่นควบคู่กับการเป็นแกนนำของขบวนการด้วย

ขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นประกอบด้วยมวลชนหลากหลายกลุ่มและมีแกนนำเป็นของกลุ่มตนเอง ไม่ว่าจะเป็นที่ กลุ่มคนรักทักษิณกระนวน คนเสื้อแดงอุบลรัตน์ คนเสื้อแดงบ้านไผ่ คนเสื้อแดงน้ำพอง ซึ่งทำให้เกิดความหลากหลายขึ้นในขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น ทั้งในแง่ของเศรษฐกิจ มุมมอง ทักษะคติทางการเมืองของมวลชนเสื้อแดงในแต่ละกลุ่มด้วย

โดยในระยะแรกไม่ได้มีความชัดเจนและลำดับการบริหารกลุ่มต่าง ๆ ก็แตกต่างกันออกไป ส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะที่บริหารจัดการแยกตามเฉพาะกลุ่ม แต่จุดเด่นของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นคือ การประสานงานภายในกลุ่มระหว่างแกนนำของกลุ่มกับมวลชนตนเอง ความสัมพันธ์ของแกนนำและมวลชนมีความสัมพันธ์ที่แนบชิดกัน เพราะในยามที่ต้องการมวลชนเพื่อร่วมเคลื่อนไหวในสถานการณ์ต่าง ๆ ก็จะมีการร่วมดำเนินกิจกรรมกัน และในยามที่สถานการณ์ทางการเมืองยังไม่มีประเด็นที่จะเคลื่อนไหวแกนนำและมวลชนในกลุ่มจะมีความพยายามขยายเครือข่ายของกลุ่มตนเองให้มีแนวร่วมที่มากขึ้น อย่างไรก็ตามแม้ว่าภายในขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นจะมีความแตกต่างหลากหลายกัน แต่เป้าหมายของการเข้าร่วมขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นในช่วงแรกคือ การทวงคืนความเป็นธรรมให้กับทักษิณ ชินวัตร ที่ถูกรัฐประหารยึดอำนาจ

งานศึกษาของ จักรกฤษ กุ่มทมาศ ที่ศึกษาเกี่ยวกับการก่อตัวและพัฒนาการของกลุ่มคนเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น ได้แบ่งกลุ่มของคนเสื้อแดงขอนแก่นที่มีความโดดเด่นไว้ 7 กลุ่ม ได้แก่ หนึ่ง กลุ่มขอนแก่น 51 สอง กลุ่มสถานีวิทยุอีสานอัปเดต สาม กลุ่มหมอเชิดชัย (นำโดย นายแพทย์เชิดชัย ตันติศิริรินทร์) สี่ กลุ่มนักการเมืองพรรคเพื่อไทยในเขตเมือง (นำโดย นายจักรินทร์ พัฒน์ดำรงจิตร นายภูมิ สาระผล และนายธนิช มาลีพิทักษ์) ห้า ชมรมคนรักประชาธิปไตยขอนแก่น (นำโดย นายปรี กำแพงพล) หก กลุ่มผู้ว่าศักดิ์ดา (นำโดยนายศักดิ์ดา อ้อพงษ์) และ เจ็ด กลุ่มนักการเมืองพรรคเพื่อไทยในชนบท (นำโดย นางมุกดา พงษ์สมบัติ นายจตุพร เจริญเชื้อ นายนวัช เตาะเจริญสุข และนายเรืองเดช สุพรรณฝ้าย) อย่างไรก็ตามจากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยก็พบว่าขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นมิได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งหมด เพียงแต่องค์กรที่ทำหน้าที่หลักคือแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ หรือ นปช. กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองใน

ขอนแก่นได้ดำเนินการจัดเวทีปราศรัยสื่อสารกับประชาชนทั่วจังหวัดขอนแก่น ส่งผลให้มีมวลชนที่เข้าร่วมกลุ่มจำนวนมาก สำหรับมวลชนคนเสื้อแดงขอนแก่นสามารถสังกัดกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือจะสังกัดหลายกลุ่มก็ได้ แต่โดยส่วนใหญ่แล้วมักจะสังกัดตามพื้นที่ใกล้เคียงของตน หากกลุ่มใดจัดการกิจกรรมก็พร้อมที่จะเข้าร่วมด้วย ขณะที่แต่ละกลุ่มจะมีอิสระในการบริหารจัดการภายในกลุ่มของตนเอง ซึ่งในการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรม การปราศรัย หรือการชุมนุม แกนนำแต่ละกลุ่มในจังหวัดขอนแก่นจะทำการประสานงานผ่านแกนนำแต่ละกลุ่ม นัดหมายเวลาและสถานที่ แกนนำของแต่ละกลุ่มจะเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องของการเดินทางและอาหารเองด้วย ระยะเวลาการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นจะเคลื่อนไหวตามแนวนโยบายของขบวนการเสื้อแดงในส่วนกลาง แต่นับจากเหตุการณ์เมื่อเดือนเมษายนและพฤษภาคม 2553 เป็นเหตุการณ์ที่แต่ละกลุ่มของคนเสื้อแดงขอนแก่นออกมาปฏิบัติการทางการเมืองด้วยตนเอง โดยไม่ต้องรอนโยบายจากส่วนกลางในการเคลื่อนไหว ซึ่งกลุ่มคนเสื้อแดงแต่ละกลุ่มมีพื้นฐานของความเห็นอกเห็นใจ ความรู้สึกที่ทุกคนคือส่วนสำคัญของขบวนการ หากเกิดเหตุการณ์ใด ๆ ก็พร้อมที่จะช่วยเหลืออย่างเต็มที่ และหากจำเป็นจะต้องชุมนุมใหญ่ที่ส่วนกลาง แกนนำกลุ่มแต่ละกลุ่มจะต้องประชุมปรึกษาหารือและวางแผนการดำเนินการในแต่ละครั้งก่อนการเคลื่อนไหว การนัดหมายมวลชนในแต่ละครั้งทางกลุ่มจะอาศัยการประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุ โทรศัพท์มือถือ และเครือข่ายออนไลน์ประเภทไลน์ (line) เข้ามาช่วย ภายหลังขบวนการได้ใช้ไลน์เป็นกระดานข่าวประชาสัมพันธ์กำหนดการต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามการระดมพลตามแนวทางดังกล่าวประกอบกับการที่ขบวนการมิได้มีโครงสร้างลำดับบังคับบัญชาที่ชัดเจนทำให้ประสบปัญหาตามมา เช่น บางครั้งจำนวนมวลชนที่เข้าร่วมกับความต้องการของขบวนการไม่ตรงกัน รวมถึงการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการให้มวลชนได้ตระหนักก็ทำให้มวลชนไม่เห็นความจำเป็นที่เร่งด่วน ยิ่งถ้าหากผู้นำของกลุ่มมิได้มีศักยภาพหรือมีภาวะผู้นำมากเพียงพอก็ทำให้การระดมมวลชนไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นก็ประสบปัญหามาแล้วในการเคลื่อนไหวบางกลุ่ม เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาคำการบริหารจัดการของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นและยกระดับการเคลื่อนไหว ขบวนการเสื้อแดงจึงมีการปรับขบวนการภายใต้ยุทธศาสตร์ “ขอนแก่นโมเดล”

ยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นเป็นกระบวนการที่มุ่งรวบรวมทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็น เงินสนับสนุน แรงงานของมวลชน รวมถึงความเห็นอกเห็นใจของผู้คนต่าง ๆ การเคลื่อนไหวเป็นไปอย่างมีระบบ มีความพยายามสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก ขบวนการให้เกิดขึ้น และขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นได้มีความพยายามคิดค้นนวัตกรรมด้านนวัตกรรมการต่อสู้ เพื่อให้การเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงประสบความสำเร็จและสร้างผลสะท้อนในสังคมตามเป้าหมายที่ขบวนการตั้งไว้ ประกอบด้วย หมู่บ้านเสื้อแดงขอนแก่น โรงเรียนเสื้อแดง การจัดเวทีปราศรัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

หมู่บ้านเสื้อแดงขอนแก่นก่อร่างสร้างตัวเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2553 เป็นการต่อสู้เชิงสัญลักษณ์ที่เกิดจากการรวมพลังของชาวบ้าน ปลุกกระแสการเมืองของคนเสื้อแดงให้กลับมาเคลื่อนไหวอย่างเข้มข้นอีกครั้ง หลังจากเหตุการณ์สลายการชุมนุมคนเสื้อแดงที่กรุงเทพมหานคร หมู่บ้านเสื้อแดงได้กลายมาเป็นพื้นที่การต่อสู้ที่สำคัญของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น แกนนำคนสำคัญในจังหวัดที่ร่วมก่อตั้งหมู่บ้านเสื้อแดงคือนายแพทย์เชิดชัย ตันติศิริรินทร์ หมู่บ้านเสื้อแดงขอนแก่นในช่วงแรกมีการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์โดยนำธงแดงมาปักหน้าบ้าน ขึ้นป้ายแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน และมีการจัดระบบการบริหารขึ้นภายในหมู่บ้านโดยตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านเสื้อแดงขึ้นจากการเลือกตั้งภายใน

โรงเรียนเสื้อแดง¹⁴¹ เป็นกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มุ่งเน้นไปในเชิงวิชาการ ให้ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์การเมือง ประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย รวมทั้งมอบนโยบายการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงส่วนกลางเพื่อทำความเข้าใจกับแกนนำในพื้นที่ ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนเสื้อแดงคือ นายนิสิต สิ้นธุไพพร การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเสื้อแดงมิได้มีสถานที่ที่เป็นหลักแหล่ง หากแต่จะหมุนเวียนกันไปในแต่ละจังหวัดในภาคอีสาน โดยอาศัยการเช่าห้องประชุมของโรงแรม การจัดการเรียนการสอนในแต่ละครั้งจะใช้เวลา 1-2 วัน วิทยากรที่ให้ความรู้ส่วนใหญ่จะเป็นแกนนำจากส่วนกลาง โดยการอบรมแกนนำนั้นจะต้อง

¹⁴¹ Suzuki, N., & สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, "พัฒนาการและการเคลื่อนไหวขบวนการประชาสังคมคนเสื้อแดงในจังหวัดมหาสารคาม" ใน *ขบวนการประชาสังคมกับการพัฒนา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย*:

Movement and Development in Northeast Thailand (Khon Kaen: Khon Kaen University Book Center, 2555).

รับทราบและนำไปปฏิบัติ วันที่ 3-4 ตุลาคม 2552 ได้มีการจัดอบรมโรงเรียนเสื่อแดงขึ้นที่โรงแรม แก่นอินทร์ จังหวัดขอนแก่นขึ้น ซึ่งมีผู้แกนนำทุกระดับเข้าร่วมกว่า 600 คน การอบรมครั้งนี้ น่าสนใจคือความพยายามจัดตั้งขบวนการเสื่อแดงให้มีความเป็นองค์กรมากยิ่งขึ้น มีการให้ข้อมูล ประกอบด้วย หนึ่ง เป้าหมายของ นปช. สอง ยุทธศาสตร์การต่อสู้ของ นปช. สาม ยุทธวิธีการต่อสู้ และสี่สิ่งที่ นปช. เรียกร้องต้องการ

หนึ่ง เป้าหมายของ นปช. ได้แก่

1. เป้าหมายเฉพาะหน้า คือ โค่นรัฐบาลอำมาตยาธิปไตย และ กระบวนการ “อยุติธรรม”

2. เป้าหมายระยะกลาง คือ ยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 และผลผลิตของ คมช.

3. เป้าหมายระยะยาว คือ โค่นล้มระบอบอำมาตยาธิปไตย

สอง ยุทธศาสตร์การต่อสู้ของ นปช.

1. การเดินด้วยขาสองขา ขาที่หนึ่ง คือ การต่อสู้ของขบวนการคนเสื่อแดง ขาที่สอง คือ การต่อสู้ในสภา

2. การทำงานด้วยสองแขน แขนที่หนึ่ง คือ มวลชนคนรากหญ้า แขนที่สอง คือ กลุ่มผู้รักประชาธิปไตย รักความเป็นธรรม กลุ่มอื่น ๆ

3. การต่อสู้ใน 4 เขต คือ เขตชนบท เขตเมือง เขตกรุงเทพฯ/ปริมณฑล และเขตต่างประเทศ

สาม ยุทธวิธีการต่อสู้

1. เคลื่อนไหวกดดันรัฐบาลที่มาโดยมิชอบ

2. ทวงถามถึงความยุติธรรม

3. เปิดเกมรุกต่อสู้ทางกฎหมาย

4. เปิดโปงความชั่วร้ายของพวกอำมาตย์ และรัฐบาลนอมินี

5. เปิดเกมรุกด่าสื่อสารมวลชน เช่น สถานีโทรทัศน์พีเพิลซาแนล หนังสือพิมพ์

ของขบวนการ เว็บไซต์ และวิทยุชุมชน

สี่ สิ่งที่ นปช.เรียกร้องต้องการ

1. ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์อันเป็นประมุข
2. โค่นล้มระบอบอำมาตยาธิปไตย
3. ต่อสู้ด้วยสันติวิธีเท่านั้น
4. พัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองให้ดีขึ้น
5. สร้างความเป็นนิติรัฐ นิติธรรม
6. นำรัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2540 กลับมาบังคับใช้

การเรียนการสอนของโรงเรียนเสื้อแดงเน้นย้ำให้แก่นำทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด หากดำเนินการนอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาถือว่ามิใช่แนวทางของ นปช. ทั้งนี้โรงเรียนเสื้อแดงได้มีกิจกรรมสานความสัมพันธ์ระหว่างแก่นนำในพื้นที่ต่าง ๆ ด้วย และหลังจากการเรียนจบแล้วจะมีประกาศนียบัตรมอบให้ผู้เข้ารับการเรียนการสอนจากทางโรงเรียน และมีการติดตามผลการนำสิ่งที่ได้จากการเรียนไปสู่การปฏิบัติจริงในพื้นที่ที่ตนเองดูแลอยู่ ดังนี้แล้วโรงเรียนเสื้อแดงที่ก่อตั้งขึ้นนั้นก็นับได้ว่าเป็นการสร้างเชื่อมโยงระหว่างแก่นนำเสื้อแดงในท้องถิ่น สร้างเครือข่ายให้เกิดการรวมตัวของแก่นนำแต่ละจังหวัด เพื่อสร้างการเคลื่อนไหวร่วมกันของขบวนการเสื้อแดงอีสาน

การจัดเวทีปราศรัยเป็นกระบวนการระดมทรัพยากรเพื่อให้ขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นดำเนินกิจกรรมทางการเมืองบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยกระบวนการนี้เป็นความพยายามของขบวนการที่จะให้สาธารณชนผู้เฝ้ามองขบวนการ หรือเป็นสมาชิกผู้สนับสนุนพยายามทำให้คนเหล่านี้กลายเป็นผู้ที่จุดหมายร่วมเดียวกันให้ได้ เวทีปราศรัยของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นจะแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่นำท้องถิ่นแต่ละกลุ่มจัดหาพื้นที่ และสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ขบวนการเห็นว่าเป็นฐานสนับสนุนสำคัญ ไม่ว่าจะ เป็นในตัวเมืองขอนแก่นเอง หรือ อำเภอที่แก่นนำเห็นว่ามีผู้สนับสนุนอย่างเข้มแข็ง และพื้นที่ที่แก่นนำใช้คำว่า “เจาะตลาด” ใหม่เพิ่มมวลชนด้วย ไม่ว่าจะ เป็นที่อำเภอบ้านไผ่ หรืออำเภอกระนวน เวทีปราศรัยของคนเสื้อแดงกลายเป็นพื้นที่สำคัญทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นที่จะได้พบปะพูดคุยกันมิใช่เพียงระหว่างแก่นนำกับมวลชนเท่านั้น หากแต่มวลชนก็ได้พบปะ แลกเปลี่ยน สื่อสารกันตามสถานการณ์ทางการเมืองด้วย ภารกิจหลักของการจัดปราศรัยนั้นคือความพยายามที่จะรักษาหล่อเลี้ยงมวลชนที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันกับขบวนการเสื้อแดงไว้ และยังคงต้องเพิ่มฐานมวลชนให้

เชื่อมั่นและเห็นพ้องกับแนวทางของขบวนการเสื้อแดงด้วย นอกจากนี้เวทีเสื้อแดงก็ได้เปรียบเสมือนงานมหกรรมที่ทั้งเรื่องของการปราศรัยทางการเมือง ความสนุกสนานของคณะหมอลำที่แกนนำว่าจ้างมาทำการแสดง พื้นที่ของเวทีปราศรัยนี้เองจึงช่วยร้อยรัดผู้คนให้เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น และทำให้มวลชนลุกขึ้นมาปฏิบัติทางการเมืองร่วมกับขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นอย่างเห็นได้ชัด

โดยสรุปแล้ว การก่อตัวและพัฒนาการขบวนการเสื้อแดงจังหวัดขอนแก่นอยู่บนเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกทางการเมืองของชาวบ้าน ในจังหวัดขอนแก่น กระตุ้นให้ชาวบ้านตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการเสื้อแดง สิ่งที่ค้นพบคือ องค์ประกอบและโครงสร้างเสื้อแดงขอนแก่นมีความหลากหลายอย่างมาก มีลักษณะเป็นขบวนการข้ามชนชั้น (crossed class) สิ่งที่ร้อยรัดความแตกต่างหลากหลายในขบวนการไว้คืออุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ผู้คนยึดถือ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นและยกระดับการเคลื่อนไหว ขบวนการเสื้อแดงจึงมีการปรับขบวนการภายใต้ยุทธศาสตร์ “ขอนแก่นโมเดล” ในส่วนของยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นความพยายามคิดค้นนวัตกรรมด้านนวัตกรรมการต่อสู้ ประกอบด้วย หมู่บ้านเสื้อแดงขอนแก่น โรงเรียนเสื้อแดง การจัดเวทีปราศรัย เพื่อให้การเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงประสบความสำเร็จและสร้างผลสะท้อนในสังคมตามเป้าหมายที่ขบวนการตั้งไว้

บทที่ 5
กว่าจะเป็นคนเสื้อแดง:
กระบวนการสร้างกรอบความคิดทางการเมือง
ของคนเสื้อแดงขอนแก่น

ในการตอบคำถามว่าการสร้างกรอบความคิดทางการเมืองที่ทำให้คนเสื้อแดงตื่นตัวทางการเมืองมีกระบวนการอย่างไร ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยความพยายามอธิบายภาพความคิดทางการเมืองมวลชนก่อนการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น ที่มีความหลากหลายและกระจัดกระจายในพื้นที่ทางความคิดของมวลชน และกระบวนการของการสร้างกรอบความคิด โดยงานศึกษาชิ้นนี้พบว่า หนึ่งในกรอบความคิดของความอยุติธรรม (injustice frame) ถือเป็นกรอบความคิดหลัก (master frame) ของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น กรอบคิดดังกล่าวมีความยืดหยุ่น มีพลังสามารถทำให้เกิดเชื่อมโยงรวบรวมความคิดทางการเมืองของชาวบ้านที่กระจัดกระจายและอ่อนแอได้ และร้อยรัดทัศนคติที่แตกต่างกันของปัจเจกบุคคล และสร้างความหมายร่วมกันของคนเสื้อแดง ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันอย่างเข้มข้นของชาวบ้านและแกนนำ จนเกิดเป็นขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นขึ้น สอง ขณะเดียวกันกรอบความคิดของความอยุติธรรมยังเป็นกรอบความคิดหลักที่แกนนำได้เลือกใช้ เพื่อพยายามดึงดูดมวลชนที่ไม่มีความตื่นตัว หรือไม่เคยที่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมาก่อน ให้เข้ามาสนับสนุนขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น สวม ความพยายามสร้างความหมายความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตัวของมวลชนเองด้วย โดยเฉพาะผ่านกรอบคิดเรื่อง ความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นและความไม่เท่าเทียมกัน (social class and inequality) เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับตัวของมวลชน

กรอบความคิดหลักของขบวนการเสื้อแดง

ในการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างขบวนการเสื้อแดง เราได้เห็นภาพการดึงดูดมวลชนคนธรรมดาให้หันมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการที่เข้มแข็ง กลมเกลียว และให้ตื่นตัวทางการเมืองที่มีอุดมการณ์ ผ่านการประกอบสร้าง คำศัพท์(term) และ สำนวน (rhetoric) เพื่อให้ชาวบ้านตระหนักถึงผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างแกนนำกับชาวบ้าน การเคลื่อนไหวดังกล่าวอาศัยช่องทางสื่อสารต่าง ๆ เช่น รายการทีวี เฟซบุ๊ก ไลน์ การปราศรัยในระดับจังหวัดและท้องถิ่น ผ่านการสร้างกรอบความคิดหลักที่มีพลังจนประสบความสำเร็จในการระดมการสนับสนุนจากทุก

กลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นกลางในเมือง ชนชั้นล่างในชนบท ผู้คนที่ไม่สนใจการเมือง ประชาชนฝ่ายก้าวหน้าในจังหวัด หรือแม้กระทั่งมวลชนฝ่ายอนุรักษ์นิยม

กรอบโครงความคิดหลักกรอบโครงความคิดของความอยุติธรรม (injustice frame) เป็นกรอบโครงความคิดหลัก (master frame) อารมณ์และความรู้สึกความคับแค้นใจเป็นอารมณ์ที่เกิดจากความโกรธหรือการมีความทุกข์ใจเพราะผู้คนที่คิดว่าไม่ได้รับความยุติธรรมในสังคมนี้ เป็นความรู้สึกบนฐานของความชอบธรรมในแง่ของปัจเจกชนรู้สึกโกรธและคับแค้นใจเพราะได้เห็นผู้อื่นได้มาซึ่งอำนาจหรือผลประโยชน์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นการฝ่าฝืนบรรทัดฐานและความคาดหวังทางวัฒนธรรม ซึ่งความรู้สึกคับแค้นใจเพราะสังคมอยุติธรรมมักเกิดขึ้นกับผู้ไม่มีอำนาจ เมื่อใดก็ตามที่ผู้ไม่มีอำนาจรู้สึกว่าสิทธิขั้นพื้นฐานอันมีความหมายอย่างมากต่อพวกเขาและถูกปฏิเสธหรือละเมิดโดยผู้ที่มีอำนาจในสังคม ผู้ที่ถูกปฏิเสธจะต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจที่จะยืนยันในสิทธิของพวกเขา อารมณ์หรือความรู้สึกความคับแค้นใจที่สังคมเต็มไปด้วยความอยุติธรรมจะถูกผันแปรเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมือง¹⁴² ซึ่งงานศึกษาของ Thannapat¹⁴³ เสนอว่าความอยุติธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อารมณ์และความรู้สึกคับแค้นใจในมวลชนชนวนการเสื้อแดงปะทุออกมาจนเกิดลุกขึ้นมาปฏิบัติทางการเมือง

การสร้างกรอบโครงความคิดหลักโดยแกนนำนั้น ในขบวนการเคลื่อนไหวแกนนำก็ได้สร้างทางเลือกและความชอบธรรมให้กับความคับแค้นใจที่เกิดขึ้น เป็นการเติมความไม่พอใจ ความโกรธ ความคับแค้นใจที่มีอยู่ในจิตใจมวลชนให้ปะทุออกมา ซึ่งกรอบโครงความคิดหลักกรอบโครงความคิดของความอยุติธรรม (injustice frame) ที่ขบวนการเสื้อแดงเลือกใช้มีลักษณะยืดหยุ่นทำให้มีสามารถระดมสมัครพรรคพวก ผู้สนับสนุน เป็นการขยายพื้นที่ให้ผู้สนับสนุนใช้ความคิดเห็นนาการได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยในช่วงแรกของการก่อตัวของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นได้เลือกใช้กรอบโครงความคิดย่อย เพื่อประกอบสร้างการรับรู้และโน้มน้าวใจมวลชนให้เป็นไปตามกรอบโครงความคิดหลักของความอยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่า เปรมาธิปไตย สองมาตรฐาน เผด็จการซ่อนรูป รัฐบาลมือเปื้อนเลือด หรือ โพร-อำมาตย์

¹⁴² J.M. Barbalet, *Emotion, Social Theory, and Social Structure A Macrosociological Approach* (Cambridge University Press, 2001).

¹⁴³ Thannapat Jarenpanit, "Love, Anger and Hate of the Red Shirts: The Contestation of Meanings of Politics and Justice," *Thammasat Review*20, 2 (2017): 103-124.

ขณะที่ความอยุติธรรม ถูกทำให้เป็นภัยคุกคามที่สำคัญในทางการเมืองและสังคมของประชาชน แกนนำพยายามสร้างให้ประชาชนเห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้อง “จัดการปัญหาเดี๋ยวนี้ ตอนนี้” และร้ายแรงของความอยุติธรรมที่ดำรงอยู่ให้ได้ โดยนอกเหนือจากการสร้างกรอบโครงสร้างความคิดของความอยุติธรรมเป็นภัยคุกคามสำคัญในทางการเมืองและสังคมแล้ว แกนนำขบวนการเสื้อแดงยังสร้างกรอบโครงสร้างความคิดและตีความปัญหา และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความอยุติธรรมในสังคม เป็นการสร้างวิกฤตการณ์ปัญหาของประเทศในระดับที่รุนแรงมากอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน จนเกิดความขุ่นข้องหมองใจ เกิดคำถามความสงสัยใคร่รู้ ความคับแค้นใจ จนต้องการที่จะสร้างสรรค์อนาคตใหม่ที่ถูกกำหนดด้วยตัวของประชาชนเอง การเชื่อมโยงกรอบโครงสร้างความคิดหลักว่าด้วยเรื่องของความอยุติธรรมกับกรอบโครงสร้างความคิดย่อย เช่น เปรมมาธิปไตย สองมาตรฐาน เผด็จการซ่อนรูป รัฐบาลมือเปื้อนเลือด หรือ ไพร่-อำมาตย์ ผ่านการสร้างเรื่องเล่าแบบใหม่ขึ้นว่าผลลัพธ์จากความอยุติธรรมในสังคม เป็นมูลเหตุให้เกิดวิกฤตการณ์ครั้งใหญ่ในสังคม

ที่มาของกรอบโครงสร้างความคิดความอยุติธรรม (injustice frame) ของขบวนการเสื้อแดง

ความขัดแย้งทางการเมืองไทยที่เกิดขึ้นในช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว และสังคม รากเหง้าของปัญหาความขัดแย้งสังคมการเมืองไทยในปัจจุบันในงานศึกษาของ คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.)¹⁴⁴ ฉายภาพให้เห็นถึงปัจจัยที่เป็นรากเหง้าของปัญหาความขัดแย้งว่ามาจาก 6 สาเหตุด้วยกัน คือ 1. ความแตกต่างระหว่างสังคมเมืองและชนบท ที่มีการกระจายความเจริญอย่างไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและความเจริญในทุก ๆ ด้าน ในขณะที่ชนบทเป็นพื้นที่ห่างไกลความเจริญที่รัฐไม่สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานได้อย่างเพียงพอ 2. ความแตกต่างระหว่างภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม ผู้ที่อยู่ในภาคเกษตรกรรมซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นกลุ่มที่มีฐานะยากจนและอาศัยอยู่ในชนบท ในขณะที่ผู้ที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมโดยเฉพาะผู้เป็นนายทุนที่อาศัยอยู่ในเมืองเป็นกลุ่มที่มีฐานะดีกว่า 3. การครอบครองทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมโดยเฉพาะการ

¹⁴⁴ คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.), รายงานฉบับสมบูรณ์ คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.) กรกฎาคม 2553 - กรกฎาคม 2555 : สาระจากประธานและกรรมการ. (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.), 2555), 200-201.

ครอบครองปัจจัยการผลิตซึ่งนายทุนเป็นผู้ครองอำนาจในการซื้อ ในขณะที่คนชนบทและเกษตรกรส่วนใหญ่มีความยากจนและไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตโดยเฉพาะที่ดินทำกินในประเทศที่ส่วนใหญ่เป็นของนายทุนซึ่งเป็นคนส่วนน้อย 4.การกระจายรายได้ไม่เป็นธรรม จากความเจริญที่กระจุกตัวอยู่แต่ในเมืองและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม ทำให้ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจอยู่กับคนเมืองซึ่งเป็นคนส่วนน้อยของประเทศ 5.นโยบายและกลไกการจัดการของรัฐไม่สามารถสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมได้โครงสร้างและระบบภาษีไม่สามารถกระจายความมั่งคั่งจากคนรวยไปสู่คนจนได้ ทำให้ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ว่าเศรษฐกิจมีการเติบโตในระดับสูง แต่ช่องว่างระหว่างชนชั้นทางสังคมกลับยิ่งห่างมากขึ้น พร้อม ๆ กับการดำเนินนโยบายรัฐมีสองมาตรฐานหรือมากกว่า และกฎหมายที่เอื้อประโยชน์แก่คนรวย ทำให้ช่องว่างระหว่างชนชั้นทางสังคมเหล่านี้สร้าง ความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำของโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐ เช่น บริการสาธารณสุข และการศึกษา ที่ทำให้ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจยิ่งเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย 6.การบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม รากเหง้าของปัญหาด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย โดยกระบวนการยุติธรรมเป็นปัญหาที่เกิดจากความคับข้องใจ เมื่อระบบการเมืองมีปัญหาและมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหลายชุด รวมทั้งมีการรัฐประหารหลายครั้ง ทำให้เกิดความเคลือบแคลงใจในกระบวนการบังคับใช้กฎหมายที่ยอมรับค้ำของคณะปฏิวัติในฐานะผู้ทรงอำนาจรัฐว่าถูกต้อง และบางฝ่ายไม่ยอมรับกติกาสังคมที่มีอยู่ในการจัดการความขัดแย้ง

จากลักษณะทั้ง 6 ประการดังกล่าว ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันเชิงโครงสร้างในสังคม รายงานศึกษาชิ้นนี้ยังเสนอว่าความไม่เท่าเทียมนี้เองส่งผลให้สังคมไทยมีชนชั้นอยู่ 2 ชั้น ได้แก่ ชนชั้นผู้ปกครองที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นผู้ถือครองปัจจัยการผลิตและมีอำนาจทางการเมือง กับ ชนชั้นผู้อยู่ใต้ปกครอง หรือประชาชนที่ด้อยโอกาส ในลักษณะของสัมพันธภาพเชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยลักษณะที่ไม่เท่าเทียมกันนี้ทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สอดคล้องกับงานศึกษาของอภิชาติและคณะ¹⁴⁵ ได้อธิบายถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมการเมืองไทย โดยมีรากฐานมาจากการเปลี่ยนแปลงทาง

¹⁴⁵ อภิชาติ สถิตินิรามัย และคณะ, *ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย* (กรุงเทพฯ: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.), 2556), 45.

เศรษฐกิจเป็นสำคัญ ส่งผลให้เกิดกลุ่มคนหน้าใหม่ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจและการเมืองไทย การเติบโตและขยายตัวของกลุ่มคนเหล่านี้ ได้กลายมาเป็นกลุ่มคนที่เป็นฐานเสียงกลุ่มใหม่ที่สำคัญในการเมืองไทยอันส่งผลกระทบต่อโครงสร้างเดิมในสังคมและผันแปรความขัดแย้งที่มีอยู่เดิมไปสู่ความขัดแย้งทางการเมือง

ด้วยปัจจัยความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจและการเมืองในประเทศไทย ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างผู้คนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมได้ถูกนำมาใช้เป็นกรอบโครงความคิดหลักของขบวนการเสื้อแดง สร้างเรื่องเล่าผ่านกรอบโครงความคิด ความอยุติธรรม สร้างการสื่อสารผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของขบวนการ รวมทั้งสร้างการตีความวินิจฉัยว่าความอยุติธรรมคือปัญหาสำคัญสำหรับสังคมการเมืองไทยในปัจจุบัน ทั้งยังต้องจัดการปัญหานี้อย่างเร่งด่วน กรอบโครงความคิดความอยุติธรรมนี้ขบวนการเสื้อแดงได้ผลิตคำศัพท์เกี่ยวกับแรงจูงใจ (vocabularies of motive) เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจ เชื่อมต่อ ร้อยรัดให้ผู้คนได้ตระหนักในหน้าที่ทางศีลธรรมของตนเองผ่านการเข้าร่วมกับขบวนการ กรอบโครงความคิดความอยุติธรรมเป็นกรอบโครงความคิดที่เปิดประตูสำหรับการระดมผู้คนที่มีความเชื่อเดียวกันมาร่วมขบวนการ นอกจากกรอบโครงความคิดความอยุติธรรมนี้จะช่วยผลิตสร้างความหมาย สร้างแรงจูงใจให้ผู้คนสนับสนุนเข้าร่วมขบวนการเสื้อแดงแล้ว ยังเป็นกรอบโครงความคิดที่เป็นตัวกำหนดแนวทางการเคลื่อนไหวของขบวนการอีกด้วย¹⁴⁶ กรอบโครงความคิดความอยุติธรรมนี้สร้างความตระหนักถึงอย่างกว้างขวาง โดยขบวนการเสื้อแดงให้ความสำคัญกับผู้คนต่างมีประสบการณ์เกี่ยวกับความอยุติธรรมของสังคมการเมืองไทยในชีวิตประจำวันและผู้คนที่อยากเห็นการเปลี่ยนแปลงสังคม รวมถึงเห็นอกเห็นใจคนที่ได้รับผลกระทบจากความอยุติธรรมที่เกิดขึ้น จากโครงสร้างทางการเมืองที่มีลักษณะกีดกันและถูกครอบงำจากชนชั้นนำอำนาจนิยม จนขบวนการเสื้อแดงต้องลุกขึ้นมาท้าทายโครงสร้างที่ค้ำจุนความไม่เท่าเทียมนี้ ขบวนการเสื้อแดงได้พยายามฉายภาพความไม่เท่าเทียมกันในหลากหลายมิติให้ผู้คนและสังคมเห็นอย่างต่อเนื่อง¹⁴⁷

¹⁴⁶ Pickett, J. T., & Ryon, S. B., "Race, criminal injustice frames, and the legitimation of carceral inequality as a social problem," *Du Bois Review: Social Science Research on Race* 14, 2 (2017): 577-602.

¹⁴⁷ Hewison, K., & Kitirianglarp, K., "Inequality and politics in Thailand," *Kyoto Review of Southeast Asia*, (2015): 17.

กรอบโครงความคิดความอยู่ดีธรรมของขบวนการเสื้อแดงถูกนำไปใช้เพื่อเพิ่มแรงจูงใจ เพิ่มความสนใจให้กับผู้สนับสนุน สาธารณะชนผู้เฝ้ามอง รวมถึงผู้ที่อยู่ตรงข้ามขบวนการให้เห็นถึง วัตถุประสงค์ เป้าหมาย อุดมการณ์ของขบวนการเสื้อแดง อีกทั้งกรอบโครงความคิดความอยู่ดีธรรมได้ถูกนำไปใช้เพื่อระบุตัวตนของผู้คนว่าล้วนแล้วแต่เป็นเหยื่อจากความอยู่ดีธรรมทางสังคมการเมืองทั้งสิ้น ซึ่งมีประสิทธิภาพอย่างมากเนื่องจากเป็นกระบวนการสร้างเหยื่อจากความอยู่ดีธรรม และเป็นการปลุกกระตุ้นจิตสำนึกทางศีลธรรมของผู้คนให้หันมามีส่วนร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหว ทั้งยังทำให้ผู้คนที่เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวเชื่อมั่นว่าความเปลี่ยนแปลงที่พวกเขาต้องการเป็นไปได้

หน้าที่หลักของกรอบโครงความคิดขบวนการเสื้อแดง

เพื่อให้เห็นภาพการสร้างความสำเร็จร่วมกันเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือปัญหาที่ปัจเจกบุคคลคิดว่าจำเป็นจะต้องสร้างการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ที่ดำรงอยู่ในสังคมขณะนั้น แกนนำทั้งในส่วนกลางและระดับจังหวัดเชื่อมโยงกรอบโครงความคิดกับมวลชนในจังหวัดผ่านชุดเรื่องเล่าที่สำคัญ 5 เรื่อง สามารถจำแนกได้ 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กรอบโครงความคิดการวินิจฉัยปัญหาที่มาของปัญหา และทางออกของปัญหาการเมืองไทยที่ประกอบสร้างโดยแกนนำ คือ

การสร้างกรอบการวินิจฉัยปัญหาในขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น

การสร้างกรอบโครงความคิดในการวินิจฉัยปัญหานั้น แกนนำขบวนการเสื้อแดงทั้งในส่วนกลางและแกนนำท้องถิ่น มีความพยายามสร้างเรื่องเล่าเพื่อหาคำตอบให้กับคำถามที่ว่าอะไรคือสิ่งที่ผิดปกติหรือปัญหาที่เกิดขึ้น และพยายามวินิจฉัยว่าใครหรืออะไรที่ควรถูกตำหนิในสังคมการเมืองไทย ซึ่งนับได้ว่าเป็นภัยคุกคามที่ร้ายแรงอยู่ในขณะนี้ เรื่องเล่าเหล่านี้พยายามประกอบสร้างเรื่องเล่าที่สื่อถึงความอยู่ดีธรรมและผลของความอยู่ดีธรรมที่ทำให้มวลชนเกิดอารมณ์ เจ็บปวด ไม่พอใจ โกรธ หรือรักจนเกิดเป็นความชอบธรรมของขบวนการที่จะต้องหาวิธีกำจัดภัยคุกคามนี้ อย่างเร่งด่วนซึ่งประกอบด้วย 3 เรื่องเล่า ได้แก่

เรื่องหนึ่ง คือ การถูกปฏิบัติสองมาตรฐาน การถูกเลือกปฏิบัติไม่ได้รับความเท่าเทียมกัน ความไม่อยู่ดีธรรมทางกฎหมาย คือ นับตั้งแต่การรัฐประหารปี 2549 เป็นการยึดอำนาจจากคนที่พวกเขาบ้านได้เลือกมา นั้นหมายความว่าอำนาจของพวกเขาไม่ได้ถูกยอมรับ หรือยอมรับก็ไม่เท่าเทียมกับอำนาจของอีกฝ่าย เช่น การยุบพรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชน การดำเนินคดีปิดทำเนียบรัฐบาล ปิดสถานีโทรทัศน์ และปิดสนามบินสุวรรณภูมิของกลุ่มขบวนการเสื้อเหลือง แต่

กลับได้รับการปฏิบัติจากผู้มีอำนาจไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่รัฐหรือแม้กระทั่งศาลแตกต่างไปจากกลุ่มเสื้อแดงที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองคล้ายคลึงกัน แต่ผลที่ได้รับกลับเป็นความรุนแรงโดยรัฐ คำปราศรัยของณัฐวุฒิ ใสยเกื้อ¹⁴⁸ ในเวทีส่วนกลางที่กลายมาเป็นกรอบโครงความคิดในการต่อสู้ และเป็นแบบแผนการปราศรัยของแกนนำคนอื่น ๆ พยายามชี้ให้เห็นถึงการรับรู้ปัญหาความไม่เที่ยม การถูกเลือกปฏิบัติของมวลชนพยายามเชื่อมโยงเรื่องเหล่านี้ จนมวลชนต้องมาเข้าร่วมทางการเมืองกับขบวนการเสื้อแดงว่า “ให้พี่น้องจดจำและมั่นใจว่า เราไม่มีเส้นครับ เมื่อเราอยู่บนดิน เราจึง ห่างไกลเหลือเกินกับท้องฟ้า...คนเสื้อแดง จะบอกดินบอกฟ้าว่าข้าก็คือคนไทย คนเสื้อแดง จะถามดินถามฟ้าว่า ถ้าไม่มีที่เย็นที่ สมคุณค่า จะถามดินถามฟ้าว่าจะให้ข้าหาที่เย็นเองหรืออย่างไร” รวมทั้งภายหลังเหตุการณ์การสลายการชุมนุมในเดือนเมษายน 2552 ขบวนการเสื้อแดงในส่วนกลางได้กำหนดแนวทางในการต่อสู้ขั้นใหม่ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยนายแพทย์เหวง โตจิราการ¹⁴⁹ ได้แถลงนโยบายเฉพาะหน้าของ “นปช.แดงทั้งแผ่นดิน” ซึ่งเรื่องสองมาตรฐานได้ถูกบรรจุเป็นแนวทางสำคัญในการต่อสู้เคลื่อนไหวอย่างชัดเจนโดยระบุว่า “ต่อสู้เพื่อให้ประเทศเป็น “นิติรัฐที่มีนิติธรรมอย่างแท้จริง” กระบวนการยุติธรรมต้องไม่ถูกแทรกแซงกีดกัน โดยผู้มีอำนาจและอำมาตย์ ต่อสู้เพื่อให้เกิดความยุติธรรมสำหรับประชาชนไทยโดยเสมอหน้า “ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่สองมาตรฐาน” ขณะที่มวลชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ได้แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงกรอบโครงความคิดของตนเองกับเรื่องเล่าสองมาตรฐาน ดังนี้ ลุงสุ¹⁵⁰ ยกตัวอย่างในประเด็นนี้ว่า “อย่างการสลายการชุมนุม นปช. เมื่อวันที่ 10 เม.ย. ผู้ชุมนุมถูกปราบปรามอย่างหนักหน่วง จนเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บจำนวนมาก แต่สังคมกลับอยู่ในภาวะนิ่งเฉย ผู้สั่งการกลับลอยหน้าลอยตาได้ในสังคมได้ นี่ก็ชัดเจนแล้วว่าคนเสื้อแดงถูกมองเป็นพลเมืองชั้นสอง” บ้านะ¹⁵¹ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องสองมาตรฐานว่า “ใครจะไปจับได้มันเหมือนกับว่าพวกกูทำอะไรก็ผิด พวกมึงทำอะไรก็ถูก” อีกทั้ง น้ำสมาน¹⁵² ก็กล่าวว่า “ถ้าที่อื่นมีคนตาย แม้ไม่

¹⁴⁸ ณัฐวุฒิ ใสยเกื้อ. “เสียงจากดินถึงฟ้า,” ถอดเทปเสียงคำปราศรัย, 30 ธันวาคม 2551.

¹⁴⁹ คำปราศรัยของ เหวง โตจิราการ, วันที่ 18 กรกฎาคม 2552, ถอดเทป อ่างถึงใน อิทธิพล โคตะมี, “ปฏิบัติการภาษาและการสร้างความชอบธรรมในการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองไทย พ.ศ. 2549-2557” (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), 198.

¹⁵⁰ ลุงสุ, สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2562.

¹⁵¹ บ้านะ, สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2562.

¹⁵² น้ำสมาน, สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2561.

เกี่ยวกับรัฐบาล แต่รัฐบาลจัดการไม่ได้ ป้องกันไม่ได้ รัฐบาลเขายังลาออก แต่นี่กลับยกหางตัวเอง เหมือนว่าเป็นวีรบุรุษ” ในประเด็นของสองมาตรฐานชาวบ้านได้แสดงออกอย่างชัดเจนในกรณี กรณี เขายายเที่ยง ที่การทำผิดกฎหมายของคนใหญ่คนโตกับคนทั่วไปจะได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมือนกัน คือ เมื่อคนใหญ่โตทำผิดก็มักจะไม่ผิด หรือแม้จะผิดและต้องรับโทษแต่กระบวนการในการนำตัว มาลงโทษ ก็ต้องใช้เวลามากกว่าคนธรรมดาสามัญ จนนำไปสู่การตั้งหมู่บ้านสองมาตรฐาน” บนเขายายเที่ยงของคนเสื้อแดง น้ำหา¹⁵³ คนเสื้อแดงขอนแก่นผู้ไปร่วมพิธีเปิดหมู่บ้านสอง มาตรฐานที่นครราชสีมา เล่าว่า “แค่คนเสื้อแดงออกมาเคลื่อนไหวนิดหน่อยกลายเป็นเรื่องผิด ตลอด บางทีก็ถูกทำเหมือนไม่ใช่คนไทยด้วยกันเป็นพลเมืองชั้นสอง เห็นกันชัดเจนเรื่องเขายาย เที่ยงผิดแน่นอนอนุกรรมาแต่กฎหมายมันก็ทำอะไรไม่ได้” กรอบโครงความคิดหลักเรื่องความอ ยุติธรรมถูกผูกโยงกับประเด็นเรื่องสองมาตรฐาน จนเกิดความรู้สึกไม่พอใจขึ้น อย่างเช่นน้ำบุญ เสริม¹⁵⁴ กล่าวว่า “มันพังหมดแล้วทั้งนิติบัญญัติ บริหาร โดยเฉพาะตุลาการ เอียงจนน่าเกลียด ประชาชนเขาหมดศรัทธากระบวนการยุติธรรม เมื่อใดก็ตามที่ประชาชนหมดหวังกับกระบวนการ ยุติธรรม เมื่อนั้นก็เตรียมสงครามประชาชนได้เลย”

เรื่องที่สอง การเชื่อมโยงกรอบโครงความคิดหลักของความอยุติธรรมเข้ากับเรื่องเล่าเผด็จ การซ่อนรูป ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของขบวนการตามบริบททางการเมืองที่ เปลี่ยนแปลง โดยพยายามประกอบสร้างคำศัพท์เพิ่มเติมขยายการรับรู้ของมวลชนจากการตีความ ตามความรู้ความเข้าใจเดิมที่มีอยู่ว่าเผด็จการจะมาในรูปแบบของทหารหรือกองทัพผ่านการ รัฐประหารเท่านั้น ขณะที่เรื่องเล่าเผด็จการซ่อนรูปถูกอธิบายขยายการรับรู้ผ่านปรากฏการณ์ของ การใช้ศาลเป็นเครื่องมือทางการเมืองเข้าแทรกแซงกระบวนการทางการเมืองล้มล้างรัฐบาลที่มา จากการเลือกตั้งของประชาชนได้ ชัดขวาง นโยบายหรือคำสั่งของรัฐบาลของไทยรักไทย พลัง ประชาชน รวมถึงเพื่อไทย ไม่ว่าจะเป็น กรณีการยุบพรรคพลังประชาชน การดำเนินคดีถอดถอน นานายกรัฐมนตรี นอกจากนี้แล้วการเชื่อมโยงโครงความคิดเรื่องเผด็จการซ่อนรูปยังเชื่อมโยง ถึง กรณีการตั้งรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ โดยขบวนการเสื้อแดงมองว่า เป็นรัฐบาลที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทัพ ซึ่งหลายคนก็สะท้อนว่าการปรากฏการณ์ทางการเมืองดังกล่าวเป็น ปัญหาใหญ่ของสังคมการเมืองไทย หากไม่จัดการก็จะสร้างวิกฤตขึ้นในอนาคตอย่าหลีกเลี่ยงไม่ได้

¹⁵³ น้ำหา, สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2562.

¹⁵⁴ น้ำบุญเสริม, สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2562.

กรอบโครงความคิดนี้ถูกอธิบายผ่านแก่นนำส่วนกลางคนสำคัญ เช่น ญัฐวุฒิชัยอธิบายว่า “อำนาจอธิปไตยที่เป็นของประชาชนไม่อาจจะต้านทานอำนาจนอกระบบที่มัน แข็งแรงและยิ่งใหญ่กว่าได้เลย เสี่ยงประชาชนจะก่อกบฏล้มล้างมันไม่อาจต้านทานเสียงหรือพลังของอำนาจนอกระบบนี้”¹⁵⁵ และ นายวีระ มุสิกพงศ์ ให้สัมภาษณ์สำนักข่าวกล่าวถึงจุดประสงค์การชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ที่ลานคนเมืองว่า “จุดมุ่งหมายหรือเนื้อหาสำคัญที่ปราศรัยครั้งนี้คือชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจถึงการรัฐประหารซ้อนรูป เพราะเชื่อว่ามีคามผิดปกติของศาลรัฐธรรมนูญ ในการเร่งปิดคดียุบพรรค โดยไม่รับคำร้องใด ๆ เพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับบทความของนักวิชาการต่างประเทศที่ระบุว่า จะมีการแต่งตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้นมาบริหารประเทศ หลังจากการยุบพรรค โดยจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการ 9 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากศาลต่าง ๆ และมีประธาน คตง. ประธาน ป.ป.ช. เข้ามา โดยให้นายพลเอก สุวรรณรัฐ เป็นนายกรัฐมนตรี และ น.ต. ประสงค์ สุ่นศิริ เป็นประธานผู้บริหารสูงสุด ซึ่งแก่นนำ นปช. เชื่อว่าแผนดังกล่าวนี้มีความเป็นไปได้อย่างมาก”¹⁵⁶ ส่วนการรับรู้และตีความของมวลชนคนเสื้อแดงในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นพบว่า กรอบโครงความคิดนี้มีความชัดเจนจนสร้างการตีความสอดคล้องกับแก่นนำส่วนกลาง เช่น อาจารย์ เส ¹⁵⁷ กล่าวว่า “เราเห็นชัดเจนแล้วว่า ตุลาการทำการตีตราประทับรับรองให้คำสั่งโจรกลายเป็นกฎหมาย” และ คุณมี ¹⁵⁸ แสดงความเห็นเกี่ยวกับปรากฏการณ์เกี่ยวกับการตัดสินของตุลาการว่า “ศาลถูกทำให้เป็นเสื้อคลุมของพวกอำมาตย์ ที่คอยขัดขวางความเจริญของประเทศ สิ่งนี้เองจะเห็นว่าเราจะมองเผด็จการแบบง่าย ๆ เหมือนเดิมไม่ได้เพราะเผด็จการมันซ้อนรูป ห้มกเม็ด” ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นนี้ อาจารย์ เส ¹⁵⁹ ขยายความต่อว่า “การลงมาเล่นการเมืองของตุลาการมันสร้างความอัดอั้นไม่พอใจของประชาชนจน เริ่มขยายตัวและแสดงออกอย่างไม่ปิดกั้นได้อีกต่อไปแล้ว”

¹⁵⁵ ฟ้าวรุ่ง ศรีขาว, สุภาพบุรุษไฟร์ ญัฐวุฒิชัย ไสยเกื้อ. (กรุงเทพฯ: มติชน 2554) อ้างถึงใน อธิติพล โคตะมี, “ปฏิบัติการภาษาและการสร้างความชอบธรรมในการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองไทย พ.ศ. 2549-2557” (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), 190.

¹⁵⁶ ผู้จัดการออนไลน์, “นปช.นัดรวมพลคนเสื้อแดง แจงรัฐประหารซ้อนรูป -ต้านเผด็จการทุกรูปแบบ” (2551). สืบค้นออนไลน์ จาก <https://mgronline.com/uptodate/detail/9510000141468>. เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2563.

¹⁵⁷ อาจารย์ เส, สัมภาษณ์, 31 ธันวาคม 2561.

¹⁵⁸ คุณมี, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2562.

¹⁵⁹ อาจารย์ เส, สัมภาษณ์, 31 ธันวาคม 2561.

เรื่องที่สาม รัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะเป็นรัฐบาลมือเปื้อนเลือด ที่ลงมือปราบปรามผู้ชุมนุมเสื้อแดงด้วยกระสุนจริงเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากกว่า 90 คน และบาดเจ็บอีกหลักพัน โดยปรากฏการณ์ รัฐบาลถูกอธิบายว่าเป็น รัฐบาลฆาตกร สั่งหารหมู่ประชาชนกลางเมืองหลวงจึงหมดความชอบธรรมในการบริหารประเทศและต้องรับผิดชอบต่อการทำดังกล่าวด้วยประเด็นนี้ได้ปรากฏให้เห็นอยู่มากในขบวนการทั้งคำปราศรัย บทความ รายงานข่าว บทเพลงที่ใช้ในการเคลื่อนไหว แกนนำในส่วนกลางคนสำคัญอย่าง นายจตุพร พรหมพันธุ์ ได้ปราศรัยที่เวทีราชประสงค์ว่า “...ขณะนี้นายอภิสิทธิ์ นายสุเทพและพรรคพวก จำต้องผลักพวกเราผู้บริสุทธิ์ว่าเป็น ‘ผู้ก่อการร้าย’ เพียงเพื่อจะไปปิดการเป็นฆาตกร ฆ่าคนตายเท่า นั้นเอง แต่การก่อการร้ายหาแนวร่วมยาก ทั้งนี้หากผู้ก่อการร้ายชุมนุมจริง ทำไม หุตแต่ละประเทศมาพบได้ ทำไมสื่อมวลชนต่างประเทศเข้ามาใช้ชีวิตตามปกติได้ เพราะฉะนั้นการปลุกกระแสการก่อการร้าย กับใส่ร้ายกรณีล้มล้างสถาบัน จึงไม่มีผลใด ๆ เพราะไม่มีใครคิดกระทำ...”¹⁶⁰ “รัฐบาลมือเปื้อนเลือด” “อภิสิทธิ์ ฆาตกรสั่งฆ่าประชาชน” ถูกผลิตซ้ำผ่านสื่อหลักของขบวนการอย่างหนักหน่วงและเข้มข้น จนนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ เป็นโจทก์ยื่นฟ้องนายจตุพร พรหมพันธุ์ อดีตประธานแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ หรือ นปช. ฐานหมิ่นประมาทผู้อื่นโดยการโฆษณาโดยกล่าวหาว่า อภิสิทธิ์เป็นคนสั่งฆ่าประชาชน เป็นเหตุให้ศาลฎีกาพิพากษาให้จำคุกนายจตุพร กระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทนายอภิสิทธิ์¹⁶¹ กรอบโครงความคิดนี้ถูกตอกย้ำและเชื่อมโยงอารมณ์ ความรู้สึกกับมวลชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นเป็นอย่างดี ดังที่ ลุงขาม¹⁶² ผู้ชุมนุมเสื้อแดงที่อยู่ในเหตุการณ์การสลายการชุมนุมที่ราชประสงค์เล่าว่า “เห็นคนตายต่อหน้าทำอะไรไม่ได้ รัฐบาลสั่งคนใช้กระสุนจริง ฆ่าคนเสื้อแดงกลางเมืองแบบนี้หมดแล้วความชอบธรรมที่จะเป็นผู้นำประเทศต่อไป” ในประเด็นนี้ บำนิ¹⁶³ เสริมว่า “รัฐบาลได้เปลี่ยนแปลงตัวเองเป็นฆาตกรมือเปื้อนเลือด จะหาเหตุผลอะไรมาบริหารประเทศขนาดประชาชนมือเปล่าเขายังฆ่า” อีกด้านหนึ่งกลุ่มคน

¹⁶⁰ จตุพร พรหมพันธุ์, “มหาประชาชน,” ความจริงวันนี้, วันที่ 30 เมษายน – 3 พฤษภาคม 2553 อ้างจาก อิทธิพล โคตะมี, “ปฏิบัติการภาษาและการสร้างความชอบธรรมในการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองไทย พ.ศ. 2549-2557” (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), 216.

¹⁶¹ ข่าวสดออนไลน์, “ด่วน! ศาลฎีกาพิพากษาจำคุก ‘จตุพร’ 12 เดือน,” 14 ธันวาคม 2560, https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_668227

¹⁶² ลุงขาม, สัมภาษณ์, 24 กันยายน 2562.

¹⁶³ บำนิ, สัมภาษณ์, 25 กันยายน 2562.

เสื้อแดงเองได้สะท้อนให้เห็นถึงความน้อยเนื้อต่ำใจ ความอยุติธรรมในสังคมที่ส่งผลให้เกิดความคับแค้นใจที่ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้ ดังความเห็นของน้ำเปรม¹⁶⁴ ว่า “พี่น้องเราตายเกือบร้อย แต่ทุกคนพากันเงียบ คนเสื้อแดงเหมือนผักปลาไม่มีค่าอะไรเลย” ด้านของ ลุงเสริม¹⁶⁵ เล่าว่า “พอพูดถึงตอนเสื้อแดงถูกฆ่าที่ไรก็รู้สึกหดหู่ใจ รวมถึงแค้นมากที่เขาได้ทำกับเราเหมือนหมูหมา แต่สุดท้ายกฎหมายก็ทำอะไรพวกเขาไม่ได้”

กรอบความคิดเรื่องที่มาของปัญหาการเมืองไทยในขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น

เรื่องที่สี่ การกลับมาของรัฐธรรมนูญ เชื่อมโยงบริบทการเมืองไทยหลังรัฐประหารปี 2549 เข้ากับบรรยากาศการเมืองไทยในช่วงสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ โดยแกนนำพยายามเชื่อมโยงเห็นว่าการรัฐประหารในปี 2549 เป็นความพยายามของกลุ่มทหารและเทคโนโลยีที่ต้องการมาบีบบทบาทอย่างยิ่งในนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเป็นการดำเนินนโยบายที่ขัดขวางกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยของรัฐไทย การรัฐประหารในปี 2549 เป็นการเปิดทางให้อำนาจจากระบบราชการมาครอบงำเกี่ยวกับการเมือง ช่วงเวลาความขัดแย้งทางการเมืองช่วงนี้ก็ได้เผยให้เห็นถึงบทบาทของพลเอกเปรมที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างเข้มข้น ไม่ว่าจะเป็นการออกมาแสดงความคิดเห็นทางการเมืองโดยอาศัยว่าเป็นการชี้แนะหรือเตือนสติบ้าง อย่างไรก็ตามการแสดงออกทางการเมืองดังกล่าวนี้พลเอกเปรมก็นับได้ว่าเป็นตัวแทนของสถาบันกษัตริย์¹⁶⁶ อันส่งผลให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยบทบาทขององคมนตรีจากกลุ่มคนเสื้อแดง และการแสดงออกนี้ยังถูกกลุ่มคนเสื้อเหลืองอ้างความชอบธรรมในการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านทักษิณด้วย ซึ่งข้ออ้างการรัฐประหารพยายามชี้ว่าสิ่งที่ทหารทำอยู่นั้นมีความชอบธรรม ซึ่งการรัฐประหารปี 2549 ครั้งนี้ยังมีสถาบันพระมหากษัตริย์สนับสนุนรัฐบาลคล้ายคลึงกับการเมืองในสมัยพลเอกเปรมเป็นนายกรัฐมนตรี ดังจะเห็นได้จากบุคคลแวดล้อม ตัวแสดงอื่น ๆ และองคาพยพที่อยู่รายล้อมรอบองค์พระมหากษัตริย์ ไม่ว่าจะเป็นองคมนตรี กองทัพ ผู้นำภาคประชาสังคม รวมถึงกลุ่มชนชั้นกลางไทย โดยแกนนำของขบวนการเสื้อแดงมีความพยายามที่จะชี้ว่าบุคคลเหล่านี้คือผู้ที่ก่อให้เกิดวิกฤตอันใหญ่หลวงของชาติและเป็นศัตรูของประชาชน โดยเชื่อมโยงอีกว่า

¹⁶⁴ น้ำเปรม, สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2562.

¹⁶⁵ ลุงเสริม, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2562.

¹⁶⁶ McCargo, D., *Network monarchy and legitimacy crises in Thailand* (The Pacific Review, 2005), 18(4), 499-519.

การรัฐประหารปี 2549 นั้น เป็นกลุ่มอำนาจเดิมที่ต้องการรักษาสถานะของกลุ่มในการเข้ามาแทรกแซงในกระบวนการประชาธิปไตยเมื่อโอกาสทางการเมืองเอื้ออำนวย และต้องการขยายอำนาจของพวกพ้องตนเองในระบบราชการภายใต้การนำของ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ กรอบโครงความคิดนี้ได้ถูกเปิดเผยโดยทักษิณ ชินวัตร โฟนอินที่เวทีความจริงวันนี้สัญจร “รวมพลังคนเสื้อแดงทั้งแผ่นดิน” ที่สนามกีฬาสมโภชเชียงใหม่ 700 ปี อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่กล่าวว่า “เพิ่งได้พูดคุยกับ พลเอกพัลลภ ปิ่นมณี ที่เดินทางไปพบตัวเองที่ประเทศจีน เมื่อไม่นานมานี้ ซึ่ง พลเอกพัลลภ ได้เล่าให้ฟังถึงกรณีการลอบสังหารตัวเอง ว่าพลเอกพัลลภเคยถูกเรียกให้เข้าพบ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ องคมนตรี เมื่อ เม.ย.ปี 2549 เพื่อพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว โดยอ้างเหตุว่าตัวเขาเองไม่จงรักภักดีต่อสถาบัน และเคยที่จะลงมือลอบสังหาร พ.ต.ท.ทักษิณ แล้วถึง 2 ครั้ง แต่พลาดแล้ว จนกระทั่งมาเกิดกรณีคาร์บอมบ์ ซึ่งผู้ที่อยู่เบื้องหลัง ก็คือ กลุ่มผู้ที่ทำการรัฐประหาร 19 กันยานั่นเอง”¹⁶⁷ จากบทสัมภาษณ์ของนายวีระ มุสิกพงศ์แกนนำขบวนการเสื้อแดงก็สะท้อนความพยายามชี้ให้เห็นถึงบุคคลที่ต้องรับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นคือ

“เปรมลี้มตัวมา 15 ปี พันนายกฯ ไปแล้ว คงคิดว่าจะเป็นนายกฯ ที่สูงกว่า คือ ซูเปอร์นายกฯ ซึ่งมันไม่มีในรัฐธรรมนูญสมัยผมอยู่พรรคไทยรักไทยก่อนยึดอำนาจปี 48 คนในพรรคพูดซุบซิบนินทากันว่า พล.อ.เปรม เข้ามาแทรกแซงการเมือง ผมก็เป็นไอ้หน้าโง่ที่คอยเถียงแทน ตรงไหนมีการซุบซิบผมก็บอกว่า ท่านไม่มาอยู่การเมืองหรอก จนเป็นแกะดำในพรรคตอนนั้น จนมาปี 49 เริ่มหนาหูทุกที วันดีคืนดีแต่งชุดทหาร เดินสายไปพูดเหมือน ๆ กัน บอกรัฐบาลเป็นจ้อกก็ แต่เจ้าของคอกเป็นของใครพูดเป็นปริศนา จากนั้นเริ่มสะกิดใจชักทะแม่ง ๆ แล้ว ด้วยความที่เราหน้าโง่ นับถือคนที่เรารักเคารพตลอด 20 ปี หน้ามิดเป็นหน้าโง่ จนกระทั่งยึดอำนาจ 19 กันยา 49 ลูกแถว พล.อ.เปรม ถูกส่งมานั่งใน สนช. นั่งใน ครม. และพล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ส่วนตัวก็รู้จักกันมา นึกไม่ถึงจะมาเป็นนายกฯโดยไม่ผ่านการ

¹⁶⁷ ผู้จัดการออนไลน์, “ทักษิณ” โฟนอิน บ้ายสี “สุรยุทธ์” เบื้องหลังโค่นล้มตัวเอง,” 22 มีนาคม 2552, สืบค้นออนไลน์ จาก <https://mgronline.com/local/detail/9520000032655>

เลือกตั้ง พล.อ.เปรม จูงมือไปจุฬาลงกรณ์ฯ บอกคนนี่จะเป็น นายกฯคนต่อไป จะเป็นวินด์ส เซอร์วิลแห่งประเทศไทย ผมเลย ถึงบางอ้อมาตั้งแต่นั้นเอง มาถึงวันที่ 20 ก.ย.เพิ่งมาเป็นคนฉลาด เมื่อมานั่งลำดับถึงได้รู้ว่าอ้อมมันเป็นอย่างนี้เอง...ขออภัย ที่ต้องบอกว่า ท่านไม่มีแผ่นดินจะเดินแล้ว หากบอกว่าท่าน จงรักภักดีสถาบันกษัตริย์ ถ้ายังพูดเช่นนั้นขอให้พิจารณาตัวเอง ลาดออกจากประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษเสีย มีเพียงหนทางนี้ที่ ให้ท่านยืนอย่างมีเกียรติและคนยอมรับได้ ถ้าไม่ทำอย่างนี้ ท่าน จะเป็นยิ่งกว่ารากหญ้า ต่ำต้อยกว่าคนเสื้อแดงหลายเท่า นัก พล.อ.เปรม”¹⁶⁸

จนวันที่ 22 กรกฎาคมปี 2550 การชุมนุมแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการ (นปก.) ในขณะนั้น ชุมนุมที่แยกสี่เสาเทเวศร์ หน้าบ้านพักราชการของ พล.อ.เปรม ตินสุลานนท์ ประธานองคมนตรี เพื่อเรียกร้องให้ พล.อ.เปรม ลาดออกจากตำแหน่งประธานองคมนตรี ก่อนที่เจ้าหน้าที่จะใช้แก๊สน้ำตาและกระบองสลายการชุมนุมเพื่อยึดพื้นที่คืน อย่างไรก็ตามการตีความและการรับรู้ของมวลชนในจังหวัดขอนแก่นได้เชื่อถือที่ขณะนี้ในประเด็นดังกล่าวไม่ต่างกับขบวนการเสื้อแดง ส่วนกลาง เช่น ป้าสี¹⁶⁹ เห็นว่า “การรัฐประหารที่ คมช. ทำเขาทำคนเดียวไม่ได้มันต้องมีเบื้องหลังที่สูงกว่าเขาคอยช่วยเหลือ” ส่วน ลุงสัน¹⁷⁰ เห็นว่า “การเมืองไม่น่าไว้วางใจมาตั้งแต่ก่อนหน้ารัฐประหารแล้วที่พวกเสื้อเหลืองออกมาชุมนุม ที่พวกเขาเอาสถาบันกษัตริย์มาหาकिनว่าร้ายคนอื่นที่ไม่เห็นด้วยเป็นพวกล้มเจ้า ถ้าเขาคิดว่าคนเสื้อแดงล้มเจ้าจริง เหตุการณ์ในวันที่ 19 กันยายน ปี 2549 ก็เกิดเพราะต้องการรักษาอำนาจของพวกเขาตัวเอง เพราะหลังรัฐประหารก็เอาองคมนตรีมาเป็นนายกเพราะอะไรใครเขาก็รู้” อย่างป้าณี¹⁷¹ ผู้ผ่านเหตุการณ์การรัฐประหารมาตั้งแต่ ปี 2520 โดยพลเรือเอก สจ๊วต ชลชออยู่ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเมืองหลังการรัฐประหารเมื่อปี 2549 ว่า

¹⁶⁸ ผู้จัดการออนไลน์, “‘วีระ’ สุดเนรคุณตา “ป้า” หัวสูงแทรกแซงการเมือง แวระกลุ่มอำมาตย์มีท่อน้ำเลี้ยง,” 20 กุมภาพันธ์ 2553, <https://mgronline.com/politics/detail/9530000024771>

¹⁶⁹ ป้าสี, สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2562.

¹⁷⁰ ลุงสัน, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2562.

¹⁷¹ ป้าณี, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2562.

“มันเหมือนเมื่อครั้งตอนสมัยป่าเปรมเป็นนายกเขาทำเหมือนเขาไม่แคँแคँไม่ปราบปรามคนทำผิด แต่ให้ทหารมาคุมทุกอย่างไม่ต่างกันเลยกับหลังปี 2549 สุดท้ายก็คุมทุกอย่าง ไม่ว่าจะเส้นทาง ธุรกิจ การเมือง กองทัพ แต่อย่าลืมนะทหารคุมทุกอย่างของประเทศต่าง ๆ สุดท้ายประชาชนลุกฮือกันประท้วงทวงคืนอำนาจเขาอะ” และ น้ำอ้วน¹⁷² ให้ความเห็นประเด็นดังกล่าวว่า “รัฐประหารปี 2549 มันเหมือนดังประเทศให้เดินถอยหลัง บรรยายากาสมันเหมือนสมัยเปรมที่ดังทุกอย่างไปอยู่ที่ตัวเอง พวกฟ้องตัวเองอ้างจงรักภักดีแต่ตัวเองได้ผลประโยชน์กัน แต่ประชาชนอย่าแยะกันหมด” จะเห็นได้ว่าการตีความของคนเสื้อแดงเป็นไปในแนวทางของการเข้ามามีอิทธิพลและบทบาทของสถาบันกษัตริย์ผ่านองคมนตรีโดยมีพลเอกเปรมเป็นผู้นำ ถูกเชื่อมโยงให้เป็นกรอบโครงความคิดที่มาของปัญหาการเมืองไทยและได้สร้างวัฒนธรรมทางความคิดและความหมายอันเป็นปัจจัยสำคัญของความขัดแย้งและการต่อสู้ทางการเมืองภายใต้กรอบโครงความคิดในเชิงโครงสร้างอย่างไพร่-อำมาตย์ด้วย

การสร้างกรอบโครงความคิดแนวทางออกในขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น

เรื่องที่ห้า การเชื่อมโยงการเคลื่อนไหวของขบวนการว่าเป็นการต่อสู้กันระหว่างไพร่กับอำมาตย์ นำมาสู่การขยายกรอบโครงความคิดเรื่องการโค่นอำมาตย์ที่ถูกใช้ในหลายโอกาสเพื่อเสนอแนวทางออกจากปัญหาทางการเมืองที่เกิดขึ้น สอดรับกรอบโครงความคิดที่มาของปัญหา ก่อนหน้านี้ กรอบโครงความคิดไพร่กับอำมาตย์เป็นภาพแทนความสัมพันธ์ของคนในสังคมไทยที่เต็มไปด้วยความไม่เสมอภาคและเท่าเทียมทางสิทธิทางการเมือง ความชัดเจนของกรอบโครงความคิดที่ชัดเจนที่มีลักษณะของการแบ่งแยก กระบวนการนี้ดำเนินไปพร้อมกับเป็นสิ่งที่สร้างความเป็น “คนเสื้อแดง” ขึ้นมาสร้างความคิดให้เกิดขึ้นในขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น การรับรู้ความรู้สึกของชาวบ้านเกี่ยวกับความอยุติธรรม สองมาตรฐาน ความต้อยต่ำของตนเองมีอยู่ก่อนหน้านี้แล้ว และขบวนการเสื้อแดงเองก็ได้พยายามสร้างกรอบโครงความคิดแนวทางออกของปัญหาเพื่อเป็นแผนที่ในการตีความใช้มวลชน โดยสร้างเรื่องเล่าอำมาตย์ว่าเป็นตัวปัญหาทางการเมืองไทย และเพื่อให้ได้ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์จึงจำเป็นต้อง “โค่นอำมาตย์” ที่เป็นตัวขัดขวางกั้นกระบวนการประชาธิปไตย และพวกอำมาตย์นี้เองพยายามรักษาหล่อเลี้ยงความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ดังที่ ญัฐวุฒิ ใสยเกื้อได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

¹⁷² น้ำอ้วน, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2562.

“ก่อนใช้คำอำมาตย์-ไพร่ ตอนนั้นคิดคำให้สั้น ถ้าใช้
“อำมาตยาธิปไตย” มันยาวไปก็ใช้คำ “อำมาตย์” แล้วอีกคำที่มา
คู่เพื่อให้ดูว่าต่ำมาก ๆ ก็คือ “ไพร่” และไม่ได้บอกว่าเราอยาก
เป็นไพร่นะ แต่พวกคุณคิดว่าเราเป็นไพร่ เราก็จะเป็นเพื่อสู้กับ
คุณ ให้มันรู้เลยว่าไพร่ในสายตาคุณเนี่ยสู้ ให้รู้เลยว่าไพร่ใน
สายตาคุณเขาไม่ยอมคุณ ก็เลยมีปฏิกิริยาจากฝ่ายอำมาตย์หรือ
ฝ่ายตรงข้ามไม่ยอมให้เราเป็นไพร่อีก”¹⁷³

ในส่วนของ นายสมยศ พุกษาเกษมสุข อดีตนักกิจกรรมด้านสิทธิแรงงาน ขณะนั้นเป็น
บรรณาธิการนิตยสารวอยซ์ออฟทักษิณ นิตยสารการเมืองที่กำลังถูกโจมตีอย่างหนักจากฝ่าย
พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย นอกจากนี้สมยศยังเป็นสมาชิกกลุ่ม “แดงสยาม” กลุ่มเสื้อ
แดงกลุ่มย่อยที่ถูกนิยามว่าเป็นเสื้อแดงปีกซ้ายด้วยได้เคยให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“ความสำเร็จของ นปช. ในการชุมนุมครั้งนี้ อย่างน้อยเป็น
ความสำเร็จในแง่ที่ได้ทำให้คนเห็นถึงคุณธรรมจอมปลอมของ
ฝ่ายอำมาตยาธิปไตย เช่น กรณีเขายายเที่ยง กรณีสอง
มาตรฐาน ซึ่งสังคมได้เรียนรู้ประเด็นพวกนี้มากขึ้น นี่เป็น
ประโยชน์ต่อสังคม”¹⁷⁴

ขบวนการเสื้อแดงในพื้นที่อย่างเช่น พิษณุพนธ์¹⁷⁵ แกนนำเสื้อแดงขอนแก่น กล่าวว่า “การ
เคลื่อนไหวของคนเสื้อแดงเป็นการต่อสู้โดยพวกเราที่เป็นไพร่ กับพวกอำมาตย์ที่เป็นชั้นสูงของ
ประเทศที่คอยขัดขวางประชาธิปไตยไม่ให้เติบโต” และ “ในสังคมมันเต็มไปด้วยชนชั้น คนเสื้อแดง
เหมือนพลเมืองชั้นสองที่เป็นไพร่ทั้งถูกกดขี่ ถูกเหยียดหยามไม่ว่าจะทำอะไร” ประเด็นเรื่องการ
เคลื่อนไหวเพื่อการต่อสู้กับพวกอำมาตย์ นาลี เห็นว่า “หัวใจของประชาธิปไตยคือสิทธิ
เสรีภาพ แต่มันถูกกดไว้ไม่ให้มีในไทยโดยพวกอำมาตย์ ดังนั้นคนเสื้อแดงต้องร่วมกันโค่นพวก

¹⁷³ พ้ารุ่ง ศรีขาว, *สุภาพบุรุษไพร่ ญัฐภูมิ ไสยเกื้อ*, 141.

¹⁷⁴ ประวิตร โรจนพฤษ์, *สัมภาษณ์: บก."Voice of Taksin": ประเมิน นปช. ในวาทกรรม "ไพร่-อำมาตย์"*,
4 มีนาคม 2553, <https://prachatai.com/journal/2010/04/28678>.

¹⁷⁵ พิษณุพนธ์, *สัมภาษณ์*, 4 กุมภาพันธ์ 2562.

อำมาตย์ให้หมดสิ้นไปจากสังคมไทย” คำว่า ไพเราะ ถูกขยายความ (resonate) ในความหมายเชิงประชดภาวะที่ตนเองถูกลดฐานะ เป็นความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจของชาวบ้าน เช่น ป้าสี¹⁷⁶ เล่าว่า “ป้าถูกดูถูกว่าโง่เพราะเข้าร่วมกับเสื้อแดง ทั้งยังเคยถูกหาว่าซื้อได้ ถูกชักจูงง่ายเวลาที่เข้าร่วมชุมนุม คำพูดคำดูถูกของพวกเขา มันยิ่งย้ำว่าในบ้านเมืองนี้เราเป็นได้แค่ไพร่เท่านั้นจริง ๆ”

ความสำเร็จของการใช้กรอบโครงความคิดของขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น

การประกอบสร้างกรอบโครงความคิดของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น นับได้ว่ายุทธศาสตร์ที่จำเป็นที่ช่วยให้ขบวนการเสื้อแดงสามารถดำเนินการตามเป้าหมายของขบวนการตั้งไว้ และได้ยกระดับจิตสำนึกสำนึกในปัญหาของขบวนการ รวมถึงกระบวนการระดมมวลชนให้มีการระทบบางอย่างร่วมกันในขบวนการจนนำมาซึ่งความสำเร็จในการระดมมวลชนคนเสื้อแดงได้จำนวนมาก ภายใต้กรอบโครงความคิดหลักของความอยุติธรรม ผ่านเรื่องเล่าแบบใหม่ที่เชื่อมโยงกับความอยุติธรรมที่ดำรงอยู่ในสังคม คือ เปรมมาธิปไตย สองมาตรฐาน เผด็จการซ่อนรูป รัฐบาลมือเปื้อนเลือด หรือ ไพเราะ-อำมาตย์ ได้แสดงให้เห็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้อง “จัดการปัญหาเดี๋ยวนี้ตอนนี้” และร้ายแรงของปัญหา ได้สร้างทางเลือกและความชอบธรรมให้กับความคับแค้นใจของมวลชนคนเสื้อแดง และเป็นการเติมความไม่พอใจ ความโกรธ ความคับแค้นใจที่มีอยู่ในจิตใจมวลชนให้ปะทุออกมา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องออกมาร่วมด้วยช่วยกันจัดการกับปัญหาเหล่านี้ที่ดำรงอยู่ กรอบโครงความคิดหลักของความอยุติธรรมยังชี้ให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึก ไม่ว่าจะเป็นความโกรธ ความหดหู่ ความเศร้า ความสงสัย คำถามที่ต้องการคำตอบ รวมถึงความหวัง ได้ไหลเวียนอยู่ตลอดเวลาในพื้นที่

ความสำเร็จของการใช้กรอบโครงความคิดของขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น สามารถทำให้ขบวนการเสื้อแดงเห็นภาพการสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือปัญหาที่ปัจเจกบุคคลคิดว่าจำเป็นจะต้องสร้างการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์หรือปัญหาที่ดำรงอยู่ในสังคมขณะนั้น นอกจากความพยายามที่สร้างเรื่องเล่าของปัญหาให้เกิดขึ้นแล้ว ยังจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างข้อสรุปสาเหตุของปัญหาร่วมกันเพื่อระดมมวลชน โดยพยายามหาคำตอบของคำถามที่ว่า อะไรคือสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น ความอยุติธรรมที่ยังคงดำรงอยู่ในสังคมที่นับได้ว่าเป็นวิกฤติใหญ่หลวง ใครหรืออะไรที่ควรถูกตำหนิและรับผิดชอบกับวิกฤติที่เกิดขึ้น เรื่องเล่าเหล่านี้

¹⁷⁶ ป้าสี, สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2562.

ชี้ให้เห็นถึงความร้ายแรงของวิกฤติ ความเร่งด่วนที่จะต้อง “จัดการปัญหาหรือวิกฤติเดี๋ยวนี้ ตอนนี้” ซึ่งหากมวลชนได้ตระหนักและเห็นถึงความจำเป็นเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและสังคม ลูกขึ้นมาช่วยขจัดตัวการที่เป็นต้นเหตุของวิกฤติการณ์เหล่านี้ได้จะช่วยให้สังคมหรือประเทศชาตินั้นมีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคอย่างที่เราปรารถนา การเชื่อมโยงกรอบโครงความคิดหลักว่าด้วยเรื่องของความยุติธรรมกับกรอบโครงความคิดย่อย เพื่อค้นหาว่าใครหรืออะไรที่ต้องรับผิดชอบกับวิกฤติทางการเมืองและการเมืองที่กำลังเผชิญอยู่ขณะนี้ โดยสร้างผ่านเรื่องเล่าที่ทำให้มวลชนเชื่อว่าอำมาตย์และการรัฐประหาร เป็นบุคคลและที่มาของปัญหาทางการเมืองทั้งหมด เป็นภัยคุกคามอย่างร้ายแรงต่อประชาธิปไตยและประชาชน ขัดขวางความเจริญก้าวหน้าของประเทศ อีกทั้งยังเปรียบเสมือนโจรขโมยอำนาจจากประชาชน รวมถึงเป็นสัญลักษณ์ของการกดขี่ประชาชน เหล่านี้เองเป็นมูลเหตุให้เกิดวิกฤติการณ์ครั้งใหญ่ในสังคม

ความสำเร็จของการสร้างกรอบการวินิจฉัยปัญหาในขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น

ประเด็นที่ค้นพบจากการสัมภาษณ์กลุ่มคนเสื้อแดงในประเด็นนี้คือ เรื่องเล่าว่าด้วยข้อสรุปสาเหตุของปัญหาทางการเมืองไทยที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่าของเหล่าอำมาตย์หรือการรัฐประหารอันเป็นสาเหตุก่อให้เกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองที่ส่งผลเสียต่อตัวพวกเขาและประเทศชาติอย่างมหาศาลแล้ว เรื่องเล่านี้ยังทำหน้าที่เปลี่ยนโลกทัศน์แบบแผนการตีความกรอบโครงความคิดสาเหตุของปัญหาจากโชคชะตาเป็นผู้กำหนดและโทษตนเอง ผู้ก่อกองการอธิบายตีความแบบในกรอบของพระพุทธศาสนา เรื่องของเวรกรรมแต่ชาติปางก่อนของตนเอง ไปสู่การโทษระบบหรือโครงสร้างทางการเมืองของไทย เช่น น้ำสमान¹⁷⁷ เล่าว่า “ก่อนหน้าที่จะมาสนใจการเมือง น้ำคิดว่าที่เขาดูถูกว่าเราจน ก็คงเป็นเพราะกรรมที่นำมา แต่พอหันมาติดตามข่าวสารการเมืองมากขึ้น ก็ตั้งคำถามกับตัวเองมากขึ้นสาเหตุที่ทำให้เราจนเพราะเวรกรรมหรือพวกอำมาตย์ต่างหากที่กดขี่เราไม่โต” ส่วนบ้านะ¹⁷⁸ อธิบายว่า “แต่ก่อนก็มองว่าสาเหตุของปัญหาการเมืองมันก็มาจากเวรกรรมของประเทศเรา แต่พอได้รู้อะไรมากขึ้นบ้างก็มองว่าจริง ๆ ปัญหามันมาจากรัฐประหารนี่เองที่ขัดขวางความเจริญของประเทศ” แบบแผนการตีความนี้กระตุ้นความพยายามที่จะทดสอบหรือพิสูจน์การตีความของมวลชนขบวนการเสื้อแดงว่าตรงกับ “ความเป็นจริง” ที่เกิดขึ้นในสังคมการเมืองขณะนั้นมากน้อยเพียงใดตรงกับความเป็นจริงที่พวกเขาและพวกเขา

¹⁷⁷ น้ำสमान, สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2561.

¹⁷⁸ บ้านะ, สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2562.

ต้องประสบในชีวิตประจำวันของตัวเองไม่ อย่าง น้ำอ้วน¹⁷⁹ เล่าว่า “พอเราฟังในทีวีเขาพูดถึง อำมาตย์เป็นตัวการของปัญหา เราก็มองแล้วมันก็จริงอย่างเขาพูด” และ ลุงสี¹⁸⁰ ก็เล่าว่า “บ้านเรา มันมีชนชั้นอยู่แล้ว ที่เขา (แกนนำ) พุดมันกฏฏกของเขา”

ความสำเร็จของกรอบความคิดเรื่องที่มาของปัญหาการเมืองไทยในขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น

ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มกลุ่มคนเสื้อแดงขอนแก่นอธิบายว่าในประเด็นของที่มาหรือสาเหตุของวิกฤติการณ์ทางสังคมและการเมืองที่เกิดขึ้นมาจาก “พวกอำมาตย์” หรือ “อำมาตยาธิปไตย” แม้กระแสของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ข้ามพ้นแนวคิดอำมาตยาธิปไตยไปแล้ว แต่คำว่า “อำมาตยาธิปไตย” ได้ถูกนำกลับมาใช้อีกครั้งอย่างมีพลังหลังรัฐประหาร 2549¹⁸¹ เพราะกลุ่มผู้ดำรงรัฐประหารมองว่าปรากฏการณ์รัฐประหารที่เกิดขึ้นเป็นการกลับมาของพลังอำมาตย์ ภาพของอำมาตย์ถูกวาดให้เป็นพวกที่มีชนชั้นสูงไม่ว่าจะเป็นองคมนตรี กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ เข้ามามีบทบาททางการเมืองก่อให้เกิดการรัฐประหารและการแทรกแซงการเมือง เอื้อประโยชน์ให้แก่พวกพ้องของตน โดยใช้อำนาจตุลาการ และนักการเมืองเครื่องมือ อีกทั้งยังต้องการที่จะรักษาสถานะและอำนาจของตนเองให้มั่นคงด้วยการกดขี่ประชาชนด้วยกันไม่ให้มีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ซึ่งนำมาสู่ความอยุติธรรมในสังคม ทั้งในเรื่องของสิทธิ โอกาส ทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ตลอดจนการได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกันจากอำนาจรัฐ ป้าณี¹⁸² อธิบายอย่างมีอารมณ์ว่า “ที่มันวุ่นวายอยู่ทุกวันนี้ก็เพราะพวกมัน (อำมาตย์) นั้นแหละ เทียวไปกอดหัวชาวบ้าน แล้วตัวเองก็มีความสุขกันเอง” ส่วน ลุงสาม¹⁸³ ก็มองว่า “บ้านเมืองจะสงบสุขและเจริญกว่านี้ถ้าพวกอำมาตย์มันคืนอำนาจให้ประชาชนจริง ๆ” เรื่องเล่าของพวกอำมาตย์นี้ได้ถูกใช้เพื่อเป็นการสร้างคู่ตรงข้ามหรือคู่ปะทะในการต่อสู้ทางการเมือง¹⁸⁴ ซึ่งฝ่ายกลุ่มคนเสื้อแดงได้นิยามตนเองว่าเป็น “ไพร่” เป็นความ

¹⁷⁹ น้ำอ้วน, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2562.

¹⁸⁰ ลุงสี, สัมภาษณ์, 18 กันยายน 2562.

¹⁸¹ บัณฑิต จันทร์โรจน์กิจ, *การเมืองไทยร่วมสมัย* (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2560), 108-109.

¹⁸² ป้าณี, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2562.

¹⁸³ ลุงสาม, สัมภาษณ์, 30 มีนาคม 2562.

¹⁸⁴ ยุกติ มุกดาวิจิตร และอุเชนทร์ เชียงเสน, “กำเนิดและพลวัต “คนเสื้อแดง”, *ความจริงเพื่อความยุติธรรม:*

เหตุการณ์และผลกระทบจากการสลายการชุมนุม เมษา-พฤษภา 53, ศูนย์ข้อมูลประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสลายการชุมนุม กรณี เมษา-พฤษภา 53 (ศปช.) (นนทบุรี: ฟ้าเดี๋ยวกัน, 2555), 34-35.

พยายามสร้างความชัดเจนของกรอบโครงความคิดที่ชัดเจน ให้มีลักษณะของการแบ่งแยกสร้างคู่ตรงข้าม กระบวนการนี้ดำเนินไปพร้อมกับเป็นสิ่งที่สร้างความเป็น “คนเสื้อแดง” ขึ้นมาสร้างความชัดเจนให้เกิดขึ้นในขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น อย่างเช่น ตาดำ¹⁸⁵ เล่าว่า “เห็นเขาเรียกกันว่า ไพร่ ก็คิดว่ามันตรงดี แล้วมันก็จริงอย่างที่เขาพูดกันด้วย” ซึ่งการรับรู้ ความรู้สึกของชาวบ้านที่เกี่ยวกับเรื่องความอยุติธรรม สองมาตรฐาน ความด้อยต่ำของตนเองมีอยู่ก่อนหน้านี้แล้ว อย่างเช่น พี่อุเทนทร์¹⁸⁶ แกนนำเสื้อแดงขอนแก่น กล่าวว่า “พวกผมไม่ได้อยากเป็นไพร่ แต่มันคือคนที่เป็นอำมาตย์ มันมองเราเป็นไพร่ไง” และ “เวลาใครได้ยินคำว่า ไพร่ มันก็รู้สึกไม่ดี รู้สึกด้อยต่ำอย่างที่คุณเสื้อแดงถูกกระทำอยู่”

ประเด็นต่อมา การสร้างเรื่องเล่าถึงที่มาหรือสาเหตุของวิกฤติการณ์ว่าเป็นผลมาจาก การรัฐประหาร จากการวิเคราะห์ในส่วนนี้พบว่า ขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นได้ใช้การนิยามหรือระบุสาเหตุของปัญหาเกี่ยวกับสังคมการเมืองไทยนั้น เพื่อบั่นทอน ลดความชอบธรรมของการรัฐประหาร “ว่าการรัฐประหารเป็นการกระทำของพวกอำมาตย์ที่กระหายอำนาจ ตบหน้าประชาชนขนาดใหญ่” รวมถึง “ต้องการกดให้ประชาชนอยู่ใต้ตีนของเผด็จการ ขโมยอำนาจไปจากมือของประชาชน” เนื่องจากแนวความคิดเกี่ยวกับเกี่ยวกับการรัฐประหารที่ถูกอธิบายด้วยน้ำเสียงที่เต็มไปด้วยความขมขื่น ความคับแค้นใจ “เป็นการกระทำที่ไม่เห็นหัวประชาชน” จนบางครั้งก็เกิดคำถามที่แกนนำต้องถามทุกครั้งบนเวทีปราศรัยว่า “ตกลงแล้วประเทศนี้เป็นของใครกันแน่” ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าการรัฐประหาร ปี 2549 เป็นหมุดหมายสำคัญของขบวนการเสื้อแดง เป็นเหตุการณ์ที่ต้องมีการพูดถึงทุกครั้งเมื่อมีเวทีปราศรัยทั้งในระดับจังหวัด หรือหมู่บ้านเป็นเหตุการณ์ที่ชาวบ้านเมื่อได้ฟังแล้วมีเสียงปรบมือ โห่ฮาดังทุกครั้ง โดยที่ผู้ศึกษาตระหนักดีว่า การเปล่งเสียงโห่ฮาดังในแต่ละครั้งมิใช่การกระทำที่ไร้ซึ่งนัยสำคัญ แต่มักจะเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกไม่พอใจ ความอึดอัดคับแค้นต่อศัตรูของขบวนการเสื้อแดงด้วย เมื่อพิจารณาลงไปประเด็นย่อยที่เกี่ยวข้องกับการรัฐประหารแล้ว จะพบว่าการระบุปัญหาหรือนิยามสาเหตุของแกนนำเพื่อระดมมวลชนนั้น โดยพี่อานนท์¹⁸⁷ แกนนำที่จัดตั้งหมู่บ้านเสื้อแดง ได้แสดงให้เห็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้อง “จัดการปัญหาเดี๋ยวนี้ ตอนนี้” และร้ายแรงของปัญหาที่ดำรงอยู่ตอนนี้ว่า “การรัฐประหาร คือ สิ่งที

¹⁸⁵ ตาดำ, สัมภาษณ์, 21 กันยายน 2562.

¹⁸⁶ พี่อุเทนทร์, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2562.

¹⁸⁷ พี่อานนท์, สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2562.

ขีดขวางความเจริญของชาติ ประชาชนคือผู้ถูกระทำให้เป็นเพียงทาสของพวกอำมาตย์ ที่กระหายอำนาจ ทุนไม่ได้เมื่อเห็นประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ทำทุกวิถีทางที่จะให้ตัวเองสูงส่ง แม้จะต้องกดขี่เพื่อนร่วมชาติก็ยอม ที่พวกเราต้องการก็เพียงแต่เห็นประชาชนกินดีอยู่ดี มีการปกครองที่เห็นหัวและให้โอกาสประชาชนคนธรรมดาบ้าง ก็เห็นจะมีเพียงแต่ ประชาธิปไตยเท่านั้นที่เป็นคำตอบ และต้องรักษาไว้ เพื่ออนาคตของเรา” ส่วนเฮียเฮง¹⁸⁸ นักธุรกิจขายอุปกรณ์การเกษตร หนึ่งในแกนนำขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น กล่าวถึงประเด็นรัฐประหารว่า “พวกทำรัฐประหารคือพวกใจร่ม ฆโมยอำนาจไปจากประชาชน แต่มันไม่ใช่คนที่เราจะเห็นได้ตามท้องถนนทั่วไป มักอ้างว่าตัวเองสูงส่งกว่าคนอื่นเขา ลอยอยู่บนฟ้า แต่สิ่งที่ทำมันบ่งบอกได้ว่าไม่เหมือนกับสิ่งที่พวกเขากล่าวอ้างเลยแม้แต่หน่อย” ด้านน้ำลี¹⁸⁹ แกนนำในระดับหมู่บ้านที่ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างหมู่บ้านเสื้อแดงในจังหวัดขอนแก่น บอกว่า “การยึดอำนาจแบบนี้มันคือวงจรอุบาทว์ ที่ล่ามผู้คนไม่ให้มีสิทธิเสรีภาพ กดขี่ให้ประชาชนไม่ต้องโผล่ขึ้นจากความทุกข์” การอธิบายดังกล่าวก็สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นว่าสาเหตุของปัญหาเกิดจากการรัฐประหาร มุ่งตอบโต้เหตุผลของคณะรัฐประหารที่ระบุว่า รัฐบาลทักษิณได้ก่อให้เกิดความแตกแยกอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ชาติไทย การบริหารงานที่เต็มไปด้วยการทุจริต ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองที่หมิ่นเหม่ต่อการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ แต่แกนนำพยายามระบุว่าแท้จริงแล้วผู้ที่ควรจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบจากความวุ่นวายทางการเมืองจนนำไปสู่การรัฐประหารนั้น ไม่ใช่ทักษิณ หากแต่เป็นพวกอำมาตย์ เครือข่ายสถาบันกษัตริย์ ที่เต็มไปด้วยความเลวร้ายที่จำเป็นจะต้องจัดการอย่างเร่งด่วน และควรจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อเหตุการณ์ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในสังคมการเมืองไทย

ความสำเร็จของการสร้างกรอบโครงสร้างความคิดแนวทางออกในขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น

ในส่วนของการสร้างกรอบโครงสร้างความคิดแนวทางทางออก ขบวนการเสื้อแดงได้พยายามสร้างกรอบการตีความว่า “อะไรคือสิ่งที่ต้องทำ” และรวมถึง “ต้องทำเดี๋ยวนี้ ตอนนี้” เพื่อนำพาประเทศออกให้พ้นวิกฤติการณ์ร้ายแรงและจำเป็นเร่งด่วนนี้ให้ได้ ขบวนการเสื้อแดงได้กำหนดยุทธศาสตร์ทางออกด้วยการ โค่นอำมาตย์ ทวงคืนประชาธิปไตย และสถาปนารัฐไทยใหม่

¹⁸⁸ เฮียเฮง, สัมภาษณ์, 26 มีนาคม 2562.

¹⁸⁹ น้ำลี, สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2562

เชื่อมโยงกับเรื่องเล่าอันเป็นวิกฤตการณ์และสาเหตุของวิกฤติที่เกิดขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของ ขบวนการเสื้อแดง ทำให้การเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงเป็นกองทัพปกป้องประชาธิปไตย ต่อสู้กับอำมาตย์ เพื่อผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมและเป็นธรรมในสังคม ขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นจึง ประสบความสำเร็จในการดึงดูดแนวร่วมในจังหวัดขอนแก่นจากหลากหลายชนชั้นและสถานะอาชีพ ไม่ว่าจะเป็น พ่อค้าแม่ค้า ข้าราชการ เกษตรกร แพทย์ ครู อาจารย์มหาวิทยาลัย กรรมกร นายทุน การสร้างกรอบความคิดแนวทางทางออกได้สร้างการตีความที่เชื่อมร้อยมวลชนในขบวนการ เสื้อแดงที่หลากหลายเข้าไว้ด้วยกัน ภายใต้เป้าหมายเพื่อขจัดความอยุติธรรมในสังคมให้หมดไป และสถาปนารัฐไทยใหม่ที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง

การสร้างกรอบความคิดแนวทางทางออกว่าด้วย การโค่นอำมาตย์ ขบวนการเสื้อแดง ได้พยายามสร้างคำอธิบายเชื่อมโยงกับการตีความกับเรื่องเล่า “ประชาธิปไตยที่กินได้” เพื่อไปยึด พื้นที่ทางการเมืองดึงมวลชนให้มาเข้าร่วมกับขบวนการผ่านสิ่งที่ป็นรูปธรรมจับต้องได้ โดยยกเอา ความสำเร็จของนโยบายของพรรคไทยรักไทยมาอธิบาย พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงประโยชน์จากการเข้ามา บริหารประเทศของนายทักษิณ ชินวัตร ช่วงปี 2543-2549 เป็นผลพวงจากการออกแบบ รัฐธรรมนูญปี 2540 ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงใจออกแบบสถาบันทางการเมืองใหม่เพื่อสร้างฝ่าย บริหารที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น (effective government) จนสามารถตอบสนองต่อความต้องการ ของสังคมได้ยิ่งขึ้น การบังคับใช้รัฐธรรมนูญปี 2540 นี้เองส่งผลต่อการก่อตัวของอัตลักษณ์ทาง การเมืองของคนเสื้อแดงในเวลาต่อมา¹⁹⁰ รัฐบาลภายใต้การนำของนายทักษิณ ชินวัตรเป็น รัฐบาลที่มีเอกภาพ มีเสถียรภาพ ดำเนินนโยบายโดยเฉพาการกำหนดนโยบายประชานิยม (populism) ที่ได้หาเสียงไว้ เช่น นโยบาย เช่น กองทุนหมู่บ้าน นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค โครงการพักชำระหนี้เกษตรกร โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และโครงการบ้านเอื้ออาทร นโยบายดังกล่าวนี้ได้สร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน เพราะโครงการต่าง ๆ กระจายเม็ดเงินสู่ ชาวบ้านโดยตรง สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านทำให้เกิดการจ้างงานและเศรษฐกิจ ขยายตัว ประชาชนรู้สึกว่าเป็นนโยบายที่เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม แต่เมื่อเกิดการรัฐประหารปี 2549 ขึ้นจึงสร้างความขุ่นข้องหมองใจให้กับคนเสื้อแดงและผู้นิยมในตัวนโยบายและตัวนายท กษิณอย่างมาก และพวกเขาตั้งคำถามตามมาว่า เพราะเหตุใดรัฐบาลและนายกรัฐมนตรีที่มี

¹⁹⁰ อภิชาติ และคณะ. ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย (กรุงเทพฯ: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.), 2556), 109-110.

ผลงานสร้างประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม คนที่ทำให้พวกเขาลืมตาอ้าปาก มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงถูกขับไล่และยึดอำนาจด้วยวิถีทางนอกระบบประชาธิปไตย ซึ่งคำอธิบายของขบวนการเสื้อแดงพยายามสร้างกรอบการตีความว่า คนที่ต้นเป็นเหตุหรือสังการให้เกิดการยึดอำนาจรัฐบาลที่ทำให้เขา “หายจน” “ลืมตาอ้าปากได้” “มีตัวตน” คือ “ผู้มีบาปมีนอกรัฐธรรมนูญ” โดยภายหลังถูกสร้างให้ชัดเจนขึ้นโดยกล่าวหาว่าต้นเหตุคือพวก “อำมาตย์” ภายใต้การนำของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรี มีเครือข่ายชนชั้นสูง กลุ่มนายทุนใหญ่ ข้าราชการ และกลุ่มขบวนการเสื้อเหลือง ในประเด็นนี้ พี่ปทุม¹⁹¹ เล่าว่า “ทำงานมาทั้งชีวิตก็มีช่วงที่ทักซิณเป็นนายกนี้แหละถึงลืมตาอ้าปากได้ แต่ไม่ทันไรก็ถูกพวกอำมาตย์มายึดอำนาจไป” ในมุมมองของน้ำสมาน¹⁹² อธิบายว่า “นโยบายของทักซิณมันทำให้เราเห็นว่า ใช้อำนาจที่ผิดถึงกันมันจับต้องได้ทำให้กินดีอยู่ดี แต่คนที่ทำให้ทุกอย่างถอยหลังก็คือพวกอำมาตย์นี่แหละ” ด้านลุงกรน¹⁹³ เล่าว่า “พวกป่าเปรมนี้แหละตัวดีเลย เห็นชาวบ้านกินดีอยู่ดีไม่ได้ สงสัยอีกจกทักซิณที่คนรักเยอะ” บ้าสี่¹⁹⁴ กล่าวเพิ่มเติมในประเด็นนี้ว่า “ป่ารักรัฐบาลทักซิณมาก เพราะเขาพูดจริงทำจริง เวลาป่วยไปโรงพยาบาลก็นึกถึงแต่ทักซิณ ถ้าไม่มีนโยบาย 30 บาทไม่รู้ว่าจะตัวเองจะเป็นยังไง บ้าเลยเสียใจมาก ๆ ที่ทักซิณถูกยึดอำนาจ” และบ้านะ¹⁹⁵ กล่าวว่า “ป่าเป็นเสื้อแดงสู้กับอำมาตย์ เพื่อทวงคืนอำนาจที่เป็นของประชาชน”

นอกจากการพยายามฉายภาพว่าการโค่นอำมาตย์ จะนำพาสังคมออกจากวิกฤติครั้งนี้ไปได้ ถึงกระนั้นเหล่าแกนนำในขบวนการเสื้อแดงยังสร้างการตีความต่อไปอีกว่า การเข้าร่วมขบวนการเสื้อแดงเป็นหนทางที่จะรักษาผลประโยชน์ของชาติโดยการปกป้องประชาธิปไตยจากการล้มล้างผู้ให้ข้อมูลที่มีส่วนร่วมกับกลุ่มคนเสื้อแดงขอนแก่นอย่างเหนียวแน่น มีความเชื่อและเห็นด้วยกับแนวทางการเคลื่อนไหวของขบวนการในประเด็นนี้ เช่น บ้าอุสา¹⁹⁶ ให้ความเห็นว่า “ถึงเราจะไม่ใช่คนเก่งคนดี แต่เรายังยึดมั่นตามแนวทางของเสื้อแดงที่ยึดแนวทางประชาธิปไตย

¹⁹¹ พี่ปทุม, สัมภาษณ์, 4 พฤษภาคม 2562.

¹⁹² น้ำสมาน, สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2561.

¹⁹³ ลุงกรน, สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2562.

¹⁹⁴ บ้าสี่, สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2562.

¹⁹⁵ บ้านะ, สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2562.

¹⁹⁶ บ้าอุสา, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2562.

และประชาธิปไตยนี้แหละจะช่วยให้ประเทศเราพัฒนาไม่ใช่เผด็จการ” พี่สนธิ¹⁹⁷ ให้ความเห็นที่เชื่อมโยงมิติประวัติศาสตร์ กล่าวว่า “เราเห็นมาแล้วหนีในประวัติศาสตร์ ปกครองแบบเผด็จการเป็นยังไง เรายังจะเอาแบบนั้นหรือ ส่วนตัวพี่ที่ตอบเลยว่าไม่มีทางครับ” ส่วนพี่เกรียง¹⁹⁸ อธิบายว่า “พี่รักชาตินะ รักมากด้วย แต่ชาติของพี่มันคือประชาชน แล้วการปกครองแบบไหนที่เห็นหัวประชาชนล่ะ ก็ประชาธิปไตยใช่ไหมล่ะ” และ น้ำข้าว¹⁹⁹ ได้พยายามชี้ให้เห็นว่า “เราปกป้องประชาธิปไตยเพราะรักหวังดีกับชาติบ้านเมือง ผลประโยชน์ของชาติจะต้องเป็นของประชาชนไม่ใช่คนหยิบมือเดียวอย่างพวกอำมาตย์”

การสร้างกรอบความคิดแนวทางออกที่ต้องทำอย่างเร่งด่วนต่อมาคือ การทวงคืนประชาธิปไตย เป็นความพยายามของขบวนการเสื้อแดงที่จำต้องตีความไปที่โครงสร้างเศรษฐกิจการเมือง สังคม ที่เป็นอุปสรรคจริง ๆ ถ้าไม่สามารถก้าวพ้นตรงนี้ได้ ก็จะไม่มีการก้าวไปสู่การที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง และวิกฤติการเมืองสังคมต้องเผชิญอยู่ที่ปัญหาว่าด้วยการสืบทอดอำนาจจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจัดการกับวิกฤติที่เกิดขึ้นเดี๋ยวนี้ ตอนนี้ และเครื่องมือที่ทรงพลังที่สุดของขบวนการเสื้อแดงมีอยู่คือ “การเลือกตั้ง” เพราะการเลือกตั้งคือนวัตกรรมทางการเมืองของสังคมสมัยใหม่ในการแก้ไขปัญหาการสืบทอดอำนาจแบบเดิม ไม่ว่าจะเป็นการสืบทอดอำนาจที่ใช้กำลังแบบป่าเถื่อน หรือการสืบทอดอำนาจผ่านสายโลหิต อีกทั้งการเลือกตั้งยังมาพร้อมกับประชาธิปไตย²⁰⁰ ขบวนการเสื้อแดงได้อธิบายว่าการเลือกตั้งมีคุณค่าและมีความหมายต่อชีวิตของชาวบ้านเพราะมีอำนาจในการมีส่วนร่วมตัดสินใจเชิงนโยบาย แทนที่ได้สร้างความเชื่อมั่นกับคนเสื้อแดงว่า หากมีการเลือกตั้งเกิดขึ้นฝ่ายประชาธิปไตยจะได้รับชัยชนะอย่างแน่นอน และได้สร้างความตระหนักถึง “อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน”

โดยชาวบ้านตีความเกี่ยวกับการเลือกตั้งว่า “การเลือกตั้งคือเครื่องมือให้อำนาจพวกเขา” ส่วนของน้ำสุธี²⁰¹ กล่าวว่า “ก็เห็นมีทางเดียวที่พวกนักการเมือง คนใหญ่โตในสังคมจะหันมาฟังเราบ้าง” ความรู้สึกของชาวบ้านจึงมองว่า การเลือกตั้ง จะช่วยให้เกิดความเท่าเทียม ปัญหาของ

¹⁹⁷ พี่สนธิ, สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2562.

¹⁹⁸ พี่เกรียง, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562.

¹⁹⁹ น้ำข้าว, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2562.

²⁰⁰ ประจักษ์ ก้องกีรติ, *ประชาธิปไตยในยุคเปลี่ยนผ่าน* (กรุงเทพฯ: ฟ้ายเดียวกัน, 2558), 97-117.

²⁰¹ น้ำสุธี, สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2562.

ชาวบ้านจะได้รับการสนใจบ้างพวกเขาบอกว่า เพราะการเลือกตั้งจึงทำให้พวกเขาได้กินดีอยู่ดี เศรษฐกิจดี ครอบครัวได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน ไม่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว และการเลือกตั้งจะช่วยเปิดพื้นที่ให้พวกเขา รู้สึกว่ามีที่ยืนในสังคม จึงทำให้พวกเขาตระหนักถึงพลังของตนเองและลุกขึ้นมาปฏิบัติภารกิจทางการเมืองร่วมกับขบวนการเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมที่เป็นอยู่ คนเสื้อแดงต้องลุกขึ้นมาต่อสู้ทวงคืนประชาธิปไตยที่ถูกพรากไปโดยพวกอำมาตย์ และเมื่อใดที่ทวงคืนประชาธิปไตยได้สำเร็จชัยชนะก็จะ เป็นของประชาชนจริง ๆ

การสร้างกรอบความคิดแนวทางออกให้กับวิกฤติทางการเมืองครั้งนี้ประเด็นต่อมาคือ ยุทธศาสตร์ของขบวนการเสื้อแดงต้องเร่ง “สถาปนารัฐไทยใหม่” ซึ่งเป็นคำอธิบายลักษณะรัฐประชาธิปไตยที่พึงปรารถนาของขบวนการเสื้อแดง โดยมุ่งทำลายล้าง “รัฐไทยเก่า” ที่เต็มไปด้วยความอยุติธรรม แทนที่ได้พยายามสร้างความชอบธรรมให้กับยุทธศาสตร์ทางออกจากวิกฤติผ่านคำอธิบายในการค้นหาทางออก โดยการชูว่าชนชั้นอำมาตย์คือศัตรูที่สำคัญของประชาธิปไตย เป็นตัวตรงข้ามกับความเป็นประชาธิปไตย ชัดขวางพัฒนาการประชาธิปไตยอย่างชัดเจน รวมถึงการใช้อำนาจในทางมิชอบเข้าแทรกแซงอำนาจอธิปไตยทั้ง 3 ทั้ง อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ สร้างภาวะสองมาตรฐานให้เกิดขึ้นในสังคม อย่างไรก็ตามต้องรีบเร่งสถาปนารัฐไทยใหม่ขึ้น มิเช่นนั้นแล้ววิกฤติก็จะยิ่งลุกลามและสร้างผลกระทบในทุก ๆ ด้านซึ่งรัฐไทยใหม่ที่ขบวนการเสื้อแดงอธิบายคือ เป็นรัฐที่เป็นประชาธิปไตย อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง มีความยุติธรรมในสังคม ประชาชนกินดีอยู่ดี รวมถึงเพื่อป้องกันไม่ให้กลุ่มพวกอำมาตย์กลับมาใช้อำนาจอีก โดยแนวทางออกให้กับวิกฤติทางการเมืองครั้งนี้คนเสื้อแดงขอเน้นเห็นพ้องกันว่าต้องสถาปนารัฐไทยใหม่ ที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงและอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน อย่างเช่น นักรวง²⁰² เล่าว่า “เราเห็นแล้วการเมืองแบบเก่ามันเน่าแพะขนาดไหน เสื้อแดงเลยต้องสร้างรัฐไทยใหม่ที่ดีกว่าเดิมให้ได้เร็วที่สุด” ส่วน นักรัฐ ก็อธิบายว่า “ทางออกจากปัญหาเสื้อแดงก็พยายามเดินไปในแนวทางที่สร้างประชาธิปไตย ตามหาอำนาจประชาชนที่หายไป โดยการสร้างรัฐไทยใหม่” และ ลุงบุญมี เล่าว่า “มีอยู่ทางเดียวจะหยุดพวกอำมาตย์ได้คือ สถาปนารัฐไทยใหม่ให้ได้”

²⁰² นักรวง, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2562.

จากการลงพื้นที่สิ่งหนึ่งที่พบคือ นอกจากแกนนำพยายามสร้างการตีความให้ชาวบ้านเห็นถึงความหนักหน่วง ความเร่งด่วนของปัญหา และหาแนวทางออกแล้วก็คือ ความพยายามที่ระบุว่านี่คือหน้าที่ความรับผิดชอบของขบวนการเสื้อแดง จำเป็นที่จะต้องออกมาเคลื่อนไหวซึ่ง พี่แผน²⁰³ แกนนำในหมู่บ้านที่อายุยังน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับแกนนำคนอื่น คือ อายุ 27 ปี เรียนจบทางด้าน การปกครองท้องถิ่น เมื่อเรียนจบก็ได้มาช่วยธุรกิจการเกษตรที่บ้าน ทำให้ได้คลุกคลีและเป็นที่รู้จักของชาวบ้าน เล่าถึงบรรยากาศจากที่ได้พบปะพูดคุยกับชาวบ้าน ซึ่งเห็นเห็นว่า “ปัญหานี้ต้องอาศัยมวลชน เพราะมวลชนคือพลังของการเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตย” นอกจากนี้แล้ว “เราอยากจะทำให้ชาวบ้านลุกขึ้นมาเป็นแนวหน้าของการสร้างประวัติศาสตร์การเมืองไทยอีกครั้ง” และทั้งยังบอกว่า “หากเสื้อแดงไม่ทำใครจะทำ ขอให้มันเป็นรุ่นเรารุ่นสุดท้าย อย่าให้ลูกหลานเรา มาทรมานแบบเราอีกเลย” และหากยังมีผู้ที่ลังเลกับการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดง แกนนำ ก็พยายามขจัดความลังเลนั้น ด้วยการสร้างคำอธิบายว่าการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดง ไม่ได้เป็นเพียงแต่การแสดงออกตามสิทธิที่ประชาชนคนไทยพึงมีเท่านั้น หากแต่การเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดงยังเป็นหน้าที่ที่ต้องออกมาเพื่อปกป้องประชาธิปไตยและสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นจริงในสังคมด้วย ตัวอย่างเช่นลุงมี²⁰⁴ เล่าว่า “ลุยไปเลยอย่าลังเล เราทำในสิ่งที่ถูกต้อง การเรียกร้องประชาธิปไตยเป็นหน้าที่ของเรา” ส่วนของ ป้าแต้ว²⁰⁵ กล่าวว่า “ความลังเลสงสัยหมดไป เมื่อเรามองไม่เห็นอนาคต เสื้อแดงต้องสร้างอนาคตใหม่ให้กับประเทศ” และ น้ำศักดิ์²⁰⁶ เล่าว่า “มันเป็นหน้าที่เราในฐานะคนไทยที่อยากเห็นบ้านเมืองดีขึ้นมีประชาธิปไตยแบบประเทศพัฒนาแล้ว ก็เลยออกมาชุมนุมกับเขา (เสื้อแดง)”

จากการวิเคราะห์กรอบโครงความคิดหลักของขบวนการเสื้อแดงผ่านเรื่องเล่าที่เชื่อมโยงกับปัญหา ซึ่งเป็นวิกฤติทางการเมืองไทย ประกอบกับในระหว่างการชุมนุมขบวนการเสื้อแดงต้องเผชิญกับความรุนแรงทั้งจากที่ถูกกระทำโดยรัฐและฝ่ายตรงข้ามขบวนการ ยิ่งส่งผลให้มวลชนรู้สึกโกรธแค้น ชุ่นข้องหมองใจและปะทุขึ้นมา เพราะกรอบโครงความคิดดังกล่าวได้ทำให้พวกเขาเชื่อว่าสิ่งที่ประสบพบเจออยู่ทุกเมื่อเชื่อวันเป็นผลมาจากความอยุติธรรมในสังคม และต้องจัดการกับ

²⁰³ พี่แผน, สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2562.

²⁰⁴ ลุงมี, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2562.

²⁰⁵ ป้าแต้ว, สัมภาษณ์, 30 มีนาคม 2562.

²⁰⁶ น้ำศักดิ์, สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2562.

ปัญหาเดียวกันตอนนี้ อย่างเช่น กรณีลุงมี²⁰⁷ เล่าว่า “เขาหาว่าพี่น้องเราไปเผาศาลากลาง ทั้งที่มันไม่ได้ได้อยู่ที่ศาลากลางเลยตอนนี้แต่กลับโดนจับติดคุก รู้สึกมันไม่ยุติธรรมเลย ยิ่งทำให้เราโกรธมาก” ในส่วนของป้าสา²⁰⁸ คนเสื้อแดงขอนแก่นซึ่งไปร่วมชุมนุมที่ กรุงเทพฯ เล่าว่า “เห็นทหารทำกับพี่น้องเสื้อแดงแล้วน้ำตาไหล ทั้งถูกยิง ถูกตี ถูกกระทบ แล้วป้าทำอะไรไม่ได้ มันแค้นในใจ มันเห็นชัดเลยว่าเราต้อยต่ำ แต่มันยิ่งทำอยากให้ออกมาประท้วงกับเสื้อแดงมากขึ้น” ด้านน้ำสมาน²⁰⁹ ก็ย้ำว่า “ยิ่งดูข่าว ยิ่งย้ำว่าที่เสื้อแดงคิดมันเป็นจริง”

แม้ว่าเรื่องเล่าที่เชื่อมโยงกับปัญหารวมถึงความรุนแรงที่ขบวนการเสื้อแดงต้องประสบ นอกจากจะส่งผลให้มวลชนเกิดความรู้โกรธ แค้นแล้ว ขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นเองก็ตระหนักว่า ความรู้สึกของมวลชนที่เกิดขึ้นควรจะต้องรักษา หล่อเลี้ยงไว้ เพื่อให้ขบวนการเสื้อแดงยังคงเดินหน้าต่อไปเพื่อให้โค่นล้มอำมาตย์ ทวงคืนประชาธิปไตย จนสามารถสถาปนารัฐไทยใหม่ให้ได้ อย่างน้ำบุญเสริม²¹⁰ แกนนำหมู่บ้านเสื้อแดงในตัวเมืองขอนแก่นเล่าว่า “ถ้าเราอยากชนะ เราต้องทำให้มวลชนยิ่งโกรธให้มากขึ้นกว่าเดิม” รวมถึง น้ำสมาน²¹¹ ก็เห็นว่า “ที่เข้าร่วมกับเสื้อแดงมาตลอดก็เพราะว่ามันยังโมโหแล้วก็โกรธเพราะโดนกดขี่อยู่เรื่อย ๆ” ส่วนของ ป้าสา²¹² อธิบายเพิ่มเติมในประเด็นนี้ว่า “ตอนเสื้อแดงถูกยิงป้าโกรธจนตัวสั่น หลังจากนั้นความโกรธมันเปลี่ยนเป็นความแค้น ในใจก็คิดเสมอว่ามันจะต้องมีสักวันหนึ่งที่เป็นของเรา”

ความสำเร็จของการสร้างกรอบความคิดหลักผ่านเรื่องเล่า การอธิบายและตีความของขบวนการเสื้อแดง สามารถการสร้างแรงจูงใจ ซึ่งแรงจูงใจนี้เป็นปกติธรรมชาติหรือสิ่งที่เป็นเรื่องส่วนตัว อยู่นอกเหนือปัจจัยทางสังคม การเมือง และประวัติศาสตร์ แต่แท้จริงแล้วแรงจูงใจ อารมณ์ ความรู้สึกของเรานั้น เงื่อนไขทางสังคม การเมือง วัฒนธรรมมีผลอย่างยิ่งในการนิยามและให้คุณค่ากับความรู้สึกหรือแรงจูงใจเหล่านี้ จนกลายมาเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ กระทั่งควบคุมพฤติกรรม

²⁰⁷ ลุงมี, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2562.

²⁰⁸ ป้าสา, สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2562.

²⁰⁹ น้ำสมาน, สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2561.

²¹⁰ น้ำบุญเสริม, สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2562.

²¹¹ น้ำสมาน, สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2561.

²¹² ป้าสา, สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2562.

ของคน²¹³ การสร้างกรอบโครงความคิดในการจูงใจนอกจากจะเป็นการสร้างการรับรู้ของมวลชนแล้ว ยังปรับเปลี่ยนการรับรู้ของมวลชนต่อขบวนการเสื้อแดง รวมถึงต่อขบวนการตรงข้ามด้วย จากการพูดคุยกับเหล่าแกนนำขบวนการเสื้อแดงเอง พวกเขาเหล่านี้ได้ตระหนักถึงการสร้างแรงจูงใจมวลชนมาเป็นพิเศษ เพราะเป็นสิ่งที่กระตุ้น ปลุกเร้าดึงดูดให้มวลชนธรรมดากลายเป็นมวลชนผู้สนับสนุนขบวนการ และยอมรับเอากรอบโครงความคิดที่ขบวนการเสื้อแดงสร้างขึ้นมาอธิบายการกระทำของตนในการเคลื่อนไหวร่วมกับขบวนการเสื้อแดง อย่าง น้ำอุเทนทร์²¹⁴ ผู้ที่มีอารมณ์ร่วมกับขบวนการเสื้อแดงอย่างเข้มข้น รวมถึงเคยได้รับบาดเจ็บจากการชุมนุมที่ราชประสงค์ด้วย เล่าให้ฟังว่า “สิ่งเสื้อแดงทำอยู่มันเป็นการต่อสู้ เราสู้เพื่อความเป็นธรรมของสังคม” บ้านะ²¹⁵ เล่าว่า “เราฟังปราศรัยบางครั้งร้องไห้ตาม เรามองไม่เห็นชัยชนะแต่นึกถึงเป้าหมายของเรา มันทำให้เราลุกขึ้นสู้ได้อีกครั้ง” ส่วนของ ลุงมี²¹⁶ เล่าว่า “แม้จะเหลือเป็นคนสุดท้ายของเสื้อแดงลุงจะสู้ให้ถึงที่สุด” น้ำสุนีย์²¹⁷ เล่าว่า “นำxonนำประชาธิปไตยกลับคืนสู่ประเทศไทย” พี่อานนท์²¹⁸ กล่าวว่า “การมาร่วมชุมนุมกับขบวนการเสื้อแดงใครจะว่ายังไงไม่สนใจ เราและพี่น้องเสื้อแดงเรารู้ว่าเราเรียกร้องอะไร วันนั้นมองไม่เห็นคุณค่าแต่อนาคตเขาจะต้องนึกถึงเรา” และ บ้าแดง²¹⁹ ถึงกับกล่าวว่า “บ้ายอมตายเพื่อประชาธิปไตยกับพี่น้องเสื้อแดง”

นอกจากนี้แล้วการสร้างกรอบโครงความคิดหลักผ่านเรื่องเล่า การอธิบายและตีความของขบวนการเสื้อแดง สามารถการสร้างแรงจูงใจให้ผู้คนที่มีความเฉยเมยทางการเมือง ลุกขึ้นมาปฏิบัติภารกิจทางการเมืองร่วมกับขบวนการเสื้อแดงด้วย อย่างเช่น ลุงสมัคร²²⁰ เล่าว่า “แต่ก่อนเวลาใครพูดเรื่องการเมืองกับลุง ลุงก็มักจะบอกว่า ไม่รู้สิ ไม่ได้สนใจ เพราะลุงมองว่ามันไม่เกี่ยวกับเรา แต่พอได้มาติดตามแล้วก็ทำให้ลุงรู้อะไรหลายอย่างจนคิดกับตัวเองว่าเราจะอยู่เฉยไม่ได้แล้ว” และ

²¹³ ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. “ความรู้สึกลึกในฐานะปฏิบัติการทางสังคม,” *Journal of Liberal Arts Thammasat University* 7, 1(2550): 10-13.

²¹⁴ พี่อุเทนทร์, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2562.

²¹⁵ บ้านะ, สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2562.

²¹⁶ ลุงมี, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2562.

²¹⁷ น้ำสุนีย์, สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2562.

²¹⁸ พี่อานนท์, สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2562.

²¹⁹ บ้าแดง, สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2562.

²²⁰ ลุงสมัคร, สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2562.

ส่วนของพี่พร²²¹ ช่างปูนรับจ้างรายวันในตัวเมืองขอนแก่น ก็เล่าว่า “ก่อนหน้าจะมาติดตามเสื้อแดง พี่ก็ทำงานไปวัน ๆ มีปัญหาอะไรเกี่ยวกับการบ้านการเมืองก็มักจะพูดว่า ช่างมัน ตลอด แต่พอตามวิทย์ ที่วีเสื้อแดงมาก ๆ เข้าพี่เห็นชัดเลยว่า พี่จะพูดว่าช่างมันไม่ได้ เพราะการเมืองมันเกี่ยวกับเรา มาก เราต้องลูกมารักษาสิทธิของเรา”

การสร้างกรอบความคิดหลักโดยมวลชน: ชนชั้นและความ ไม่เท่าเทียมกัน

ที่ผ่านมามวลชนมีความพยายามสร้างความหมายความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางออกของปัญหาด้วยตัวเอง ชาวบ้านมีสำนึกถึงความยุติธรรม อารมณ์ และความรู้สึกของการเป็นพลเมืองชั้นสองที่ไหลเวียนอยู่ตลอดเวลา ก่อนหน้ารัฐประหาร จนสามารถสร้างจินตนาการร่วมของมวลชน ถึงสังคมไทยที่พวกเขาคาดหวังไว้ โดยจะต้องผ่านกระบวนการที่เป็นพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย นั่นก็คือการเลือกตั้ง ตัวอย่างเช่น บ้านึก²²² วัย 44 ปี อาชีพค้าขาย และยังรับหน้าที่เป็น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านด้วย เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “บ้าเกิดมาก็เห็นแต่เขาถูกดูแคลนคนบ้านเรา ว่าโง่บ้าง ไร้การศึกษาบ้าง จะทำอะไรก็กลัวตลอดเวลากลัวว่าเขาจะด่า ความไม่ยุติธรรมนี้เราสัมผัสมานานแล้ว” พี่ปราณี²²³ เล่าว่า “พี่เพิ่งร่วมชุมนุมแบบจริงจังกับเสื้อแดงเมื่อหลังปี 53 ที่เขายิงพวกเสื้อแดง แต่ก่อนหน้านั้นไม่ใช่พี่ไม่รู้ไม่เห็นนะเราก็มีคำถามหลายอย่างในหัว ก่อนหน้าก็ติดตามข่าวสารอยู่ตลอดเวลา แล้วก็ได้คำตอบว่าต้องโค่นพวกอำมาตย์ บ้านเมืองก็จะดีขึ้นเป็นประชาธิปไตย” และ ลุงมี อธิบายว่า “ตอนแรกเห็นเขารัฐประหารก็รู้สึกไม่พอใจแต่ก็อยู่แค่หน้าจอ พอได้รู้ข่าวอะไรมากขึ้นก็ยิ่งโกรธและโมโหมากเลยออกมาประท้วงกับคนเสื้อแดง”

ความหมายที่มวลชนสร้างขึ้นเกิดจากความคาดหวังของมวลชนเอง เป็นความต้องการที่จะเลื่อนชนชั้นทางสังคมของตนเอง พลังของความคาดหวังนี้ได้กระตุ้นให้ชาวบ้านจนทำให้เขาให้ความสำคัญกับสิ่งที่จะช่วยให้ชาวบ้าน “ลืมตาอ้าปากได้” “ช่วยให้เขาได้พ้นจากความยากจนนี้” ซึ่งก็ได้สร้างสำนึกทางชนชั้นรวมถึงเป็นแรงบันดาลใจให้ชาวบ้านรู้สึกว่าคุณเองมีความหวังในปริมาณทลทางการเมืองด้วยของชาวบ้านขึ้นมาให้เห็นชัดขึ้น โดยพี่เด่น²²⁴ อธิบายว่า “พอเขามา

²²¹ พี่พร, สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2562.

²²² บ้านึก, สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2562.

²²³ พี่ปราณี, สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2562 .

²²⁴ พี่เด่น, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2562.

เป็นนายกรัฐมนตรียิบจับอะไรก็เป็นเงิน นโยบายเขาช่วยชาวบ้านอย่างเรา ไม่ต้องไปทำงานไกลบ้าน ขยันทำงานก็ได้เงินเยอะหน่อย พอส่งค่างวดรถ ส่งเงินให้ลูกปเรียนหนังสือในเมือง ช่วงนั้นชีวิตเราดีขึ้นเยอะ แล้วก็หวังว่ารุ่นลูกมันจะดีขึ้นกว่านี้ เพราะลูกได้เรียนหนังสือสูง เรียนที่ดีดี พ่อแม่อีกจะสบาย” ส่วนของน้ารวง²²⁵ อายุ 48 ปี เกษตรกรปลูกข้าวในอำเภอเมืองขอนแก่น น้ารวงได้เริ่มอาชีพเกษตรกรรมตั้งแต่เรียนจบ ป.4 หลังจากนั้นด้วยความยากจนของครอบครัวเลยต้องออกมาช่วยครอบครัวทำนาปลูกข้าว ช่วงฤดูที่ไม่ใช่ฤดูเพาะปลูกก็จะทำงานรับจ้างทั่วไปในหมู่บ้าน และได้เข้าร่วมขบวนการเสื้อแดงช่วงหลังเหตุการณ์รัฐประหาร 2549 น้ารวง เล่าให้ฟังว่า “แต่ก่อนช่วงทักษิณปลูกข้าว รัฐบาลก็เข้ามาดูแลคอยกำหนดราคาให้ คนทำนาก็ทำด้วยความสบายใจ ไม่ต้องมานั่งกังวลว่าราคาปีนี้เป็นยังไง จะได้เงินให้ลูก จะมีเงินใช้หนี้ ธกส.ไหม เราก็เลยกล้าคิดว่าจะลงทุนอะไรเพิ่มเติม จะออกรถกระบะไว้ขนข้าวเวลาหน้านา ไม่ใช่เวลาหน้านา ก็เอาไว้รับจ้างทั่วไป เขาดูแลช่วยเหลือเราทุกอย่าง แต่ตอนนี้เราไม่กล้าคิดเลย คิดอยู่อย่างเดียวว่าจะเอาเงินที่ไหนใช้หนี้เขา กู้หนี้ยืมสินมาเยอะมาก”

นอกจากนั้นมวลชนยังมีจินตนาการร่วมกันถึงสำนึกของความไม่เท่าเทียมในชีวิตประจำวันของชาวบ้านเอง จนเกิดความหวังว่าสักวันหนึ่ง พวกเขาเหล่านี้จะเท่าเทียมกับ “พวกชนชั้นสูง” ที่คอยดูถูกพวกเขา สำนึกดังกล่าวได้สร้างจินตนาการทำให้วาทกรรมว่าด้วย “ไพร่-อำมาตย์” มีตัวตนที่ชัดเจนมากขึ้น มีความรู้สึกร่วมกันในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน อย่างไรก็ตามสิ่งที่พึงพิจารณาคือ เมื่อใดก็ตามที่มีสำนึกของความเป็นส่วนหนึ่งซึ่งกันและกัน ย่อมส่งผลให้เกิดความเป็นอื่นที่ถูกกีดกันออกจากอาณาบริเวณที่สร้างขึ้นด้วย อย่างที่ ลุงหวัง²²⁶ ผู้สนับสนุนขบวนการเสื้อแดง เล่าว่า “ลูกถูกตำรวจจับ ข้อหาเมาแล้วขับ ตำรวจทำกับเราสารพัด ทั้งดูถูก เพียงเพราะเราจน ทำอย่างกับเราไม่ใช่คน เดินเข้าไปก็มองตั้งแต่หัวจรดเท้า คำพูดก็ถามว่าเราจะมีปัญญาจ่ายไหม น้ำตามันไหลออกมาเลยตอนนั้น แค้นใจมาก ๆ กับพวกที่โดนข้อหาเหมือนกัน แต่เขามีเงินเป็นลูกเจ้าของร้านทองในเมือง กลับทำกับเขาก็อีกอย่างหนึ่ง ดูสิปัญหามันก็มาจากพวกนี้แหละที่คิดว่าตัวเองสูงส่งกว่าคนอื่นเขา จะเรียกว่าเท่าเทียมยังไงล่ะ” และ น้าอ้วน²²⁷ ข้าราชการครูในโรงเรียนประถมประจำตำบล ได้รับฉายาจากชาวบ้านว่า “ครูเสื้อแดง” ก็เล่าให้ฟังว่า “ตอนเป็น

²²⁵ น้ารวง, สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2562.

²²⁶ ลุงหวัง, สัมภาษณ์, 22 เมษายน 2562.

²²⁷ น้าอ้วน, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2562.

วัยรุ่นไปเรียนพิเศษที่กรุงเทพฯ เคยถูกดูถูกว่าเป็นคนโง่เขลาเบาปัญญา ชื่อไร้เดียงสา เอาเราไปล้อเลียนเพียงเพราะเราเป็นคนจากภาคอีสานตัวเองเลยตั้งใจสอบเป็นข้าราชการจะได้มีเกียรติมีศักดิ์ศรีแบบเขาขึ้นมาบ้าง” เมื่อชาวบ้านมีจินตนาการเกี่ยวกับชนชั้นที่ต่ำของตัวเอง ทำให้สิ่งที่ตามมาเพื่อทดแทนหรือชดเชยปัญหาดังกล่าวคือ ความต้องการที่จะเลื่อนชนชั้นของตนเองให้สูงกว่าที่เป็นอยู่ ดังที่บ้านบอกล่าว “เราก็หวังว่าวันหนึ่งจะได้มีเท่าเขา บ้าก็ไม่อยากอยู่แค่นี้หรอก บ้าก็ต้องหาทางให้ดีขึ้นกว่านี้ให้ได้” การประกอบสร้างกรอบโครงความคิดของมวลชนเอง แสดงให้เห็นถึงความพยายามสร้างความหมายความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตัวของมวลชนเอง เพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงการตีความที่หลากหลายของชาวบ้าน และสร้างความชอบธรรมให้กับตัวของมวลชนเอง

การเชื่อมโยงกรอบโครงความคิดในขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น

ในส่วนนี้จะวิเคราะห์การเชื่อมโยงกรอบโครงความคิด หรือการเชื่อมโยงระหว่างมวลชนเสื้อแดงกับขบวนการเสื้อแดงว่ามีกระบวนการอย่างไร จนเป็นเหตุให้ความคับแค้นใจ ความโกรธปะทุออกมา ทั้งการเชื่อมโยงระหว่างกรอบโครงความคิดของตัวแสดงทั้งสองระดับสามารถเปลี่ยนให้มวลชนผู้เฝ้ามองมาเป็นผู้สนับสนุนขบวนการ ในระดับที่แตกต่างหลากหลาย

กระบวนการอันดับแรกของขบวนการเคลื่อนไหวเสื้อแดงคือ ความพยายามที่จะรวบรวมและระดมมวลชนที่มีความเห็นพ้องต้องกันในประเด็นปัญหาทางการเมือง เพื่อขยายการรับรู้ของขบวนการให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งมีการเชื่อมโยงในระดับปัจเจกชนที่มีความคิด อารมณ์ความรู้สึกที่คล้ายคลึงกันเข้าด้วยกัน เนื่องจากแกนนำหลายคนในท้องถิ่นตระหนักดีว่าในแต่ละพื้นที่ที่มีความไม่พอใจสะสมอยู่ในพื้นที่ก่อนหน้าจะมีขบวนการเสื้อแดงอยู่แล้ว สิ่งที่แกนนำควรทำเป็นอันดับแรกคือรวบรวมชาวบ้านที่ไม่พอใจเข้าด้วยกันก่อนเป็นอันดับแรก ดังที่ พี่อานนท์²²⁸ ให้สัมภาษณ์ว่า “ชาวบ้านไม่พอใจตั้งแต่เหตุการณ์รัฐประหาร 2549 แล้ว ชาวบ้านก็ได้อธิบายสาเหตุแตกต่างกันออกไปตามที่ตัวเองเชื่อ” โดยช่วงแรกชาวบ้านได้ใช้พื้นที่ทางสังคมที่ตนเองมี ไม่ว่าจะเป็น งานวัด งานบุญต่าง ๆ ตลาด สนทนาเกี่ยวกับเหตุการณ์การเมืองที่เกิดขึ้น ดีความตามความ

²²⁸ พี่อานนท์, สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2562.

เข้าใจตนเอง เกิดการรวมกลุ่มกันขึ้นด้วยตัวของมวลชนเองในเบื้องต้น ป้าสี²²⁹ เล่าว่า “ก่อนหน้านี้ที่เขารัฐประหารกัน พวกบ้าคุยกันก่อนที่แกนนำจะลงมาให้ความรู้เราอีก พวกบ้าโมโหที่เขามายึดอำนาจทักษิณ” การรวมตัวของผู้ไม่พอใจในระดับบ้านก่อนหน้าที่เขาจะรู้จักและเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นถูกตอกย้ำโดย น้ำสมาน²³⁰ คนชั้นรถสองแถว ว่า “ตอนยึดอำนาจใหม่ ๆ โกรธมาก ได้คุยกับผู้โดยสารเขาก็โกรธ โมโห เพราะเขากลัวว่านโยบายต่าง ๆ ที่ทักษิณทำก็จะหายไปด้วย”

สิ่งเหล่านี้เอง แกนนำขบวนการเสื้อแดงท้องถิ่นได้ตระหนักดีว่าอารมณ์ ความรู้สึกของคนในพื้นที่เป็นอย่างไร เพราะแกนนำเหล่านี้ใกล้ชิดกับชาวบ้านอยู่แล้ว ไม่ว่าจะ เป็น นักการเมืองท้องถิ่น อดีตข้าราชการที่ชาวบ้านนับถือ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น เลือกลงคือ การเชื่อมโยงกรอบโครงความคิดระหว่างปัจเจกบุคคลกับองค์กรการเคลื่อนไหว มิใช่การยกระดับจิตสำนึกหรือการเปลี่ยนแปลงกรอบโครงความคิด เพราะจะต้องใช้ระยะเวลาและมีกระบวนการที่ซับซ้อนยิ่งกว่า อย่างที่ เฮียเฮง²³¹ ให้สัมภาษณ์ว่า “เราอยู่กับชาวบ้านตลอด ทำไมจะไม่รู้ว่าชาวบ้านคิดอะไร ต้องการอะไร ตอนนั้นชาวบ้านบางคนเขาสงสัยบางคนก็โกรธแล้ว” กระบวนการแรกของแกนนำที่ทำคือ “เราพยายามรวบรวมชาวบ้านที่มีอารมณ์โกรธ และหาคำตอบให้กับชาวบ้านที่สงสัย” ซึ่งช่วงแรกก็ได้ใช้ศาลาประชาคมของหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านพบปะพูดคุยกับชาวบ้าน บางหมู่บ้านก็ใช้ลานบ้านของมวลชนเองที่มีความกระตือรือร้นทางการเมืองและมีทรัพยากรที่จำเป็นต่อการเคลื่อนไหว ในช่วงหลังรัฐประหาร 2549 โดยภายหลังก็กลายเป็นแกนนำหมู่บ้านเสื้อแดงที่ขอนแก่น มวลชนรายหนึ่งได้อธิบายเหตุการณ์ในช่วงแรกก่อนการเคลื่อนไหวกับเสื้อแดง ให้ผู้ศึกษาฟังว่า “ตอนแรก ๆ เขามาถามเรา มาคุยกับเรา ก็เหมือนได้ระบาย มาทำให้เราคิดอะไรมากกว่าที่เราเคยรู้มา”

เมื่อมีการขยายการขยายการรับรู้ของมวลชนผ่านการรวบรวมความเห็นพ้องต้องกันในประเด็นปัญหาทางการเมือง ลำดับต่อมาคือการตั้งศักยภาพของมวลชนผ่านกระบวนการแสดงผลประโยชน์ให้ชัดแจ้ง (frame articulation) ซึ่งแกนนำได้เชื่อมต่อประสบการณ์ของชาวบ้านที่ยึดเหนี่ยวกันไว้ผ่านการประกอบสร้างความจริง เพื่อเป็นแนวทางการตีความของชาวบ้านเกี่ยวกับ

²²⁹ ป้าสี, สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2562.

²³⁰ น้ำสมาน, สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2561.

²³¹ เฮียเฮง, สัมภาษณ์, 26 มีนาคม 2562.

ประเด็นปัญหาทางการเมืองที่เกิดขึ้น แกนนําได้สะท้อนผ่านบทสัมภาษณ์ของพีเริง²³²ว่า “เราลงพื้นที่ ลงไปหาชาวบ้าน อธิบายให้เขาฟัง ยกตัวอย่างมองความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ชาวบ้านก็เข้าใจได้ง่าย” ชาวบ้านก็ได้สัมผัสถึงความยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมผ่านคำอธิบายต่าง ๆ ของแกนนำที่ชาวบ้านเห็นพ้องต้องกันกับแกนนำ เพราะมันสอดคล้องกับความจริง ประสบการณ์ที่พวกเขาจะต้องเจออยู่ตลอดเวลาในชีวิตประจำวันของเขา “พอแกนนำมาคุยกับลุง อธิบายเยอะเยาะไปหมด ลุงเห็นด้วยทุกอย่างเลย มันมาผสมกับความแค้นของลุงที่ถูกดูถูกเหยียดหยามอยู่แล้ว มันตรงกับสิ่งที่ลุงเคยเจอ” มวลชนหลายต่อหลายคนได้สะท้อนออกมาคล้ายคลึงกัน คือ “สิ่งที่แกนนำพูดกับความเป็นจริงมันตรงกัน” เมื่อเป็นเช่นนี้เองก็ได้ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในผลประโยชน์ของมวลชน หากเข้าร่วมกับขบวนการเสื้อแดง ซึ่ง บ้าแดง เล่าว่า “ฟังเขาพูดแล้วน้ำตาไหล ทำไมเขาทำกับเราได้ขนาดนี้ เราไม่สู้ใครจะสู้” ลุงตี่²³³ เสริมว่า “ตอนนั้นเราไม่มีอะไรจะไปสู้หรอก มีแค่สองมือสองตีนกับใจ” และอีกอย่างคือการสร้างความหวังให้เกิดขึ้นกับมวลชนว่าหากเข้าร่วมกับขบวนการเสื้อแดง ความหวังนี้เองเป็นสิ่งหล่อเลี้ยงอุดมการณ์ของมวลชน ฟีนิด²³⁴ หญิงวัยกลางคนอาชีพลูกจ้างรายวัน ที่เคยโดนดูถูกจากเจ้านายเพียงเพราะชอบทักซิณ เล่าว่า “พี่มีลูก พี่ก็อยากให้ลูกไม่ต้องเจอแบบพี่ เราไม่ทำใครจะทำละ” กระบวนการตีความนี้เองเป็นการประกอบสร้างความจริงเกี่ยวกับตัวมวลชนเอง ได้เสริมแรงให้พลังในการต่อสู้ของมวลชน ผ่านการนับว่าพวกเขาคือเครื่องมือสำคัญในการเปลี่ยนแปลงสังคม และยอมรับว่าพวกเขาคือส่วนสำคัญของโครงสร้างขบวนการเคลื่อนไหว

กระบวนการแสดงผลประโยชน์ให้ชัดเจน (frame articulation) การทำให้กรอบโครงความคิดมีชีวิตชีวามากขึ้น ทำให้ชาวบ้านกลายมาเป็นผู้สนับสนุนและเข้าร่วมมาปฏิบัติทางการเมืองร่วมกับขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น ในทุกช่วงเวลาของการเคลื่อนไหวจำเป็นต้องสร้างแนวทางการตีความให้กับปรากฏการณ์ใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา สิ่งนี้เองกลายมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและสร้างการตีความของมวลชนให้อยู่ในกรอบโครงความคิดเดียวกัน สร้างความรู้สึก การรับรู้ที่จำเป็นต้องลุกขึ้นมาปฏิบัติทางการเมืองโดยเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น

²³² พีเริง, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2562.

²³³ ลุงตี่, สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2562.

²³⁴ ฟีนิด, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2562.

เชื่อมโยงปัจเจกบุคคลและกรอบความคิดของขบวนการเสื้อแดงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้มวลชนยังคงสนับสนุนและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการเสื้อแดงอยู่

ในกระบวนการสร้างกรอบความคิดทางการเมืองของคนเสื้อแดงขอนแก่นจะเห็นได้ว่าการสร้างกรอบความคิดที่ขบวนการเสื้อแดงได้เลือกใช้กรอบความคิดหลักของความยุติธรรมประสบความสำเร็จในแง่ของการก่อให้เกิดการตีความที่มีเป้าหมายเหมือนกัน สร้างความชัดเจนให้ขบวนการเคลื่อนไหว และสร้างความมีชีวิตชีวาให้กรอบความคิด จนสามารถเปลี่ยนจากสาธารณะชนผู้เฝ้ามองให้กลายเป็นผู้สนับสนุน เมื่อมีการรณรงค์ผ่านกรอบความคิดหลัก “ความยุติธรรม” รวมทั้งกรอบความคิดได้สร้างก็ความชอบธรรมให้กับกิจกรรมการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดง อย่างไรก็ตามการสร้างและเชื่อมโยงกรอบความคิดระหว่างแกนนำกับมวลชนก็หาได้เป็นไปด้วยความราบรื่นไม่ หากแต่มีความซับซ้อนปะทะ ต่อกันของตัวแสดงหลักทั้งสองภายในขบวนการด้วย เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่า มวลชนไม่ได้ถูกแกนนำชักจูง จูงใจได้อย่างง่ายดาย

บทที่ 6

เมื่อมวลชนเสื้อแดงปฏิเสฐ ความเป็น “แดง”: ความเป็นอิสระของมวลชน และการผลิตซ้ำกรอบความคิดทางการเมือง ของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น

บทนี้นำเสนอให้เห็นแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการปรับใช้กรอบความคิดที่ถูกสร้างขึ้นอย่างหลากหลายในขบวนการ รวมถึงการให้ความหมายใหม่กับกรอบความคิด ในบริบทของความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยในแต่ละช่วงเวลา สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงพลังของกรอบความคิดใดกรอบความคิดหนึ่งมีพลังมากน้อยเพียงใดนั้น สามารถสังเกตผ่านสองประเด็นคือ หนึ่งการสร้างความตระหนักถึงความเป็นอิสระของมวลชนจากแกนนำเพื่อแสดงให้เห็นถึงความพยายามของมวลชนคนเสื้อแดงที่ต่อสู้ ต่อรองกับความหมายที่ถูกประกอบสร้างขึ้นจากสังคม และ ประเด็นที่สองคือกระบวนการผลิตซ้ำกรอบความคิดทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น ในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อรักษา ส่งต่อกรอบความคิดทางการเมืองที่ถูกประกอบสร้างขึ้น

การสร้างความตระหนักถึงความเป็นอิสระของมวลชนจากแกนนำ

การสร้างความรู้เกี่ยวกับมวลชนคนเสื้อแดง ที่มักจะถูกมองว่า “ถูกแกนนำจูงจมูก” “เหมือนสัตว์” “เขาให้ทำอะไรก็ทำ” ตรงกันข้ามกับสิ่งที่งานวิจัยชิ้นนี้ค้นพบ จากการสัมภาษณ์พูดคุยกับมวลชนในระดับชาวบ้านที่มีปฏิบัติการทางการเมืองทั้งในระดับที่เข้มข้น และมวลชนที่คอยให้กำลังใจหน้าจอ ผู้ศึกษาก็พบว่า มวลชนเหล่านี้ไม่ได้มีลักษณะที่เป็นไปตามข้อกล่าวหา หรือ มุมมองตามที่ขบวนการฝั่งตรงข้ามมอง หากแต่มีความพยายามที่จะแสดงให้เห็นว่า พวกตนไม่ได้ถูกแกนนำชักจูง จูงใจ ได้อย่างง่ายดาย ผู้ศึกษาพบการต่อสู้ ต่อรอง รวมถึงการทำทนายของมวลชนต่อแกนนำเองด้วย การพยายามแยกตนเองให้เป็นอิสระจากแกนนำในส่วนกลาง โดยฉายภาพตนเองให้มีความแตกต่างและแกนนำไม่สามารถที่จะควบคุมพวกเขาได้อย่างง่ายดาย เช่น น้ำสุธิ²³⁵ เล่าว่า “เวลาแกนที่แกนนำพูด ชาวบ้านเขาก็ไม่ได้เชื่อทุกครั้งหรอก แต่เขาเอามาคิดก่อนว่าที่เขาพูดจริงไหม เป็นอย่างที่เขาพูดไหม ไม่ใช่หลับหูหลับตาเชื่อ ถ้าเขาพูดไม่จริงเราก็คงไม่มา

²³⁵ น้ำสุธิ, สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2562.

ร่วมกับเขาหรือ ชาวบ้านก็ไม่ได้โง่งนะ” น้ำสุธิ²³⁶ อธิบายเพิ่มเติมว่า “อย่างตอนที่เสื้อแดงชุมนุมกัน ที่ถนนอักษะ พวกกันชูแนวคิด เราชักพระบรม น้ำก็รู้สึกว่ามันไม่น่าจะถูกต้องนะ เพราะในตอนที่เราเรียกร้องความเท่าเทียมแต่ก็ยังจะเชิดชูอีกคน ตอนนั้นก็เลยรู้สึกเฉย ๆ กับการชุมนุม”

อย่างบ้านึก²³⁷ มวลชนผู้สนับสนุนประกอบอาหารเลี้ยงผู้ชุมนุมขบวนการเสื้อแดงใน จังหวัดขอนแก่น เวลาได้ฟังปราศรัยหรือเวลาที่แกนนำลงพื้นที่พบปะกับชาวบ้าน คุณบ้านึกได้ไตร่ตรอง ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิด อุดมการณ์ระหว่างขบวนการด้วย เพื่อทดสอบแนวคิดของตนเอง กับขบวนการฝ่ายตรงข้าม เล่าให้ผู้ศึกษาฟังว่า “มีคนเคยบอกว่าบ้านึกคิดที่มาร่วมขบวนการเสื้อแดง บ้านึกเลยรู้สึกอยากรู้เหมือนกันว่าเขาพูดจริงไหม หรือเราคิดผิดจริง ๆ เลยมานั่งฟังนั่งดูทีวีเสื้อเหลือง ดูได้คืนเดียวไม่ดูอีกเลย ไม่ชอบ เลอะเทอะมาก ไม่ตรงกับความจริงที่เกิดขึ้นเลยในบ้านเมือง แล้วบ้านึกก็ไม่ได้คิดผิดเลยที่มาร่วมกับพี่น้องเสื้อแดง”

บางครั้งมวลชนไม่เห็นด้วยกับแกนนำไปหมดทุกอย่าง อย่างเช่น เรื่องของการนำป้าย “สถาปนาสาธารณรัฐไทยใหม่” มาติดหน้าหมู่บ้าน เนื่องจากมีชาวบ้านบางคนในหมู่บ้านเสื้อแดงเอง บอกกล่าวถึงความกังวลกับข้อความดังกล่าวและไม่สบายใจกับแนวคิดเบื้องหลังที่มาของคำ ซึ่งอาจจะส่งผลด้านลบต่อขบวนการในการเสื้อแดงในขอนแก่นด้วย ส่งผลให้แกนนำได้ตัดสินใจตามความเห็นของชาวบ้านที่จะไม่ติดป้ายดังกล่าวไป ประเด็นนี้ พี่วาสนา²³⁸ ข้าราชการครู “ในฐานะผู้ทำงานวัฒนธรรม” การเรียนการสอนระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนประถมศึกษาประจำหมู่บ้าน ซึ่งแสดงตนชัดเจนว่ามีแนวคิดทางการเมืองสนับสนุนขบวนการเสื้อแดง สังเกตได้จากสติ๊กเกอร์ติดรถยนต์คำว่า “ไพร่” ไว้ท้ายรถของพี่วาสนา เขาเล่าให้ฟังว่า “ตัวพี่เองไม่ได้ไม่เห็นด้วยกับข้อความที่จะติดนะ เพียงแต่ว่ามีชาวบ้านบางคนซึ่งเป็นเสื้อแดงเอง เขาไม่สบายใจ เราก็ทำหน้าที่คอยประสานงาน ชาวบ้านกับแกนนำ ซึ่งชาวบ้านก็รู้แหละว่าข้อความนี้มีความหมาย หรือจะต้องการสื่ออะไร พี่ก็เลยไปบอกแกนนำ เขาก็ดีนะ เขาฟังเรา เขาก็ติดหมู่บ้านอื่นแทน”

นอกจากนี้แล้วมวลชนเสื้อแดงขอนแก่นก็มีความพยายามแสดงออกถึงการคัดค้านไม่พอใจและพร้อมที่จะแตกหักอย่างชัดเจนกับแนวทางการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงคือ ใน

²³⁶ น้ำสุธิ, สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2562.

²³⁷ บ้านึก, สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2562.

²³⁸ พี่วาสนา, สัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2562.

ประเด็น “นิรโทษกรรมเหมาเข่ง” หรือ “นิรโทษกรรมฉบับสุดซอย” โดยชี้ว่าเป็นความพยายามก้าวข้ามความรู้สึกการเป็น “เหยื่อ” และให้ภัย “ฆาตกรที่ฆ่าพี่น้องเรา” เนื่องจากผู้ที่แบกรับต้นทุนการให้ภัยนั้นกลับกลายเป็นตัวเหยื่อของความรุนแรง ในปี พ.ศ. 2556 สมัยรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร มีการดำเนินการนำร่างพระราชบัญญัติ “นิรโทษกรรมเหมาเข่ง” หรือ “นิรโทษกรรมฉบับสุดซอย” มีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “ร่าง พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน” เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร มีวัตถุประสงค์ต้องการนิรโทษกรรมผู้ต้องขังจากคดีเผาศาลากลางจังหวัดจากเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองในปี 2553 ร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าวให้มีผลนิรโทษกรรมครอบคลุมหลายฝ่าย ทั้ง “ฝ่ายพันธมิตรฯ และฝ่าย นปช.” ที่สำคัญยังรวมถึง “พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ และนายสุเทพ เทือกสุบรรณ” นำมาซึ่งความไม่พอใจของมวลชนเสื้อแดงขอนแก่นอย่างมาก เช่น น้ำสมาน²³⁹ อธิบายว่า “จะไปยกโทษให้พวกฆาตกรทำไม คนทำควรรับผิดชอบ อย่าปล่อยให้ฆาตกรลอยนวล” สอดคล้องกับ บ้ายุพิน²⁴⁰ เล่าว่า “บ้ารู้สึกไม่เป็นธรรมเลยกับการยกโทษให้พวกฆาตกร บ้าโกรธพวกแกนนำเสื้อแดงโกรธรัฐบาลมากนะ คิดได้ยังไง ไม่เห็นหัวพวกบ้าที่ออกไปประท้วงเคียงข้างพี่น้องเสื้อแดงเลย”

แต่ในขณะเดียวกัน ความพยายามของชาวบ้านมวลชนคนเสื้อแดง บางคนที่ต้องการแสดงออกว่าตนเองมิได้อยู่ใต้อาณัติของแกนนำ ไม่ตั้งคำถามหรือสงสัยกับสิ่งที่แกนนำได้แสดงออกมา โดยน้ำบำเพ็ญ²⁴¹ หญิงวัยกลางคน อาชีพพนักงานบริษัทเข้าร่วมขบวนการเสื้อแดงในการชุมนุมในตัวเมืองขอนแก่นแทบทุกครั้ง เล่าว่า “ทุกครั้งที่ไม่ไปร่วมชุมนุมเตรียมตัวมาอย่างดี ไม่เคยกินข้าวกินน้ำของที่เขาเอามาแจกเลย เพราะตัวเองคิดว่าถ้ากินแล้วคนอื่นจะมองว่ามาเพราะของฟรีหรือโดนเอาเงินมาล่อ เราอยากบอกกับคนอื่นว่าเรามาเพราะอุดมการณ์” สิ่งนี้เองสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของมวลชนคนธรรมดาที่เข้าใจ และตระหนักว่าขบวนการเสื้อแดงมีภาพที่สังคมหรือฝั่งตรงข้ามรับรู้เกี่ยวกับขบวนการเสื้อแดงอย่างไร จึงอยากที่จะแสดงให้เห็นถึงการพยายามแยกตัวเป็นอิสระจากแกนนำ เพื่อตอบโต้กับการรับรู้หรือวาทกรรมที่มีต่อขบวนการเสื้อแดงโดยให้ความสำคัญกับศักยภาพของมวลชนเสื้อแดงในแง่ของอุดมการณ์และแสดงออกในลักษณะของ

²³⁹ น้ำสมาน, สัมภาษณ์, 30 ธันวาคม 2561.

²⁴⁰ บ้ายุพิน, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2562.

²⁴¹ บ้ำบำเพ็ญ, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2562.

การคิดเองเป็นดูแลตัวเองได้ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น เช่นเดียวกับ บ๊านะ²⁴² ที่เล่าว่า“เวลาที่มีชุมนุมในเมือง เขาจะมีรถมารับ บางทีก็รถกระบะ บางทีก็รถสองแถว เวลาคนอื่นมองเขาก็จะมองแล้วว่า เนี่ยเห็นไหมแค่แกนนำมีรถมารับ มีข้าวให้กินมันก็พากันไปแล้ว เราไม่อยากจะเขามองอย่างนั้น เวลาที่มีชุมนุมเลยเอารถตัวเองไปกับเพื่อน กินข้าวกันตามร้านในเมืองแล้วค่อยไปร่วมชุมนุมกับเขา เวลาคนถามเกี่ยวกับแกนนำเราก็บอกไปว่า แกนนำไม่ใช่พอเรา เรามีความคิดของเราไม่จำเป็นต้องเชื่อแต่แกนนำ”

ประเด็นเรื่องการสร้างความตระหนักถึงความเป็นอิสระของมวลชนจากแกนนำ ที่ผู้ศึกษายกมานี้มีความน่าสนใจที่จะช่วยให้เข้าใจถึงความหลากหลายของมวลชน และชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนของการระดมมวลชนคนเสื้อแดงที่จังหวัดขอนแก่น มิใช่ภาพมายาคติที่รับรู้กันในสังคมว่าเมื่อแกนนำสั่งหรือแกนนำพูดสิ่งใดแล้วมวลชนจะเชื่อโดยปราศจากการต่อรอง ต่อสู้และทำทนายในบางประเด็นที่พวกเขาตีความว่าเป็นประเด็นที่อาจจะส่งผลกระทบต่อมวลชน รวมถึงต่อขบวนการเอง และอีกทั้งความพยายามแยกตัวเป็นอิสระจากแกนนำของมวลชนยังเป็นการตอบโต้ข้อกล่าวหาของขบวนการตรงข้ามขบวนการเสื้อแดง ดังจะเห็นได้จากการที่ขบวนการตรงข้ามมักมีมุมมองต่อมวลชนคนเสื้อแดงว่า “โง่ จน เจ็บ” การความพยายามแยกตัวเป็นอิสระจากแกนนำจึงเป็นความพยายามลบล้างและได้กลับครอบครองความคิดของขบวนการตรงข้ามด้วย

ช่องทางการผลิตซ้ำกรอบความคิดทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น

การวิเคราะห์กระบวนการผลิตซ้ำกรอบความคิดของคนเสื้อแดงขอนแก่น งานวิจัยชิ้นนี้พบว่า กระบวนการผลิตซ้ำกรอบความคิดของคนเสื้อแดงเป็นไปเพื่อค้ำชู หล่อเลี้ยงให้ขบวนการยังคงมีพลังในการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา การเคลื่อนไหวหรือปรากฏการณ์ของในท้องถิ่นเมื่อเข้าร่วมการเคลื่อนไหวกับขบวนการเสื้อแดงที่เกิดขึ้นในจังหวัดขอนแก่น ได้สะท้อนให้เห็นว่า หนึ่ง พวกเขามีตัวตนอยู่ "ชุมชน" มากยิ่งขึ้น สอง ค้นพบการคนเสื้อแดงเชื่อมโยงตนเองกับคนอื่น ๆ และสังคมการเมืองมากยิ่งขึ้น และสามกระบวนการผลิตซ้ำกรอบความคิดทางการเมืองของคนเสื้อแดงได้ปรับเปลี่ยน สร้างความหมายใหม่ โดยใช้ประโยชน์จากกรอบความคิดทางการเมืองของตนเองด้วย

²⁴² บ๊านะ, สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2562.

หนึ่ง การมีตัวตนของคนเสื้อแดงใน “ชุมชน” กระบวนการผลิตซ้ำกรอบโครงความคิดของ ขบวนการเสื้อแดงได้สร้างความตระหนักถึงการดำรงอยู่และการมีตัวตนทางการเมืองของคนเสื้อแดงในแต่ละคน เป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกของคนเสื้อแดงขึ้น โดยขบวนการเสื้อแดงเป็นผู้ผลิตจินตนาการเหล่านี้ผ่านเครื่องมือต่าง ๆ ของขบวนการ องค์ประกอบ 3 สิ่งสำคัญในการสร้าง จินตนาการจัดระเบียบความเป็นคนเสื้อแดงคือ 1) สีแดง 2) การเข้าไปมีส่วนร่วมกับขบวนการ 3) ประชาธิปไตย รวมทั้งขบวนการเสื้อแดงเองได้ยอมรับการดำรงของพวกเขา ครูสุนีย์²⁴³ เห็นว่า “เวลา อยู่โรงเรียนครูหลายคนเป็นเสื้อเหลือง ตัวเองก็รู้สึกโดดเดี่ยว แต่พอมาอยู่ กินกับคนเสื้อแดงมัน เหมือนเป็นที่ที่ของตัวเอง ทุกคนฟังเรา ยอมรับเรา” รวมถึงมวลชนการตระหนักว่าพวกเขาเหล่านี้ เป็นตัวแสดงหนึ่งที่มีความสำคัญไม่ต่างไปจากตัวแสดงอื่นใน “ชุมชน” ที่เรียกว่าขบวนการเสื้อแดง ดังที่บ้าแดง²⁴⁴ ให้ข้อมูลว่า “เวลาไปชุมนุมกับพี่น้องเสื้อแดงรู้สึกเหมือนเป็นญาติพี่น้องกันเสมอ ทุกคนต้อนรับเราดีมาก ๆ ไม่เหมือนมาชุมนุมประท้วงเลย เหมือนมางานบุญมากกว่า (หัวเราะ)” ทว่าการผลิตซ้ำกรอบโครงความคิดของขบวนการเสื้อแดงได้เข้าไปมีอิทธิพลในชีวิตประจำวันของผู้ร่วม ขบวนการ และได้เป็นแก่นแกนการจัดระเบียบขบวนการเคลื่อนไหวเองด้วย อย่างเช่น ลุงมา²⁴⁵ อธิบายว่า “ตอนการเมืองแรง ๆ เวลาไปทำงานก็หาผ้าแดง หมวกแดง หรืออะไรก็ได้ให้คนอื่นรู้ว่า เราเห็นด้วยกับเสื้อแดง เราต่อต้านเผด็จการ บางคนก็มองว่าลุงบ้าการเมือง แต่ลุงอยากให้คนอื่นรู้ว่าลุงภูมิใจว่าเป็นเสื้อแดงและอยากได้ประชาธิปไตย”

สอง การผลิตซ้ำกรอบโครงความคิดทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดงทำให้คนเสื้อแดง เชื่อมโยงตนเองกับคนอื่น ๆ และสังคมการเมืองมากยิ่งขึ้นจนกลายเป็นเครือข่ายทางสังคม (network space)²⁴⁶ กรอบโครงความคิดของขบวนการเสื้อแดงได้เปิดพื้นที่ทางการเมืองให้กับผู้คน ในท้องถิ่นและกลายมาเป็นฐานการรวมตัวของขบวนการเสื้อแดง การผลิตซ้ำกรอบโครงความคิดทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดงก็ได้สร้างชุมชนทางอารมณ์ (emotion community)²⁴⁷

²⁴³ ครูสุนีย์, สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2562.

²⁴⁴ บ้าแดง, สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2562.

²⁴⁵ ลุงมา, สัมภาษณ์, 7 เมษายน 2562.

²⁴⁶ วสันต์ ปัญญาแก้ว, *โลกสมัยใหม่ในชีวิตประจำวัน*. (เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2559), 39-40.

²⁴⁷ Goodwin, J., Jasper, J. M., & Polletta, F. (Eds.). *Passionate politics: Emotions and social movements* (University of Chicago Press, 2009), 83.

“ตั้งแต่ป่าหันมาเข้าร่วมอุดมการณ์กับขบวนการเสื้อแดงมีเพื่อนมากยิ่งขึ้น เวลาที่มีเวทีที่ไหนก็มีคนรู้จักกันไปเที่ยวหากันตลอด เป็นเพื่อนคุยเรื่องการเมือง บางทีเรามีปัญหาอื่น ๆ ก็ขอความช่วยเหลือกันตลอด” การผลิตซ้ำกรอบโครงความคิดทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดงได้สร้างความรู้สึกนึกคิดของมวลชนเชื่อมโยงตนเองเข้ากับคนอื่นของคนเสื้อแดงเป็นไปเพื่อตอบโต้ ดิ้นรนต่อสู้เพื่อกำหนดสถานภาพของตนเองไม่ให้ตกเป็นเพียงผู้ถูกกระทำฝ่ายเดียว ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่สิ้นไหลผันแปรไปตามกรอบโครงความคิดของขบวนการที่เปลี่ยนไปด้วย ดังที่พีอาทิศย์²⁴⁸ กล่าวว่า “พ็อยู่กับเสื้อแดงมาตั้งแต่ปี 49 ยิ่งอยู่ยิ่งรู้สึกถึงความสองมาตรฐาน สงสารพี่น้องเสื้อแดงที่ถูกเอาเปรียบทุกอย่าง บางคนก็ท้อ แต่หลายคนยิ่งอยากจะสู้ต่อไปเพื่อความยุติธรรมให้เรามีที่ยืน ให้รัฐบาลหันมาเหลียวแล”

การผลิตซ้ำกรอบโครงความคิดทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น ได้กระทำผ่านช่องทาง การแต่งกาย การติดป้ายในหมู่บ้าน ศาลาประชาคมหมู่บ้าน วิทยุ-โทรทัศน์ เครือข่ายออนไลน์ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง รวมถึงเวทีหมอลำ กระบวนการผลิตซ้ำเหล่านี้ทำให้เข้าใจโลกทัศน์ของมวลชนที่เกิดจากการประกอบสร้างความหมาย ทั้งจากตัวแกนนำและมวลชนเอง แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการปรับใช้กรอบโครงความคิดที่ถูกสร้างขึ้นอย่างหลากหลายในขบวนการ รวมถึงการให้ความหมายใหม่กับกรอบโครงความคิด ในบริบทของความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยในแต่ละช่วงเวลา สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงพลังของกรอบโครงความคิดใดกรอบโครงความคิดหนึ่งมีพลังมากน้อยเพียงใดนั้น สามารถสังเกตได้จากการผลิตซ้ำกรอบโครงความคิดทางการเมือง รวมถึงการถกเถียงทำทนายกรอบโครงความคิดที่ผลิตซ้ำนั้นด้วย การผลิตซ้ำกรอบโครงความคิดทางการเมืองของคนเสื้อแดงในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น โดยกระบวนการผลิตซ้ำนี้กระทำผ่านหลากหลายรูปแบบ ทั้งผลิตซ้ำเพื่อรักษา สืบทอดกรอบโครงความคิดที่ถูกสร้างขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพื่อเป็นหลักประกันถึงความต่อเนื่องไม่ให้สูญหายไป และเพิ่มประสิทธิภาพความสามารถของกรอบโครงความคิด ให้สามารถยึดเหนี่ยวมวลชนต่อสู้ร่วมกับขบวนการ และสามารถระดมมวลชนผู้เฝ้ามองให้หันมาร่วมกับขบวนการได้อีกด้วย ในการอธิบายกระบวนการผลิตซ้ำดังกล่าว งานวิจัยชิ้นนี้ขอเสนอผ่าน 5 รูปแบบ ได้แก่ หนึ่ง มวลชนได้สร้างและผลิตซ้ำความหมายให้กับความเป็นคนเสื้อแดงของตนเอง ผ่านการแต่งกายรวมถึงเครื่องประดับที่

²⁴⁸ พีอาทิศย์, สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2562.

เกี่ยวข้องกับขบวนการเสื้อแดง สอง ศาลาประชาคมหมู่บ้าน สาม วิทย์-โทรทัศน์ท้องถิ่น สี่ เครือข่ายสังคมออนไลน์ ห้า การเลือกตั้งท้องถิ่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หนึ่ง มวลชนได้สร้างและผลิตซ้ำความหมายให้กับความเป็นคนเสื้อแดงของตนเอง ผ่านการแต่งกายรวมถึงเครื่องประดับที่เกี่ยวข้องกับขบวนการเสื้อแดง สะท้อนให้เห็นถึงการต่อต้านในชีวิตประจำวันของผู้อ่อนแอ อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่สามารถสื่อความหมายไปยังสาธารณะถึงความกล้าหาญที่จะต่อต้านอำนาจรัฐ และสร้างความหมายให้เห็นว่าสีแดงหมายถึงความเป็นธรรมในสังคม ด้วย หลังจากการใช้กำลังปราบปรามสลายการชุมนุมคนเสื้อแดง หรือกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม 2553 ที่ได้ปักหลักชุมนุมในกรุงเทพมหานครจนเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิต และได้รับบาดเจ็บจำนวนมาก ในแห่งหนึ่งก็เกิดการทบทวนว่าการปักหลักชุมนุมขนาดใหญ่อย่างยืดยื้อ ในลักษณะเผชิญหน้ามีราคาที่ต้องจ่ายราคาแพง และยังมีโอกาสสำเร็จต่ำ ภายใต้เงื่อนไขทางการเมืองในขณะนั้น รวมถึงมาตรการทางกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ พ.ร.ก. ฉุกเฉิน ไม่เปิดโอกาสให้กับการเคลื่อนไหวในลักษณะเดิมได้ การฟื้นตัวของขบวนการเสื้อแดงหลังเหตุการณ์ที่ราชประสงค์ ไม่ได้มีลักษณะเผชิญหน้าหรือทำทนายอย่างตรงไปตรงมา แต่เป็นการอาศัยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่การบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถกระทำได้ง่าย แต่สามารถสื่อความหมายทางการเมืองชนิดเดียวกันไปยังผู้ที่อยู่ในอำนาจและสังคมโดยรวมได้ หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าวมวลชนยิ่งรู้สึกว่าการที่สวมหรือใส่เครื่องแต่งกายสีแดง เป็นการแสดงออกถึงการต่อต้านอำนาจรัฐ ไม่เอาสองมาตรฐานต้องการความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งก็สอดคล้องกับ ป้าแดง²⁴⁹ มวลชนคนเสื้อแดงในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ที่ให้สัมภาษณ์ว่า “ช่วงที่การเมืองมันแรง ๆ ป้าตั้งใจใส่เสื้อแดงทุกวัน อยากให้คนอื่นเห็นว่าบ้านี้แหละคนเสื้อแดง คนที่ต่อสู้กับอำมาตย์อยากเห็นความเท่าเทียมกัน บางทีคนอื่นก็มองแปลก แต่ป้าก็ไม่สนใจป้าภูมิใจที่เป็นคนเสื้อแดง” และลุงมี²⁵⁰ เล่าว่า “ตอนนั้นเขามีอะไรที่เกี่ยวกับเสื้อแดงชื่อหมดเลย ทั้งรองเท้า เสื้อ ธงก็เอามาติดหน้าบ้านเลย ว่าบ้านนี้เป็นคนเสื้อแดงอยากให้ทุกคนเขารู้ว่าบ้านเราก็พร้อมสนับสนุน ไม่เคยอายถ้าใครจะมาดูถูกเหยียดหยามเรา เราต่อสู้เพื่อความถูกต้องจะกลัวอะไร”

²⁴⁹ ป้าแดง, สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2562.

²⁵⁰ ลุงมี, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2562.

สอง ศาลาประชาคมหมู่บ้าน ศาลาประชาคมหมู่บ้านก่อกำเนิดขึ้นเป็นพื้นที่ที่มีบทบาทในการสร้างเครือข่ายเชื่อมต่อระหว่างรัฐและท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ ทำให้คนในท้องถิ่นที่ตระหนักถึงการมีอยู่ของรัฐไทย ขณะที่รัฐไทยก็สามารถควบคุมและจัดการประชากรได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย อย่างไรก็ตามศาลาประชาคมมิใช่พื้นที่ที่แสดงออกถึงอุดมการณ์หรือความคิดของรัฐที่จะสื่อต่อประชาชนเท่านั้น จากการลงพื้นที่ผู้วิจัยพบว่าพื้นที่นี้ประชาชนก็ได้แสดงออกถึงความรู้สึกความคิดถึงบุคคลอื่น ๆ รวมถึงสื่อถึงรัฐเองด้วย และเป็นพื้นที่ผลิตซ้ำเรื่องเล่าของคนเสื้อแดงในพื้นที่อย่างเข้มข้น ศาลาประชาคมกลางหมู่บ้านก่อให้เกิดการรวมตัวของชาวบ้านในหมู่บ้านต่าง ๆ พื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นส่วนสำคัญของหมู่บ้าน เป็นพื้นที่ที่รวมกันของชาวบ้านเพื่อประชุม อบรม จัดกิจกรรม รับฟังข้อมูลข่าวสารนโยบายต่าง ๆ จากทางรัฐบาล เช่น เรื่องเกี่ยวกับการตรวจสุขภาพของชาวบ้าน เรื่องเงินการชดเชยสำหรับเกษตรกร รวมถึงดำเนินโครงการของทางจังหวัดขอนแก่น ชาวบ้านเองมีความรู้สึกถึงความสำคัญของศาลาประชาคมหมู่บ้านมากขึ้นในช่วงของการดำเนินนโยบายรัฐบาลทักษิณ อย่างเช่น ครูสุณีย์²⁵¹ เล่าว่า “แต่ก่อนศาลาหมู่บ้านมันไม่ได้ใช้ประโยชน์เลย ร้างมาก เครื่องขยายเสียงอะไรก็ไม่มี มันมาคึกคักสมัยทักษิณแหละ นโยบายเขาเยอะ เวลาเขามีนโยบายอะไรก็ต้องให้ชาวบ้านรับรู้ ผู้ใหญ่ กำนัน นายอำเภอก็ต้องมาชี้แจง ครูเลยรู้สึกว่าได้ใช้ศาลานี้บ่อยขึ้น” นอกจากนี้แล้วพื้นที่นี้ในปัจจุบันยังถูกใช้เป็นพื้นที่เผยแพร่และรับฟังข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของแกนนำในท้องถิ่นกับชาวบ้าน ผ่านการพูดคุยแสดงออก หรือผ่านทางกรรณิณทาอย่างอิสระ เช่น ลุงเสริม²⁵² กล่าวว่า “ช่วงหลังที่การเมืองแรง ๆ ลุงจะตามไปฟังพวกเขาพูดที่ศาลา เขาจับกลุ่มคุยเรื่องบ้านเมืองที่ศาลา บางทีชาวบ้านก็ใช้ตรงนี้แหละชุมนุมขนานไปกับที่กรุงเทพฯ” บ้านนะ²⁵³ ก็เล่าว่า “ตอนเสื้อแดงเขาชุมนุมใหญ่ ป้าไม่ได้ไปที่กรุงเทพฯกับเขา เวลาอยากรู้เรื่องการบ้านการเมืองบางทีในทีวีวิทยุเขาไม่พูดถึง หรือเราอยากรู้อะไรเพิ่มเติมก็จะไปที่ศาลา บางทีเขาก็นัดกันปราศรัยที่ศาลากลางหมู่บ้าน ได้เจอได้คุยกับคนเสื้อแดงเหมือนกัน มันอบอุ่นนะ (หัวเราะ)” ส่วนลุงขาม²⁵⁴ ก็เล่าว่า “บางครั้งเราก็เจอ ส.ส.ที่ศาลาเวลาเขาลงพื้นที่ก็ได้ฝากเรื่องร้องเรียน หรือบางทีก็ได้สอบถามเหตุบ้านการเมืองเขาที่นั่นเลย”

²⁵¹ ครูสุณีย์, สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2562.

²⁵² ลุงเสริม, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2562.

²⁵³ บ้านนะ, สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2562.

²⁵⁴ ลุงขาม, สัมภาษณ์, 24 กันยายน 2562.

สาม วิทย์-โทรทัศน์ท้องถิ่นมีบทบาทอย่างมากในการผลิตซ้ำกรอบความคิดของคนเสื้อแดง เพื่อส่งต่อ หล่อเลี้ยงและรักษาความหมายของกรอบความคิดที่ถูกสร้างขึ้น เป็นช่องทางในการประกอบสร้างสร้างอัตลักษณ์ร่วมของคนเสื้อแดงขึ้นมา ทำให้มวลชนเสื้อแดงสามารถตีความตามกรอบกรอบความคิด และตื่นตัวทางการเมืองอยู่ตลอดเวลาของการเคลื่อนไหวของขบวนการ โดยชาวบ้านเห็นว่าข้อมูลที่ได้จากวิทยุชุมชนและโทรทัศน์เคเบิลท้องถิ่นสะท้อนความจริงมากกว่าจากการนำเสนอข่าวของสื่อช่องหลัก ตัวอย่างเช่น น้ำสมาน²⁵⁵ เล่าว่า “น้ำลองดูแล้วทั้งสื่อของขอนแก่นกับในช่องหลักต่างกันชัดเจน สื่อท้องถิ่นเขากล้าเสนอตรงไปตรงมา ไม่ต้องกลัวอำนาจมืดไหน ๆ” สอดคล้องกับ คุณสุธี²⁵⁶ กล่าวว่า “อย่างคนที่ไปชุมนุมตายเกือบร้อยคน สื่อไหนกล้าเสนอความจริงบ้าง ถ้าไม่มีทีวีวิทยุของท้องถิ่นผมก็ไม่มีทางรู้” การฟังรายการวิเคราะห์ข่าวในสื่อท้องถิ่นด้วยภาษาท้องถิ่น ประกอบการหยิบเอาความเชื่อ วัฒนธรรมท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็น กลอนลำ กลอนผญา มานำเสนอข้อมูลข่าวสารของขบวนการได้ช่วยทำความเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้เข้าใจง่ายขึ้น และสร้างแบบแผนการตีความเหตุการณ์ให้มวลชนด้วย เช่น ลุงสัน²⁵⁷ เล่าว่า “มันเข้าใจง่ายมาก เวลาอดีต พี่เพ็ญ เขาลำกลอนกับแคน ทำให้รู้ว่าประชาธิปไตยคืออะไร ปัญหาการเมืองที่คนอื่น ๆ เขาว่ายาก แต่คนเสื้อแดงเขาเข้าใจกัน” รวมถึง ป้าสี²⁵⁸ อธิบายว่า “เวลาฟังหรือดูเขาวิเคราะห์ในทีวีเสร็จ มันทำให้เข้าใจวิเคราะห์ได้ตามเขา ยิ่งถ้าวันไหนมีคนจัดรายการพูดลาวยิ่งสนุก ป้าไปคุยกับคนอื่นเข้าใจมากขึ้น ถ้าไม่ได้ติดตามทีวีเสื้อแดงก็คงคุยกับคนอื่นไม่รู้เรื่อง” เนื่องจากสถานีโทรทัศน์และวิทยุท้องถิ่นไม่ได้นำเสนอรายการสดอยู่ตลอด ข้อมูลที่นำเสนอออกไปแล้วจะนำกลับมาเสนอซ้ำ ๆ เป็นช่วงเวลา ทำให้มวลชนรับรู้เกี่ยวกับกรอบความคิดของขบวนการอยู่ตลอดเวลา อย่างลุงสุ²⁵⁹ เจ้าของร้านขายของชำในหมู่บ้าน เล่าให้ฟังว่า “เปิดตลอดเวลาที่ทีวีเสื้อแดง ฟังทั้งวันถึงแม้ว่าเขาจะเปิดอันเดิมวนซ้ำก็เถอะ เวลาคนมาซื้อของเขา

²⁵⁵ น้ำสมาน, สัมภาษณ์, 30 ธันวาคม 2561.

²⁵⁶ น้ำสุธี, สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2562.

²⁵⁷ ลุงสัน, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2562.

²⁵⁸ ป้าสี, สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2562.

²⁵⁹ ลุงสุ, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2562.

ก็ได้ฟังด้วย บางคนก็แหวะคุยกับลุงอยู่นานสองนานกว่าจะกลับ” และ น้ำพงษ์²⁶⁰ เล่าว่า “เวลาทำงานเปิดวิทยุเสื่อแดงฟังทั้งวันมันทำให้รู้สึกเห็นถึงความไม่เท่าเทียมอยู่ตลอดเหมือนกัน”

สี่ เครื่องข่ายสังคมออนไลน์ได้ก้าวมาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการเมืองของคนอีสาน จากการศึกษาได้ค้นพบว่า กระบวนการผลิตซ้ำกรอบโครงความคิดของคนเสื่อแดง ได้กระทำผ่าน เครือข่ายสังคมออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็น ไลน์ หรือ เฟซบุ๊ก เพื่อเป็นการระดมทรัพยากร ระดมมวลชน รวมถึงการสื่อสารกันทั้งในเชิงสนับสนุนและการตอบโต้ ควบคู่ไปกับการระบุและขยายกรอบโครง ความคิดของขบวนการเสื่อแดง สะท้อนให้เห็นว่าเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้เป็นพื้นที่ทางการเมือง ของคนเสื่อแดงในจังหวัดขอนแก่น มีการตั้งประเด็นในทีวีหรือเหตุการณ์ทางการเมือง เรื่องราวใน ชีวิตประจำวันมาอภิปรายโต้ตอบกันในกลุ่มของคนเสื่อแดงด้วย ตัวอย่างที่น่าสนใจคือ น้ำเปรม²⁶¹ อาชีพขับรถจักรยานยนต์รับจ้างช่างมหาวิทยาลัยขอนแก่น เล่าให้ฟังว่า “ตัวเองซื้อมือถือมาเครื่อง ละ 3,000 บาท ให้ลูกชายสอนใช้งานสมัครไลน์ เฟซบุ๊ก เข้ากลุ่มเสื่อแดงขอนแก่น เขามีข้อมูล ใหม่ ๆ ตลอด หรือบางทีก็ทำภาพล้อเลียน เราก็คอยตามอ่าน บางทีก็เข้าไปแสดงความเห็น ส่งต่อ รูปภาพที่เขาทำกันในกลุ่ม รู้สึกว่ามีกลุ่มแบบนี้ติดตามข่าวสารการเมืองสะดวกมากขึ้น” ส่วน ป้านี²⁶² อาชีพพนักงานทำความสะอาดในตัวเมืองขอนแก่น เล่าว่า “ตัวเองเก็บเงินซื้อโทรศัพท์ ตอน แรกลูกบอกให้เอาไว้อยู่ไลน์กับลูกที่เรียนอยู่กรุงเทพ แต่พักหลังก็ได้เข้าไปอยู่ในกลุ่มไลน์คนเสื่อ แแดง เขาก็ส่งรูปภาพ ข้อความต่าง ๆ มา ป้าก็ตามอ่านบางอันก็ส่งต่อให้ลูกให้เพื่อนในไลน์ด้วย” แขนงนำทองถิ่นก็ได้ใช้ช่องทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อนัดหมายระดมมวลชนนอกเหนือจาก ทางวิทยุและโทรทัศน์ด้วย เช่น อาจารย์เส²⁶³ เล่าว่า “ทุกครั้งที่เข้าร่วมชุมนุมในจังหวัด หรือการ เคลื่อนขบวน ตนเองจะตามอ่านจากในไลน์ เขานัดสถานที่และเวลา ก็ไปตามเขานัด ตัวเองก็เลยได้ ไปร่วมชุมนุมกับเขา”

ห้า การเลือกตั้งท้องถิ่นได้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการผลิตซ้ำกรอบโครงความคิดของ ขบวนการเสื่อแดงอย่างเข้มข้น ผ่านการเมืองแบบเลือกตั้งภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่าง ขบวนการ เสื่อแดงกับนักการเมืองท้องถิ่น รวมถึงระหว่างนักการเมืองระดับต่าง ๆ กับตัวกลางทางการเมือง

²⁶⁰ น้ำพงษ์, สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2562.

²⁶¹ น้ำเปรม, สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2562.

²⁶² ป้านี, สัมภาษณ์, 25 กันยายน 2562.

²⁶³ อาจารย์เส, สัมภาษณ์, 31 ธันวาคม 2561.

ไม่ว่าจะเป็นแกนนำเสื้อแดงระดับท้องถิ่น หัวคะแนน ผู้นำชุมชน ซึ่งมีความสำคัญในฐานะผู้สร้าง และขยายกรอบโครงความคิดของขบวนการเสื้อแดงในท้องถิ่น กแม้ว่าการตัดสินใจในการเลือกตั้ง ในท้องถิ่นของชาวบ้านไม่ได้เป็นไปตามทิศทางของการเลือกตั้งระดับชาติมากนักก็ตาม แต่ การเมืองแบบการเลือกตั้งก็นับได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่ง ในกระบวนการระบุและขยายกรอบโครง ความคิดของขบวนการเสื้อแดงในจังหวัดมาอย่างมาก เพราะช่วงหลัง ๆ นับแต่รัฐบาลทักษิณเป็น ต้นมา การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทุกระดับในจังหวัดส่วนใหญ่แทบจะมีได้ใช้เงินในการหาเสียง ผู้ ลงสมัครรับเลือกตั้งจะชูนโยบาย บ้างก็ใช้ความเป็นคนเสื้อแดงผู้มีอุดมการณ์ประชาธิปไตยเพื่อ ความเป็นธรรมของสังคม นำเรื่องเล่าและการตีความของขบวนการเสื้อแดงมาผลิตซ้ำ เพื่อหวังผล ในทางการเมือง ตัวอย่างเช่น น้ำลี²⁶⁴ เล่าว่า “พักหลังเรื่องเงินไม่มากาไม่เป็นมันน้อยแล้ว เราดู ตลอดว่าใครเขามีอะไรที่จะทำให้ชีวิตเราดีขึ้น ยิ่งถ้าเป็นพี่น้องเสื้อแดงเคยต่อสู้ด้วยกันก็พร้อมจะ ช่วยเหลือ” ในส่วนของ บ้าสี²⁶⁵ อธิบายว่า “บ้าสีสังเกตเห็นชัดเลยว่า ทุกวันนี้เวลาพวกหัวคะแนนลง พื้นที่หาเสียง ซึ่งส่วนใหญ่รู้จักกันทั้งนั้นเป็นแกนนำเสื้อแดง เขาเอาอุดมการณ์ประชาธิปไตย นโยบายมาขายกัน เพราะเวลาถ้าเราเลือกไปแล้วทำไม่ได้ตามที่พูดไว้ ครั้งต่อไปก็ไม่เลือก แค่นี้เอง”

ในการสร้างกรอบโครงความคิดของขบวนการเสื้อแดงจังหวัดขอนแก่น เต็มไปด้วยการ ปะทะต่อสู้ ทำทนายเพื่อสร้าง เปลี่ยนแปลง และผลิตซ้ำกรอบโครงความคิดทางการเมือง สะท้อนให้ เห็นถึงกระบวนการประกอบสร้างความหมายของเรื่องเล่าต่าง ๆ รวมถึงความพยายามที่จะสร้าง แผนที่การตีความให้กับปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคม มิได้เป็นไปด้วยความง่ายดาย งานศึกษาชิ้นนี้จึงมีความพยายามที่จะฉายภาพให้เห็นถึงการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลง รักษา หล่อ เลียงกรอบโครงความคิดของขบวนการให้มีพลังอยู่ตลอดเวลา และรวมถึงฉายภาพความพยายาม ที่จะขยายกรอบโครงความคิดของขบวนการเสื้อแดง ผ่านการผลิตซ้ำในรูปแบบต่าง ๆ ที่สอดคล้อง กับชีวิตประจำวันของมวลชน แม้ว่าการต่อสู้ของมวลชนภายในขบวนการจะไม่ประสบความสำเร็จ ที่จะสถาปนาให้เป็นกรอบโครงความคิดหลักของขบวนการ แต่ก็ได้แสดงให้เห็นถึงความ หลากหลายในขบวนการ ภายใต้บริบทและเงื่อนไขทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป สิ่งเหล่านี้ทำ

²⁶⁴ น้ำลี, สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2562.

²⁶⁵ บ้าสี, สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2562.

ให้ผู้ศึกษาได้ค้นพบพลวัต พัฒนาการของกรอบโครงความคิดของขบวนการเสื้อแดง จากมิติภายในขบวนการที่มีความหลากหลายและซับซ้อนอย่างยิ่ง

การประกอบสร้างกรอบโครงความคิดของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการที่ต้องการจัดตั้งมวลชนคนธรรมดาให้เป็นกลายมาเป็นมวลชนของขบวนการ ผ่านวิธีการปราศรัยเวทีใหญ่ระดับจังหวัดและย่อยในหมู่บ้าน เครือข่ายออนไลน์ ไลน์ เฟซบุ๊ก วิทยุชุมชน ซึ่งในการสื่อสารทางการเมืองในแต่ละช่องทางเป็นสิ่งที่สะท้อนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การตื่นตัวทางการเมือง การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของชาวบ้านในชนบทเป็นอย่างดี ทำให้ประชาชนได้สะท้อนการรับรู้ทางการเมืองของตนเองได้อย่างอิสระ อีกทั้งยังเปรียบเสมือนเครื่องมือของผู้อ่านแอดที่ใช้ในการสร้าง เครือข่ายเชื่อมโยง สร้างอัตลักษณ์ร่วม และเป็นศูนย์กลางในการทำทนายและขจัดกรครอบงำประชาชน เช่น น้ำสมาน²⁶⁶ เล่าว่า “ส่วนตัวชอบเรื่องการเมืองอยู่แล้วแต่ก่อนต้องอ่านจากหนังสือพิมพ์ ซึ่งลำบากมากกว่าจะได้หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ พอมีวิทยุชุมชนก็ฟังมาตลอด แขนงนำมีแต่คนพูดสนุกน่าฟังนอนฟังทั้งคืน ข่าวสารการบ้านการเมืองก็ติดตามจากนี้แหละ” ส่วนป้าณี²⁶⁷ ซึ่งให้เห็นว่า “ป้ามีไลน์รูปเสื้อแดงขอนแก่น ป้าเช็คข่าวสาร เขานัดรวมพลกันที่ไหนยังงี้ก็ทางไลน์รูปนี้แหละ[...]อีกอย่างเวลามีปัญหาอะไรก็ทักไลน์ไปหาแกนนำได้เลยสะดวกดีมาก ๆ” พิสุธา²⁶⁸ เล่าว่า “ส่วนใหญ่จะฟังวิทยุและเล่นไลน์กับกลุ่มเสื้อแดงขอนแก่น ฟังเขาวิเคราะห์ข่าว เพราะบางทีในทีวีเขามีข้อมูลบางอย่างที่ยังไม่ลึกและบางทีในทีวีก็พูดไม่หมด” และ น้ำสายใจ²⁶⁹ อธิบายว่า “ช่องทางสื่อสารพวกนี้มันดีมาก ๆ ทำให้เรารู้จักกับคนที่อยู่ไกลและเป็นเพื่อนกับคนที่ไม่รู้จักกันแต่มีอุดมการณ์เดียวกัน” การสื่อสารที่หลายช่องทางของกลุ่มคนเสื้อแดงได้สร้างความตื่นตัวทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดง และได้กระตุ้นให้มวลชนไปรวมตัวเพื่อฟังปราศรัยเวทีใหญ่ระดับจังหวัดและย่อยในหมู่บ้านที่เร้าให้เกิดอารมณ์ร่วมของคนเสื้อแดง อย่างป้าแดง²⁷⁰ วัลย์กลางคนประกอบอาชีพขายข้าวแกง เล่าว่า “เวลาเขานัดกันชุมนุมก็จะรู้ผ่านวิทยุหรือไมก็ไลน์ เวลาไปฟังก็รู้สึกมีอารมณ์ทุกครั้ง” และ ลุงอดุล อาชีพขับรถ

²⁶⁶ น้ำสมาน, สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2561.

²⁶⁷ ป้าณี, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2562.

²⁶⁸ พิสุธา, สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2562.

²⁶⁹ น้ำสายใจ, สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2562.

²⁷⁰ ป้าแดง, สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2562.

โดยสารในตัวเมืองขอนแก่น กล่าวว่า “ถ้าไม่มีวิทยุ เฟสบุ๊ก ไลน์ ก็คงไม่ได้ไปชุมนุมกับเขา เพราะเราจะไม่รู้ข่าวสารอะไรเลย พอเรารู้อะไรอะไรขึ้นก็ทำให้เราอยากเข้าร่วมกับเสื้อแดงมากยิ่งขึ้น”

บทที่ 7

การต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลง และสร้างกรอบความคิดทางการเมือง ของมวลชนเสื้อแดงขอนแก่น

หลังจากได้เห็นภาพการสร้างและขยายกรอบความคิดในช่วงต้นของขบวนการ ในบทนี้ขยายภาพการวิเคราะห์ความพยายามในการเปลี่ยนแปลงกรอบความคิดให้ สอดคล้องกับการให้ความหมายของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อสร้างกรอบความคิดใหม่ให้เกิดการ ยอมรับ ทดแทนกรอบความคิดชุดเก่าที่รณรงค์โดยแกนนำส่วนกลางหรือแกนนำในพื้นที่ ที่ไม่ สอดคล้องกับความหมายของกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลายภายในขบวนการ และขบวนการเสื้อแดง เองก็มีการผลิตซ้ำกรอบความคิดทางการเมือง เพื่อหล่อเลี้ยงให้กรอบความคิดที่ดำรงอยู่ มีพลังตลอดเวลา สามารถระดมผู้สนับสนุนขบวนการให้เพิ่มขึ้นได้ การปะทะ ต่อรองและต่อสู้ของ กรอบความคิด งานศึกษานี้ค้นพบถึงการต่อรอง ต่อสู้ของกรอบความคิดขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น ในประเด็นเรื่อง “โหนเจ้า” “ตาสว่าง-ควายแดง” “สังฆาประชาชน- เผาบ้านเผาเมือง” “ระบอบทักษิณ – ระบอบอำมาตย์”

การสร้างกรอบความคิดผ่านการต่อสู้กับขบวนการฝ่ายตรงข้าม

การจะเข้าใจพลวัตของกรอบความคิดของขบวนการเสื้อแดง จำเป็นต้องทำความเข้าใจว่า สถานการณ์ทางการเมืองแต่ละช่วงเวลา ทำให้ขบวนการเสื้อแดงต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนและความท้าทายมากมาย ไม่ว่าจะเป็นจากขบวนการตรงข้ามหรือภายในขบวนการเอง เป็นเหตุให้ขบวนการเคลื่อนไหวเสื้อแดงมีแนวโน้มที่ต้องใช้การตอบโต้กรอบความคิด (counter framing) เพื่อที่ลดทอนความชอบธรรม และมุ่งต่อต้านกรอบความคิดของ ขบวนการตรงกันข้ามหรือขบวนการที่ต่อต้านขบวนการเสื้อแดง ขบวนการเสื้อแดงมีความพยายามที่จะลบล้างเพื่อสร้างกรอบความคิดใหม่ขึ้นมาทดแทน (reframing) ขบวนการเคลื่อนไหวตรงข้าม โดยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งทำลายความหมายของกิจกรรมการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่ขบวนการตรงข้ามดำเนินการอยู่ และพยายามสร้างความเสียหายและลดทอนความน่าเชื่อถือให้กับกรอบความคิดตรงข้าม หรือที่เรียกว่า การช่วงชิงกรอบความคิด (framing contests) ซึ่งเป็นความพยายามจัดวางกรอบความคิดของคนเสื้อแดงให้มีพลังเหนือกว่ากรอบความคิดของตรงข้าม และเหนือกว่ากรอบความคิดภายในขบวนการเสื้อแดงเองที่บางกลุ่มก่อนไม่เห็นพ้องด้วย

แสดงให้เห็นถึงพลังของกรอบความคิดของขบวนการเสื้อแดงประกอบสร้างขึ้นมีความน่าเชื่อถือมากกว่า และสอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคมมากที่สุด เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนขบวนการเสื้อแดงและระดมมวลชนมาร่วมกับขบวนการเสื้อแดงมากยิ่งขึ้น รวมถึงเปลี่ยนแปลงการตีความผ่านเรื่องเล่าที่สร้างขึ้นภายในขบวนการเสื้อแดงเองด้วย ซึ่งเป็นการต่อสู้เพื่อผลิตสร้างความหมายให้กับความรู้สึกอารมณ์ของผู้ร่วมขบวนการเสื้อแดง

มวลชนคนเสื้อแดงขอนแก่นที่เข้าร่วมการเคลื่อนไหวทางการเมืองกับขบวนการอย่างเข้มข้นและบ่อยครั้ง ให้ข้อมูลไปในแนวทางสนับสนุนการตีความเกี่ยวกับคุณค่าและความเชื่อที่ยึดถือของขบวนการเคลื่อนไหวเสื้อแดงเพื่อโต้กลับขบวนการตรงข้าม ในประเด็นการตีความเกี่ยวกับ เผด็จการรัฐสภา ทหาราชาเสียงข้างมาก ถวายคืนพระราชอำนาจ ระบอบทักษิณ ขายชาติควายแดง มวลชนขบวนการเสื้อแดงเห็นว่าเป็นประเด็นที่มีความจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่ง ที่จะต้องตอบโต้กรอบความคิดดังกล่าว โดยวิธีการสร้างทางเลือกในการตีความแบบใหม่ เพื่อทำลายความน่าเชื่อถือกรอบความคิดของขบวนการตรงข้าม ซึ่งมีเป้าหมายที่ได้ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแต่ต้องการที่จะโต้กลับ และต่อต้าน ลดความชอบธรรมของกรอบความคิดขบวนการตรงข้าม

ขบวนการตรงข้ามที่ขบวนการเสื้อแดงเห็นว่าจำเป็นจะต้องสร้างกรอบความคิดเพื่อปะทะและตอบโต้อยู่ตลอดเวลา คือ ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณ ซึ่งก่อตัวขึ้นในรูปแบบโดยจัดตั้งขบวนการขึ้นในชื่อพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (People's Alliance for Democracy: PAD) หรือ พธม. การชุมนุมใหญ่ต่อต้านทักษิณจัดขึ้นครั้งแรก บริเวณลานพระบรมรูปทรงม้าเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2549 ในช่วงแรกของการเคลื่อนไหว ขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ทำหน้าที่เป็นองค์กรร่ม (umbrella organization) เพื่อประสานและระดมการสนับสนุนการเคลื่อนไหวจากหลากหลายเครือข่าย เคลื่อนไหวก็มีการรณรงค์ในประเด็นที่หลากหลายและกว้างขวาง นับตั้งแต่เรื่องการทำหน้าที่ฝ่ายค้านเพื่อตรวจสอบนโยบายประชานิยมที่ไร้ประสิทธิภาพ แนวนโยบายเสรีนิยมใหม่ทางเศรษฐกิจ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน การใช้อำนาจแบบเผด็จการ ของรัฐบาลพรรคไทยรักไทย ปัญหาดังกล่าวถูกสร้างเป็นภัยคุกคาม-วิกฤตครั้งใหญ่-ต้องทำอะไรเดี๋ยวนี้ (Threat-Mega Crisis-Action Now)" กล่าวคือ ทุกฝ่ายกำลังเผชิญกับภัยคุกคามร่วมกัน ซึ่งคือทักษิณที่พยายามผูกขาดอำนาจทางการเมือง และกำลังสร้าง

วิกฤตการณ์ครั้งยิ่งใหญ่ให้กับสังคมไทย ทุกฝ่ายจึงต้องร่วมมือกันกำจัดภัยคุกคามนั้นเสีย²⁷¹ การตีความของกลุ่มพันธมิตรหรือกลุ่มคนเสื้อเหลืองที่มีต่อ กลุ่มคนเสื้อแดง คือ เป็นพวกขี้ข้า ถือนถ้อย ก้าวร้าว อันธพาล อามหิต ไร้การศึกษา โดยสะท้อนออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมที่คนเสื้อแดงโจมตี ดูหมิ่น สถาบันพระมหากษัตริย์ เหตุการณ์เผาบ้านเผาเมือง การสาดเลือด การใช้คำพูดจาหยาบค้ายในการเคลื่อนไหวของขบวนการ การปราบปรามกลุ่มผู้ชุมนุมที่มีความเห็นต่างทางการเมือง รวมถึงการไม่รักชาติแสวงหาผลประโยชน์และอำนาจทางการเมือง ทั้งการทุจริตเชิงนโยบาย ใช้นโยบายประชานิยมอันสร้างความเสียหายให้กับประเทศชาติ

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลผู้วิจัยค้นพบการต่อสู้เพื่อสร้างกรอบความคิดทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นเพื่อตอบโต้และลดทอนความชอบธรรมของขบวนการตรงข้าม ประกอบไปด้วยหลากหลายไม่ว่าจะเป็นกรอบความคิดเรื่อง “โหนเจ้า” “ตาสว่าง-ควายแดง” “สู้ฆ่าประชาชน- เผาบ้านเผาเมือง” “ระบอบทักษิณ – ระบอบอำมาตย์”

โหนเจ้า

ประเด็นเรื่อง “โหนเจ้า” เป็นเรื่องเล่าที่ขบวนการเสื้อแดงพยายามสร้างการตีความแบบใหม่ เพื่อตอบโต้ขบวนการตรงข้าม ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นคุณค่าและปัจจัยสำคัญในการเคลื่อนไหวเพื่อระดมมวลชนของขบวนการเสื้อเหลือง เป้าหมายการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อเหลืองเป็นไปเพื่อปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์จาก “ขบวนการล้มเจ้า” ซึ่งหมายถึง พ.ต.ท.ทักษิณ รวมทั้งประเด็นนี้เป็นปัจจัยชี้ขาดที่ทำให้มวลชนเข้าร่วมขบวนการ เพราะการที่พวกเขาเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ดูหมิ่นสถาบันพระมหากษัตริย์ อีกทั้งกระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการเชื่อมโยงกับความเป็นมวลชนของพวกเขา การถูกปลุกฝังอุดมการณ์ทางการเมือง แนวคิด เรื่องบรรทัดฐานทางการเมืองที่มีหัวใจอยู่ที่ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวเพื่อถวายคือพระราชอำนาจ ขอนายกพระราชทานมาตรา 7 เป็นเหตุการณ์ที่มวลชนคนเสื้อแดงตีความว่าเป็นขบวนการที่ โหนเจ้า โดย

²⁷¹ กนกรัตน์ เลิศชูสกุล, “พัฒนาการและพลวัตของขบวนการต่อต้านทักษิณ: จากขบวนการเสรีนิยมอันหลากหลาย สู่ขบวนการอนุรักษ์นิยมเข้มข้น” (รายงานวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2560), 7-12.

เป็นกล่าวอ้างว่าแสดงตนว่าเป็นคนดี รักษาชาติ ศาสนา และปกป้องสถาบันกษัตริย์ที่ถูกคุกคาม การเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อเหลืองเป็นกระแสการเมืองที่เน้นเรื่องศีลธรรมของบุคคล โดยอ้างอิงอัตลักษณ์ความเป็นคนดีที่มีศีลธรรมมากกว่าขบวนการตรงข้าม ภาพของความเป็นคนดี ที่มีความรู้ มีคุณภาพ ไม่ถูกใครชักนำให้เข้าร่วมชุมนุม การเป็นเสรีชน การเป็นผู้รักชาติ และเป็นผู้เสียสละกู้ชาติให้รอดพ้นจากน้ำมือของทักษิณและพวก การสร้างเรื่องเล่า โดยให้ทักษิณและขบวนการเสื้อแดงเป็นขบวนการล้มเจ้า จึงเป็นความชอบธรรมของขบวนการเสื้อเหลืองในการเคลื่อนไหวเพื่อรักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ ประเด็นทางการเมืองที่มวลชนคนเสื้อแดงพยายามตอบโต้กลับคือ ในช่วงเริ่มต้นวิกฤติการเมืองในปี พ.ศ.2549 จากการชุมนุมประท้วงกดดันให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ประกาศยุบสภาในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ.2549 และหลังจากนั้นก็ยังมีกระแสเรียกร้องให้มีการใช้มาตรา 7 โดยแนวคิดนี้ได้มีการเปิดเผยโดย ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ส.ว.กรุงเทพมหานคร ว่ามีกลุ่ม ส.ว.อิสระจำนวนหนึ่ง เตรียมทูลเกล้าฯถวายฎีกาขอพระราชทานตามมาตรา 7 เพื่อเข้ามาแก้ไขรัฐธรรมนูญ และจัดเลือกตั้งใหม่ เป็นการฝ่าฝืนทางตันจากรัฐบาลทักษิณที่หมดความชอบธรรมแล้ว รวมถึงกลุ่ม ส.ว.ดังกล่าว ร่วมกับนักวิชาการ ราชบัณฑิต แพทย์อาวุโส ศิลปินแห่งชาติ ฯลฯ รวม 96 คน ก็ได้ไปยื่นถวายฎีกาขอพระราชทานรัฐบาลชั่วคราวและนายกรัฐมนตรีคนใหม่แทนรัฐบาลพรรคไทยรักไทยและ ทักษิณ ชินวัตร ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่มวลชนในพื้นที่ตีความว่าเป็นการกระทำที่ “โหนเจ้า” เอาสถาบันกษัตริย์เป็นเครื่องมือทำลายฝั่งตรงข้าม ไม่ใช่การจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์อย่างที่ขบวนการเสื้อเหลืองกล่าวอ้างกัน รวมถึงยังสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า กลุ่มเสื้อเหลืองได้ใช้สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเครื่องมือทางการเมืองมากกว่าการปกป้อง เช่น ลุงสัน²⁷² ข้าราชการบำนาญที่เข้าร่วมกับขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นเมื่อครั้งการเคลื่อนไหวของคาราวานคนจน เมื่อปี 2552 เล่าว่า “ลุงอดไม่ได้กับพฤติกรรมโหนเจ้าของพวกเสื้อเหลือง เรียกร้องให้ในหลวงแต่งตั้งนายก ถ้าในหลวงแต่งตั้งก็อุ่นใจแน่เท่ากับว่าในหลวงเลือกข้างแล้ว” ส่วนของ ป้าณี²⁷³ ก็อธิบายว่า “ที่พวกเสื้อเหลืองขอนายกพระราชทานจากในหลวง อย่างนี้เขาเรียกว่าโหนเจ้า เอาสถาบันกษัตริย์มาหากิน ดึงมาเป็นพวกตัวเองมันน่าเกลียด” และ ป้านะ²⁷⁴เอง ก็เล่า

²⁷² ลุงสัน, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2562.

²⁷³ ป้าณี, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2562.

²⁷⁴ ป้านะ, สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2562.

เพิ่มเติมว่า “ที่ (กลุ่มคนเสื้อเหลือง) ทำอยู่เขาเรียกว่าโหนเจ้า น่าจะตรงมากกว่ารักเจ้าอย่างที่อ้างกัน”

ตาสว่าง

จากการลงพื้นที่ผู้ศึกษาพบว่า กรอบโครงความคิดเรื่อง ตาสว่าง เป็นกรอบโครงความคิดของมวลชนในพื้นที่ที่พยายามสร้าง เพื่อตอบโต้การตีความของขบวนการฝ่ายตรงข้ามกับกลุ่มคนเสื้อแดงที่ตีความว่า มวลชนที่เข้าร่วมขบวนการเสื้อแดงเป็นมวลชนที่ประกอบด้วยคนจน ไร้การศึกษา ไม่มีสำนึกผิดชอบชั่วดี ถูกหลอกให้เข้าร่วมการเคลื่อนไหวกับขบวนการเสื้อแดง โดยประกอบสร้างคำศัพท์ที่เป็นภาพแทนความหมายดังกล่าวด้วยคำว่า “ควายแดง” ซึ่งขบวนการเสื้อแดงเองก็ได้พยายามต่อสู้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าคนเสื้อแดงมิได้เป็นไปอย่างที่ถูกกล่าวหา หากแต่คือผู้ที่ตื่นรู้ทางการเมือง เข้าใจปัญหาปัญหาทางสังคมการเมืองที่เกิดขึ้น และพวกเขาไม่ได้ถูกชักจูงโดยทักษิณอย่างฝายตรงข้ามกล่าวอ้างกัน การตีความเกี่ยวกับขบวนการเสื้อแดงอย่างขบวนการเสื้อเหลืองตีความเช่นนั้นเอง เป็นเหตุให้ผู้เข้าร่วมขบวนการเสื้อแดงเองพยายามสร้างการตีความแบบใหม่ขึ้นมาเพื่อตอบโต้และท้าทายการตีความว่าพวกเขา คือ ควายแดง โดยคนเสื้อแดงในพื้นที่พยายามอธิบายตัวเองว่า พวกเขาไม่ใช่ควายแดงแต่ คนเสื้อแดงคือคนที่ตาสว่างแล้ว กล่าวคือ คนเสื้อแดงคือผู้รู้และผู้ตื่นแล้วในทางการเมือง พวกเขาสนใจ เข้าใจปัญหาทางการเมืองอย่างดี ไม่ได้เชื่อ หรือโง่มากพอที่จะทำทุกอย่างตามที่ทักษิณหรือแกนนำบอก และพวกเขาไม่ได้ถูกชักจูงอย่างง่ายตายอย่างที่ขบวนการฝ่ายตรงข้ามกล่าวหา ซึ่งการต่อสู้นี้เป็นการต่อสู้กับเรื่องเล่าเกี่ยวกับประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบันที่ถูกครอบงำด้วยเรื่องเล่าเรื่องหนึ่ง เป็นคำอธิบายที่สาธารณชน สื่อมวลชน และกระทรวงศึกษาธิการผลิตซ้ำอยู่ตลอดเวลา โดยมีความเชื่อที่ว่าผู้ร้ายตัวการของปัญหาของการสร้างประชาธิปไตยในสังคมไทยคือ “คนชนบทที่โง่ จน เจ็บ” สมรู้ร่วมคิดกับนักการเมืองในการก่ออาชญากรรมที่เรียกว่า “การซื้อเสียง” ซึ่งทำให้การเมืองไทยเต็มไปด้วยการคอร์รัปชันและไร้ซึ่งศีลธรรม เรื่องเล่านี้เองได้ถูกผลิตซ้ำอย่างชัดเจน เช่น นางสาวจิตภัสร์ กฤดากร แกนนำขบวนการ กปปส. ชื่อเต็มว่า คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้สัมภาษณ์นักข่าวต่างประเทศว่า การแก้ไขปัญหาคารซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้ง เป็นปัญหาที่จำเป็นอย่างเร่งด่วนที่ต้องกำจัด มิเช่นนั้นประเทศไทยก็จะประสบปัญหาเหมือนเช่นที่ผ่านมา เนื่องจาก “คนไทยจำนวนมากยังขาดความเข้าใจที่แท้จริงเรื่องประชาธิปไตย โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท”

ทัศนคติทางการเมืองดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าระดับศีลธรรมจรรยาของบุคคลผูกกับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม เรื่องเล่าดังกล่าวถูกสร้างขึ้นจากบริบททางประวัติศาสตร์ที่อิงอยู่กับคนชนบทว่าโจ้ จน เจ็บ รวมถึงผู้คนเหล่านี้เองเป็นส่วนประกอบสำคัญของขบวนการเสื้อแดง ซึ่งก็ล้วนแต่เป็นคนที่ถูกหลอก ยุยง ปลุกปั่นโดยเครือข่ายทักษิณ การตีความของคนทั่วไปที่มีต่อกลุ่มคนเสื้อแดง นอกจากจะสะท้อนถึงความเข้าใจว่าพวกเขาเป็นผู้ที่ถูกหลอกให้ออกมาเคลื่อนไหวเพื่อ พ.ต.ท. ทักษิณนอกจากนั้นความเห็นของบุคคลทั่วไปแล้ว คนเสื้อแดงยังได้รับการนิยามว่าเป็น “ควายแดง” ความเห็นเช่นนี้ของผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางสังคมที่ครอบครองทรัพยากรในการสร้างค่านิยมที่กำหนดตำแหน่งทางสังคมให้ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง นักวิชาการ หรือสื่อสารมวลชน นำไปสู่การยอมรับว่าเป็นความจริงโดยคนทั่วไปในสังคมด้วย เรื่องเล่าเกี่ยวกับควายแดงดังกล่าว สร้างความไม่พอใจมวลชนคนเสื้อแดงในพื้นที่อย่างมาก เพราะ พวกเขาเองต้องเผชิญเรื่องเล่าดังกล่าวอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน จนต้องพยายามตอบโต้โดยสร้างเรื่องเล่าที่เหนือกว่า พยายามสร้างการตีความว่า ตนเองคือคนที่ตาสว่างแล้ว ไม่ใช่ควายแดงที่โง่และเชื่องในทางการเมือง ดังตัวอย่างเช่น คุณพชร²⁷⁵ ข้าราชการ กระทรวงมหาดไทยในจังหวัดขอนแก่น ที่เมื่อครั้งศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นนักกิจกรรมเพื่อสังคม ออกค่ายอาสาพัฒนาชนบทอยู่ประจำ และมีความนิยมในแนวคิดของขบวนการเสื้อแดง เล่าว่า “ผมก็เรียนจบ ป.โท ผมก็คิดว่าพวกผมก็พอจะมีความรู้ในทางการเมืองอยู่บ้าง ไม่ใช่จะให้คนมาจูงจมูกง่าย ๆ อย่างที่เขาว่าคนเสื้อแดงเป็นควายแดงกัน ตรงกันข้ามพวกเราคือคนที่ตาสว่างแล้วต่างหาก” ซึ่งก็สอดคล้องกับ น้ำสิริ²⁷⁶ เรียนจบชั้น ม.3 ประกอบอาชีพพนักงานรักษาความปลอดภัยหอพักข้างมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่มักแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับนักศึกษาในหอพักอยู่เป็นประจำ อธิบายว่า “คำก็ควาย สองคำก็ควายมากล่าวหาพี่น้องเสื้อแดงว่าเป็นควาย พี่น้องเราทั้งติดตามข่าวสารบ้านเมือง ฟังวิเคราะห์การเมืองอยู่ตลอดเวลาจะเรียกเราว่าควายแดงไม่ได้ ต้องเรียกเราว่าคนตาสว่างแล้วถึงจะถูก” และในประเด็นนี้ พี่ขาว²⁷⁷ คนขับรถสองแถวที่จังหวัดขอนแก่น และเมื่อว่างเว้นจากการขับรถสองแถวจะรับจ้างทั่วไปในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็น ตัดต้นไม้ ดายหญ้า ชุบน้ำรดต้นไม้ เพื่อหาเลี้ยงภรรยาและลูกรวม 3 คน เล่าว่า

²⁷⁵ คุณพชร, สัมภาษณ์, 29 กันยายน 2562.

²⁷⁶ น้ำสิริ, สัมภาษณ์, 30 มีนาคม 2562.

²⁷⁷ พี่ขาว, สัมภาษณ์, 17 ตุลาคม 2562.

“จริง ๆ คนที่เรียกเราว่าควายแดงนี้ต้องดูตัวเองนะว่าใครกันแน่ที่เป็นควาย พี่น้องเสื้อแดงเขาคือคนที่ตาสว่างแล้วว่าอะไรและใครเป็นรากเหง้าของปัญหาการเมืองไทย”

สั่งฆ่าประชาชน – เผาบ้านเผาเมือง

การตอบโต้เรื่องเล่าว่าด้วยเสื้อแดงเผาบ้านเผาเมือง ผู้ศึกษาพบว่าในเหตุการณ์ดังกล่าวคนเสื้อแดงได้พยายามปฏิเสธว่าพวกเขาไม่ได้ทำ และสร้างเรื่องเล่าที่มีการตีความว่าพวกอำมาตย์ต่างหากที่สั่งเผาและยังสั่งฆ่าประชาชนอีกด้วย การสร้างเรื่องเล่าว่าคนเสื้อแดงคือผู้เผาบ้านเผาเมือง เป็นเรื่องเล่าที่ถูกฝ่ายตรงข้ามขบวนการผลิตซ้ำบ่อยครั้งและใช้เป็นเรื่องเล่าเพื่อลดทอนความชอบธรรมการต่อสู้ของขบวนการเสื้อแดง เมื่อครั้งการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงเดือนมีนาคม ปี 2553 ถูกวาดภาพให้มีความน่าสะพรึงกลัวตั้งแต่ยังไม่เริ่ม โดยฝ่ายรัฐบาลต่างออกมาอธิบายว่า ขบวนการเสื้อแดงเตรียมใช้ความรุนแรงในการชุมนุม รวมถึงหน่วยงานความมั่นคงก็ออกมาอธิบายต่อสังคมว่า ผู้ชุมนุมอาจใช้ขวดน้ำมันวางเพลิงหรือก่อวินาศกรรม การ “ยาตราทัพ” เข้ากรุงของคนเสื้อแดงในครั้งนี้จึงเป็นเสมือนสิ่งแปลกปลอมที่คุกคามความสงบสุขของผู้คนในเมืองหลวง ไม่ต่างอะไรจากการรุกรานโลกของมนุษย์ต่างดาว นำไปสู่เหตุการณ์การสลายการชุมนุมในเดือนเมษายนและพฤษภาคม 2553 มีการใช้ความรุนแรงโดยรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานครระดับสูงสุดนับตั้งแต่หลังเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 รัฐบาล นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีขณะนั้นได้เลือกใช้กำลังทหารเข้าจัดการการชุมนุม มากกว่าจะใช้กำลังตำรวจปราบจลาจลที่ผ่านการฝึกฝนมาโดยตรง และเป็นการใช้กำลังทหารต่อพลเรือนในระดับปฏิบัติการรบ หลังเหตุการณ์ เมษา-พฤษภา 53 มีการปราบปรามกลุ่มผู้ชุมนุมอย่างหนัก จนนำไปสู่การเสียชีวิตของกลุ่มผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก่อนที่จะปิดบังความรับผิดชอบของตนเองด้วยการโยนความผิดให้แก่กลุ่มคนชุดดำ แกนนำ นปช. กลุ่มผู้ชุมนุมคนเสื้อแดงว่าเป็น “ผู้ก่อการร้าย” และถูกกล่าวหาว่าเป็น “พวกเผาบ้านเผาเมือง” ในกรณีที่ถูกกลุ่มคนบุกเข้าไปเผาเซ็นทรัลเวิลด์ จากกรณีดังกล่าวขบวนการเสื้อแดงได้ขยายประเด็นปัญหาดำเนินยุทธศาสตร์จากการเรียกร้องให้ยุบสภาไปสู่ปัญหาความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำทางสังคมอีกด้วย โดยกลุ่มคนเสื้อแดงได้สร้างการตีความที่พยายามปฏิเสธและโต้กลับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่า พวกตนไม่ใช่ผู้เผาบ้านเผาเมือง แต่พวกตนคือเหยื่อของความรุนแรงที่รัฐ “สั่งฆ่าพวกเขา” เพื่อให้ผู้คนในขบวนการพยายามสื่อสารกับผู้อยู่นอกขบวนการเห็นถึงความโหดร้าย ความอยุติธรรมที่มีต่อคนเสื้อแดง อย่างเช่น ป้านะ²⁷⁸ ได้

²⁷⁸ ป้านะ, สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2562.

ร่วมการประชุมที่สวนรัชดานุสรณ์ หน้าศาลากลางจังหวัดขอนแก่นช่วง เดือนพฤษภาคม 2553 เพื่อแสดงความไม่พอใจรัฐบาลจากการใช้ความรุนแรงสลายการชุมนุมที่กรุงเทพฯ เล่าว่า “คนเสื้อแดง เขารู้กันแหละว่าใครสั่งเผาบ้านเผาเมือง แล้วโยนความผิดให้เสื้อแดง ทั้ง ๆ ที่เราไม่ได้ทำ เขาหาเหตุเพื่อที่จะสั่งฆ่าพี่น้องเราเท่านั้นเอง” ส่วนน้ำกรน²⁷⁹ มีภูมิหลังทางเศรษฐกิจที่ดี เป็นให้ชาวบ้านเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตร และคอยช่วยเหลือชาวบ้านที่ต้องการความช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นรถยนต์เพื่อขนส่งสินค้าทางการเกษตร หรือแม้แต่รถไถนา น้ำกรนก็มีบริการ รวมถึงงานบุญต่าง ๆ น้ำกรนก็ช่วยเหลือทุกอย่างไม่เคยว่างเว้นทำให้น้ำกรนเองมีสถานะทางสังคมที่สูงด้วยในหมู่บ้าน เล่าว่าฟังว่า “คนสั่งเผากับสั่งฆ่าประชาชนก็คนเดียวกันแหละ ก็คือพวกอำมาตย์ไง” ด้านลุงปู้²⁸⁰ ผู้ร่วมชุมนุมที่หน้าศาลากลางจังหวัดขอนแก่น และเคยร่วมเดินทางมาร่วมชุมนุมกับขบวนการเสื้อแดงที่ราชประสงค์ กรุงเทพฯ อาชีพทำนาทำไร่ มีความสนใจทางการเมืองจากการฟังวิทยุท้องถิ่น และการปราศรัยของแกนนำท้องถิ่นในขอนแก่น และมีความชื่นชอบ เห็นด้วยกับขบวนการเสื้อแดงอย่างมาก อธิบายว่า “เผาบ้านเผาเมืองอะไรเลอะเทอะ แต่คนสั่งฆ่าประชาชนนี่สิของจริง ยังลอยนวลกันอยู่เลย” และลุงปู้ขยายความเพิ่มเติมว่า “ตอนนี้พวกเสื้อเหลืองมากล่าวหาว่าเสื้อแดงเผาบ้านเผาเมืองซึ่งมันไม่จริงเลย เขาพยายามมาว่าพวกเราเผาเพราะต้องการเบียดเบียนไม่ให้คนมาสนใจคนตาย” ขณะที่ลุงสาม²⁸¹ ครอบครัวยุโรปประกอบอาชีพค้าขายในหมู่บ้านและปล่อยเงินกู้ให้กับชาวบ้าน เรียนจบชั้น ป.4 มีความใจการเมืองจากการแนะนำของคนในครอบครัว และยังเป็นผู้สนับสนุนขบวนการเสื้อแดงโดยการบริจาคทั้งอาหารและเครื่องดื่มอยู่บ่อยครั้งเมื่อมีการชุมนุม อธิบายว่า “เสื้อแดงไม่ได้ประโยชน์อะไรเลยจากการเผาครั้งนั้น คนที่ได้ประโยชน์คือคนที่สั่งฆ่าประชาชน ลุงเชื่อว่ามันก็เป็นพวกเดียวกันนั่นแหละที่ทำ”

ระบอบทักษิณ – ระบอบอำมาตย์

ประเด็นเกี่ยวกับระบอบทักษิณ ผู้เข้าร่วมขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นในกรณีศึกษาพบว่ามี ความพยายามสร้างการตีความแบบใหม่เกี่ยวกับคำว่า “ระบอบทักษิณ” ที่ฝ่ายตรงข้ามใช้เชื่อมโยง กับกรอบความคิดหลักในการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านทักษิณ ชินวัตร โดยขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นมีความพยายามตีความและสร้างเรื่องเล่าเกี่ยวกับ “ระบอบทักษิณ” แบบใหม่ว่า เป็น

²⁷⁹ น้ำกรน, สัมภาษณ์, 7 ตุลาคม 2562.

²⁸⁰ ลุงปู้, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2562.

²⁸¹ ลุงสาม, สัมภาษณ์, 30 มีนาคม 2562.

ระบอบประชาธิปไตยที่ต่อสู้เพื่อประชาชน สร้างความกินดีอยู่ดี และเพราะระบอบทักษิณนี้เองทำให้ชาวบ้านล้มตาอ้าปากได้ โดยพยายามสร้างความหมายให้ต้นตอของวิกฤติทางการเมืองที่ดำรงอยู่ขณะนี้คือ “ระบอบอำมาตย์” ไม่ใช่เพราะ “ระบอบทักษิณ” ตามที่กลุ่มคนเสื้อเหลืองกล่าวอ้าง การตอบโต้กรอบโครงความคิดเรื่องระบอบทักษิณ จากการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อเหลืองที่ภายใต้กรอบโครงความคิดหลัก “ภัยคุกคาม-วิกฤตครั้งใหญ่-ต้องทำอะไรเดี๋ยวนี้ (Threat-Mega Crisis-Action Now)” พยายามสร้างทักษิณทักษิณเป็นภัยคุกคามของคนทุกกลุ่ม โดยใช้อำนาจทางการเมืองแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้อง และทั้งยังมีพฤติกรรมนำสมบัติชาติออกมาขายเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อตนเองและพวกพ้อง กลุ่มคนเสื้อเหลืองเห็นว่านโยบายประชานิยมของทักษิณ แท้จริงแล้วเป็นเครื่องมือในการนำเอาสิ่งที่ไม่ใช่ของตนมาแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตนเอง เช่นนี้เองจึงส่งผลในแง่ลบต่อทัศนคติและพฤติกรรมของคนชั้นล่าง อีกทั้งระบอบทักษิณได้ถูกสร้างทักษิณถูกสร้างให้กลายเป็นภัยคุกคามที่สำคัญของสถาบันกษัตริย์และคุณค่าทั้งทางการเมืองและสังคมของปึกแผ่นรัฐธรรมนูญ และทักษิณได้ถูกเชื่อมโยงให้เป็นผู้สร้าง หรือเป็นที่มาของวิกฤตการณ์ครั้งยิ่งใหญ่ (mega crisis) ของประเทศไทยที่ต้องเผชิญ ในประเด็นเกี่ยวกับระบอบทักษิณนี้ กลุ่มคนเสื้อแดงเองเห็นว่าการพยายามสร้างทักษิณให้เป็นภัยคุกคามเช่นนี้เป็นการบิดเบือนความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม ทักษิณตกเป็นแพะรับบาปจากการดำเนินนโยบายช่วยเหลือประชาชน พวกเขาเหล่านี้จึงมีการนำเอา “ระบอบทักษิณ” มาตีความตามความใหม่ตามความเข้าใจของของพวกเขาเอง ซึ่งเป็นไปในแนวทางที่ดีเพื่อพยายามชี้ให้มวลชนคนเสื้อแดงรวมถึงผู้ที่อยู่นอกขบวนการเห็นว่าระบอบที่เป็นที่มาหรือสาเหตุปัญหาของประเทศคือ “ระบอบอำมาตย์” ดังที่ ตาดำ²⁸² ชาวจังหวัดขอนแก่นโดยกำเนิด มีลูกทั้งหมด 5 คน ฐานะทางบ้านมีฐานะยากจน ประกอบอาชีพทำนาโดยมีที่นาเป็นของตนเองจำนวน 4 ไร่ และชื่นชอบนักปราชญ์ของขบวนการเสื้อแดงไม่ว่าจะเป็น ญัฐวุฒิ ใสเกื้อ จตุพร พรหมพันธุ์ หรือครูเวียง วรเชษฐ์ จากการดูทีวีคนเสื้อแดงทุกวัน เล่าว่า “ตัวตัวเองได้ยินคำว่าระบอบทักษิณครั้งแรก ก็เอามานั่งคิดว่ามันเป็นสิ่งเลวร้ายและเป็นปัญหาตรงไหน ในความคิดตาระบอบทักษิณมันคือสิ่งที่ทำให้พวกเรา กินดีอยู่ดีขึ้น แต่ระบอบอำมาตย์ต่างหากที่ชั่วร้ายและเป็นปัญหา” ด้านของพีอาทิตย์²⁸³ อาชีพรับจ้างทั่วไปในตัวเมืองขอนแก่น เรียนจบระดับชั้น ม.3 เคยมีประสบการณ์เข้าไปเป็นกรรมกรก่อสร้างที่กรุงเทพฯ แต่

²⁸² ตาดำ, สัมภาษณ์, 21 กันยายน 2562.

²⁸³ พีอาทิตย์, สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2562.

ต้องกลับมาทำงานที่บ้าน เพราะต้องดูแลพ่อแม่ที่เจ็บป่วย ซึ่งชอบตัวของทักษิณอย่างมาก ให้เหตุผลว่าช่วงเวลานั้นเศรษฐกิจดีหยิบจับอะไรก็เป็นเงินเป็นทอง ซึ่งต่างจากช่วงของอภิสิทธิ์เป็น นายกรัฐมนตรี พี่อานนท์พยายามอธิบายว่า “ชาวบ้านรู้สึกดีกับคำว่าระบอบทักษิณ เพราะชาวบ้านต่างเห็นว่าเพราะระบอบนี้ทำให้พวกเขาได้รับประโยชน์ ในฐานะเจ้าของประเทศจริง ๆ และชาวบ้านต่างก็พยายามอธิบายว่าระบอบทักษิณมันเป็นประชาธิปไตยที่กินได้” ในส่วนของ เฮียแดง²⁸⁴ ชาวอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ครอบครัวยุโรปครอบครัวค้าขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและปล่อยเงินกู้ให้ชาวบ้าน อีกทั้งพื้นที่บ้านของเฮียแดงที่ตั้งอยู่บริเวณกลางหมู่บ้านและมีลานกว้าง ก็ได้กลายเป็นพื้นที่สำหรับระดมมวลชนเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดงในหมู่บ้านด้วย ซึ่งเฮียแดงก็สะท้อนมุมมองของคนพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ดีและได้สัมผัสกับผู้ที่เกี่ยวข้องทางเศรษฐกิจจนต้องเข้าพึ่งพาเงินนอกระบบของเฮียเขา ก็อธิบายว่า “เพราะระบอบทักษิณแหละทำให้เห็นระบอบอำมาตย์มันชัดเจนขึ้น ประเทศเสียหายก็เพราะอำมาตย์ความเป็นจริงทางเศรษฐกิจมันฟ้องอยู่ คนมากู้เงินนอกระบบเยอะขึ้นมาก ก็เพราะเศรษฐกิจมันไม่ดี”

การต่อสู้เพื่อสร้างและเปลี่ยนแปลงกรอบความคิดภายในขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น

การต่อสู้ช่วงชิงกรอบความคิดนี้มีได้เกิดขึ้นระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวกับฝ่ายตรงข้ามขบวนการเท่านั้น หากแต่ยังสามารถเกิดขึ้นภายในขบวนการเองได้ด้วย ซึ่งมักจะพบได้จากความไม่ลงรอยกันระหว่างกรอบความคิดวินิจฉัยปัญหาและกรอบความคิดแนวทางออก หากกรอบความคิดใดสอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด ก็จะสามารถทำให้ระดมผู้สนับสนุนได้มากด้วยเช่นกัน การประกอบสร้างกรอบความคิดทางการเมืองของคนเสื้อแดงได้แสดงให้เห็นถึงแรงปรารถนาของผู้คนในขบวนการเคลื่อนไหว สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและความเชื่อที่ยึดถือของมวลชนในขบวนการเคลื่อนไหว มวลชนบางกลุ่มได้เริ่มตั้งคำถามและแสดงออกถึงความไม่เห็นด้วยอย่างชัดเจนในขบวนการ ทำให้กระบวนการสร้างกรอบความคิดของขบวนการเสื้อแดงเองไม่สามารถยึดติดกับกรอบความคิดใดกรอบความคิดหนึ่งได้ตลอดไป อย่างไรก็ตามการตั้งคำถามและการแสดงออกถึงความไม่เห็นด้วยในบางประการของมวลชนขบวนการเสื้อแดงก็ไม่ได้ถูกทำให้เป็นอื่น หรือเบียดขับออกจากขบวนการเสื้อแดง หากแต่มี

²⁸⁴ เฮียแดง, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2562.

ปรับเปลี่ยนและพัฒนากรอบโครงความคิดอยู่ตลอดเวลา และมีความพยายามสร้างกรอบโครงความคิด โดยเสนอมุมมองทางเลือกใหม่ที่ไม่ไกลเกินจากความหมายและทัศนคติทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ จะทำให้กรอบโครงความคิดนั้นมีพลังดึงดูดผู้คนให้หันกลับมา มีความเชื่อและอุดมการณ์ร่วมกับขบวนการ การต่อสู้เปลี่ยนแปลงกรอบโครงความคิดทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดง ขอนแก่น เริ่มต้นจาก 3 ประเด็นหลัก คือ ยุทธศาสตร์ทางอุดมการณ์อนุรักษ์นิยมแบบกษัตริย์นิยมหนึ่ง การ “ต่อสู้เพื่อทักษิณ” กับ “ขจัดความอยุติธรรม” และ ร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมเหมาเข่ง

ยุทธศาสตร์ทางอุดมการณ์อนุรักษ์นิยมแบบกษัตริย์นิยม

เมื่อแกนนำของขบวนการเสื้อแดง ได้ใช้ยุทธศาสตร์ทางอุดมการณ์อนุรักษ์นิยมแบบกษัตริย์นิยม มาใช้ในการระดมมวลชน เช่น เรื่อง “เรารักพระบรม” สนับสนุนสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ โดยมีความเชื่อว่าเป็นฝ่ายเดียวกันกับเสื้อแดงและมีความเป็นประชาธิปไตย จนทำให้มวลชนบางคนถึงขั้นเรียกร้องให้พระองค์เข้ามาแทรกแซงทางการเมือง มวลชนคนเสื้อแดงหลายคนเริ่มไม่เห็นด้วยกับแนวทางดังกล่าว และเริ่มแสดงออกถึงความไม่พอใจและรู้สึกอึดอัดกับการดำเนินยุทธศาสตร์นี้ เช่น ลุงสัน²⁸⁵ กล่าวว่า “ลุงรู้สึกไม่โอเคมาก ๆ เลยกับเสื้อแดงที่ว่า เรารักพระบรม ทั้งปราศรัยบนเวที จนถึงขั้นสกรีนทำเสื้อขาย ทั้ง ๆ ที่เรารู้ตัวดีว่าเรากำลังต่อสู้กับอะไร แต่ก็ยังจะพยายามทำตัวเหมือนไร้เดียงสาไม่รู้ว่าศัตรูของเราคืออะไร” แต่อย่างไรก็ตามผู้ศึกษายังพบว่า มีความพยายามที่จะประนีประนอมกับคนที่ตีความตามแนวทางนี้ เช่น ป้าสี²⁸⁶ กล่าวว่า “ป้าไม่เห็นด้วยนะที่เสื้อแดงชูเรื่องเรารักพระบรม แต่ป้าเองก็ไม่ได้โกรธหรือเกลียดอะไรเขา แต่รู้สึกว่ายังไงเราก็มีอุดมการณ์เดียวกัน แนวทางมันอาจจะต่างกันบ้าง” แต่มวลชนเสื้อแดงบางคนก็ได้ต่อสู้ช่วงชิงกรอบโครงความคิด โดยพยายามสร้างกรอบโครงความคิดเรื่อง “กระสุนพระราชทาน” เพื่อปรับความคิดและค่านิยมใหม่ให้กับมวลชนของขบวนการเสื้อแดงที่มีความเชื่อหรือค่านิยมไปในแนวทางเรารักพระบรม โดยนำพจ²⁸⁷ อดีตผู้ใหญ่หมู่บ้านหมู่บ้านเสื้อแดงขอนแก่น ผันตัวมาเล่นการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้ลงสมัครนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ไม่ได้รับเลือก ปัจจุบันนับได้ว่าเป็นแกนนำท้องถิ่นของขบวนการเสื้อแดงในขอนแก่น เล่าว่า “ในหมู่บ้านก็พูดถึงแนวทางของเสื้อแดง เรื่อง เรารักพระบรม อยู่เหมือนกันในช่วงแรก ซึ่งชาวบ้านบางคนก็สับสนและเชื่อตามที่วิีพูด แต่แกนนำในหมู่บ้าน

²⁸⁵ ลุงสัน, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2562.

²⁸⁶ ป้าสี, สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2562.

²⁸⁷ นำพจ, สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2562.

หลายคนก็พยายามชี้ประวัติศาสตร์ตั้งแต่ 6 ตุลาจนถึง พฤษภา 53 ส่วนใหญ่แล้วเป็นกระสุนพระราชทานทั้งนั้น ฉะนั้นจะเชื่อตามที่เขายกก็ต่อระว่างไว้ละ” และ น้ำอิ่ง²⁸⁸ ชาวจังหวัดบุรีรัมย์มาประกอบอาชีพค้าขายสินค้าผลิตภัณฑ์งานฝีมือที่จังหวัดขอนแก่นมาเกือบ 10 ปี มีแนวคิดสอดคล้องกับขบวนการเสื้อแดงไปในแนวทางที่ไม่นิยมสถาบันกษัตริย์ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์บ่อยครั้งในเฟซบุ๊ก อธิบายเสริมในประเด็นนี้ว่า “แต่ก่อนไม่เคยสงสัยกับแนวทางของเรื่องเรารักพระบรมมหาราชวังก็เชื่อไปตามเขา แต่พอรับรู้เรื่องต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเรื่อง กระสุนพระราชทาน นี่ก็ทำให้บ้าไม่ไว้ใจพวกเจ้าไม่ว่าจะใครทั้งสิ้น” ขณะที่มวชนหลายคนก็รู้สึกไม่เห็นด้วยกับแกนนำของขบวนการเสื้อแดงในส่วนกลางที่พยายามกีดกันและปฏิเสธว่าคนที่แสดงความคิดเห็นไปในแนวทางของการต่อต้านสถาบันพระมหากษัตริย์ว่าเป็น “แดงเทียม” เช่น น้ำสมาน²⁸⁹ กล่าวว่า “น้ำฟุ้งเสธแดงปราศรัยในที่วิ ก็ไม่เห็นด้วยที่เขาบอกว่าคนอย่าง ดา ตอปีโด ที่ติดคุกเพราะ มาตรา 112 เป็นพวกเสื้อแดงเทียม ซึ่งใคร ๆ ก็รู้ว่าในช่วงนั้นสถาบันกษัตริย์ลงมาเล่นการเมืองอย่างเปิดเผย” ซึ่งสอดคล้องกับ น้ำอิ่ง²⁹⁰ เล่าต่อว่า “ไม่เห็นด้วยเลยที่เสื้อแดงบางกลุ่มเขาพยายามเอาสถาบันกษัตริย์มากล่าวหาเสื้อแดงกันเองว่าเป็นแดงแท้แดงเทียม”

“ต่อสู้เพื่อทักษิณ” กับ “ขจัดความอยุติธรรม”

การปะทะกันระหว่างเป้าหมายของมวชนที่เคลื่อนไหว “ต่อสู้เพื่อทักษิณ” กับ การเคลื่อนไหวเพื่อ “ขจัดความอยุติธรรม” โดยเมื่อแกนนำกรอบโครงความคิดของความอยุติธรรม (injustice frame) เป็นกรอบโครงความคิดหลัก (master frame) พยายามประกอบสร้างเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับความอยุติธรรม ซึ่งถูกทำให้เป็นภัยคุกคามที่สำคัญในทางการเมืองและสังคมของประชาชน และเรื่องเล่าต่าง ๆ พยายามชี้ให้ประชาชนเห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนและร้ายแรงของความอยุติธรรมที่ดำรงอยู่นั้น มีมวชนบางกลุ่มยังไม่สามารถตีความและเข้าใจเป้าหมายของการเคลื่อนไหวเพื่อขจัดความอยุติธรรมตามแนวทางของขบวนการเสื้อแดงได้ จนมีการปะทะและต่อสู้ทางความคิดของมวชนคนเสื้อแดงด้วยตัวเอง โดยมวชนบางกลุ่มที่ชื่นชอบในตัวของนายกทักษิณเองมีมุมมองว่า หากออกมาชุมนุมเพื่อเรียกร้องให้เกิดการเลือกตั้งแล้วได้รับรัฐบาลจากฝั่ง

²⁸⁸ น้ำอิ่ง, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2562.

²⁸⁹ น้ำสมาน, สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2561.

²⁹⁰ น้ำอิ่ง, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2562.

นายกทักษิณก็ถือว่าบรรณาการกิจของเสื้อแดงแล้ว ตัวอย่างเช่น ลุงมา²⁹¹ ข้าราชการบำนาญ ผู้ที่เข้าร่วมการชุมนุมกับขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นอย่างสม่ำเสมอเล่าว่า “เป้าหมายของการเข้าร่วมขบวนการเสื้อแดงของลุงก็เพราะต้องการเลือกตั้ง ให้ทักษิณได้กลับมาช่วยให้ลุงมีชีวิตที่ดีขึ้น เราเลยต้องต่อสู้เพื่อทักษิณ” แต่มวลชนหลายคนก็ไม่เห็นด้วยตามแนวทางดังกล่าวเสียทั้งหมด เนื่องจากพิจารณาแล้วเห็นว่าเป้าหมายของการเคลื่อนไหวตามแนวทางดังกล่าวไม่สอดคล้องกับประเด็นปัญหาที่ดำรงอยู่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายจะต้องเคลื่อนไหวมากกว่าการเลือกตั้ง หรือให้ทักษิณกลับประเทศเท่านั้น โดยมวลชนบางกลุ่มจึงพยายามเปลี่ยนแปลงกรอบโครงความคิดเพื่อต่อสู้กรอบโครงความคิดแบบเก่าที่ต่อสู้เพื่อทักษิณมาเป็นการต่อสู้เพื่อขจัดความอยุติธรรม โดยพยายามสร้างเรื่องเล่า “จิตวิญญาณนักสู้ของคนเสื้อแดง” โดยเป็นเรื่องเล่าว่าคนเสื้อแดงคือนักสู้ที่ต่อสู้เพื่อความเท่าเทียม ความเสมอภาค ประชาธิปไตย และขจัดความอยุติธรรมมากกว่าการต่อสู้เพื่อทักษิณเพียงอย่างเดียว เป็นการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายของการเคลื่อนไหวจากการต่อสู้เพื่อบุคคลคนเดียวเป็นการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงระบบและโครงสร้างของสังคม ในประเด็นนี้ น้าหา²⁹² อธิบายว่า “คนที่บอกว่าจะเป็นคนเสื้อแดงได้ ต้องมีจิตวิญญาณนักสู้อยู่ในตัวเอง คือจะต้องต่อสู้เพื่อให้สังคมเท่าเทียม มีประชาธิปไตยที่แท้จริง ไม่ใช่ต่อสู้เพียงเพื่อทักษิณอย่างเดียว” ขณะที่อาจารย์เส²⁹³ เล่าว่า “คนที่บอกว่าคนเสื้อแดงต่อสู้เพื่อทักษิณคือคนที่ไม่มีจิตวิญญาณของคนเสื้อแดงอยู่ในตัวจริง คนเสื้อแดงที่แท้จริงจะต้องต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมและประชาธิปไตย เพื่อสังคมที่ดีกว่าเดิมให้ได้” อย่างไรก็ตามการปะทะกันระหว่างเป้าหมายของมวลชนที่เคลื่อนไหว “ต่อสู้เพื่อทักษิณ” กับ การเคลื่อนไหวเพื่อ “ขจัดความอยุติธรรม” ผู้ศึกษาพบว่า การเคลื่อนไหวภายใต้กรอบโครงความคิดเพื่อ “ขจัดความอยุติธรรม” นั้น ส่งผลให้ผู้คนที่ในช่วงแรกที่ต่อต้านทักษิณหันกลับเข้ามาร่วมกับขบวนการเสื้อแดง เช่น ลุงเสริม²⁹⁴ เล่าว่า “แต่ก่อนเราต่อต้านทักษิณหัวชนฝา เพราะไม่เห็นด้วยกับนโยบายหลายอย่างของเขา แต่สิ่งที่ทำให้เข้าร่วมเสื้อแดงก็เพราะเสื้อแดงเคลื่อนไหวเพื่อขจัดความอยุติธรรมและยึดหลักการประชาธิปไตยที่แท้จริง ไม่ใช่เคลื่อนไหวเพียงเพื่อทักษิณ” หรือ น้องวิทย์²⁹⁵ อดีตนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น นักกิจกรรมเคลื่อนไหวทางการเมืองประเด็น

²⁹¹ ลุงมา, สัมภาษณ์, 7 เมษายน 2562.

²⁹² น้าหา, สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2562.

²⁹³ อาจารย์เส, สัมภาษณ์, 31 ธันวาคม 2561.

²⁹⁴ ลุงเสริม, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2562.

²⁹⁵ น้องวิทย์, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2562.

เรื่องผลกระทบจากโครงการพัฒนาของรัฐต่าง ๆ เล่าว่า “เหตุผลที่เข้าร่วมเคลื่อนไหวทางการเมืองกับคนเสื้อแดงก็เป็นผลมาจากเป้าหมายของขบวนการเสื้อแดงสอดคล้องกับอุดมการณ์กลุ่มนักกิจกรรมตนเองที่ได้เคลื่อนไหวในเรื่องของความเป็นธรรมในสังคมอยู่แล้วจึงเข้าร่วมกับเสื้อแดง แต่หากขบวนการเสื้อแดงมีเป้าหมายเพื่อนคนคนเดียวเราก็คงจะไม่เข้าร่วมอย่างแน่นอน”

ร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมเหมาเข่ง

เมื่อพรรคแกนนำพรรคเพื่อไทยได้ดำเนินการ ร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมเหมาเข่ง หรือ ร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมแบบสุดซอย ทำให้ขบวนการเสื้อแดงตีความในประเด็นดังกล่าวขัดแย้งกันนำไปสู่ความพยายามสร้างการตีความผ่านกรอบโครงความคิดของแกนนำท้องถิ่น และมวลชนในพื้นที่เกี่ยวกับ ร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมว่า “อย่าปล่อยให้ฆาตกรลอยนวล” ในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ.2556 แกนนำระดับสูงของพรรคเพื่อไทย มีความพยายามผลักดันร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมอย่างแข็งขัน ซึ่งนิรโทษกรรมเหมาเข่ง หรือ ร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมแบบสุดซอย มีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “ร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิด เนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน” เสนอโดยนายวรชัย เหมะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการและ เป็นแนวร่วมคนสำคัญของแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) จังหวัดสมุทรปราการด้วย อย่างไรก็ตามร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม ฉบับนายวรชัย เหมะถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก เนื่องจาก ร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมที่ผ่านคณะกรรมการกฤษฎีกามีการตัดตอนสอดแทรก ให้เป็น พ.ร.บ. ฉบับสุดซอยคือความในมาตรา 3 จากในร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรม ฉบับนายวรชัย ระบุว่า

“มาตรา 3 ให้บรรดาการกระทำใด ๆ ของบุคคลที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการชุมนุมทางการเมืองหรือการแสดงออกทางการเมือง หรือบุคคลซึ่งไม่ได้เข้าร่วมการชุมนุมทางการเมือง แต่กระทำการนั้นมีมูลเหตุเกี่ยวข้องหรือเกี่ยวเนื่องกับความขัดแย้งทางการเมือง โดยการกล่าวด้วยวาจาหรือโฆษณาด้วยวิธีการใด เพื่อเรียกร้องหรือให้มีการต่อต้านรัฐ การป้องกันตน การต่อสู้ขัดขืนการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือการชุมนุม การประท้วง หรือการแสดงออกด้วยวิธีการใด ๆ อันอาจเป็นการกระทบต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของบุคคลอื่น ซึ่งเป็นเหตุการณีสืบเนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง หรือการ

แสดงออกทางการเมือง ตั้งแต่วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ถึงวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 ไม่เป็นความผิดต่อไปและให้ผู้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิดและความรับผิดโดยสิ้นเชิง การกระทำในวรรคหนึ่ง ไม่รวมถึงการกระทำใด ๆ ของบรรดาผู้ซึ่งมีอำนาจในการตัดสินใจ หรือสั่งการให้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองในห้วงระยะเวลาดังกล่าว”

ต่อมา นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ สมาชิกพรรคเพื่อไทย ซึ่งเป็นรองประธานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม เสนอให้เปลี่ยนแปลงสาระสำคัญของร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม มีเนื้อหาว่า

“มาตรา 3 ให้บรรดาการกระทำใด ๆ ทั้งหลายทั้งสิ้นของบุคคลหรือประชาชนที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการชุมนุมทางการเมือง หรือการแสดงออกทางการเมือง หรือบุคคลซึ่งไม่ได้เข้าร่วมการชุมนุมทางการเมือง แต่การกระทำนั้นมีมูลเหตุที่เกี่ยวข้องหรือเกี่ยวเนื่องกับความขัดแย้งทางการเมือง โดยการกล่าวด้วยวาจาหรือโฆษณาด้วยวิธีการใดเพื่อเรียกร้องหรือให้มีการต่อต้านรัฐ การป้องกันตน การต่อสู้ขัดขืนการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือการชุมนุม การประท้วง หรือการแสดงออกด้วยวิธีการใด ๆ อันอาจเป็นการกระทำต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของบุคคลอื่น ซึ่งเป็นเหตุการณีสืบเนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง หรือการแสดงออกทางการเมือง ตั้งแต่วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 รวมทั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องดังกล่าวสืบเนื่องต่อมาที่เกิดขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2547 ถึงวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 8 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ไม่เป็นความผิดต่อไปและให้ผู้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำไม่ว่าผู้กระทำจะได้กระทำในฐานะตัวการ ผู้สนับสนุน ผู้ใช้ให้กระทำ หรือผู้ถูกใช้ หากการกระทำนั้นผิดต่อกฎหมายก็ให้ผู้กระทำพ้นจากความผิดและความรับผิดโดยสิ้นเชิง การ

กระทำในตามวรรคหนึ่ง ไม่รวมถึงการกระทำใด ๆ ของประชาชนผู้ซึ่งมีอำนาจในการตัดสินใจหรือสั่งการให้มีความเคลื่อนไหวทางการเมืองในห้วงระยะเวลาดังกล่าวผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112”

การแก้ไขสาระสำคัญในมาตรา 3 นี้ทำให้ร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม มีลักษณะยกเว้นความผิดให้กับทุกฝ่าย ไม่เพียงแต่ประชาชนที่เข้าร่วมการชุมนุม แต่ครอบคลุมถึงฝ่ายผู้กระทำการก่อการ สนับสนุนที่เรียกว่าเหมาเข่ง ก่อให้เกิดเสียงคัดค้านจากหลายฝ่ายในสังคม ไม่ว่าจะเป็นพรรคฝ่ายค้านในขณะนั้น ญาติผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมืองปี 2553 หรือแม้แต่ภายในขบวนการเสื้อแดงเองเกิดความขัดแย้งภายในเองเช่นกัน วิกฤตการณั้วร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมที่เกิดขึ้น จากการสัมภาษณ์แกนนำละมวลงชนขบวนการเสื้อแดงในจังหวัดขอนแก่นหลายคนก็ได้ตีความวิกฤตการณั้ว พ.ร.บ. นิรโทษกรรม ในแนวทางที่ต่อต้าน และผิดหวังกับแนวทางของแกนนำในส่วกลางอย่างชัดเจน ยกตัวอย่างเช่น น้าบุญเสริม²⁹⁶ กล่าวว่า “เราไม่คิดว่าพวกเขาจะเหยียบย่ำจิตใจพี่น้องเสื้อแดงได้ขนาดนี้...พี่น้องเสื้อแดงตายกลางกรุงแต่กลับจะนิรโทษให้พวกฆาตกร อันนี้ไม่เห็นด้วยมาก ๆ” ซึ่งก็สอดคล้องกับ ลุงโสภณ²⁹⁷ นักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่นก็แสดงความไม่พอใจกับการดำเนินการเกี่ยวกับร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมฉบับนี้ โดยกล่าวว่า “เราเห็นด้วยในส่วนที่จะนิรโทษกรรมให้พี่น้องประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการชุมนุม แต่สิ่งที่ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งคือการยกโทษให้ฆาตกร” แม้แต่มวลงชนในพื้นที่เองก็ตีความวิกฤตการณั้วว่าเป็นการหักหลังมวลงชน เช่น คุณมี²⁹⁸ แสดงความเห็นในประเด็นนี้ว่า “สิ่งที่แกนนำรวมถึงพรรคเพื่อไทยทำกับคนเสื้อแดง ความพยายามที่จะนิรโทษให้กับคนฆ่าพี่น้องเสื้อแดง มันเหมือนหักหลังพี่น้องเสื้อแดงที่ร่วมต่อสู้กันมาเลย” การต่อต้านและผิดหวังของขบวนการเสื้อแดงต่อการดำเนินการ พ.ร.บ.นิรโทษกรรมฉบับนี้ มีความพยายามสร้างเรื่องเล่าผ่านการตีความภายใต้กรอบโครงความคิดที่ว่า “อย่าปล่อยให้ฆาตกรลอยนวล” เพื่อเปลี่ยนแปลงการตีความของมวลงชนบางกลุ่มที่เห็นพ้องกับ พ.ร.บ.นิรโทษกรรมให้เปลี่ยนแนวทางการตีความให้สอดคล้องกับแนวทางของกลุ่มตน ประเด็นนี้ น้าสมาน²⁹⁹ เล่าว่า “ยอมรับว่ากังวลกับ พ.ร.บ.นี้ แต่สิ่งที่พวกเราต้องทำคือ แสดงออกให้

²⁹⁶ น้าบุญเสริม, สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2562.

²⁹⁷ ลุงโสภณ, สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2562.

²⁹⁸ คุณมี, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2562.

²⁹⁹ น้าสมาน, สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2561.

หัวขบวนเห็นว่า ชาวบ้านเขาไม่เห็นด้วย พยายามทำให้ชาวบ้านเห็นว่า ฆาตกรที่ฆ่าพี่น้องเราต้องโดนลงโทษ ไม่ใช่ปล่อยให้ลอยนวลพันผิดแบบนี้” ซึ่งสอดคล้องกับ พิอุเทนทร์³⁰⁰ มีความเห็นว่า “ช่วงแรกพี่ไม่เข้าใจในเรื่องนี้ แต่พอได้ฟังเขาพูดคุยกัน ก็เห็นเหมือนกับเขาว่า อย่าปล่อยให้ฆาตกรอภิสิทธิ์กับสุเทพลอยนวลเลย” ด้านของ บ้าถี้³⁰¹ ขยายความว่า “เห็น พ.ร.บ.นี้แล้วก็สังสารคนตาย ไม่รู้ว่าคนถ้าเขายังอยู่จะคิดยังไง บ้าถี้รู้สึกว่าจะอย่าทำเหมือนคนตายไม่มีค่า...อย่าปล่อยให้พวกฆาตกรมันลอยนวลเลย”

การรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557

เหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงปี พ.ศ.2556-2557 ทหารได้มีความพยายามอย่างชัดเจนที่จะเข้ามาควบคุมทางการเมืองไทยและความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์ทางการเมือง โดยคณะทหารที่ใช้ชื่อว่า คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งแสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจนว่าต้องการที่จะปกครองการเมืองไทยให้อยู่ภายใต้เผด็จการทหาร อันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่านี่คือความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างการรัฐประหารวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 กับเมื่อครั้ง 19 กันยายน 2549 ที่ต้องการเพียงแค่กำจัดทักษิณ ชินวัตร อีกทั้งการรัฐประหารกระทำการในช่วงเวลาที่สำคัญในทางการเมืองของไทย นั่นคือการสวรรคตของรัชกาลที่ 9 และการขึ้นครองราชสมบัติของรัชกาลที่ 10 ซึ่งช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านสถานะและพระราชอำนาจของกษัตริย์พระองค์ใหม่บริบทในทางสังคมการเมือง วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ มีความแตกต่างกับช่วงเวลาที่ยุคที่ 9 ทรงขึ้นครองราชย์สมบัติ และเพื่อความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์ในศตวรรษที่ 21 นี้เอง เป็นเหตุให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันกษัตริย์และการเมืองไทยที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มีความต้องการที่จะควบคุมทางการเมืองเพื่อรักษาอำนาจของสถาบันกษัตริย์รวมถึงการสถาปนาอำนาจนำของสถาบันกษัตริย์ โดยทหารใช้ข้ออ้างว่าเข้ามาแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางสังคมการเมืองที่เกิดขึ้น หากไม่เข้ากระทำรัฐประหารแล้วนั้น สังคมไทยก็จะต้องเผชิญกับความรุนแรงทางการเมืองและความไร้เสถียรภาพความไม่สงบในสังคม ด้วยเหตุนี้เองกองทัพจึงอ้างความชอบธรรมดังกล่าวทำรัฐประหาร

³⁰⁰ พิอุเทนทร์, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2562.

³⁰¹ บ้าถี้, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2562.

ภายหลังของการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 ผู้ศึกษาพบว่ามวลชนคนเสื้อแดงขอนแก่นมีความพร้อมที่จะออกมาเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐประหารที่เกิดขึ้นอย่างแข็งขัน แม้ว่าโครงสร้างโอกาสทางการเมืองในขณะนั้นจะไม่เอื้อต่อการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงเลยก็ตาม แสดงให้เห็นว่ากรอบโครงความคิดหลักของขบวนการเสื้อแดงยังคงมีพลังในการระดมมวลชนให้เข้าร่วมการเคลื่อนไหวร่วมกับขบวนการและยังได้ยกระดับความพร้อมทางด้านจิตสำนึกของการต่อสู้ (level of insurgent consciousness) ให้กับมวลชนคนเสื้อแดงอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงให้มวลชนตื่นตัวทางการเมืองที่มีอุดมการณ์ร่วมกับขบวนการเสื้อแดง การรัฐประหารครั้งนี้ทำให้มวลชนมีอารมณ์และความรู้สึกความคับแค้นใจจนต้องการที่จะลุกขึ้นมาต่อต้านการรัฐประหาร ตัวอย่างเช่น น้ำบัว³⁰² อายุ 42 ปี ประกอบอาชีพช่างเสริมสวยในหมู่บ้าน และได้ร่วมขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นครั้งแรกเมื่อตอนหลังเหตุการณ์รัฐประหาร ปี 2549 และได้เชื่อมั่นในอุดมการณ์ของขบวนการเคลื่อนไหวอย่างมากจากการติดตาม แนวคิดของขบวนการทางวิทยุชุมชนและโทรทัศน์ของคนเสื้อแดง ให้ความเห็นว่า “ตอนเห็นประกาศยึดอำนาจในทีวี น้ำรู้สึกโกรธมาก ๆ มันเอาอีกแล้ว ความคิดแรกในตอนนั้นคือเราจะต้องออกไปชุมนุมเพื่อต่อต้านรัฐประหารครั้งนี้” เช่นเดียวกับ ลุงภูมิ³⁰³ เล่าว่า “เราเคยต่อสู้กับเผด็จการมาตั้งแต่ไหนแต่ไร ครั้งนี้ลุงก็อยากออกไปต่อสู้กับมันอีกครั้ง ถึงแม้มันอาจจะยังไม่ใช้ครั้งสุดท้าย ต่อสู้จนกว่าจะได้ประชาธิปไตยที่แท้จริงกลับมา” มวลชนเสื้อแดงขอนแก่นมองว่ามีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้อง “จัดการปัญหาเดี๋ยวนี้ตอนนี้” เมื่อเกิดการรัฐประหารขึ้น โดย พี่อุเทนทร์³⁰⁴ เล่าว่า “เมื่อเห็น คสช.ยึดอำนาจพี่โทรหาเพื่อน นำ โทรหาเพื่อนเสื้อแดงหลาย ๆ คนทุกคนรับรู้เหมือนกันว่าจะต้องทำอะไรสักอย่างร่วมกันเพื่อแสดงให้เขาเห็นว่าเสื้อแดงไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหารอย่างมาก” และ ลุงสาม³⁰⁵ เล่าว่า “พี่น้องเสื้อแดงจะต้องรวบรวมพลกัน เพื่อต่อต้านรัฐประหารทันทีภายในวันนั้นที่เขายึดอำนาจ” สิ่งที่น่าสนใจคือ มวลชนเสื้อแดงขอนแก่นบางคนแสดงออกถึงความผิดหวังกับแกนนำและขบวนการเสื้อแดงที่มีท่าทีวางเฉยไม่มีการเคลื่อนไหวที่จะต่อต้านรัฐประหารที่เกิดขึ้นเลย ตัวอย่างเช่น ตาดำ³⁰⁶ เล่าว่า “ตาพร้อมที่จะออกไปชุมนุมนะ ตาผ่านอะไรมาเยอะเลย แต่พวกแกนนำแล้วก็เสื้อแดง

³⁰² น้ำบัว, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2562.

³⁰³ ลุงภูมิ, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2562.

³⁰⁴ พี่อุเทนทร์, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2562.

³⁰⁵ ลุงสาม, สัมภาษณ์, 30 มีนาคม 2562.

³⁰⁶ ตาดำ, สัมภาษณ์, 21 กันยายน 2562.

เราหายไปไหนไม่รู้ ไม่ทำอะไรเลยสักนิด” เช่นเดียวกับ เฮียเฮง³⁰⁷ ก็เล่าว่า “เสื้อแดงขอนแก่นไม่รู้รออะไรอยู่ ชาวบ้านเขาพร้อมจะต่อสู้อยู่แล้ว เขาเคยผ่านรัฐประหารแล้วก็ออกมาช่วยขบวนการเสื้อแดงอยู่ตลอด แต่รอบนี้มันน่าผิดหวังจริง ๆ”

การเลือกตั้งปี 2562

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การเข้าสู่อำนาจทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มีชื่อเรียกว่า “ระบบจัดสรรปันส่วนผสม” (mixed member apportionment system หรือ MMA) ซึ่งถูกวิจารณ์อย่างกว้างขวางว่าเป็นกลไกลดทอนความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองในทุกวิถีทาง ไม่สะท้อนเจตนารมณ์ของประชาชนและสร้างระบบที่บิดเบือน ทั้งยังเป็นพลังผลักดันสร้างเงื่อนไขให้นายกรัฐมนตรีไม่ต้องมาจากการเลือกตั้งก็ได้ การออกแบบระบบการเลือกตั้งเพื่อเป็นเครื่องมือรักษาอำนาจของของ คสช.เอง จะทำให้การซื้อเสียงเพิ่มขึ้น การแข่งขันดุเดือดรุนแรงขึ้น ระบบเจ้าพ่อผู้มีอิทธิพลท้องถิ่นกลับมา แขนงที่ด้อยคุณภาพมีโอกาสเข้าสู่สภามากขึ้น เกิดรัฐบาลผสมที่ไร้เสถียรภาพและประสิทธิภาพในการบริหารประเทศ การต่อรองผลประโยชน์และตำแหน่งรัฐมนตรีระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลกลับมา คึกคัก รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งอ่อนแอ และรัฐสภาโดยรวมก็อ่อนแอ แม้ว่าการออกแบบระบบการเลือกตั้งซึ่งเป็นผลพวงจากรัฐธรรมนูญปี 2560 มีความพยายามทำให้การเลือกตั้งไม่มีความหมายกับประชาชน พยายามกีดกันให้ประชาชนถอยออกจากพื้นที่ทางการเมือง ถึงกระนั้นความพยายามดังกล่าวเป็นสิ่งที่ทำได้ยากมากขึ้น ด้วยการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง หลังรัฐธรรมนูญ 2540 ได้ทำให้ชาวบ้านตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น การเลือกตั้งนับได้ว่าเป็นอาวุธสำคัญของคนเสื้อแดงที่จะช่วยแสดงให้รัฐยอมรับการมีอยู่ของพวกเขา การเลือกตั้งเป็นมากกว่าเพียงการมีส่วนร่วมทางการเมือง หากแต่เป็น “การเมืองของการแสดงตน” (politics of presence) การต่อสู้เพื่อมีส่วนมีเสียงทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย และการเลือกตั้งยังเป็นการแสดงถึงพลังทางการเมืองของคนคนเสื้อแดงที่เติบโตขึ้นมาใหม่

³⁰⁷ เฮียเฮง, สัมภาษณ์, 26 มีนาคม 2562.

งานศึกษาหลายชิ้นที่ศึกษาพิจารณาพฤติกรรมการเลือกตั้งของมวลชนคนเสื้อแดงในอีสานรวมถึงที่จังหวัดขอนแก่น³⁰⁸ พรรคเพื่อไทยถือได้รับความนิยมชนะการเลือกตั้งอันดับหนึ่งมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2544 (นับสืบเนื่องมาจากพรรคไทยรักไทย และพลังประชาชน) มีสถิติชนะการเลือกตั้งทั่วไปในปีพ.ศ. 2544 ปีพ.ศ. 2548 ปีพ.ศ. 2550 ปีพ.ศ. 2554 อันเป็นพรรคการเมืองที่ถือกำเนิดขึ้นภายใต้บริบทโครงสร้างเชิงเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมไทยภายหลังการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ 2540 เอื้ออำนวยให้เกิดให้เกิดพรรคไทยรักไทยขึ้นมา เพื่อนำเสนอทางเลือกใหม่ให้กับสังคม คนเสื้อแดงมักถูกผูกติดแนบชิดกับพรรคเพื่อไทยเพราะกลุ่มคนเสื้อแดงอีสานเป็นผู้ที่ได้ประโยชน์จากนโยบายของทักษิณนโยบายรัฐบาลดังกล่าวสัมพันธ์กับการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนเสื้อแดงให้ดีขึ้น และยังรวมถึงการมีความรักความผูกพันและให้ความเชื่อมั่นในศักยภาพของตัวผู้นำของพรรคเพื่อไทย คนเสื้อแดงอีสานแสดงความจงรักภักดีต่อพรรคการเมืองที่ตนถนัดนิยมและมีความเชื่อมั่นศรัทธาว่าพรรคเพื่อที่ตนเองชื่นชอบนั้นจะสามารถตอบสนองความต้องการและข้อเรียกร้องทางการเมืองได้ นำมาซึ่งระดับความนิยมของคนขอนแก่นที่มีต่อพรรคเพื่อไทยอยู่ในระดับมากที่สุด นับตั้งแต่พ.ศ. 2544 แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบเลือกตั้งใหม่แบบระบบจัดสรรปันส่วนผสม ด้วยเหตุนี้พรรคเพื่อไทยดำเนินยุทธศาสตร์ที่จะให้ได้เปรียบในกติกาการเลือกตั้งนี้ โดยการจัดตั้งพรรคเล็ก ๆ ขึ้นมา เพื่อกระจายไปทำคะแนนส.ส.บัญชีรายชื่อ จึงมีผู้ขนานนามว่ายุทธศาสตร์“แตกแบ่งกันเป็นแบ่งกร้อย” โดยพรรคที่ตั้งขึ้น ได้แก่ พรรคไทยรักษาชาติ พรรคเพื่อชาติ พรรคเพื่อธรรม พรรคประชาชาติ อย่างไรก็ตามคำอธิบายในมุมมองดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดความเข้าใจว่าขบวนการเสื้อแดงในขอนแก่นหรือในอีสานคือขบวนการที่เป็นก้อนเดียวกันกับพรรคเพื่อไทยด้วย แต่มีงานศึกษาบางชิ้นเสนอว่าขบวนการคนเสื้อแดงมิได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งหมดในขบวนการมีกลุ่มต่าง ๆ มากมาย แต่กระนั้นทุกกลุ่มก็อ้างว่าสนับสนุนประชาธิปไตยเหมือนกัน

³⁰⁸ ศึกษาเพิ่มเติม ใน สุรพล พรหมกุล, “พฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2557 ในจังหวัดขอนแก่น”, *Dhammathas Academic Journal* 15, 3 (2015):103-118. และ สัมพันธ์ เตชะอธิก, *การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองในการออกเสียงประชามติและพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2550 :จังหวัดขอนแก่น* (กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, 2553), และ รุ่งอรุณ บุญสายันต์, *การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2554 : จังหวัดขอนแก่น* (กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, 2558).

ผลการเลือกตั้งจังหวัดขอนแก่นในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 ผู้ศึกษาพบว่ามวชนคนธรรมดาในขบวนการเสื้อแดงที่มีปฏิบัติการร่วมกับขบวนการอย่างเข้มข้นทั้งในระดับจังหวัดและในระดับชาติจังหวัดขอนแก่นที่ตัดสินใจเลือกพรรคอนาคตใหม่ แสดงให้เห็นถึงกรอบโครงความคิดทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดงที่สร้างไว้ก่อนหน้ายังคงมีพลัง แม้ขบวนการเสื้อแดงจะไม่ดำรงอยู่ ซึ่งกรอบโครงความคิดนั้นมีลักษณะเป็นการถักทอความสัมพันธ์ (nested nature) เชื่อมโยงมวชนภายในขบวนการ รวมถึงเป็นการกำหนดทิศทางในการกระทำรวมหมู่ของมวชนคนเสื้อแดง และทำให้เกิดความเข้าใจว่าอัตลักษณ์ความเป็นคนเสื้อแดงก็มีได้ผูกติดกับพรรคเพื่อไทยเสมอไป หากแต่เป็นสิ่งที่ลื่นไหลได้ ผ่านการเลือกพรรคอนาคตใหม่ในการเลือกตั้งครั้งนี้ ผลการเลือกตั้งของจังหวัดขอนแก่นปี 2562 พรรคเพื่อไทย คิดเป็น 39.13% พรรคพลังประชารัฐ คิดเป็น 22.87% พรรคอนาคตใหม่ คิดเป็น 19.14% และอื่น ๆ คิดเป็น 18.86% จากผู้มาใช้สิทธิ 1,037,058 คน แสดงให้เห็นถึงการความนิยมของชาวบ้านที่มีต่อพรรคอนาคตใหม่ในจังหวัด อีกทั้งเขตการเลือกตั้งที่ 1 ผู้สมัครจากพรรคอนาคตใหม่ยังชนะการเลือกตั้งด้วย การตัดสินใจเลือกพรรคอนาคตใหม่ของมวชนคนเสื้อแดงครั้งนี้มวชนส่วนหนึ่งมองว่า พรรคอนาคตใหม่ที่นำโดยนายธนาธรนี้เป็นคนที่มองเห็นถึงความยุติธรรมในสังคม ต้องการขจัดความเหลื่อมล้ำ และเป็นพรรคที่ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยซึ่งก็สอดคล้องกับอุดมการณ์คนเสื้อแดง ตัวอย่างเช่น น้าหมี³⁰⁹ ชายอายุ 50 ปี ตำบลบ้านเปิด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่เข้าร่วมขบวนการเสื้อแดงมาตั้งแต่เมื่อครั้งปี 2551 และผ่านเหตุการณ์พฤษภาคม 2553 ที่กรุงเทพฯ มาด้วย เล่าว่า “เลือกตั้งครั้งนี้ น้ำเปิดเลยว่าจะเลือกอนาคตใหม่ เพราะเรามองเห็นปัญหาความไม่เท่าเทียมในสังคมและเราชัดเจนว่าต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยเหมือนกับน้ำและคนเสื้อแดงอีกหลายคน” เสื้อแดงบางคนให้คุณค่ากับพรรคอนาคตใหม่ว่ามีความกล้าหาญต่อสู้กับอำนาจรัฐเพื่อประชาธิปไตยเหมือนกับคนเสื้อแดงจึงตัดสินใจเลือกพรรคอนาคตใหม่ เช่น ป้าวรรณ³¹⁰ แกนนำในหมู่บ้านเสื้อแดงที่ร่วมสนับสนุนเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นอย่างแข็งขัน อธิบายว่า “ตอนแรกป้าลังเลพรรคเพื่อไทยกับอนาคตใหม่ แต่พอได้เห็นอนาคตใหม่หาเสียงก็รู้สึกถึงความเป็นนักสู้ในตัวของเขา ซึ่งป้าเองก็เห็นความกล้าหาญของตัวธนาธรที่พร้อมจะสู้เพื่อประชาชน ป้าเลยตัดสินใจเลือกอนาคตใหม่” ประเด็นนี้น้าหมีก็เห็นพ้องว่า “คนเสื้อแดงคือนักสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งประชาธิปไตยที่แท้จริง เหมือนกับ

³⁰⁹ น้าหมี, สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2562.

³¹⁰ ป้าวรรณ, สัมภาษณ์, 23 กันยายน 2562.

อนาคตใหม่” ซึ่งก็สอดคล้องกับงานศึกษาของ อลงกรณ์ ศิลปดอนบม และ ศิวซ์ ศรีโกคางกุล³¹¹ เสนอว่าปัจจัยหลักที่ทำให้คนเลือกพรรคอนาคตใหม่มาจากจุดยืนของพรรคที่มุ่งมั่นต่อต้านการสืบทอดอำนาจของทหาร อุดมการณ์พรรคการเมืองที่ใกล้เคียงกันและความโดดเด่นของธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจด้วย ส่งผลให้พรรคได้คะแนนไม่น้อยในจังหวัดขอนแก่น นอกจากนี้ ผู้สนับสนุนหลักของพรรคอนาคตใหม่คือ เยาวชนคนรุ่นใหม่ ที่มีความทรงจำจากอดีตผ่านการรัฐประหารในปี 2549 และ ปี 2557 ถูกครอบงำ ปิดกั้นให้อยู่ในกรอบภายใต้การครองอำนาจยาวนานของ คสช. กว่า 5 ปี

อย่างไรก็ตาม คนขอนแก่นส่วนใหญ่ยังผูกพันกับพรรคที่สนับสนุนฝ่ายประชาธิปไตย กล่าวคือ ความพ่ายแพ้ของผู้สมัครทั้ง 2 เขตของพรรคเพื่อไทย มิได้สื่อถึงความพ่ายแพ้ในการยึดมั่นอุดมการณ์ประชาธิปไตยของคนขอนแก่นส่วนใหญ่³¹² ทว่าการเลือกตั้งที่ผ่านมาเมื่อปี 2562 ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในจังหวัดขอนแก่นยังคงความนิยมในพรรคเพื่อไทยอยู่จำนวนมาก ด้วยบุคลิกภาพทางการเมืองในระดับประชาธิปไตย, การแสดงบทบาทในฐานะแกนนำพรรคในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน, ตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่, การสร้างฐานคะแนนเสียงในระดับพื้นที่ และปัจจัยจากอิทธิพลส่วนตัวของ ดร.ทักษิณ ชินวัตร ในพื้นที่ภาคอีสาน ก็ยังมีความสัมพันธ์กับความนิยมพรรคเพื่อไทยในภาคอีสานอยู่ด้วย³¹³ อย่างเช่น น้ำอิ่ง³¹⁴ เล่าว่า “น้ำเห็นความมุ่งมั่นในอุดมการณ์ของพรรคอนาคตใหม่แล้วก็ชื่นชมอยู่ตลอดเวลาหาเสียง แต่น้ำเห็นผลงานของ ส.ส.เพื่อไทยว่าเขาพูดจริงทำจริง เข้าถึงชาวบ้านเลยตัดสินใจเลือกพรรคเพื่อไทย”

ข้อที่น่าสังเกตคือ ความหลากหลายภายในขบวนการเคลื่อนไหวเสื้อแดงขอนแก่น จนก่อให้เกิดการปะทะ ต่อสู้ เพื่อเปลี่ยนแปลงภายในขบวนการเองนั้น แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของขบวนการเสื้อแดงที่มีอยู่ตลอดเวลา ความท้าทายของการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงมิได้มา

³¹¹ อลงกรณ์ ศิลปดอนบม และ ศิวซ์ ศรีโกคางกุล, “การกำเนิดของพรรคอนาคตใหม่ที่มีผลกระทบต่อพรรคเพื่อไทยในการเลือกตั้งปีพุทธศักราช 2562: กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น”, *Journal of MCU Peace Studies* 8, 1 (2563): 320-335.

³¹² ศิวซ์ ศรีโกคางกุล, “การเลือกตั้งทั่วไป 2562: พรรคเพื่อไทยกับการสูญเสียที่นั่งในจังหวัดขอนแก่น”, *วารสารการบริหารปกครอง* 8, 2 (2562): 285-316.

³¹³ วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ และ นพพล อัครชาติ, “ความนิยมของคนอีสานที่มีต่อพรรคเพื่อไทย: ศึกษากรณีจังหวัดขอนแก่น”, *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์* 1, 1 (2557): 75-100.

³¹⁴ น้ำอิ่ง, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2562.

จากปัจจัยภายนอกขบวนการเท่านั้น หากแต่เกิดขึ้นจากภายในขบวนการเองเช่นเดียวกันและ ความท้าทายที่เกิดขึ้นภายในขบวนการเองแสดงให้เห็นถึงความพยายามรักษา หล่อเลี้ยง ประนีประนอม ภายในขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น ขบวนการเสื้อแดงไม่ได้เป็นอิสระจากทั้งภายใน และภายนอกขบวนการ อย่างไรก็ตาม จากการลงพื้นที่พบว่าในประเด็นเรื่องของ องค์การ การเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น ที่มีหน้าที่กำหนดจุดยุทธศาสตร์และยุทธวิธีของ ขบวนการให้บรรลุเป้าหมาย ขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นได้มีการเตรียมการ ฝึกฝน รวมถึงให้เสริมพลังอำนาจให้กับมวลชนอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเปลี่ยนรูปความรู้สึกคับแค้นให้กลายมา เป็นพลังในการเคลื่อนไหว ขบวนการพยายามที่จะสร้างและรักษาพันธมิตภายในขบวนการเสื้อแดงด้วยตนเอง โดยมีแกนนำเปรียบเสมือน ผู้ประสานงาน ทำหน้าที่สื่อสารระหว่างแกนนำท้องถิ่น แกนนำระดับชาติ และมวลชนภายในขบวนการมีความพยายามที่จะสร้างและรักษาพันธมิต ภายในขบวนการเสื้อแดงด้วยตนเอง โดยมีแกนนำเปรียบเสมือน ผู้ประสานงาน ทำหน้าที่สื่อสารระหว่างแกนนำท้องถิ่น แกนนำระดับชาติ และมวลชนภายในขบวนการ การเคลื่อนไหวของ ขบวนการเสื้อแดงในประเด็นเรื่องกรอบโครงสร้างความคิดสะท้อนให้เห็นถึงการยกระดับความพร้อม ทางด้านจิตสำนึกของการต่อสู้ (level of insurgent consciousness) การปะทะ ต่อสู้ของกรอบ โครงสร้างความคิดเป็นไปในลักษณะของ“การปลดปล่อยการตระหนักรู้” (cognitive liberation)

จากการพิจารณาการปะทะ ต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงและสร้างการเปลี่ยนแปลงกรอบโครงสร้าง ความคิดทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดง ปฏิบัติการของมวลชนคนเสื้อแดงดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นถึงขบวนการเสื้อแดงมิใช่ขบวนการที่แน่นิ่งตายตัว และมวลชนคนเสื้อแดงในขบวนการไม่ได้มีความแน่นิ่งและตายตัว รวมเป็นเนื้อเดียวกันที่แนบสนิทดังที่ขบวนการเสื้อแดงมักถูกเข้าใจเช่นนี้ ผ่านมุมมองของสื่อ รัฐ นักวิชาการ ขบวนการตรงข้าม หรือแม้แต่ภายในขบวนการเสื้อแดงเอง ในทางกลับกัน การเมืองของการสร้างความหมายของขบวนการเสื้อแดงนับได้ว่าเป็นกระบวนการ แบบหนึ่งที่ทำให้ขบวนการเสื้อแดง มีความหลากหลาย ชับซ้อน และการประกอบสร้างความหมาย ของขบวนการเสื้อแดงก็สามารถดึงเอาศักยภาพของมวลชนคนเสื้อแดงออกมา เพื่อเพิ่มระดับ ความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น รวมถึงความสามารถที่เปลี่ยนสาธารณะชนผู้เฝ้ามอง ให้กลายมาเป็นผู้สนับสนุน และลดทอนความชอบธรรมของขบวนการตรงข้าม เมื่อพิจารณาในมิติ ของการเมืองของการสร้างความหมาย กระบวนการสร้างกรอบโครงสร้างความคิดคือยุทธวิธีที่สำคัญ รูปแบบหนึ่งของมวลชนคนเสื้อแดงมิใช่เพื่อต่อกรกับกรอบโครงสร้างความคิดที่ตนเองไม่เห็นด้วย

หรือไม่ตรงกับกรอบความคิดของตนเอง นำไปสู่การต่อรองเพื่อปรับและสร้างกรอบความคิด การประกอบสร้างความหมายของมวลชนเสื้อแดงนี้ได้ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนและกรอบความคิดนี้แม้ในบางครั้งกรอบคิดที่ประกอบสร้างขึ้นอาจจะได้สร้างผลสะท้อนขึ้นในขบวนการเสื้อแดง จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกรอบความคิดของขบวนการเสื้อแดงในวงกว้าง แต่กระบวนการนี้ก็ได้แสดงให้เห็นว่ามวลชนคนเสื้อแดงมีความหลากหลาย รวมทั้งมวลชนมิได้เป็นเพียงมวลชนที่เชื่อ สบายยอมเคลื่อนไหวตามแกนนำเท่านั้นโดยปราศจากการต่อรอง ต่อสู้อากแต่ตลอดการเคลื่อนไหวของขบวนการตั้งอยู่บนพลวัตของความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างมวลชนภายในและกับภายนอกขบวนการ

บทที่ 8

บทสรุป: กระบวนการสร้างกรอบความคิด ของขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น

การเมืองไทยในช่วงหลังปี 2540 เป็นต้นมา นับได้ว่า เป็นช่วงทศวรรษแห่งความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่าง ๆ การเคลื่อนไหวของแต่ละกลุ่มได้สร้างปรากฏการณ์ทางการเมืองมากมายที่นำไปสู่ความวุ่นวายทางการเมือง ขบวนการทางสังคมต่างมุ่งประกอบสร้างและพัฒนาประเด็นความขัดแย้งขึ้น สร้างการตระหนักรู้และยกระดับความรู้สึกของผู้คน เพื่อแย่งชิงการสนับสนุน ระดมทรัพยากรที่ดำรงอยู่ในสังคม เข้ามาสู่ขบวนการของตนเองให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เป็นผลให้เกิดการแข่งขัน แย่งชิง และต่อสู้กันในระดับของพื้นที่สาธารณะทางความคิด แต่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใดจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการแปรเปลี่ยนรูปของความรู้สึกทั้ง รัก โกรธ คับแค้นใจให้กลายมาเป็นพลังที่จะต่อสู้ตามกรอบความคิดที่ขบวนการทางสังคมประกอบสร้างขึ้น

การศึกษา “กระบวนการสร้างกรอบความคิดของขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น” เป็นการศึกษาภายใต้คำถามหลักในการวิจัย คือ การสร้างกรอบความคิดทางการเมืองที่ทำให้คนเสื้อแดงตื่นตัวทางการเมืองมีกระบวนการอย่างไร และคนเสื้อแดงมีส่วนร่วมในต่อสู้เพื่อสร้างเปลี่ยนแปลงหรือผลิตซ้ำกรอบความคิดทางการเมืองอย่างไร งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเน้นศึกษากระบวนการกรอบความคิดของขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น นำเสนอการวิเคราะห์กระบวนการสร้างกรอบความคิดของขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น ในช่วงของการเติบโตของขบวนการกว่าทศวรรษที่ผ่านมา งานศึกษาชิ้นนี้มุ่งศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในระดับจุลภาค โดยเลือกใช้ทฤษฎีกรอบความคิด (framing) เป็นเครื่องมือหลักในการทำ ความเข้าใจถึงพัฒนาการ การปรับตัว พลวัตของขบวนการเสื้อแดง การศึกษาโดยเชื่อมโยงมิติวัฒนธรรม เพื่อศึกษาการเชื่อมต่อกันของมวลชนคนเสื้อแดงทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับขบวนการเสื้อแดง ผ่านประสบการณ์ตรงและโลกทัศน์ของคนเสื้อแดง

กระบวนการสร้างกรอบความคิดทางการเมืองที่ทำให้คนเสื้อแดงเกิดความตื่นตัวทางการเมือง ศึกษาได้เห็นภาพการดึงดูดมวลชนคนธรรมดาให้หันมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการ

ที่เข้มแข็ง กลมเกลียว และให้ตื่นตัวทางการเมืองที่มีอุดมการณ์ ผ่านการประกอบสร้าง คำศัพท์ (term) และ สำนวน (rhetoric) เพื่อให้ชาวบ้านตระหนักถึงผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างแกนนำกับชาวบ้าน แสดงให้เห็นว่ากระบวนการสร้างกรอบโครงความคิดทางการเมืองจะช่วยเชื่อมโยงของกรอบโครงความคิด ค่านิยมรวมถึงความเชื่อระหว่างปัจเจกบุคคลกับองค์กรการเคลื่อนไหว การเคลื่อนไหวดังกล่าวอาศัยช่องทางสื่อสารต่าง ๆ เช่น รายการทีวี วิทยุ เฟซบุ๊ก ไลน์ การปราศรัยในระดับจังหวัดและท้องถิ่น กรอบโครงความคิดของความอยุติธรรม (injustice frame) เป็นกรอบโครงความคิดหลัก (master frame) ของขบวนการเสื้อแดง มีพลังจนประสบความสำเร็จในการระดมการสนับสนุนจากทุกกลุ่มในขบวนการ ก่อให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกความคับแค้นใจ เป็นอารมณ์ที่เกิดจากความโกรธหรือการมีความทุกข์ใจเพราะผู้คนที่ความว่าไม่ได้รับความยุติธรรมในสังคมนี้ ดังจะเห็นได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลคนเสื้อแดงขอนแก่นได้มีปฏิบัติการฝ่าฝืนบรรทัดฐานและความคาดหวังทางวัฒนธรรม เนื่องมาจากพวกเขาทั้งการถูกเลือกปฏิบัติจากความยากจน การมีเส้นสายที่ไม่เท่าเทียมกัน การที่พวกเขาถูกลิดรอนสิทธิทางการเมือง ปัญหา “สองมาตรฐาน” และจากการถูกดูหมิ่นดูแคลนจนเกิดความทุกข์ใจเพราะสังคมไร้ซึ่งความยุติธรรม ความรู้สึกนี้อยู่บนฐานของความชอบธรรมในแง่ของปัจเจกชนรู้สึกโกรธและคับแค้นใจเพราะได้เห็นผู้อื่นได้มาซึ่งอำนาจหรือผลประโยชน์ต่าง ๆ ซึ่งความรู้สึกคับแค้นใจนี้เป็นเพราะสังคมอยุติธรรมมักเกิดขึ้นกับผู้ไม่มีอำนาจ เมื่อใดก็ตามที่ผู้ไม่มีอำนาจรู้สึกว่ามีสิทธิขั้นพื้นฐานอันมีความหมายอย่างมากต่อพวกเขา ถูกปฏิเสธหรือละเมิดโดยผู้ที่มีอำนาจในสังคม ผู้ที่ถูกปฏิเสธจะต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจที่จะยืนยันในสิทธิของพวกเขา อารมณ์หรือความรู้สึกความคับแค้นใจที่สังคมเติมไปด้วยความอยุติธรรมจะถูกผันแปรเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองร่วมกับขบวนการเสื้อแดง กรอบโครงความคิดของความอยุติธรรม (injustice frame) ที่ขบวนการเสื้อแดงเลือกให้มีลักษณะยืดหยุ่นทำให้มีสามารถระดมสมัครพรรคพวก ผู้สนับสนุน เป็นการขยายพื้นที่ให้ผู้สนับสนุนใช้ความคิดจินตนาการได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยในช่วงแรกของการก่อตัวของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นได้เลือกใช้กรอบโครงความคิดย่อย เพื่อประกอบสร้างการรับรู้และโน้มน้าวใจมวลชนให้เป็นไปตามกรอบโครงความคิดหลักของความอยุติธรรมผ่านเรื่องเล่า 5 ชุด ประกอบด้วย หนึ่ง เปรมมาธิปไตย โดยแกนนำพยายามเชื่อมโยงเห็นว่าการรัฐประหารในปี 2549 เป็นความพยายามของกลุ่มทหารและเทคโนโลยีที่ต้องการมาบีบคั้น ในการกำหนดนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเป็นการดำเนินนโยบายที่ขัดขวางกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยของรัฐไทย สอง สองมาตรฐาน

การถูกปฏิบัติสองมาตรฐาน การถูกเลือกปฏิบัติไม่ได้รับความเท่าเทียมกัน ความไม่ยุติธรรมทางกฎหมาย สาม เติ้จการซ่อนรูป โดยมีกฏอธิบายปรากฏการณ์ของการใช้ศาลเป็นเครื่องมือทางการเมืองเข้าแทรกแซงกระบวนการทางการเมืองล้มล้างรัฐบาลที่มาจากเลือกตั้งของประชาชน ซึ่งสื่อแดงหลายคนก็สะท้อนว่าการปรากฏการณ์ทางการเมืองดังกล่าวเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมการเมืองไทย หากไม่จัดการก็จะสร้างวิกฤตขึ้นในอนาคตอย่าหลีกเลี่ยงไม่ได้ สี่ รัฐบาลมือเปื้อนเลือด รัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะเป็นรัฐบาลมือเปื้อนเลือด ที่ลงมือปราบปรามผู้ชุมนุมสื่อแดงด้วยกระสุนจริงเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากว่า 90 คน และบาดเจ็บอีกหลักพัน โดยปรากฏการณ์นี้รัฐบาลถูกอธิบายว่าเป็น รัฐบาลฆาตกร สังหารหมู่ประชาชนกลางเมืองหลวงจึงหมดความชอบธรรมในการบริหารประเทศและต้องรับโทษจากการกระทำดังกล่าวด้วย ห้า ไพโร-อำมาตย์ การเชื่อมโยงการเคลื่อนไหวของขบวนการว่าเป็นการต่อสู้กันระหว่างไพโรกับอำมาตย์ อันเป็นภาพแทนความสัมพันธ์ของคนในสังคมไทยที่เต็มไปด้วยความไม่เสมอภาคและเท่าเทียมทางสิทธิทางการเมือง ความชัดเจนของกรอบความคิดที่ชัดเจนมีลักษณะของการแบ่งแยกกระบวนการนี้ดำเนินไปพร้อมกับเป็นสิ่งที่สร้างความเป็น “คนสื่อแดง” ขึ้นมา ทำให้เกิดความชัดเจนขึ้นในขบวนการสื่อแดงของคนแก่กัน ความอยุติธรรม ถูกทำให้เป็นภัยคุกคามที่สำคัญในทางการเมืองและสังคมของประชาชน แกนนำพยายามสร้างให้ประชาชนเห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้อง “จัดการปัญหาเดี๋ยวนี้ ตอนนี้” และความร้ายแรงของความอยุติธรรมที่ดำรงอยู่ให้ได้ นอกเหนือจากการสร้างกรอบความคิดของความอยุติธรรมเป็นภัยคุกคามสำคัญในทางการเมืองและสังคมแล้ว แกนนำขบวนการสื่อแดงยังสร้างกรอบความคิดและตีความปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความอยุติธรรมในสังคม เป็นการสร้างการตีความถึงวิกฤตการณ์ปัญหาของประเทศในระดับที่รุนแรงมากอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน จนเกิดความขุ่นข้องหมองใจ เกิดคำถามความสงสัยใคร่รู้ ความคับแค้นใจจนต้องการที่จะสร้างสรรค์อนาคตใหม่ที่ถูกกำหนดด้วยตัวของประชาชนเอง

การสร้างกรอบความคิดผ่านการต่อสู้กับขบวนการฝ่ายตรงข้าม การจะเข้าใจพลวัตของกรอบความคิดของขบวนการสื่อแดง จำเป็นต้องทำความเข้าใจว่า สถานการณ์ทางการเมืองแต่ละช่วงเวลา ทำให้ขบวนการสื่อแดงต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนและความท้าทายมากมาย ไม่ว่าจะเป็นจากขบวนการตรงข้ามหรือภายในขบวนการเอง เป็นเหตุให้ขบวนการเคลื่อนไหวสื่อแดงมีแนวโน้มที่ต้องใช้การตอบโต้กรอบความคิด (counter framing) เพื่อที่

ลดทอนความชอบธรรม และมุ่งต่อต้านกรอบโครงความคิดของขบวนการตรงข้ามหรือ ขบวนการที่ต่อต้านขบวนการเสื้อแดง ขบวนการเสื้อแดงมีความพยายามที่จะปล้ำเพื่อสร้าง กรอบโครงความคิดใหม่ขึ้นมาทดแทน (reframing) ขบวนการเคลื่อนไหวตรงข้าม โดยมีเป้าหมาย เพื่อมุ่งทำลายความหมายของกิจกรรมการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่ขบวนการตรงข้ามดำเนินการอยู่ และพยายามสร้างความเสียหายและลดทอนความน่าเชื่อถือให้กับกรอบโครงความคิดตรงข้าม หรือที่เรียกว่า การช่วงชิงกรอบโครงความคิด (framing contests) ซึ่งเป็นความพยายามจัดวาง กรอบโครงความคิดของคนเสื้อแดงให้มีพลังเหนือกว่ากรอบโครงความคิดของตรงข้าม และ เหนือกว่ากรอบโครงความคิดภายในขบวนการเสื้อแดงเองที่บางกลุ่มก่อนไม่เห็นพ้องด้วย แสดงให้ เห็นถึงพลังของกรอบโครงความคิดของขบวนการเสื้อแดงประกอบสร้างขึ้นมาที่มีความน่าเชื่อถือ มากกว่า และสอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคมมากที่สุด

ผลจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ผู้วิจัยค้นพบการต่อสู้เพื่อสร้างกรอบโครงความคิดทาง การเมืองของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นเพื่อตอบโต้และลดทอนความชอบธรรมของขบวนการตรง ข้าม การตอบโต้และลดทอนขบวนการตรงข้ามขบวนการเสื้อแดงประกอบไปด้วยกรอบโครง ความคิดจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ 1) “โหนเจ้า” ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่มวลชนในพื้นที่ตีความว่าเป็น การกระทำที่ “โหนเจ้า” นำสถาบันกษัตริย์เป็นเครื่องมือทำลายฝั่งตรงข้าม ไม่ใช่การจงรักภักดีต่อ สถาบันกษัตริย์อย่างที่ขบวนการเสื้อเหลืองกล่าวอ้างกัน รวมถึงยังสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า กลุ่มเสื้อเหลืองได้ใช้สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเครื่องมือทางการเมืองมากกว่าการปกป้อง 2) “ตาสว่าง-ควายแดง” ผู้เข้าร่วมขบวนการเสื้อแดงเองพยายามสร้างการตีความแบบใหม่ขึ้นมาเพื่อ ตอบโต้และท้าทายการตีความว่าพวกเขาคือ ควายแดง โดยคนเสื้อแดงในพื้นที่พยายามอธิบาย ตัวเองว่า พวกเขาไม่ใช่ควายแดงแต่ คนเสื้อแดงคือคนที่ตาสว่างแล้ว กล่าวคือ คนเสื้อแดงคือผู้รู้ และผู้ตื่นแล้วในทางการเมือง พวกเขาสนใจ เข้าใจปัญหาทางการเมืองอย่างดี ไม่ได้เชื่อ หรือโง่ มากพอที่จะทำทุกอย่างตามที่ทักษิณหรือแกนนำบอก และพวกเขาไม่ได้ถูกชักจูงอย่างง่ายดาย อย่างที่ขบวนการฝ่ายตรงข้ามกล่าวหา 3) “สังฆาประชาชน-เผาบ้านเผาเมือง” ผู้ศึกษาพบว่าใน เหตุการณ์ดังกล่าวคนเสื้อแดงได้พยายามปฏิเสธว่าพวกเขาไม่ได้ทำ และสร้างเรื่องเล่าที่มีการ ตีความว่าพวกอำมาตย์ต่างหากที่สังฆาและยังสังฆาประชาชนอีกด้วย 4) “ระบอบทักษิณ – ระบอบอำมาตย์” ขบวนการเสื้อแดงขอนแก่นมีความพยายามตีความและสร้างเรื่องเล่าเกี่ยวกับ “ระบอบทักษิณ” แบบใหม่ว่าเป็นระบอบประชาธิปไตยที่ต่อสู้เพื่อประชาชน สร้างความกินดีอยู่ดี

และเพราะระบอบทักษิณนี้เองทำให้ชาวบ้านล้มตาอำปากได้ โดยพยายามสร้างความหมายให้ต้นตอของวิกฤติทางการเมืองที่ดำรงอยู่ขณะนี้คือ “ระบอบอำมาตย์” ไม่ใช่เพราะ “ระบอบทักษิณ” ตามที่กลุ่มคนเสื้อเหลืองกล่าวอ้างเรื่องเล่าเกี่ยวกับกับ “ระบอบ-ทักษิณ” ได้นำไปสู่การขยายผลผลิตสร้างความคิดเกี่ยวกับระบอบอำมาตย์-ไพร่

การต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงกรอบโครงความคิดภายในขบวนการเสื้อแดง การต่อสู้ช่วงชิงกรอบโครงความคิดนี้มิได้เกิดขึ้นระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวกับฝ่ายตรงข้ามขบวนการเท่านั้น หากแต่เกิดขึ้นภายในขบวนการเองได้ด้วย ซึ่งเป็นผลจากความไม่ลงรอยกันระหว่างกรอบโครงความคิดวินิจัยปัญหาและกรอบโครงความคิดแนวทางออก การประกอบสร้างกรอบโครงความคิดทางการเมืองของคนเสื้อแดงได้แสดงให้เห็นถึงแรงปรารถนาของผู้คนในขบวนการเคลื่อนไหว สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและความเชื่อที่ยึดถือของมวลชนในขบวนการเคลื่อนไหว มวลชนบางกลุ่มได้เริ่มตั้งคำถามและแสดงออกถึงความไม่เห็นด้วยอย่างชัดเจนในขบวนการ ทำให้กระบวนการสร้างกรอบโครงความคิดของขบวนการเสื้อแดงเองไม่สามารถยึดติดกับกรอบโครงความคิดใดกรอบโครงความคิดหนึ่งได้ตลอดไป การต่อสู้เปลี่ยนแปลงกรอบโครงความคิดทางการเมืองของขบวนการเสื้อแดงขอนแก่น เริ่มต้นจาก 3 ประเด็นหลัก คือ ประเด็นแรก “ยุทธศาสตร์ทางอุดมการณ์อนุรักษ์นิยมแบบกษัตริย์นิยม” เมื่อแกนนำของคนเสื้อแดง ได้ใช้ยุทธศาสตร์ทางอุดมการณ์อนุรักษ์นิยมแบบกษัตริย์นิยม มาใช้ในการระดมมวลชน เช่น เรื่อง “เรารักพระบรม” สนับสนุนสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ โดยมีความเชื่อว่าเป็นฝ่ายเดียวกันกับเสื้อแดงและมีความเป็นประชาธิปไตย หรือ การดำเนินกิจกรรม “ไพร่สยามหามฎีกา” มีคนเสื้อแดงร่วมส่งรายชื่อเพื่อร้องทุกข์แก่การสลายการชุมนุมคนเสื้อแดงในกลางปี 2552 ถวายแด่ในหลวงรัชกาลที่ 9 จนทำให้มวลชนบางคนถึงขั้นเรียกร้องให้พระองค์เข้ามาแทรกแซงทางการเมือง มวลชนคนเสื้อแดงหลายคนเริ่มไม่เห็นด้วยกับแนวทางดังกล่าว และเริ่มแสดงออกถึงความไม่พอใจและรู้สึกอึดอัดกับการดำเนินยุทธศาสตร์นี้

ประเด็นต่อมา การปะทะกันระหว่างเป้าหมายของมวลชนที่เคลื่อนไหว “ต่อสู้เพื่อทักษิณ” กับ การเคลื่อนไหวเพื่อ “ขจัดความอยุติธรรม” โดยเมื่อแกนนำกรอบโครงความคิดของความอยุติธรรม (injustice frame) เป็นกรอบโครงความคิดหลัก (master frame) พยายามประกอบสร้างเรื่องเล่าย่อยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถูกทำให้เป็นภัยคุกคามที่สำคัญในทางการเมืองและสังคมของประชาชน และเรื่องเล่าต่าง ๆ พยายามชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนและร้ายแรงของ

ความยุติธรรมที่ดำรงอยู่นั้น ก็ยังมีมวลชนบางกลุ่มไม่สามารถตีความและเข้าใจเป้าหมายของการเคลื่อนไหวเพื่อจัดความยุติธรรมตามแนวทางของขบวนการเสื้อแดงที่สร้างขึ้นได้ จนมีการปะทะและต่อสู้ทางความคิดของมวลชนคนเสื้อแดงด้วยกันเอง โดยมวลชนบางกลุ่มที่ชื่นชอบในตัวของนายกทักษิณเองมีมุมมองว่า หากออกมาชุมนุมเพื่อเรียกร้องให้เกิดการเลือกตั้งแล้วได้รับรัฐบาลจากฝั่งนายกทักษิณก็ถือว่าบรรลุภารกิจของเสื้อแดงแล้ว แต่มวลชนหลายคนก็ไม่เห็นด้วยตามแนวทางดังกล่าวเสียทั้งหมด เนื่องจากพิจารณาแล้วเห็นว่าเป้าหมายของการเคลื่อนไหวตามแนวทางดังกล่าวไม่สอดคล้องกับประเด็นปัญหาที่ดำรงอยู่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายจะต้องเคลื่อนไหวมากกว่าการเลือกตั้ง หรือให้ทักษิณกลับประเทศเท่านั้น โดยมวลชนบางกลุ่มจึงพยายามเปลี่ยนแปลงกรอบโครงสร้างความคิดเพื่อต่อสู้กรอบโครงสร้างความคิดแบบเก่าที่ต่อสู้เพื่อทักษิณมาเป็นการต่อสู้เพื่อจัดความยุติธรรม โดยพยายามสร้างเรื่องเล่า “จิตวิญญาณนักรู้ของคนเสื้อแดง” เป็นเรื่องเล่าว่าคนเสื้อแดงคือนักสู้ที่ต่อสู้เพื่อความเท่าเทียม ความเสมอภาค ประชาธิปไตย และจัดความยุติธรรมมากกว่าการต่อสู้เพื่อทักษิณเพียงอย่างเดียว เป็นการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายของการเคลื่อนไหวจากการต่อสู้เพื่อบุคคลคนเดียวเป็นการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงระบบและโครงสร้างของสังคม

ประเด็นสุดท้าย “ร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมเหมาเข่ง” ร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรม มีลักษณะยกเว้นความผิดให้กับทุกฝ่าย ไม่เพียงแต่ประชาชนที่เข้าร่วมการชุมนุม แต่ครอบคลุมถึงฝ่ายผู้กระทำการ ก่อการ สนับสนุนที่เรียกว่าเหมาเข่ง ก่อให้เกิดเสียงคัดค้านจากหลายฝ่ายในสังคม ไม่ว่าจะเป็นพรรคฝ่ายค้านในขณะนั้น ญาติผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมืองปี 2553 หรือแม้แต่ภายในขบวนการเสื้อแดงเองเกิดความขัดแย้งภายในเองเช่นกัน วิกฤตการณ์ร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมที่เกิดขึ้น จากการสัมภาษณ์แกนนำและมวลชนเสื้อแดงในจังหวัดขอนแก่น หลายคนก็ได้ตีความวิกฤตการณ์ พ.ร.บ. นิรโทษกรรม ในแนวทางที่ต่อต้าน ไม่เห็นด้วย และผิดหวังกับแนวทางของแกนนำในส่วนกลางอย่างชัดเจน มวลชนบางคนในพื้นที่เองก็ตีความวิกฤตการณ์ดังกล่าวว่าเป็นการหักหลังคนเสื้อแดง

อย่างไรก็ตามขบวนการเสื้อแดงนั้นมิได้เป็นเนื้อเดียวกัน และมวลชนยินยอมรับเอากรอบโครงสร้างความคิดที่ถูกผลิตขึ้นไปใช้อย่างง่ายดาย มวลชนมิได้เพียงแต่เชื่อแกนนำ โดยปราศจากสติ หากแต่มวลชนได้ต่อรอง เลือกรับ และมีปฏิบัติการอย่างเป็นอิสระด้วย จากงานศึกษาชิ้นนี้มุ่งทำความเข้าใจมุมมองของผู้กระทำการทางการเมือง (political actor) ของคนธรรมดาสามัญที่มักถูก

เพิกเฉยหรือละเลย แต่แข็งตำแหน่งแห่งที่ของมวลชนให้เป็นแค่เพียงคนี่ถูกปลุกปั่น ยั่วจากแกนนำ งานศึกษานี้พบว่ามวลชนที่ร่วมขบวนการเสื้อแดงเต็มไปด้วยความหลากหลายของความผัน ความต้องการ ภูมิหลัง คติความเชื่อ แรงบันดาลใจ นอกจากนี้ขบวนการเสื้อแดงยังมีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมทางการเมืองอยู่ตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง แรงบันดาลใจในการเคลื่อนไหวทางการเมืองนั้นเป็นเรื่องที่สังคมกำหนดขึ้น โดยการประกอบสร้าง คำศัพท์ (term) สำนวน (rhetoric) ที่สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวของขบวนการเสื้อแดง เมื่อศึกษาลงลึกในประเด็นดังกล่าวพบว่า มวลชนคนเสื้อแดงไม่ได้ตีความหรือให้ความหมายต่อเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองที่เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกันทั้งหมด หากแต่เชื่อมโยง ช่างชิง และต่อสู้ เพื่อการเข้ามีส่วนร่วมในการสร้างชุดของอุดมการณ์ต่าง ๆ ในการเคลื่อนไหวด้วย

ความเข้าใจเรื่องการเมืองของการประกอบสร้างความหมายของมวลชนขบวนการเสื้อแดง ทำให้เข้าใจความหลากหลายของมวลชนและให้เห็นพลวัตของขบวนการเสื้อแดงในชนบท ที่ไม่ได้เป็นผู้ดำเนินทางการเมืองและเป็นความพยายามที่จะการสร้างความสำเร็จในขบวนการเสื้อแดงใหม่ ที่แต่เดิมมักถูกเหมารวมว่าเป็นขบวนการของคนที่นิยมความรุนแรง สุดโต่งจนทำให้มักมองไม่เห็นมวลชนที่มีพลังและความหลากหลายในขบวนการ หากวิเคราะห์กระบวนการสร้างกรอบโครงสร้างความคิดที่เต็มไปด้วยการต่อรอง ต่อสู้ ทำท่ายอยู่ตลอดเวลาในมิติของสิทธิการครอบครองร่วมกันของสินค้าและบริการทางสังคม (social goods) สินค้าและบริการทางสังคม กรอบโครงสร้างความคิดก็นับได้ว่าเป็นสินค้าและบริการที่เกิดจากการรับรู้/สำเนียงของส่วนรวม (communal perception) ที่เกี่ยวข้องกับความชอบธรรม ความหมาย อัตลักษณ์ และกำหนดลักษณะความสัมพันธ์ร่วมกันทั้งในระดับบุคคลและประชาชนส่วนรวม เช่นนี้เองการเมืองของการสร้างกรอบโครงสร้างความคิดทางการเมืองนี้ เป็นสินค้าและบริการทางสังคมที่มีลักษณะเป็นการถักทอความสัมพันธ์ (nested nature) รวมถึงเป็นการกำหนดทิศทางการกระทำรวมหมู่ของมวลชน³¹⁵

การพิจารณาตามลักษณะของการเมืองของการสร้างความหมายมีคุณูปการอย่างมากต่อการทำความเข้าใจการเคลื่อนไหวของขบวนการทางการเมืองของไทย พยายามชี้ให้เห็นถึงพลวัตของขบวนการเสื้อแดงที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ที่มีได้เป็นหนึ่งเดียวกัน และมีได้เคลื่อนไหวอย่างเป็นเส้นตรงโดยปราศจากซึ่งความขัดแย้งภายในขบวนการ สะท้อนให้เห็นภาพชีวิตของมวลชน

³¹⁵ Arnold, T. C., "Rethinking moral economy," *American Political Science Review*, (2001): 85-95.

ภายในขบวนการ นอกเหนือจากการพิจารณาเพียงแค่การแสดงออกทางการเมืองผ่านการเคลื่อนไหวที่สำคัญทางการเมืองเท่านั้นหรือถูกละเลยทำให้หายไปจากการเคลื่อนไหว การปะทะ การต่อสู้ต่อรองและความขัดแย้งของมวลชนในขบวนการเสื้อแดง ทำให้เข้าใจบทบาททางการเมืองของมวลชนภายในขบวนการเสื้อแดงที่มีความเชื่อมโยงกับกรอบโครงความคิดทางการเมืองทั้งที่เกิดจากแกนนำหรือจากการประกอบสร้างของมวลชนบนฐานคิด วิธีชีวิต และเจตจำนงของมวลชนในขบวนการ แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการปะทะ ต่อรอง ต่อสู้เพื่อสร้างกรอบโครงความคิดของมวลชนดังกล่าวเป็นกระบวนการในลักษณะที่สงบ และแยกกายเป็นการเมืองในชีวิตประจำวันที่ปฏิบัติการของมวลชนไม่จำเป็นต้องแสดงออกผ่านโอกาสทางการเมืองเชิงโครงสร้างมอบให้ มีรูปแบบที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นการให้การสนับสนุน การยอมทำตามตาม การปรับเปลี่ยนดัดแปลงหรือไปจนถึงการต่อต้านชัดเจนในชีวิตประจำวัน แสดงให้เห็นว่ามวลชนคนเสื้อแดงไม่ได้มีลักษณะที่ง่ายต่อการชักจูงยอมจำนนต่อการครอบงำของแกนนำของขบวนการเสื้อแดงอย่างที่เข้าใจกัน

สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป หลังจากการศึกษากรณีศึกษาขบวนการเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยต้องยอมรับว่า ขบวนการเสื้อแดงจังหวัดขอนแก่นยังเป็นกรณีศึกษาที่ยังไม่สามารถทำให้เห็นภาพการต่อสู้เรื่องกรอบโครงความคิดชัดเจนนัก แต่กรณีศึกษานี้เป็นตัวอย่างที่ช่วยทำให้เข้าใจว่าทำไมกรอบโครงความคิดที่พัฒนาในส่วนกลางจึงสอดคล้องกับมวลชนหรือสาธารณะชนผู้เฝ้ามอง และสามารถอธิบายได้ว่าทำไมพวกเขาจึงรับกรอบโครงความคิดนี้และนำมาปรับใช้อยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามเพื่อยกสถานะและขยายขอบเขตงานศึกษาเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีอยู่จำเป็นต้องศึกษาเพื่อพัฒนาคำอธิบายและทำความเข้าใจว่าภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างระดับมหภาคที่แตกต่างกัน ทำไมผู้คนหรือมวลชนจึงมีการกระทำร่วมกัน และการกระทำร่วมกันที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร และภายใต้เงื่อนไขใด เพื่อเรียนรู้ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. พัฒนาการและพลวัตของขบวนการต่อต้านทักษิณ: จากขบวนการเสรีนิยมอันหลากหลาย สูขบวนการอนุรักษ์นิยมเข้มข้น. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2560.

กันย์ ชโลธรรังษี. "การตอบสนองของปัญญาชนอีสานต่อการเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475-2500." วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555.

กิตติชัย ชันทองบพทาของ. "สถานีวิทยุผู้กล้าประชาธิปไตย 90.25 Mhz สมุทรปราการ ในการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง ปี 2553". วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 7, no. 3 (2558): 428-29.

แก๊งกิก กิติเรียงลาภ. *ชนบท (เฟิ่ง) เปลี่ยนไป: ว่าด้วยปัญหา "ชนบทศึกษาไทย" หลังปี 2540*. เอกสารประกอบการนำเสนอความก้าวหน้างานวิจัยปัญหาความ (ไม่) เป็นสมัยใหม่ของสังคมชนบทไทย: การต่อสู้เพื่อนิยามระบบการผลิตของสังคมไทยจากมุมมองทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. วันที่ 17 มกราคม 2558 ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558.

_____. *เขียนชนบทให้เป็นชาติ*. กรุงเทพฯ: มติชน, 2562.

เกษม เพ็ญภินันท์. *ข้อเท็จจริงการเสียชีวิตและความรุนแรง เมษา 53. ความจริงเพื่อความยุติธรรม: เหตุการณ์และผลกระทบจากการสลายการชุมนุม เมษา-พฤษภา 53*. นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน, 2555.

ขจรศักดิ์ สิทธิ. "วิทยุชุมชนกับขบวนการเสื้อแดง (Community Radio Stations and the Red Shirt Movement)." *วารสารการบริหารท้องถิ่น* 8, no. 4 (2558): 1-18.

ข่าวสดออนไลน์, "ด่วน! ศาลฎีกาพิพากษายืน จำคุก 'จตุพร' 12 เดือน." 14 ธันวาคม 2560.

https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_668227

คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.). *รายงานฉบับสมบูรณ์ คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.) กรกฎาคม 2553 - กรกฎาคม 2555 : สาระจากประธานและกรรมการ*. (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.), 2555.

- จักรกริช สังขมณี. ชุมชนแห่งนั้นชื่อปรากฏนา: วัฒนธรรมการเมืองในชีวิตประจำวันกับเครือข่าย
ความสัมพันธ์ในการพัฒนาท้องถิ่น. เชียงใหม่ แผนงานส่งเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี, 2555.
- จักรกฤษ กมุทมาศ. "การก่อตัวและพัฒนาการของกลุ่มคนเสื้อแดง จังหวัดขอนแก่น." วิทยานิพนธ์
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560.
- จามะรี เชียงทอง. สังคมชนบทในโลกสมัยใหม่. เชียงใหม่ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
2560.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ ประนุช ทรัพย์สาร. อุดมการณ์ชนผู้มีบุญอีสาน. ความเชื่อพระศรีอารีย์ และ
กบฏผู้มีบุญในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์, 2527.
- ชุตินา ปัญญาหลง. "กำเนิดและวิวัฒนาการของหมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตยในฐานะกลไก
ขับเคลื่อนการเมือง กรณีศึกษา บ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย."
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2557.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์. "ความรู้ลึกในฐานะปฏิบัติการทางสังคม." วารสารศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 7, no. 1 (2550): 1-13.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. ศูนย์ศึกษาสตรีกับการเมืองภาคประชาชน. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558.
- ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์. "การรวมกลุ่มทางการเมืองของ "ส.ส. อีสาน" พ.ศ. 2476-2494." วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- _____. การเมืองสองฝั่งโขง. กรุงเทพฯ: มติชน, 2546.
- เต็ม วิภาคย์พจนกิจ. ประวัติศาสตร์อีสาน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์, 2546.
- ธงชัย วินิจจะกุล. ประชาธิปไตยที่มีกษัตริย์อยู่เหนือการเมือง. นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน, 2556.
- ธเนศ อภรณ์สุวรรณ และคณะ. โครงสร้างอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการอิสระ
ตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อความปรองดองแห่งชาติ (คอป). , 2555.
- นพพล อาชามาต. "การเดินทางของแม่ค้าเสื้อแดง: จากตลาดสู่การเมืองบนท้องถนน". วารสาร
สังคมศาสตร์ 22, no. 2 (2553): 53-86.
- นภาพร อติวานิชยพงศ์. "คนชนบทอีสานกับการทำมาหากิน: ความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย." วารสาร
สังคมวิทยา มานุษยวิทยา 33, no. 2 (2557): 103-127.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. "การเมืองและวัฒนธรรมของคนเสื้อแดง". ใน Red Why แดงทำไม สังคมไทย ปัญหา
และการมาของคนเสื้อแดง. กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์, 2553.

_____. "ชนบทของเสื้อแดง", *มติชนสุดสัปดาห์*, ฉบับวันที่ 30 มิถุนายน - 6 กรกฎาคม, 2560.

https://www.matichonweekly.com/column/article_43787

บัณฑิต จันทรโรจนกิจ. *การเมืองไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2560.

บุษบา สีนสมบุญ. "ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2520-2522)." *วิทยานิพนธ์การปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2524.

ประจวบ จันทรหมื่น และ สมชัย ภัทรธนานันท์. "การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในสังคมหลังชนวนาธิปไตย กรณีศึกษานัยสำคัญต่อสังคมการเมืองไทยในปัจจุบัน." *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม* 7, no. 1 (2560): 131-45.

ประจักษ์ ก้องกีรติ. *ประชาธิปไตยในยุคเปลี่ยนผ่าน*. กรุงเทพฯ: ฟาเดียวกัน, 2558.

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. "การเมืองของขบวนการชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย." *รัฐศาสตร์ดุสิต* บัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

_____. การลุกขึ้นสู้ของคน "ยอดหญ้า" บทวิเคราะห์เชิงการเมือง. *Red Why แดงทำไม สังคมไทย ปัญหา และการมาของคนเสื้อแดง*. Edited by กิตติพงศ์ สนั่นสัมพันธ์. กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์, 2553.

_____. "การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองในชุมชนชนบทและการปรับตัวของชาวนา." *วารสารพัฒนาสังคม* 17, no. 1 (2558): 55-60.

ประวิตร โรจนพฤกษ์, สัมภาษณ์: บก. "Voice of Taksin": ประเมิน นปช. ในวาทกรรม "ไพร่-อำมาตย์", 2553. <https://prachatai.com/journal/2010/04/28678>.

ประสงค์ชัย เศรษฐสุวิชัย. "ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายของทักษิณ ชินวัตรกับคนเสื้อแดง: มอง "คนเสื้อแดง" ในจังหวัดมหาสารคามผ่านแผนภาพการรับรู้." *วารสารการเมืองการปกครอง* 8, no. 3 (2561): 1-28.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. *Becoming Red / กำเนิดและพัฒนาการเสื้อแดงเชียงใหม่*. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556.

ผู้จัดการออนไลน์. นปช.นำรวมพลคนเสื้อแดง แจ้งรัฐประหารช่อรูป -ด้านเผด็จการทุกรูปแบบ, 2551. <https://mgronline.com/uptodate/detail/9510000141468>.

_____. "ทักษิณ" โฟนอิน ป้ายสี "สุรยุทธ์" เบื้องหลังโค่นล้มตัวเอง, 22 มีนาคม 2552, <https://mgronline.com/local/detail/9520000032655>.

_____. "วีระ" สุดเนรคุณดำ "ป่า" หวังสูงแทรกแซงการเมือง แขวงกลุ่มอำมาตย์มีท่อน้ำเลี้ยง," 20 กุมภาพันธ์ 2553, <https://mgronline.com/politics/detail/9530000024771>

พัฒนา กิติอาษา. *สู่วิถีอีสานใหม่*. กรุงเทพฯ: วิชาษา, 2557.

พิชาย รัตนดิถก ณ ฎเก็ด. *ระบบทจริตเล็ดกตั้ง*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก, 2537.

ยุกติ มุกดาวิจิตร. "การก่อตัวของกระแสวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย พ.ศ. 2520-2537." *วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา* มหาวิทยาลัยมหาดัณฑิต (มานุษยวิทยา). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

ยุกติ มุกดาวิจิตร และอุเชนทร์ เชียงเสน, "กำเนิดและพลวัต "คนเล็ดแดง", *ความจริงเพื่อความยุติธรรม: เหตุการณ์และผลกระทบจากการสลายการชุมนุม เมษา-พฤษภา 53*, ศูนย์ข้อมูลประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสลายการชุมนุม กรณี เมษา-พฤษภา 53 (ศปช.), นนทบุรี: ฟ้าเดียดกััน, 2555).

วิฐูวารี วีระะสบประสงค. "การใช้ร่างกายปฏิบัติการทางสังคมของคนเล็ดแดง: กรณีศึกษาคนชนบทอีสาน." *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 2556.

วสันต์ บัญญาแก้ว. *โลกสมัยใหม่ในชีวิตประจำวัน*. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2559.

วัลลภ รัฐธัฎรานนท์. "ความนิยมของคนอีสานที่มีต่อพรรคเพื่อไทย: ศึกษากรณีจังหวัดขอนแก่น." *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์* 1, no. 1 (2557): 95-99.

วิภาวดี พันธุ์ยางน้อย. "หมู่บ้านเล็ดแดง: การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในชุมชนชนบทไทย กรณีศึกษาหมู่บ้านนาใหญ่ จังหวัดอุดรธานี." *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2555.

เวียงรัฐ เนติโพธิ์. "สามเหลี่ยมไม่เขียดนภูเขา: บริบทเชิงโครงสร้างของขบวนการเล็ดแดง". *Red Why แดงทำไม สังคมไทย ปัญหา และการมาของคนเล็ดแดง*. กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์, 2553.

_____. *หีบบัตรกับบุญคุณ: การเมืองการเล็ดแดงและการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายอุปถัมภ์*. vols. เชียงใหม่: ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2558

ศิวัช ศรีโคคางกุล. "การเล็ดแดงทั่วไป 2562: พรรคเพื่อไทยกับการสูญเสียที่นั่งในจังหวัดขอนแก่น." *วารสารการบริหารปกครอง* 8, no. 2 (2562): 285-316.

สมชัย ภัทรธานันท์. "การเมืองของสังคมหลังชาวนา: เจ็ดนไขการก่อตัวของคนเล็ดแดงในภาคอีสาน." *ฟ้าเดียดกััน* 10, no. 2, (2555): 142.

_____. *ความขัดแย้งระหว่างอีสานกับรัฐไทย: การครอบงำและการต่อต้าน*. มหาสารคาม: วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2560.

อลงกรณ์ ศิลปดอนบม และ ศิวัช ศรีโกคางกุล. "การกำเนิดของพรรคอนาคต ใหม่ที่มีผลกระทบต่อพรรค เพื่อไทยในการเลือกตั้งปีพุทธศักราช 2562: กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น." *Journal of MCU Peace Studies* 8, no. 1 (2563): 320-35.

อานันท์ กาญจนพันธ์. *วิพากษ์แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน 60 ปี ชาติวิทย์ นาถสุมภา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษา เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย., 2544.

อิทธิพล โคตะมี. "การประกอบสร้างความชอบธรรม ปฏิบัติการภาษาในการต่อสู้ของขบวนการ เคลื่อนไหวทางการเมืองไทยร่วมสมัย." *รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 2561.

อุเชนทร์ เชียงเสน. "กำเนิด "เสื้อแดง" ในฐานะขบวนการได้กลับ." *ฟ้าเดียวกัน* 9, no. 3 (2554): 122-54.

อุบลพรรณ กระจำงโพธิ์. "การเคลื่อนไหวของขบวนการแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ช่วงรัฐบาลอภิสิทธิ์." *วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2553.

เอกพลณัฐ ญัฐพัถนันท์. "การเมืองเสื้อสีกับการศึกษาขบวนการได้กลับ ตามจารีตการศึกษาขบวนการ ทางสังคมและการเมือง". *วารสารสังคมศาสตร์* 27, no. 1 (2558): 103-23.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. *สองนคราประชาธิปไตย*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: คปไฟ, 2556.

_____. *มองเศรษฐกิจการเมืองไทย ผ่านการเคลื่อนไหวของสมาคมธุรกิจ*. พิมพ์ครั้งที่ 2 ed. กรุงเทพฯ: คปไฟ, 2557.

แอนดรู วอล์คเกอร์. *ชาวนการเมือง อำนาจในเศรษฐกิจชนบทสมัยใหม่ของไทย*. แปลโดย จักกริช สังขมณี. นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน, 2559.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาษาอังกฤษ

Anonymous. "Anti-Royalism in Thailand since 2006: Ideological Shifts and Resistance." *Journal of Contemporary Asia* 48, no. 3 (2018): 363-94.

Arnold, Thomas Clay. "Rethinking Moral Economy." *American Political Science Review* (2001): 85-95.

Baker, Chris, and Pasuk Phongpaichit. *A History of Thailand*. Cambridge University Press, 2014.

Barbalet, Jack M. *Emotion, Social Theory, and Social Structure: A Macrosociological Approach*. Cambridge University Press, 2001.

- Benford, Robert D, and David A Snow. "Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment." *Annual review of sociology* 26, no. 1 (2000): 611-39.
- Benford, Robert D. "An Insider's Critique of the Social Movement Framing Perspective." *Sociological inquiry* 67, no. 4 (1997): 409-30.
- Brown, David. *The State and Ethnic Politics in Southeast Asia*. Routledge, 2003.
- Della Porta, Donatella. *Methodological Practices in Social Movement Research*. OUP Oxford, 2014.
- Diani, Mario. "Linking Mobilization Frames and Political Opportunities: Insights from Regional Populism in Italy." *American Sociological Review* (1996): 1053-69.
- Goodwin, Jeff, James M Jasper, and Francesca Polletta. *Passionate Politics: Emotions and Social Movements*. University of Chicago Press, 2009.
- Hewison, Kevin, and Kengkij Kitirianglarp. "Inequality and Politics in Thailand." *Kyoto Review of Southeast Asia* 17 (2015).
- Jarenpanit, Thannapat. "Love, Anger and Hate of the Red Shirts: The Contestation of Meanings of Politics and Justice." *Thammasat Review* 20, no. 2 (2017): 103-24.
- Johnston, Hank, and John A Noakes. *Frames of Protest: Social Movements and the Framing Perspective*. Rowman & Littlefield Publishers, 2005.
- Johnston, Hank, and Paul Almeida. *Latin American Social Movements: Globalization, Democratization, and Transnational Networks*. Rowman & Littlefield, 2006.
- Keyes, Charles F. "*Isan: Regionalism in Northeastern Thailand*." (1967).
- _____. "From Peasant to Cosmopolitan Villagers: Refiguring the 'Rural' in Northern Thailand." *A special lecture organized by the Anthropology Graduate Program, Thammasat University, Bangkok* (2010).
- Kitiarsa, Pattana. "*From Red to Red: An Auto-Ethnography of Economic and Political Transitions in a Northeastern Thai Village*." *Bangkok May 2010: Perspectives on a Divided Thailand* (2012): 230-47.
- McAdam, D., Snow, D. A., & Doug. *McAdam Readings on Social Movements: Origins, Dynamics and Outcomes*. Oxford University Press., 2010.

- McCaffrey, Dawn, and Jennifer Keys*. "Competitive Framing Processes in the Abortion Debate: Polarization-Vilification, Frame Saving, and Frame Debunking." *Sociological Quarterly* 41, no. 1 (2000): 41-61.
- McCammon, Holly. "Beyond Frame Resonance: The Argumentative Structure and Persuasive Capacity of Twentieth-Century Us Women's Jury-Rights Frames." *Mobilization: An International Quarterly* 14, no. 1 (2009): 45-64.
- McCargo, Duncan. "Network Monarchy and Legitimacy Crises in Thailand." *The Pacific Review* 18, no. 4 (2005): 499-519.
- Mills, C Wright. "Situated Actions and Vocabularies of Motive." *American sociological review* 5, no. 6 (1940): 904-13.
- Phatharathananunth, Somchai. *Civil Society and Democratization: Social Movements in Northeast Thailand*. NIAS press, 2011.
- Pickett, Justin T, and Stephanie Bontrager Ryon. "Race, Criminal Injustice Frames, and the Legitimation of Carceral Inequality as a Social Problem." *Du Bois Review: Social Science Research on Race* 14, no. 2 (2017): 577-602.
- Saowanee T. Alexander. "Identity in Isan and the Return of the Redshirts in the 2019 Elections and Beyond", *Kyoto Review of Southeast Asia* (Issue 27). (Center for Southeast Asian Studies: Kyoto University, 2020), Retrieved from <https://kyotoreview.org/issue-27/isan-identity-return-of-redshirts-2019-elections-and-beyond/>
- Snow, David A, and Sarah Anne Soule. *A Primer on Social Movements*. WW Norton, 2010.
- Snow, David A, E Burke Rochford Jr, Steven K Worden, and Robert D Benford. "Frame Alignment Processes, Micromobilization, and Movement Participation." *American sociological review* (1986): 464-81.
- Snow, David, Anna Tan, and Peter Owens. "Social Movements, Framing Processes, and Cultural Revitalization and Fabrication." *Mobilization: An International Quarterly* 18, no. 3 (2013): 225-42.
- Sopranzetti, Claudio. *The Owners of the Map: Motorcycle Taxi Drivers, Mobility, and Politics in Bangkok*. Doctoral dissertation, Harvard University., 2013.

Suwannathat-Pian, Kobkua. *Thailand's Durable Premier: Phibun through Three Decades, 1932-1957*. Oxford University Press, 1995.

Suzuki, N., *Movement and Development in Northeast Thailand*. Khon Kaen: Khon Kaen University Book Center, 2555.

Tarrow, Sidney G. *Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics*. Cambridge University Press, 2011.

Thabchumpon, Naruemon, and Mccargo Duncan. "Urbanized Villagers in the 2010 Thai Redshirt Protests." *Asian Survey* 51, no. 6 (2011): 993-1018.

Walker, Andrew. *Thailand's Political Peasants: Power in the Modern Rural Economy*. University of Wisconsin Press, 2012.

Yuktanan, Salisa. "Ritualizing Identity-Based Political Movement: Challenging Thailand's Political Legitimacy through Blood-Sacrificing Rituals." *The Michigan Journal of Asian Studies* 2 (2012): 89-110.

รายการสัมภาษณ์

ครูสุณี. สัมภาษณ์. 7 พฤษภาคม 2562.

คุณเพชร. สัมภาษณ์. 29 กันยายน 2562.

คุณมี. สัมภาษณ์. 2 มกราคม 2562.

ตาดำ. สัมภาษณ์. 21 กันยายน 2562.

น้องวิทย์. สัมภาษณ์. 11 เมษายน 2562.

น้ำกรรณ. สัมภาษณ์. 7 ตุลาคม 2562.

น้ำข้าว. สัมภาษณ์. 15 ตุลาคม 2562.

น้ำบัว. สัมภาษณ์. 13 พฤษภาคม 2562.

น้ำบุญเสริม. สัมภาษณ์. 10 มกราคม 2562.

น้ำเปรม. สัมภาษณ์. 30 กันยายน 2562.

น้ำพงษ์. สัมภาษณ์. 10 มกราคม 2562.

น้ำพจ. สัมภาษณ์. 27 มีนาคม 2562.

- น้ำรวง. สัมภาษณ์. 1 เมษายน 2562.
 ———. สัมภาษณ์. 26 เมษายน 2562.
 น้ำลี. สัมภาษณ์. 2 พฤษภาคม 2562.
 น้ำศักดิ์. สัมภาษณ์. 3 พฤษภาคม 2562.
 น้ำสมาน. สัมภาษณ์. 5 ธันวาคม 2561.
 ———. สัมภาษณ์. 30 ธันวาคม 2561.
 น้ำสายใจ. สัมภาษณ์. 19 ตุลาคม 2562.
 น้ำสิริ. สัมภาษณ์. 30 มีนาคม 2562.
 น้ำสุธี. สัมภาษณ์. 12 ตุลาคม 2562.
 ———. สัมภาษณ์. 24 ตุลาคม 2562.
 น้ำสุนีย์. สัมภาษณ์. 30 กันยายน 2562.
 น้ำหมี. สัมภาษณ์. 18 ตุลาคม 2562.
 น้ำหา. สัมภาษณ์. 1 มกราคม 2562.
 ———. สัมภาษณ์. 10 มกราคม 2562.
 น้ำอ้วน. สัมภาษณ์. 28 มีนาคม 2562.
 น้ำอึ้ง. สัมภาษณ์. 11 มีนาคม 2562.
 ป้าณี. สัมภาษณ์. 15 เมษายน 2562.
 ———. สัมภาษณ์. 25 เมษายน 2562.
 ป้าแดง. สัมภาษณ์. 6 เมษายน 2562.
 ป้าแต้ว. สัมภาษณ์. 30 มีนาคม 2562.
 ป้าณะ. สัมภาษณ์. 2 พฤศจิกายน 2562.
 ป้าณี. สัมภาษณ์. 25 กันยายน 2562.
 ป้านี้ก. สัมภาษณ์. 13 ตุลาคม 2562.
 ป้าบำเพ็ญ. สัมภาษณ์. 28 มีนาคม 2562.
 ป้ายุพิน. สัมภาษณ์. 28 มีนาคม 2562.
 ป้าวรรณ. สัมภาษณ์. 23 กันยายน 2562.
 ป้าสา. สัมภาษณ์. 11 พฤษภาคม 2562.

- ป้าสี่. สัมภาษณ์. 6 ตุลาคม 2562.
 ป้าอุสา. สัมภาษณ์. 30 เมษายน 2562.
 พี่เกรียง. สัมภาษณ์. 6 กันยายน 2562.
 พี่ขาว. สัมภาษณ์. 17 ตุลาคม 2562.
 พี่เด่น. สัมภาษณ์. 29 มีนาคม 2562.
 พี่นิด. สัมภาษณ์. 14 พฤษภาคม 2562.
 พี่ปทุม. สัมภาษณ์. 4 พฤษภาคม 2562.
 พี่ปราณี. สัมภาษณ์. 13 ตุลาคม 2562 .
 พี่แผน. สัมภาษณ์. 18 ตุลาคม 2562.
 พี่พร. สัมภาษณ์. 28 กรกฎาคม 2562.
 พี่เริง. สัมภาษณ์. 2 เมษายน 2562.
 พี่วาสนา. สัมภาษณ์. 21 ตุลาคม 2562.
 พี่สนิท. สัมภาษณ์. 4 กันยายน 2562.
 พี่สุธา. สัมภาษณ์. 27 เมษายน 2562.
 พี่อาทิตย์. สัมภาษณ์. 17 มีนาคม 2562.
 พี่อานนท์. สัมภาษณ์. 1 ตุลาคม 2562.
 พี่อุเทนทร์. สัมภาษณ์. 4 กุมภาพันธ์ 2562.
 ———. สัมภาษณ์. 30 เมษายน 2562.
 ลุงกรรณ. สัมภาษณ์. 20 ตุลาคม 2562.
 ลุงขาม. สัมภาษณ์. 24 กันยายน 2562.
 ลุงตั้ง. สัมภาษณ์. 2 พฤษภาคม 2562.
 ลุงปู่. สัมภาษณ์. 10 ธันวาคม 2562.
 ลุงภูมิ. สัมภาษณ์. 15 มีนาคม 2562.
 ลุงมา. สัมภาษณ์. 7 เมษายน 2562.
 ลุงมี. สัมภาษณ์. 18 มีนาคม 2562.
 ลุงสมัคร. สัมภาษณ์. 28 กรกฎาคม 2562.
 ลุงสัน. สัมภาษณ์. 15 เมษายน 2562.

ลุงสาม. สัมภาษณ์. 30 มีนาคม 2562.

ลุงสี่. สัมภาษณ์. 18 กันยายน 2562.

ลุงสุ. สัมภาษณ์. 26 เมษายน 2562.

ลุงเสริม. สัมภาษณ์. 5 ตุลาคม 2562.

ลุงไธภณ. สัมภาษณ์. 9 พฤษภาคม 2562.

ลุงหวัง. สัมภาษณ์. 22 เมษายน 2562.

อาจารย์เส. สัมภาษณ์. 31 ธันวาคม 2561.

เฮียแดง. สัมภาษณ์. 28 เมษายน 2562.

เฮียเฮง. สัมภาษณ์. 26 มีนาคม 2562.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายชุตติเดช สำเร็จ
วัน เดือน ปี เกิด	10 มกราคม 2536
สถานที่เกิด	จังหวัดบุรีรัมย์
วุฒิการศึกษา	การศึกษาระดับบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) สาขาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY